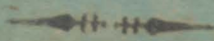
మహాభారతతత్త్వకథనము.

తృతీయభాగము.

రచయిత:

'బాలవ్యాస, తర్క, వ్యాకరణ, వేదాన్తకేసరి'

వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

...పీఠ విమర్శశాఖా ప్రచురణము,
...మహేంద్రవరము.

శ్రీ గురుభ్యో నమః.

మహాభారతతత్త్వకథనము

శ్రీకృష్ణనిందానిరాకరణము.

తృతీయ భాగము.

శ్రీ గౌతమీవిద్యాపీఠ విమర్శశాఖా ప్రచురణము,
రాజమహేంద్రవరము

బాలవ్యాస, తర్క, వ్యాకరణ వేదాన్త కేసరి'

వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచే

రచియింపబడి,

ధవళ్ళవిల్లి గ్రామస్థాపిత శ్రీ శారదాముద్రాలయమునందు
ముద్రింపబడినది.

పబ్లిషర్ — శ్రీగౌతమీవిద్యాపీఠవిమర్శశాఖాతరఫున

కాండ్రేగుల జగన్నాధరావు గోపాలరావు,

బి. ఎ బి ఎల్ అడ్వకేటు.

కార్యదర్శి అండ్ కోశాధిపతి రాజమహేంద్రవరం

ప్రతులు: 1000.

13—3—1950

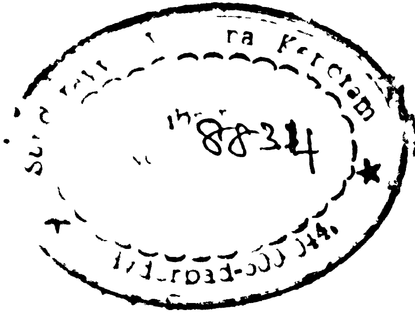
[మూల్యం: 1-12-0

ద్వితీయముద్రణాది సర్వాధికారములు గ్రంథకర్తవే

ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ భాగములు విక్రయమునకు సిద్ధముగా నున్నవి

గ్రంథప్రాప్తిస్థానము —

వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు,
పిఠాపురం,
తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

విషయసూచిక.

విషయము | పుట.

విషయము. పుట

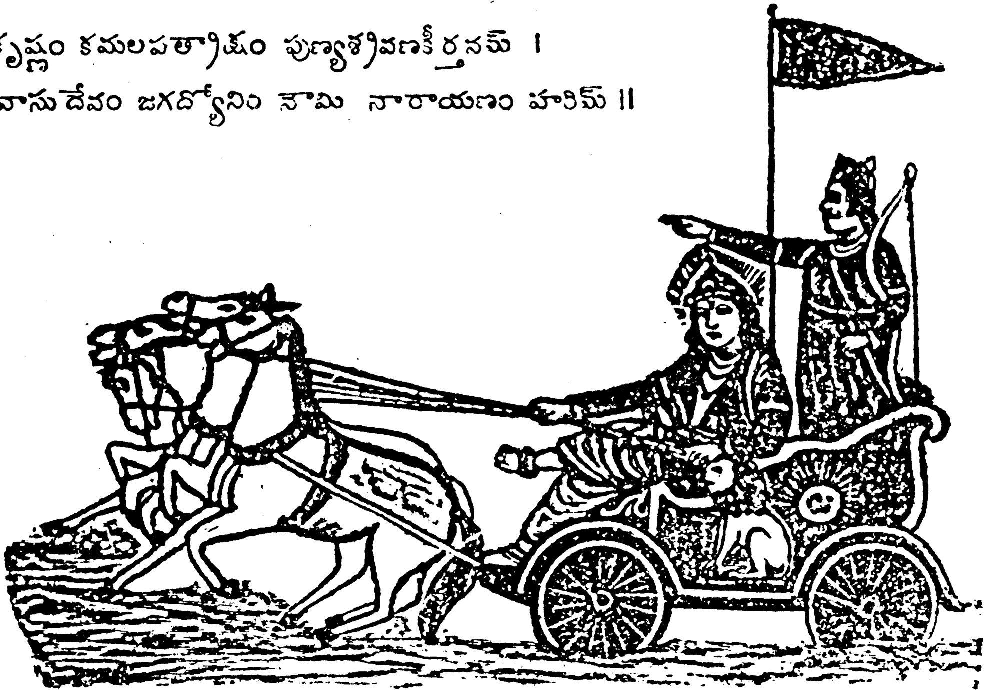
తప్పొప్పుల పట్టిక.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
315	13	సంబధమేమున్నది	సంబంధముమేమీ
328	16	ైవిధ	త్రైవిధ
334	5	లక్షణగ్రంథములందు	లక్షణమందు
335	15	కోలక	గోలక
	17	సంశయాతత్	సంశయాత్తు
338	15	జాగో	జాగోప
362	23	యంరార్థము	యంతరార్థము
363	16	రక్షకుడను	రక్షకుడు
367	15	సభాస్థిలి	సభాస్థలి
.	17	రదూదృష్టి	దూరదృష్టి
393	16	ఆహాణం	ఆహరణమ్
402	17	భావించునట్ల	భావించుచు నట్టి
410	13	విశ్వసింప	విశసింప
454	2	ఆరోపించ	ఆరోపించుటయునను
455	23	లేను	లేదు
460	12	నహానారా	నిరాహారా
485	2	పరార్థా	పరమార్థా
491	17	అనబడును	అనబడెదు
500	24	నీవర్యుడవు	నీతనార్యుడవు
.....	.	అగా	అనగా
502	20	నిరూపిప్య	నిరూపింప
	21	షదూత	మ్యూత
504	22	ఏకియై	ఏకాకియై
508	8	రస్వశాస్త్రా	సర్వశాస్త్రా
516	16	నారాణుడు	నారాయణుడు
		అజత్సృష్టి	అజగత్సృష్టి
525	9	పాళించుచుండి	పాలించుచుండెడి
533	14	ఇట్లుతాకట్టిచి	ఇట్లుతాకట్టుంచి

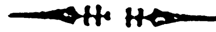
522 3 "యుండువారు కొందరు" అనువాక్యముతరువాత "వేదధర్మముల నుచ్ఛేదించుటకై ప్రతిజ్ఞచేసిన మహాచార్యులు కొందరు అందు" అని పూరించుకొనవలయును

———

కృష్ణం కమలపత్రాక్షం పుణ్యశ్రవణకీర్తనమ్ ।
వాసుదేవం జగద్యోనిం నౌమి నారాయణం హరిమ్ ॥

మహాభారతతత్త్వకథనము.

శ్రీకృష్ణనిందానిరాకరణము

ఘనీభూతం ప్రేమ గోపాఙ్గనానాం
మూర్తీభూతం భాగధేయం యదూనామ్
ఏకీభూతం గుప్తవిత్తం శ్రుతీనాం
శ్యామీభూతం బ్రహ్మ మే సన్నిధత్తామ్
యన్నష్టం యైః కృతా నిన్దాః దైత్యైః శ్రీకృష్ణవర్ణనే
తన్నిరాకరణం కుర్మః ప్రమాణై స్సహస్రభిః.

— మహాభారతకర్తృతాత్పర్యము —

చేతనాచేతనరూపమైన యీ ప్రపంచమునకు మూలాధారమైన యేపరమార్థతత్త్వము కలదో దాని స్వరూపజ్ఞానమే మోక్షసాధక మగుటచే దాని నుపదేశింపదలచి, విషయసుఖమే పరమార్థ మని భావించుచు, అవిద్యోపహతులైయున్న ప్రజలకు కేవలమాతత్త్వమునే యుపదేశించినయెడల మనస్సునకు రాదని యెంచి ప్రజల కనుభవసిద్ధమైన గర్భవాసజన్మజరామరణాదిరూప మగు సంసారమును వర్ణించుచు, నందలి దోషముల నుద్ఘాటించుచు, తత్కారణమున నీసంసారము హేయ మను బుద్ధిని ప్రజలకు గలిగించుచు, నడుమనడుమ నాపరమార్థతత్త్వము నుపదేశించుచు వచ్చినయెడల ప్రజల కప్పుడది మనస్సున నాటుకొనునని భావించి జ్ఞానశక్త్యవతారమైన వేదవ్యాసభగవానుడు లోకోద్ధరణార్థమై మహాభారతము నావిధముగా రచించెనని గ్రహింపను

మహాభారతనిర్మాణములో వేదవ్యాసభగవానుని యభిప్రాయ మెట్టిదో శ్రీమద్భాగవతములోని విదురమైత్రేయసంవాదమునందు విదురవాక్యముగా నున్న యీశ్లోకము స్పష్టీకరించుచున్నది

మునిర్వివక్షుర్భగవద్గుణానాం
సఖాపి తే భారత మాహ కృష్ణః
యస్మిన్నృణాం గ్రామ్యసుఖానువాదై
ర్మతిర్గృహీతా ను హరేః కథాయామ్ (భా–3 అ5

శ్రీధరీయమ్ — మహాభారతస్యాప్యేతత్తాత్పర్య మిత్యాహ మునిరితి తే తవ సఖా మునిః శ్రీకృష్ణో వేదవ్యాసః నోఽస్మాకంపక్షే పాం భగవద్గుణాన్ మోక్షధర్మాన్తే నారాయణీయాఖ్యానే వక్తు మిచ్ఛన్ భారత మాహ అర్థకామాదివర్ణనద్వారేణ హరికథాస్వేవ మతి ప్రవేశార్థ మేవేత్యాహ యస్మిన్నితి యస్మిన్ భారతే నృణాం మతి ర్గ్రామ్యసుఖానువాదై ర్ద్వారభూతైః గృహీతా హరేః కథాయాం గృహీతా సీతా

తదుక్తమితిహాససముచ్చయే —

కామినో వర్ణయన్ కామం లోభం లుబ్ధస్య వర్ణయన్
నరః కిం ఫలమాప్నోతి కూపేఽన్ధమివ పాతయన్
లోకచిత్తావతారార్థం వర్ణయిత్వాఽత్ర తేన తౌ
ఇతిహాసైః పవిత్రార్థైః పునరత్రైవ నిందితౌ
అన్యథా ఘోరసంసారబన్ధహేతూ జనస్య తౌ
వర్ణయేత్కథం విద్వాన్మహాకారుణికో మునిః

అనగా వ్యాసమహర్షి మనకు భగవద్గుణములను బోధింపదలచియే మహాభారతము చెప్పెను అందు అర్థకామాదులైన గ్రామ్యసు

నములను వర్ణించుచు అగ్రామ్యసుఖలోలుడు తన స్వామియగు శ్రీహరి
సేవయందు తమకుగల ప్రేమ బాగుపడుటకే కాముకుని కామమును
క్రోధి లోభమును వర్ణించి చెప్పె నందుచే కలిలోనికి దిగిన వారలు అజ్ఞా
నులగు ప్రజలను అపమార్గమునకు నెట్టినవా రేమి ఫలము పొందుదురు?
లోకులు చిత్తములను మరల్పదలచి వారలకభిమతమ్ములై యున్న అర్థ
కామములనే వర్ణించి యీ భారతమందే ఆవ్యాసమహర్షి మునుల పవిత్ర
ములైన యితిహాసములచే నర్థకామములను నిందించియుండెను అట్టి
కాసియెడల జ్ఞానియు మునియు కరుణామయుడు నగు మహర్షి జను
లకు ఘోరమైన సంసారబంధమునకు హేతువులైయున్న అర్థకామము
లను వర్ణించునా? అని భావము

దీనినిబట్టి యీ ప్రపంచమునకు మూలాధారమై యున్న సగుణ
తత్త్వమును అంతటి సాకారనిరాకారవిశేషములను అనంతకల్యాణ
గుణములను అజ్ఞులగు ప్రజలకు ముఖ్యముగా తెలుపవలె నను తాత్ప
ర్యముచేతనే మహాభారతరచనను మహర్షి ప్రారంభించె నని తెలియనగు.

అనాకారిభగవత్తత్త్వమే కృష్ణపరమాత్మయని మహాభారతము
అనేకప్రసంగములలో నిరూపింపబడినది ఇక భాగవతములో నిదియెంత
స్పష్టముగా నున్న దనుట సుప్రసిద్ధమే ఇట్లుండ శ్రీకృష్ణపరమాత్మను
గూర్చి విమర్శకులు ప్రమాణములను ధిక్కరించి యపోహలతో నేమే
మో వ్రాసియున్నారు

—శ్రీకృష్ణుని పరమేశ్వరావతారముగా పూజించుట తప్పనాకరణము—

శ్రీలాలా లజపతిరాయిగారిచే వ్రాయబడి యనువదింపబడిన
శ్రీకృష్ణుని జీవితచరిత్రము' అను పుస్తకములో నిట్లున్నది—

'శ్రీకృష్ణుని పరమేశ్వరావతారముగా [illegible]

దేహమును ధరించునా? భగవంతుఁ డొకఁడు గలఁడని నమ్మెడి యాస్తికులందఱును ఆతనిని సర్వవ్యాపకునిగను, సర్వశక్తియుతునిగను, అజన్మునిగను, అమరునిగను, ఆద్యంతరహితునిగను భావించుచున్నారు. ఇక నిట్టి స్థితియం దాసర్వశక్తిగల పరమాత్మునికి దన సృష్టిలోని మానవసమూహమునకు బోధించుటకొఱకును, మార్గదర్శకము కొఱకును మానవదేహమును ధరించు నావశ్యక మగుచున్న దన్నచో నీవిషయ మెటుల సత్యము గాఁగలదు? మానవదేహములోనికి వచ్చుటంజేసి యాతఁడు గొంత మితమునకు లోబడినవాఁడయి సర్వవ్యాప్తి గాఁజాలకపోవును.

ఏకాలమున పరమాత్ముఁడు శ్రీకృష్ణుఁడుగ మానవావతారమెత్తియుండెనో యాకాలమున తక్కిన భౌతికప్రపంచవ్యవస్థ నంతను నెవరు జేయుచుండిరో, మరియు శ్రీకృష్ణుఁడు కౌరవులతో బోరాడునప్పుడును, శిశుపాలునితో వాదాడునప్పుడును జరాసంధునకు బెదరిపారిపోయి యందందు దిరుగాడుచున్నప్పుడును నీసృష్టియంతయు నెవరి స్వాధీనమునం దుండెనో, ఎటుల జరుగుచుండెనో ఆవివరమును ఈశ్వరుని యవతారముల నొప్పుకొనెడివారు మాకు దెల్పగలరా?" (పు 270)

ఇందలి యాక్షేపాంశములు రెండు. అజుఁడును, అవ్యయుఁడును అగు పరమేశ్వరుఁడు మానవదేహము ధరింపఁడు. అనఁగా నవతారమెత్తఁడు అని యొకటి. శ్రీకృష్ణుఁడుగా నవతారమెత్తియున్న కాలములో సకలప్రపంచవ్యవస్థను నడిపెడి యీశ్వరుఁడు లేకపోవు ననునది యొకటి. వీనిని క్రమముగా బరిశీలింతము.

భగవద్గీతలో చతుర్థాధ్యాయారంభమందు అర్జునునకు చెప్పుటలో "ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవానహమవ్యయమ్" అనువ

పూర్వాధ్యాయములలో జెప్పబడిన కర్మయోగసహితమైన యీజ్ఞానయోగమును సృష్ట్యాదియందు సూర్యున కుపదేశించియున్నాననియు, "స ఏవాయం మయా తే౽ద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః" దానినే నీకిప్పు డుపదేశించితి ననియు భగవానుఁడుచెప్పగా నర్జునుఁడుప్రశ్నించెను.

"అపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః ।
కథమేత ద్విజానీయాం త్వ మాదౌ ప్రోక్తవా నితి ॥"

వసుదేవగృహమందు జన్మించియున్న నీవు సృష్ట్యాదియందు సూర్యునకు జెప్పితి వనుట యెట్లు సరిపడును? అని. దీనిపై శ్రీకృష్ణుని సమాధాన మిట్లున్నది.

"బహూని మే వ్యతీతాని జన్మాని తవచార్జున ।
తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప ॥"

నాకు బహుజన్మము లతీతములైనవి. నాకేగాక నీకును అయినవి. కాని వానిని నేనెరుగుదును నీవెరుగవు. నాది యనావృతజ్ఞానము, నీది యావృతజ్ఞానము నగుటే దానికి కారణము. అనావృతజ్ఞానశక్తి కలిగి కర్మబంధము లేని యీశ్వరుఁడ వగు నీకు జన్మ మెట్లని శంకింతువేమో ఆప్రక్రియను వినుము.

"అజో౽పి స న్నవ్యయాత్మా భూతానా మీశ్వరో౽పి సన్ ।
ప్రకృతిం స్వా మధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్మమాయయా ॥

నే నజుఁడను, అవ్యయుఁడను, ఈశ్వరుఁడను, అయియున్నను నా యధీనమై యున్నట్టియు, జగత్తును మోహపెట్టునట్టియు, వ్యాపకము, త్రిగుణాత్మకము నగు మాయ నవలంబించి జన్మించుచున్నాను. అనగా కర్మనిబంధనమైన లోకసామాన్యముయొక్క జన్మము వంటిది కాక నాది మాయామయమైన జన్మము.

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతామ్
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే
జన్మ కర్మ చ మే దివ్య మేవం యో వేత్తి తత్త్వత-
త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మా మేతి సోఽర్జున

ఇట్టి జన్మమునకు సాధుపరిత్రాణము అసాధువినాశనము ధర్మ సంస్థాపనము అనునవి ప్రయోజనములు ఇట్లు గాజన్మము ఐచ్ఛికము మాయామయరూపము గనియు, సర్వ ఈశ్వరైకసాధ్యమైన సాధుపరిత్రాణా దిరూప మహిమము గల జన్మగా గ్రహించినవారు ముక్తు లగుదురు

ఈశ్లోకములు ప్రతివాదుల యాక్షేపముల—

శ్రీకృష్ణుండు పరమేశ్వరావతారమా? పరమేశ్వరుడు మానవ దేహమును ధరించునా? సర్వశక్తుడు పరమాత్ముడు మానవ సమూహమునకు బోధించుటకొరకును మార్గదర్శకుడగుటకొరకును మానవదేహమును ధరించు నావశ్యకమున్న దన్నచో నీవిషయ మెటుల సత్యము గాగలదు?

అను ఆక్షేపములను నిరాకరించుచున్నవి మఱియు—

అవజానన్తి మాం మూఢా మానుషీం తను మాశ్రితమ్
పరం భావ మజానన్తో మమ భూతమహేశ్వరమ్ (9 11)

సకలభూతములకు నీశ్వరుడనై మనుష్యశరీరము నాశ్రయించియున్న నన్ను తెలియని మూఢులు తిరస్కరించు చున్నారు అని కృష్ణభగవానుడు చెప్పుచున్నాడు శ్రీకృష్ణునిది పరమే శ్వరావతారమే అనియు పరమేశ్వరుడు లోకానుగ్రహార్థము మానవ దేహమును ధరించు ననియు నిది సత్యమే యనియు ప్రతివాదులు గ్రహింతురుగాక ఈప్రమాణముచే మొదటియాక్షేపము పరాస్తమైనది

ఇక "ఏకాలమున పరమాత్మకు శ్రీకృష్ణుడుగ మానవావతార మెత్తియుండెనో ఆకాలమున నీసృష్టి యంతయు నెవరి యధీనమునందుండెనో ఎటుల జరుగుచుండెనో ఆవివరమును ఈశ్వరుని యవతారముల నొప్పుకొనెడివారు మాకు దెల్పగలరా?" అను నాక్షేపమున్నది.

దీనిని గూర్చి ద్రోణపర్వములో భగదత్తవధసందర్భమున నర్జునునకు కృష్ణభగవానుడు చెప్పిన యీవిషయము జూడుడు—

"చతుర్మూర్తి రహం శశ్వ ల్లోకత్రాణార్థ ముద్యతః।
ఆత్మానం ప్రవిభజ్యేహ లోకానాం హిత మాదధే ॥
ఏకా మూర్తి స్తపశ్చర్యాం కురుతే మే భువి స్థితా।
అపరా పశ్యతి జగత్ కుర్వాణం సాధ్వసాధునీ ॥"

టీ. ఏకా మూర్తిః బదరికాశ్రమే నారాయణరూపా, అపరా పరమాత్మరూపా.

"అపరా కురుతే కర్మ మానుషం లోక మాశ్రితా।
శేతే చతుర్థీ త్వపరా నిద్రాం వర్షసహస్రికామ్॥

టీ. అపరా క్షేత్రజ్ఞరూపా అపరా జలశాయినీ.

యాఽసౌ వర్షసహస్రాన్తే మూర్తి రుత్తిష్ఠతే మమ।
వరార్హేభ్యో వరాన్ శ్రేష్ఠాం స్తస్మిన్ కాలే దదాతి సా ॥"
(ద్రోణప॥ అ॥

అనగా లోకరక్షణమున కుద్యమించెడి నేను నాలుగుమూర్తు ధరించి లోకులకు హితము గలుగజేయుచున్నాను. అందొకమూర్తి రికాశ్రమమందు నారాయణరూపమై తపశ్చర్యయందున్నది. మరియొక మూర్తి పరమాత్మరూపమై మంచిచెడ్డలను చేయుచున్న జగ

కని పెట్టి యున్నది మరియొకమూర్తి జీవరూపమై మనుష్యలోకము నాశ్రయించి కర్మ చేయుచున్నది మరియొక మూర్తి జలశాయియై సహస్రవర్షములు యోగనిద్రచే శయనించి వర్షసహస్రాంతమున లేచి యప్పుడు వరము గోరదగువారికి వరము లిచ్చుచున్నది అని తాత్పర్యము.

ఉపరివర్ణితము నుబట్టి శ్లోకముల వలన ప్రవృత్తినంతయు పరికించెడి పరమాత్మ వేరుగా నుండె ననియు ఆత్మయని యవతారము నొప్పుకొనెడివారు ప్రతివాదులకు దెలుపగలరని చెప్పుచున్నాము ఏకకాలమందనేకశరీరధారణము యోగులకు కూడ సుప్రసిద్ధమైనపుడు జన్మసిద్ధులైన దేవతల కనేకశరీరధారణము మాట చెప్పనలసినదే మని వేదాంతశాస్త్రము బోధించుచున్నది చూడుడు—

విరోధః కర్మణీతిచేన్నానేకప్రతిపత్తేర్దర్శనాత్ (1 పా సూ 1 3 27)

భాష్యమ్— 'స్మృతిరపి—'

ఆత్మనో వై శరీరాణి బహూని భరతర్షభ
యోగీ కుర్యాద్బలం ప్రాప్య తైశ్చ సర్వైర్మహీం చరేత్
ప్రాప్నుయాద్విషయాన్ కైశ్చిత్ కైశ్చిదుగ్రం తపశ్చరేత్
సంక్షిపేచ్చ పునస్తాని సూర్యో రశ్మిగణానివ

ఇత్యేవంజాతీయకా ప్రాప్తాణిమాద్యైశ్వర్యాణాం యోగినామపి యుగపదనేకశరీరయోగం దర్శయతి కిము వక్తవ్య మాజానసిద్ధానాం దేవానామ్

దీనిచే యోగి యోగబలముచే నేకకాలమందనేకశరీరములు ధరించి కొన్నిశరీరములచే విషయానుభవము కొన్నిశరీరములచే తీవ్రమగు తపస్సు నాచరించును మరల శరీరములను సంక్షే

ంపజేయు నని చెప్పబడినది. యోగికే యిట్టి శక్తి యుండగా యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణః' అని యోగేశ్వరుడగు కృష్ణభగవానున కుంపుట గోసందేహమా? —కనుక రెండవ ఆక్షేపముకూడ పరాస్తము

—శ్రీకృష్ణు డెప్పుడును దానీశ్వరుని యవతారమైనట్లు సాధింప బూనలేదు" అనుప్రసంగము, తన్నిరాకరణము—

'శ్రీకృష్ణు డెప్పుడైన దా నీశ్వరుని యవతారమైనట్లు సాధింప బూనెనా? ఒక్క భగవద్గీతలోదప్ప దక్కనమహాభారతమున నేభాగమునందైనను నీవిషయమునకు ఒకము గొసంగెడి సాక్ష్యము గానరాదు. భగవద్గీత కృష్ణునిచే రచియింపబడిన గ్రంథము కాదుకావున నీయంశమునకదు తృప్తికరమగు ప్రామాణ్యము గాజాలదు'
(శ్రీకృష్ణునిజీవితచారిత్రము—పు273)

దీనివలన తేలిన దేమనగా శ్రీకృష్ణుడు తా నీశ్వరుని యవతారమైనట్లు చెప్పె నని భగవద్గీతలో దప్ప మహాభారతమం దెక్కడను లేదనియు, భగవద్గీత కృష్ణునిచే రచింపబడినది కానందున ప్రమాణము కాదనియు తేలినది భగవద్గీత కృష్ణునిచే రచింపబడలే దనుచున్నవీరు కృష్ణునిచే నుపదేశింపబడలేదనికూడ జెప్పదురాయేమి?

అట్లే చెప్పినయెడల భగవంతునిచే నుపదేశింపబడినది' అని యర్థముకల 'భగవద్గీత యను పేరును వ్యర్థము జేసినారన్నమాట

ఇక 'కృష్ణునిచే రచింపబడిన గ్రంథముకాదు' అని వ్రాయుటచే నుపదేశింపబడిన ట్లంగీకరితురా? అట్లైనదది యేల ప్రమాణము కాదు? రచింపబడినదే ప్రమాణమై, ఉపదేశింపబడిన దప్రమాణమైన పక్షములో కృష్ణునిచే రచింపబడి వీరికి ప్రమాణమైన గ్రంథ మేమున్నది?

మరియు, శ్రీకృష్ణుడు తానీశ్వరుని యవతార మని చెప్పినట్లు మహాభారతమందు ఏభాగమునను లేదనుచున్న వీరు కృష్ణునిచే రచింపబడని వేదవ్యాసమహాభారతము నేల పేర్కొనినారు?

వేదవ్యాసమహాభారతమం దున్నది ప్రమాణ మైనపుడు వేదవ్యాసమహాభారతాంతర్గతమైన భగవద్గీతయందున్నది ప్రమాణమేల గాదు? — భగవద్గీత మహాభారతాంతర్గతమే —

మహాభారతములో నూరవాంతరపర్వము లున్న వని చెప్పబడెను. ఆపర్వముల పేర్లు పర్వసంగ్రహపర్వములో పేర్కొనబడినవి అందొకటి భగవద్గీతాపర్వ మని స్పష్టముగా నున్నది, చూడుడు—

'పర్వోక్తం భగవద్గీతా పర్వ భీష్మవధ స్తతః" (68శ్లో.)

మరియు మహాభారతములోని 18 మహాపర్వములలో నేమహాపర్వమం దేయే గాధ లున్నవో చెప్పబడినవి అందు భీష్మపర్వగాధలను పేర్కొనునపుడు యుద్ధారంభమున విషాదము నొందిన పార్థుని మోహమును మోక్షోపాయోపదేశముచే కృష్ణభగవానుడు పోగొట్టె నని చెప్పబడినది చూడుడు—

"అతః పరం విచిత్రార్థం భీష్మపర్వ ప్రచక్షతే
'కశ్మలం యత్ర పార్థస్య వాసుదేవో మహామతిః
మోహజం నాశయామాస హేతుభి ర్మోక్షదర్శిభి (అ 2)

మరియు నూరవాంతరపర్వములలో నొకటియై మొదటి దగు ననుక్రమణికాపర్వమున ధృతరాష్ట్రుడు పరితపించుసందర్భములో రథమందు పార్థుడు చింతాక్రాంతుడై యున్నపుడు కృష్ణుడు తన శరీరమందు లోకములను ప్రదర్శించెను (విశ్వరూపము జూపెను) అని

నిన్నపుడే నేను జయ మాశింపలేదు. అనుచు భగవద్గీతలోని విశ్వరూపవృత్తాంతమును స్మరించె నని చెప్పబడినది చూడుడు—

'యదాఽశ్రౌషం కశ్మలేనాభిపన్నే రథోపస్థే సీదమానేఽర్జునే వై
కృష్ణం లోకాన్ దర్శయానం శరీరే, తదా నాశంసే విజయాయ
సంజయ (అ 1)

మరియు నూరు పర్వములలో నొకటగునను గీతాపర్వమున నర్జునుడు వెనుకగీతలో జెప్పబడిన విషయము విస్మృతమైనది మరల జెప్పుమని యడిగినపుడు కృష్ణభగవానుడు అనుగీతను చెప్పి పూర్వము యుద్ధకాలమందుగూడ నిదియే చెప్పబడిన దని తెలిపెను చూడుడు—.

'పూర్వ మప్యేత దేవోక్తం యుద్ధకాల ఉపస్థితే
మయా తవ మహాబాహో తస్మాత్త్వ మన కురు'
(అశ్వమేధపర్వ-అ 51)

ఈఅనుగీత ప్రక్షిప్త మని బంకించంద్రచట్టోపాధ్యాయులు శ్రీకృష్ణచరితములో నిట్లు వ్రాసిరి —'ఆదిపర్వమునందలి ద్వితీయాధ్యాయము పర్వసంగ్రహాధ్యాయ మని చెప్పబడినది ఇందు మహాభారతమునందలి విషయము లన్నియును వరుసవెంబడిని సంగ్రహముగ దెలుపబడియున్నవి అశ్వమేధపర్వమున ననుగీతయును బ్రాహ్మణగీతయును గన్పట్టుచున్నవి. పర్వసంగ్రహాధ్యాయములో నివి యెంతమాత్రము పేర్కొనబడియుండలేదు కాబట్టి యివి ప్రక్షిప్తము లని మనము యోచింపవచ్చును' (9పరిచ్ఛేదము ప్ర53)

వీరిట్లు వ్రాయుట చిత్రముగానున్నది మహాభారతములోని మహాపర్వములలో పదునాలుగవది యాశ్వమేధికపర్వము, ఇక నవాంతరశతపర్వములలో తొంబదవది యశ్వమేధపర్వము తొంబదియొక

టవది యనగీతపర్వమునై యుండెను వారన్న బ్రాహ్మణగీత అనుగీతాంతర్గతమే. ఈయనగీత పర్వసంగ్రహాధ్యాయములో చేరియున్న డిపది చూడుడు—

'తతో౽శ్వమేధికం పర్వ సర్వపాపప్రణాశనమ్
అనుగీతా తత పర్వ జ్ఞేయ మధ్యాత్మవాచకమ్ (శ్లో 79)

ఇందు పర్వాంతములోని యశ్వమేధపర్వానుగీతాపర్వములు ... ట్లు స్పష్టమేయగుక నుపాధ్యాయుల వ్రాత పరాస్తమైనది

ఇట్లు పరిశీలింపగా భగవద్గీత నూరు పర్వములలో నొకపర్వమై యుండెను భీష్మపర్వగాథలలో భగవద్గీత సూచింపబడుటచేతను, ... తదాష్ట్రాదిరు భగవద్గీతలలోని విశ్వరూపవృత్తాంతమును స్మరించుట ... తను అనుగీతలో భగవద్గీతావిషయ మెత్తుకొనబడుటచేతను భగవద్గీత మహాభారతాంతర్గతమే అది ప్రామాణికమూర్ధన్యులగు భాష్యకారులచేతను విద్వత్పుంగవులచేతను పరిగ్రహింపబడినదగుటచే ప్రమాణ మనక తప్పదు అట్టి భగవద్గీత శ్రీకృష్ణుడు పరమేశ్వరుని యవతార మని చెప్పుచుండ నది తృప్తికరమైన సాక్ష్యము కాదను ప్రతివాదుల వాదము యెంతవరకు సమంజసమో ప్రాజ్ఞులు గ్రహింతురు గాక

ఇక భగవద్గీతలోని యీవిషయ మిట్లుంచి మహాభారతమున స్థలాంతరములలో కూడ వారికి ప్రదర్శింతము

ఇంతకు బూర్వము భగదత్తవధసందర్భములో-కృష్ణభగవానుడు

చతుర్మూర్తి రహం శశ్వ ల్లోకత్రాణార్థ ముద్యతః '

అనుచు దా నీశ్వరుడ నని ద్రోణపర్వములో జెప్పెనని చూపబడిన స్థల మొకటి

మరియొక స్థల మేమనగా ఆశ్వమేధికపర్వములో నుత్తంకో పాఖ్యానములో నుత్తంకునకు కృష్ణభగవానుడు తన స్వరూపమును గూర్చి చెప్పినది అది యిట్లున్నది—

"అహం విష్ణు రహం బ్రహ్మా శక్రోఽథ ప్రభవాప్యయః
భూతగ్రామస్య సర్వస్య స్రష్టా సంహార ఏవ చ
అధర్మే వర్తమానానాం సర్వేషా మహ మచ్యుతః
ధర్మస్య సేతుం బధ్నామి చలితే చలితే యుగే
తా స్తా యోనీ ప్రవిశ్యాహం ప్రజానాం హితకామ్యయా
యదా త్వహం దేవయోనౌ వర్తామి భృగునందన
తదాఽహం దేవవ త్సర్వ మాచరామి న సంశయ
మానుష్యే వర్తమానేను కృపణం యాచితా మయా
న చ తే జాతసంమోహా వచోఽగృహ్ణన్త మోహితాః
భయం చ మహ దుద్దిశ్య త్రాసితాః కురవో మయా "(అ 54)

ఓ ఉత్తంకమహర్షీ బ్రహ్మ, విష్ణువు రుద్రుడు నేనే ప్రజ లధర్మపరులైనపుడు ప్రజాహితము గోరి, ఆయాజన్మము లెత్తి ఆయా యుగములలో ధర్మసేతువులను బంధించుచుందును నేనే యేజాతిశరీరములు ధరింతునో ఆజాతి ధర్మములతో సంచరించుచుందును ఇప్పుడుమనుష్య శరీరము ధరించిన నేను కౌరవులను యాచించితిని భయంకరఘటనలు చూపి భయపెట్టితిని (విశ్వరూపము జూపితి నన్నమాట) అయినను మూఢులైనవారు నామాట నాదరింపలేదు అని భావము ఈనిదర్శనములచె కృష్ణభగవానుడు పరమేశ్వరావతారమె యని ప్రతివాదులకు తెలుపబడినది.

"పరమేశ్వరుడు స్వయముగా మానవదేహము నుధరించుచున్నాడన్నయెడల వేదములందును ఉపనిషత్తులందును పరమాత్మకుచెప్పబడిన అజుడు, అమరుడు, అవినాశి అకాయుడు ఇత్యాది లక్షణములు అసత్యములై పోవుచున్నవి (పు 272)

అను నీయాక్షేపము కూడ అట్టి లక్షణములు కల పరమాత్మ ఆయా అవతారములలో గూడ నట్లే యుండె ననియు, నవతారమును బట్టి యాస్వరూపమునకు భంగము లేదనియు, వెనక నిరూపింపబడుటచే పరాస్తమైనది మరియు వేదాంతశాస్త్రమందు అన్తరధికరణమున' హిరణ్యశ్మశ్రుత్వాదిరూపము పరమేశ్వరునకు సంభవింప దను పూర్వపక్షముపై సంభవించునని సిద్ధాంతము చేయబడినది చూడుడు

'అన్త స్తద్ధర్మోపదేశాత్ ' (బ్ర 1 1 20)

భాష్య —

యత్తూక్తం హిరణ్యశ్మశ్రుత్వాదిరూపశ్రవణం పరమేశ్వరే నోపపద్యత ఇతి

అత్ర బ్రూమః —

స్యాత్పరమేశ్వరస్యాపిచ్ఛావశాన్మాయామయం రూపం సాధకానుగ్రహార్థమ్ —

మాయాహ్యేషా మయా సృష్టా యన్మాం పశ్యసి నారద
సర్వభూతగుణైర్యుక్తం నైవం మాం జ్ఞాతుమర్హసి

ఇతిస్మరణాత్. అపిచ, యత్రతు నిరస్తసర్వవిశేషం పారమేశ్వరం రూప ముపదిశ్యతే భవతి తత్ర శాస్త్రమ్— అశబ్ద మస్పర్శమరూప మవ్యయమ్' ఇత్యాది సర్వకారణత్వాత్తు వికారధర్మై రపి కైశ్చి ద్విశిష్టః పరమేశ్వర ఉపాస్యత్వేన నిర్దిశ్యతే— 'సర్వకర్మా సర్వకామ స్సర్వగన్ధస్సర్వరసః' ఇత్యాదినా,తథా హిరణ్యశ్మశ్రుత్వాది నిర్దేశోఽపి భవిష్యతి దీనిచే 'హిరణ్యశ్మశ్రు ర్హిరణ్యకేశ ఆప్రణఖాత్సర్వఏవసువర్ణః'' అనుఛాందోగ్యశ్రుతిం బట్టి పరమాత్మకు రూపవిశేష ముపపన్నమేయని చెప్పబడెను శాస్త్రములజూచిన మొదల నిట్టియాక్షేపము లుద్భవింపవు

—కృష్ణుని సమకాలికు లాతనిని పరమేశ్వరుని యవతారముగ భావింపలేదనుటకు యుధిష్ఠిరాదులే నిదర్శనము? అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము—

'కృష్ణుని సమకాలికు లాతనిని పరమేశ్వరుని యవతారముగ భావింపుచుండిరా? యుధిష్ఠిరుడును, భీష్ముడును అర్జునుడును, ద్రోణుడును, దుర్యోధనుడును, జరాసంధుడును, ఇంక నితరులు నగు కృష్ణుని సమకాలికులయొక్క వర్తనలుకూడ వారిలో నెవర యినను నాతని పరమేశ్వరావతారముగ భావింపలేదని తెలుపు చున్నవి ఇందుకు నిదర్శనములు.— జరాసంధునితో బోరుటకు కృష్ణుని బంపు నపుడుయుధిష్ఠిరుడు సందేహించుట, జరాసంధుడును శిశుపాలుడును కృష్ణునితో బ్రతిఘటించుట, భీష్మద్రోణులు యుద్ధ మందు కృష్ణుని కెదురై నిలచుట, భగవద్గీతను వినియు నర్జునుడు భీష్మద్రోణులకు వ్యతిరేకముగా బోరాడకపోవుట, అశ్వత్థామ చచ్చినట్లు ప్రచురింపుమని బోధించిన కృష్ణుని యుపాయమునకు అర్జును డంగీకరింపక హేయభావమునగుపరచుటఅనునవి"(పు274)

ఇక నీమాటలకు సమాధానము :— కృష్ణుని సమకాలికులైన సాత్వికప్రకృతులగు యుధిష్ఠిరాదులు అతనిని పరమేశ్వరుని యవతార ముగ భావించియే యుండిరి

—: కృష్ణావతార రహస్యము —

కృష్ణభగవానుడు తానేజాతిశరీరము ధరించునో ఆజాతిధర్మ ముల నవలంబించుచుండు నని యుత్తంకమహర్షితో జెప్పిన విష యము వెనక ప్రదర్శింపబడినది. అది యుక్తమే

నాటకము-లో నటుడు తా నొక పాత్రను ధరించినపుడు ఆపాత్ర

కనుగుణములైన లక్షణములతో నటించుచుండునే కాని తనసహజలక్షణములతో నటింపడు. తానుధరించిన పాత్రయొక్క ధర్మములను తానభినయించునపుడు సమయోచితముగా నాట్యమందో, గానమందో కల తన సహజశక్తిని మాత్రము వెల్లడించుచునే యుండును. కనుకనే నటదృష్టాంతముతో పరమేశ్వరియొక్క యవతారసందర్భమున దేవీభాగవతమందిట్లు చెప్పబడినది — (స్క-౫-అ౮)

"యథా నటో రంగగతో నానారూపో భవత్యసౌ
ఏకరూపస్వభావో౽పి లోకరంజనహేతవే
తథైషా దేవకార్యార్థ మరూపాపి స్వలీలయా
కరోతి బహురూపాణి నిర్గుణా సగుణాని చ

అనగా, నేకవిధమైన స్వరూపము, స్వభావము కల నటుడు రంగస్థలప్రవేశములో లోకరంజనమునకై నానారూపములను ధరించునట్లు నిర్గుణము నీరూపము నగు స్వభావము కల పరమేశ్వరి దేవకార్యార్థమై లీలామాత్రమున సగుణములగు బహురూపములను ధరించుచున్నదని భావము

అట్లే మానవశరీరము ధరించిన కృష్ణభగవానునకు ప్రతివాదులన్నట్లు "కౌరవులతో పోరాడుట శిశుపాలునితో వాదాడుట జరాసంధునకు బెదరి పారిపోయి యందందు తిరుగాడుట అనునవి మానవలక్షణములే కనుక నవి యుక్తములే ఆలక్షణములతో నటించుచుండియే సమయోచితముగా తన సహజశక్తిని వినియోగించి యాకౌరవులను, ఆశిశుపాలుని, ఆజరాసంధుని నాయాఘటనలనుబట్టి నిర్మూలింపజేసెను. ఈవిషయము విష్ణుపురాణమందు గూడజెప్పబడినది —

'సర్వేష్వేతేషు యుద్ధేషు యాదవైస్సపరాజితః
అపక్రాన్తో జరాసంధ స్స్వల్పసైన్యై ర్బలాధికః

న తద్బలం యాదవానాం విజితం యదనేకశః
తత్తు సన్నిధిమాహాత్మ్యం విష్ణో రంశస్య చక్రిణః
మనుష్యధర్మశీలస్య లీలా సా జగతీపతేః
అస్త్రాణ్యనేకరూపాణి యదరాతిషు ముంచతి

శ్రీధరీయమ్—

నను చక్రిణ స్సన్నిధిమాత్రమహాత్మ్యాత్ తత్సంభవతి స్వయమేవానేకవిధాస్త్రప్రయోగా త్తత్రాహ-మనుష్యధర్మశీలస్యేతి.

మనసైవ జగత్సృష్టిం సంహారం చ కరోతి యః
తస్యారిపక్షక్షపణే కియా నుద్యమవిస్తరః
తథాపి యో మనుష్యాణాం ధర్మ స్త మనువర్తతే
కుర్వన్ బలవతా సంధిం హీనై ర్యుద్ధం కరో త్యసౌ
సామ చోపప్రదానం చ తథా భేదం చ దర్శయన్
కరోతి దండపాతం చ క్వచిదేవ పలాయనమ్
మనుష్యదేహినాం చేష్టా మిత్యేవ మనువర్తతే
లీలా జగత్పతే స్తస్య ఛందతః సంప్రవర్తతే (అం 5 అ23)

అనగా, జరాసంధు డనేకయుద్ధములలో యాదవుల కోడిపోవుటకు శ్రీకృష్ణసాన్నిధ్యప్రభావమే హేతువు అతడు సృష్టిసంహారములను సంకల్పమాత్రమున జేయగలవాడైనను మనుష్యధర్మము లనభినయించుచు నొకప్పుడు జయించుట, ఒకప్పుడు పారిపోవుట, మొదలగుచేష్టలను చేయుచుండును అవన్నియు జగదీశుడైన శ్రీకృష్ణునిలీలలే అనిభావము.

ఇదియే కృష్ణావతారమందలి రహస్యము ఈతత్త్వ మెరుగక భవానుని మానవధర్మాభినయమును చూచి యీతడు మానవుడే యని శాస్త్రజ్ఞానభక్తి విశ్వాసములు లేని కొందరు భ్రాంతు లగుచున్నారు

ఈవిషయమై సంజయురాయబారమైన తరువాత వచ్చిన సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో బ్రసంగించునపుడు కృష్ణభగవానునిగూర్చి యిట్లు చెప్పెను—

"భస్మ కుర్యా జ్జగ దిదం మనసైవ జనార్దనః ।
న తు కృత్స్నం జగ చ్ఛక్తం కించి త్కర్తుం జనార్దనే ॥
యతః సత్యం యతో ధర్మో యతో హ్రీ రార్జవం యతః ।
తతో భవతి గోవిందో యతః కృష్ణ స్తతో జయః ॥
ఈశన్నపి మహాయోగీ సర్వస్య జగతో హరిః ।
కర్మా ణ్యారభతే కర్తుం కీనాశ ఇవ దుర్బలః ॥

టీ. ఈశన్నపి ఈశానోఽపి. కీనాశః కర్షకః ॥

తేన వంచయతే లోకా న్మాయాయోగేన కేశవః ।
యేతమేవ ప్రపద్యన్తే న తే ముహ్యన్తి మానవాః ॥"

శ్రీకృష్ణుడు సంకల్పముచేతనే యీజగత్తు నంతను భస్మముజేయ గలడు. జగత్తంతయు నేకమైనను కృష్ణు నేమియు జేయజాలదు. సత్యము, ధర్మము, ఆర్జవము నెక్కడనో అక్కడ కృష్ణుడు. కృష్ణు డెక్కడనో అక్కడ జయము. మహాయోగియు, జగదీశ్వరుడు నైయుండియు కృష్ణుడు దుర్బలుడువలె బనులు చేయుచుండును. అందుచే లోకులు మోహపడి గ్రహింపలేకున్నారు. ఆతనినే భజించువారు మోహితులు కారు. అని. ఇక ఫలితార్థ మేమనగా, ఒకానొకనటుడు స్త్రీవేషమునో ధరించి తదనుగుణములైన చేష్టలతో రంగస్థలమున నటించునపుడు అప్పటికప్పుడు చూచి యీవ్యక్తి నిజముగా స్త్రీయే యని యనుకొనెడి పామరులు కొందరుందురు. అట్లు నటించుచున్న నటుని పూర్వ స్వరూపము తెలిసి, యీవేషధారణ ప్రస్తావము తెలిసి, వేషమునకను గుణములైన చేష్టలతో నీత డెంత చాతుర్యము జూపుచున్నాడో అని

యానటుని పూర్వనామరూపములను స్మరించుచునే యానందించెడి ప్రాజ్ఞులు కొందరుందురు అట్లే పరమేశ్వరుడు మనుష్యరూపము ధరించి తదనుగుణములగు చేష్టలతో నటించునపుడు అప్పటి కప్పుడు చూచినవారును, వారి ననుసరించినవారును యీతడు మనుష్యమాత్రుడే అనుకొనెడి పామరులైరి. ఆపరమేశ్వరుని పూర్వస్వరూపమును, అవతారప్రస్తావమును యథార్థముగా తెలిసియున్న మహాత్ములును, వారి ననుసరించినవారును ఈతడు పరమేశ్వరుడే యనుకొనెడి ప్రాజ్ఞులైరి కనుక శ్రీకృష్ణుడు మనుష్యమాత్రుడే యనుకొనువారు మతిమంతులనబడరు

ఇట్లు మనుష్యధర్మముల నభినయించుచున్న కృష్ణభగవానుని యీశ్వరావతార మని గ్రహించియే యున్న యుధిష్ఠిరాదుల ప్రవర్తనముల గూర్చి ప్రతివాదుల కింక చెప్పవలసియున్నది—

— ♦ యుధిష్ఠిరనిదర్శనపరిశీలనము ♦ —

జరాసంధునితో పోరుటకు కృష్ణుని బంపునప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు సందేహించుట, కృష్ణు డీశ్వరావతార మని యాతడు భావింపలేద నుటకు నిదర్శనమట.

ఎవని కెట్టి వరము లున్నవో, ఎవ డెవ్వనిచే సంహరింపబడవలసినవాడో, ఏది యెవనికి సంహారకాలమో తెలిసిన పరమేశ్వరావతారమగు కృష్ణభగవానుడు ఆవిషయముల ననుసరించియే దుష్టసంహారమార్గమును కల్పించుచుండుటనుబట్టి రాజసూయయాగము జేయుటను గూర్చి ప్రశంసించిన యుధిష్ఠిరునకు చెప్పుటలో ముందు జరాసంధుని వధించినగాని రాజసూయము నెరవేర దనియు జరాసంధుడిప్పుడు తాను జయించి బంధించిన నృపరాజులను బలి యిచ్చుటకు

సిరిపడు మన్నాననియు నామమహారాజులను విడిపించి యాతని వధింప వలసిన సమయ మిదియే యనియు మేముగూడ జరాసంధునకు భయపడి దుర్గముల నాశ్రయించియున్నా మనియు (ఇది మనుష్యలక్షణాభినయము) చెప్పగా యుధిష్ఠిరుడు—

'అహాఁహి తవ దుర్ధర్ష భుజవీర్యాశ్రయం ప్రభో
నాత్మానం బలినం మన్యే త్వయి తస్మాద్విశంకితే
త్వత్సకాశాచ్చ రామాచ్చ భీమసేనాచ్చ మాధవ
అర్జునాద్వా మహాబాహో హన్తుం శక్యో న వేతి వై
ఏవం జనన్ని వార్ష్ణేయ విమృశామి పునః పునః (సభా॰ అ15)

కృష్ణా నీభుజబలము నాశ్రయించి యున్నవాడను నేను నీవే యాతనికి భయపడి నపుడు నేను బలవంతుడనా? నీవుగాని, బలరాముడకగాని, భీమార్జునులకగాని యాతనిని వధింప శక్య మగునో కాదో అని యాలోచించుచున్నాను అనెను ప్రతివాదు లన్న యుధిష్ఠిరుని సందేహ మిదియే

తరువాతప్రసంగములో కృష్ణభగవానుడు జరాసంధుని యుత్పత్తి పరాక్రమములు వివరించి చెప్పి భీమార్జునులను నాకు వప్పగింతువేని కార్యము నిర్వహించుకొని వత్తుము

అలం తస్య మహాబాహు ర్భీమసేనో మహాబల
లోకస్య సముదీర్ణస్య నిధనా యాన్తకో యథా
యది మే హృదయం వేత్సి యది తే ప్రత్యయో మయి
భీమసేనార్జునౌ శీఘ్రం న్యాసభూతౌ ప్రయచ్ఛ మే ' (అ 20)

అంతకుడు లోకమంతను కడతేర్చునట్లు భీమసేనుడు అతనిని కడతేర్చును నాహృదయము నీకు తెలిసినయెడల, నాయందు నీకువిశ్వాస మున్నయెడల భీమార్జునులను శీఘ్రముగా నాకువప్పగింపుము అనిపలికెను ఈమాటవిని యుధిష్ఠిరుడు—

'అప్యేతాచ్యుత మాఖ్యానం వ్యాహరామి త్రికర్మన
పాండవానాం భవా న్నాథో భవంతం చాశ్రితా వయమ్
యథా వదసి గోవింద సర్వం తదుపపద్యతే
నిహతశ్చ జరాసంధో మోక్షితాశ్చ మహీక్షితః
క్షిప్రమేవ యథా త్వేత త్కార్యం సముపపద్యతే
అప్రమత్తో జగన్నాథ తథా కురు నరోత్తమ

కృష్ణా కృష్ణా నివంతమాటననకుము. మాకు నీవే నాథుడవు నీమాటనుబట్టి జరాసంధవినాశనము మహారాజవిమోచనము జరిగిన వన్నమాటే. ఓజగన్నాథా త్వరలో గార్యసిద్ధి యగునట్లు చేయుము అని చెప్పి వారిని బంపెను సైంధవవధానంతరము యుధిష్ఠిరుడు కృష్ణ భగవానుని యెట్లు స్తుతించెనో చూడుడు —

'పరమేశ పరేశేశ తిర్యగీశ నరేశ్వర
సర్వేశ్వరేశ్వరేశేశ నమస్తే పురుషోత్తమ
మార్కండేయః పురాణర్షి శ్చరితజ్ఞ స్తవానఘ
మాహాత్మ్య మనుభావంచ పురా కీర్తితవా న్మమ
అసితో దేవలశ్చైవ నారదశ్చ మహాతపాః
పితామహశ్చ మే వ్యాస స్త్వా మహు ర్విధి ముత్తమమ్

(ద్రోణ-ప అ 149)

ఇట్లు పరమేశ్వరుడ వని స్తుతించి తనకంటె చిన్నవయస్సుకల శ్రీకృష్ణుని నమస్కరించి, మార్కండేయాదిమహర్షులు నీమహత్వము నాకు దెలిపియున్నా రని ప్రశంసించెను.

ఇట్టి యుధిష్ఠిరవ్యవహారము కృష్ణుడు పరమేశ్వరావతార మని భావించినట్లు లేదనుట అన్యాయ్యము

—:జరాసంధశిశుపాలనిదర్శనపరిశీలనము:—

ఇక జరాసంధుఁడును శిశుపాలుఁడును కృష్ణునితో ప్రతిఘటించుట మరియొక నిదర్శనమఁట.

వారు ప్రతిఘటించుట—కృష్ణుఁడు పరమేశ్వరావతారము కాఁడనుటకు నిదర్శన మని మాత్రమనిపించి యట్టి వారి నవలీలగా సంహరించుటలో జూపఁబడిన కృష్ణభగవానునియద్భుతప్రక్రియ పరమేశ్వరావతారమే యనుటకు నిదర్శనమని ప్రతివాదుల కనిపింపకుండుట చిత్రము!

జరాసంధునిమీఁదికి వెళ్ళుటలో నిరాయుధులై వెళ్ళుట, పురగిరియందుంచఁబడిన భేరీత్రయమును బగులఁగొట్టుట, అచ్చటి రక్షకభటులాయుధపాణులై యెదుటకు వచ్చుచుండ చైత్యకగిరిమీఁది కెక్కి-యాగిరిశృంగమును దోర్దండములతో బడగొట్టిపురమందుప్రవేశించుట, ప్రేక్షకుల కాశ్చర్యము గలిగించుచు రాజమార్గమున జనాకీర్ణములైన మూఁడు కక్ష్యలు దాటి జరాసంధుని సమీపించుట, జరాసంధునితో బ్రసంగించునప్పుడు—

"శౌరి రస్మి హృషీకేశో నృవీరౌ పాండవా విమౌ।
అనయో ర్మాతులేయం చ కృష్ణం మాం విద్ధి తే రిపుమ్॥
త్వా మాహ్వయామహే రాజన్ స్థిరో యుధ్యస్వ మాగధ!
ముంచ వా నృపతీన్ సర్వాన్ గచ్ఛ వా త్వ యమక్షయ ॥"

వీరిరువురు పాండవవీరులు, నేను నీశత్రువైన కృష్ణుఁడను. నిన్ను యుద్ధమున కాహ్వానించుచున్నాము. నీవు బంధించియున్న నృపతులను విడిచెదవా? లేక యమలోకమున కేఁగెదవా? అని యడుగుట, ఆపై జరాసంధుఁడు—నేను బలియిచ్చుటకు దెచ్చి క్షాత్రమునకు భంగకరముగా భయపడి యెట్లు విడిచిపెట్టెదను. మీలో నొక్కొక్కనితో నొక్కొ-

క్క సారి కాని, యొకేసారి యందరితోగాని, యుద్ధమే చేయు దుననగా, మాలో నెవ్వనితో యుద్ధముజేయవలె నని నీకనిపించుచున్నదో ఆతని తోనే చేయు మనుట, అప్పుడు భీముని గోరి యుద్ధము చేయునపుడు 13 రోజులు గడచినతరువాత 14వ నాటి రాత్రి కృష్ణా ఈపాపిని బల ముచే నిగ్రహించుట అశక్యముగా నున్నదని భీమసేను డనగా—

"యత్తే దైవం పరం సత్త్వం యచ్చ తే మాతరిశ్వనః ।
బలం భీమ! జరాసంధే దర్శయాశు తదద్య వై ॥"

భీమసేనా! నీదైవబలమును, నీవాయుబలమును శీఘ్రముగానిప్పుడు జరాసంధునియందు జూపుమని శ్రీకృష్ణుడు పలుకుట తడవుగా భీముడు మహాబలము వహించుట, జరాసంధుని గిరగిర ద్రిప్పి యాతని పాదము లొకచేతితోడను హస్తము లొకచేతితోడను ఆదిమిపట్టి యాతని వీపును తన జానువుల కాని విరిచివేయుట అను విషయములును,

శిశుపాలుని విషయమై ధర్మజుని రాజసూయయాగములో పూజ్యులకు జేయవలసివచ్చిన పూజాసందర్భమున ముందుగా నీమహా సభలో పరమపూజ్యుడగు శ్రీకృష్ణుని పూజింపు మని చెప్పిన భీష్ముని మాటపై శ్రీకృష్ణుని పూజించునప్పుడు చూచి సహింపని శిశుపాలుడు— శ్రీకృష్ణుడు పూజ్యుడని చెప్పిన భీష్ముని, శ్రీకృష్ణుని నిందింప భీష్ముడు—

"కృష్ణఏవ హి లోకానా ముత్పత్తి రపి చావ్యయః ।
కృష్ణస్యహి కృతే విశ్వ మిదం భూతం చరాచరమ్ ॥

టీ. ఉత్పత్తిరపి ఉపాదాన మపి. అవ్యయః అవినాశీ అపరిణామి త్వాత్. కృష్ణస్య కృతే కృష్ణార్థం. సర్వశేషిత్వాత్ కృతే ఇత్యవ్యయం తాదర్థ్యే నిపాత్యతే భూత ముత్పన్నం తేన వినాశ్యప్యేతత్ కృష్ణ ఏవ సర్వ ఇతి జ్ఞేయమ్.

'ఏష ప్రకృతి రవ్యక్తా కర్తా చైవ సనాతనః
పరశ్చ సర్వభూతేభ్య స్తస్మా త్పూజ్యతమో௨చ్యుతః (సభాపఅ38)

శ్రీకృష్ణుడే యీజగత్తునకు మూలకారణమైన పరమేశ్వరుడు కనుక పూజ్యతము డని చెప్పగా శిశుపాలుడు కోపించి మహారాజమండలిని యుద్ధమునకు బ్రోత్సహింప సంఘములో సుమదిమంతి సంచలన మేర్పడుటయు తరువాత భీష్ముడు —

ఏష తిష్ఠతి గోవిందః పూజితో௨స్మాభి రచ్యుతః
యస్య వ స్త్వరతే బుద్ధి ర్మరణాయ స మాధవమ్
కృష్ణ మాహ్వయతా మద్య యుద్ధే చక్రగదాధరమ్
యాదవస్యైవ దేవస్య దేహం విశతు పాతిత '

మాచే పూజింపబడిన శ్రీకృష్ణు డిక్కడనే యుండెను మీలో నెవ్వని బుద్ధి మరణమునకు త్వరపడుచుండెనో అతడిప్పుడు యుద్ధమునకు శ్రీకృష్ణుని పిలువవచ్చును శ్రీకృష్ణునిచే వధింపబడి కృష్ణభగవానుని దేహమున లగ్నము కావచ్చును అని పలుకగా శిశుపాలు డుద్యమించి శ్రీకృష్ణునితో —

'ఆహ్వయే త్వాం రణం గచ్ఛ మయా సార్థం జనార్దన
యావ దద్య నిహన్మి త్వాం సహితం సర్వపాండవైః " (అ 45)

నిన్ను పిలుచుచున్నాను నాతో యుద్ధమునకు రమ్ము నిన్ను నేడు పాండవసహితముగా వధింతును. అని గర్జించుచు లేచియుండ కృష్ణభగవానుడు మృదుభాషణముతో సభ్యులకు శిశుపాలుని వెనుకటి యపరాధములను వివరించి చెప్పి యీశిశుపాలుని తల్లి కోరుటను బట్టి యింతవరకు అపరాధములను సహించితిని ఇప్పుడింక క్షమింపను. అని చెప్పగా శిశుపాలుడు నీవు కృద్ధుడవైన నేమి? ప్రసన్నుడవైన నేమి? యని ధిక్కరించుచుండగ కృష్ణభగవానుడు —

'తథా బ్రువత ఏవాస్య భగవా న్మధుసూదనః
మనసాఽచింతయ చ్చక్రం దైత్యవర్గనిషూదనమ్
ఏతస్మిన్నేవ కాలేతు చక్రే హస్తగతే సతి
ఉవాచ భగవా నుచ్చై ర్వాక్యం వాక్యవిశారదః
శృణ్వన్తు మే మహీపాలా యేనైత త్క్షమితం మయా
అపరాధశతం క్షామ్యం మాతు రస్యైవ యాచనే
దత్తం మయా యాచితంచ తాని పూర్ణాని పార్థివాః
అధునా వధయిష్యామి పశ్యతాం వో మహీక్షితామ్
ఏవ ముక్త్వా యదుశ్రేష్ఠ శ్చేదిరాజస్య తత్క్షణాత్
వ్యపాహర చ్ఛిరః క్రుద్ధ శ్చక్రేణామిత్రకర్శనః

స్మరించినంతమాత్రమున వచ్చి చక్రము హస్తము నలంకరింప మహీపతులారా నేనింతవరకు నీతని తప్పులను క్షమించుటకు కారణమేమనగా నీతనితల్లి యాచించినపుడు నూరు తప్పులను క్షమింతు నని ప్రతిజ్ఞ చేసితిని ఇప్పుడాసంఖ్య పూర్తియైనది ఇక మీరందరు చూచుచుండగా వధించుచున్నాను అని వెంటనే చక్రముచే శిశుపాలుని శిరస్సు ఛేదించెను

'తత శ్చేదిపతే ర్దేహా త్తేజోఽగ్ర్యం దదృశు ర్నృపాః
ఉత్పతన్తం మహారాజ గగనాదివ భాస్కరమ్
తతః కమలపత్రాక్షం కృష్ణం లోకనమస్కృతమ్
వవన్దే తత్తదా తేజో వివేశచ నరాధిప
తదద్భుత మమన్యన్త దృష్ట్వా సర్వే మహీక్షితః
యద్వివేశ మహాబాహుం తత్తేజః పురుషోత్తమమ్

టీ॥ తేజః లింగశరీరమ్ అగ్ర్యం సంసారానాదితయాఽనాది. తస్యజగత్తా స్వమహిమానం ప్రకాశయతా సర్వేషాం దృష్టివిషయతా

కృతం తేనాద్భుతతమ మేత ద్దర్శనమ్ యద్వివేశ మహాబాహుం తత్తేజః పురుషోత్తమమ్ ఇత్యస్య శిశుపాలవధస్య తాత్పర్యమ్ ద్వేషాదినాప్యన్తే భగవత్స్మరణం తత్ప్రాప్తిహేతురితి యదుక్తం శ్రీమద్భాగవతే— "గోప్యః కామా ద్భయా త్కంసో ద్వేషాచ్చైద్యాదయో నృపాః సంబన్ధా ద్వృష్ణయ స్స్నేహాద్యూయం భక్త్యా వయం ప్రభో" ఇతి కృష్ణం ప్రాప్తా ఇతి శేషః

తరువాత శిశుపాలుని దేహమునుండి తేజస్సు (లింగశరీరము) ఉద్గమింపగా నందరుజూచిరి ఆ తేజస్సు కృష్ణభగవానునిలో ప్రవేశించినది ఆస్థితిని మహీపాలురందరు జూచి యత్యద్భుతమని తలంచిరి

మానవదృష్టికి గోచరింపని యాలింగరూపశరీరమైన తేజస్సు తనమహిమను ప్రఖ్యాపన చేయదలచిన కృష్ణభగవానునిచే నందరి దృష్టికి గోచరింపజేయబడినది అందుచేతనే యది యద్భుతదర్శనమైనది ఈశిశుపాలవధగాథకు తాత్పర్యము— ద్వేషాదులచేతనైనను అవసానకాలమందు జరిగిన భగవత్స్మరణము భగవత్ప్రాప్తిహేతువగు. ఈవిషయము శ్రీమద్భాగవతమందు చెప్పబడినది

అను విషయములును, కృష్ణభగవానుడు పరమేశ్వరావతారమే యనుటకు నిదర్శనము లని ప్రతివాదులకు దోచకపోయినవి. ప్రమాణప్రసిద్ధములై విద్వదనుభవసిద్ధములై లోకనిరూఢములై యున్న విషయములను తమబుద్ధి కవిశ్వసనీయములుగా దోచె నని త్రోసివేయుట కలికాలమహిమకాక మరేమి? శాస్త్రకర్తలు విశ్వసించిన యిట్టి విషయములను ప్రతివాదులుమాత్రము విశ్వసింపరు.

'విప్రచిత్తి రితి ఖ్యాతో య ఆసీ ద్దానవర్షభః
జరాసంధ ఇతి ఖ్యాత స ఆసీ న్మనుజర్షభః

దితేః పుత్రస్తు యో రాజన్ హిరణ్యకశిపుస్స్మృతః
స జజ్ఞే మానుషే లోకే శిశుపాలో నరర్షభ (ఆది-అ 67)

విప్రచిత్తి యను దానవుడు జరాసంధుడై పుట్టెననియు హిరణ్యకశిపుడను దైత్యుడు శిశుపాలుడై పుట్టెననియు జెప్పబడుటచేతను దైత్యదానవప్రకృతులకు భగవంతునితో గూడ ప్రతిఘటించుట సహజమగుటచేతను, జరాసంధశిశుపాలురు కృష్ణభగవానునితో నెంతయని ప్రతిఘటించుట వారి ప్రకృతిననుసరించి సముచితము కాని వారి నవలీలగా వధించిన కృష్ణభగవానుని యమానుషచర్యను తిరస్కరించి యా జరాసంధశిశుపాలుర ప్రతిఘటనను మాత్రము పురస్కరించుకొని చేసిన ప్రతివాదుల ప్రసంగ మనుచితమే

— భీష్మద్రోణాదివిషయవిచారము —

ఇక కృష్ణుని పరమేశ్వరావతారముగా భావింపలేదనుటకు భీష్మద్రోణాదులు యుద్ధమందు కృష్ణుని యెదుట నిలచి పోరుటయే నిదర్శనమట

కృష్ణుడు పూజ్యుడు కాడని ప్రసంగించిన శిశుపాలుని ఖండించిన వాడు "కృష్ణ ఏవహి లోకానా ముత్పత్తిరపి చావ్యయః" అనుచు కృష్ణుడు పరమేశ్వరు డగుటచే పూజ్యుడని వెనుక జూపబడిన ప్రసంగించిన భీష్ముడు కృష్ణుని పరమేశ్వరావతారముగా భావింపనివాడా?

యుద్ధ మారంభించి నాలుగు రోజులైన తరువాత [illegible] నాటిరాత్రి దుర్యోధనుడు భీష్మునియొద్దకు వచ్చి మనపక్షమందున్న మహారథు లందరు నోడిపోవుచుండిరి ప్రతిపక్షము వారలను పాండవులే జయించుచుండిరి పాండవులు [illegible] భీష్ముని యు[illegible] [illegible]

కృష్ణభగవాను నాశ్రయించియుండుట బలమనుచు విశ్వోపాఖ్యానము
జెప్పుచు పరశురామ మార్కండేయ వేదవ్యాస నారదమహర్షులవలన
తాను వినియున్న బ్రహ్మగీతల నుపదేశించునప్పుడు—

"తస్మాత్సేంద్రైస్సురైస్సర్వై ర్లోకైశ్చామితవిక్రమః ।
నావజ్ఞేయో వాసుదేవో మానుషోఽయమితి ప్రభుః ॥
యశ్చ మానుషమాత్రోఽయ మితి బ్రూయాత్స మన్దధీః ।
హృషీకేశ మవజ్ఞానా త్త మాహుః పురుషాధమమ్ ॥
వారితోఽసి మయా తాత మునిభి ర్వేదపారగైః ।
మాగచ్ఛ సంయుగం తేన వాసుదేవేన ధన్వినా ॥
మాపాండవై స్సార్థ మితి తత్త్వం మోహా న్న బుధ్యసే ।
మన్యే త్వాం రాక్షసం క్రూరం తథాచాసి తమోవృతః ॥"

(భీష్మ ప—అ 66)

ఇంద్రాదిదేవతలు సర్వలోకములు వాసుదేవుని జూచి మనుష్యుడీతడని తిరస్కరింపరాదనియు, నేమందమతి కృష్ణభగవానుని మనుష్యమాత్రుడని చెప్పుచు నిరసించునో, ఆతడు పురుషాధము డనబడుననియు బ్రహ్మ బోధించెను. దుర్యోధనా! కృష్ణునితోడను పాండవుల తోడను యుద్ధమునకు సిద్ధపడబోకు మని నేనును వేదపారంగతులగు మునులును నిన్ను వారించినాము. నీవు మూఢత్వముచే దెలిసికొన లేదు. నీతామసలక్షణమునుబట్టి నిన్ను క్రూరుడగు రాక్షసునిగా భావించుచున్నాను. అని బోధించెను. ఇట్టి భీష్ముడు కృష్ణుని పరమేశ్వరావతారముగా భావింపనివాడా? తొమ్మిదవనాటి భీష్మార్జునయుద్ధములో నర్జునుడు భీష్ముని శరసమూహములను ఛేదించుచుండ భీష్ముడు "సాధుసాధు మహాబాహో" అని మెచ్చుకొనుచు ప్రచండయుద్ధము జేయుచుండుటయు, అర్జునుడు మృదుమార్గమున యుద్ధము జేయుచుండుటయు జూచి

కృష్ణభగవానుడు రథమునుండి క్రిందకురికి సింహనాదము చేసి కృద్ధుడై భీష్ముని మీదికి వడివడి వచ్చునప్పుడు మహామనా పెంపడు "హతో భీష్మః హతో భీష్మః" అనుచుండ తనమీదికి వచ్చు శ్రీకృష్ణుని జూచి భీష్ముడు—

"ఏహ్యేహి పుండరీకాక్ష దేవదేవ నమోఽస్తు తే ।
మా మద్య సాత్వతశ్రేష్ఠ పాతయస్వ మహాహవే ।
త్వయాహి దేవసంగ్రామే హతస్యాపి మమానఘ ।
శ్రేయఏవ పరం కృష్ణ లోకే భవతి సర్వతః ॥
సంభావితోఽస్మి గోవింద త్రైలోక్యేనాద్య సంయుగే ।
ప్రహరస్వ యథేష్టంవై దాసోఽస్మి తవచానఘ । (భీష్మ-అ 106)

దేవదేవా! రమ్మురమ్ము. నీకు నమస్కారము. నీచే హతుడనైనను నాకు పరమశ్రేయస్సే. ఇప్పుడు యుద్ధములో త్రైలోక్యగౌరవము నొందితిని. నీయిష్టము వచ్చినట్లు నాపై ప్రహారములు గావింపుము. నీకు నే దాసుడను అనెను. ఇట్టి భీష్ముడు కృష్ణుని పరమేశ్వరావతారముగా భావింపనివాడా?

భీష్మద్రోణులు యుద్ధమందు కృష్ణుని కెదురై నిలిచినట్లు ప్రతివాదులు వ్రాసినారు. కాని భీష్మద్రోణులు, శ్రీకృష్ణునిగాని శ్రీకృష్ణరక్షితులగు పాండవులనుగాని జయింపగలమని యుద్ధమునకు దిగలేదు. వారెప్పుడు చెప్పినను 'అజేయా కృష్ణపాండవాః' అనియే చెప్పుచు వచ్చిరి. దుర్యోధనుడే వారలను ప్రార్థించి రమ్మనినాడు. ఎట్లు భీష్ముని ప్రార్థించెనో చూడుడు—

"భవా నుశనసా తుల్యో హితైషీచ సదా మమ ।
అసంహార్యః స్థితో ధర్మే స న స్సేనాపతి ర్భవ ॥

టి ఉశనసా శుక్రేణ అసంహార్య పితామహదానాత్ త్వాం .
సంహార్తు మశక్య

భవతా హి వయం గుప్తా శ్శక్రేణేవ దివౌకసః
అనాధృష్యా భవిష్యామ స్త్రిదశానా మపి ధ్రువమ్
ప్రయాతు నో భవా నగ్రే దేవానా మివ పావకిః
వయం త్వా మనుయాస్యామ స్సౌరభేయా ఇవర్షభమ్

పితామహా నీవు శుక్రునితో సమానుడవు ఎవ్వరును నాశ
తము గోరువాడవు నితండ్రిచే నీయబడిన స్వచ్ఛందమరణవరము కల
వాడవగుటచే నితరులచే సంహరింపబడనివాడవు ధర్మబద్ధుడవు కట్టి
నీవు సేనానాయకుడవై కాపాడవలసిన దని ప్రార్థించుచున్నాను నీచే రక్షి
తులమైన మేము దేవతలనుకూడ లక్ష్యపెట్టనివారమై యుందుము దేవ
తాసేనలకు కుమారస్వామి ముందు నడచినట్లు మాకు ముందు నీవు
నడువవలెను నీవెంట మేము వత్తుము అని ప్రార్థింప భీష్ముడు—

ఏవ మేత న్మహాబాహో యథా వదసి భారత
యథైవహి భవన్తో మే తథైవ మమ పాండవాః
అపిచైవ మయా శ్రేయో వాచ్యం తేషాం నరాధిప
సంయోద్ధవ్యం తవార్థాయ యథా మే సమయ కృత
న త్వేవోత్సాదనీయా మే పాండోః పుత్రా జనాధిప (ఉద్యో
అ 56

నీవన్నది నిజమే నాకు మీరెట్టివారో అట్టివారే పాండవులు
పాండవులకు శ్రేయస్సును చెప్పవలెను మీనిమిత్తమై యుద్ధము చేయ
వలెను అని నిర్ణయించుకొంటిని పాండవులు నాకు నశింపజేయశక్యము
కానివారు (న మే నరు ? ఉత్సాదనీయాః ... నయితుం శక్యాః)

అని చెప్పెను. దీనచే పార్థునకు క్షాత్రధర్మమునుబట్టి యుద్ధమున బాల్గొనవలెననియు, పాండవులకు శ్రేయస్సు నుపదేశింపవలెనను మాటచే తన మరణోపాయప్రకటనమున క్షత్రియవిహితమైన యుద్ధమరణము నాతడపేక్షించెననియు గోచరించుచునే యున్నది.

శ్రీకృష్ణునిరాయబారమును త్రోసివేసి దుర్యోధనుడు యుద్ధోద్యుక్తుడైయుండ భీష్మద్రోణులు బోధించినను వినకుండిన దుర్యోధనునితో మరల ద్రోణు డేమనెనో చూడుడు—

"దత్తం హుత మధీతంచ బ్రాహ్మణాస్సంర్పితా ధనైః।
ఆవయోర్గత మాయుశ్చ కృతకృత్యౌచ విద్ధి నౌ॥
త్వంతు హిత్వా సుఖం రాజ్యం మిత్రాణిచ ధనానిచ।
విగ్రహం పాండవైః కృత్వా మహ ద్వ్యసన మాప్స్యసి॥
మన్త్రీ జనార్దనో యస్య భ్రాతా యస్య ధనంజయః॥
సర్వశస్త్రభృతాం శ్రేష్ఠః కథం జేష్యసి పాండవం॥" (ఉద్యో.అ139)

దుర్యోధనా! భీష్ముడును నేనును దానములు హోమములు అధ్యయనము మొదలగు జన్మసార్థక్యహేతువులగు కార్యములను చేసికొనినాము. మాకాయువుగూడ గతించినది. మేము కృతార్థులమే. నీవు మాత్రము సుఖమును రాజ్యమును మిత్రులను ధనమును విడనాడి పాండవవిరోధమూలమున గొప్ప ఆపదను పొందుదువు. ఎవ్వనికి మంత్రి జనార్దనుడో సర్వశస్త్రజ్ఞుడగు నర్జునుడు సోదరుడో అట్టి యుధిష్ఠిరుని నీవెట్లు జయింపగలవు? అనెను.

దీనిలో మాఆయుః పరిసమాప్తి కీయుద్ధము సూచకమనియు, కృష్ణభగవాను నాశ్రయించియున్న పాండవులను నీవు జయించుట సున్నయనియు జెప్పుటనుబట్టి క్షాత్రధర్మము నవలంబించి యుండుటవలన భీష్మునితోపాటు ద్రోణుడుకూడ యుద్ధమరణము నపేక్షించియే యుద్ధములో బాల్గొనెనని గోచరించుచునే యున్నది.

కనుక భీష్మద్రోణులు ప్రతివాదు లన్నట్లు కృష్ణుడు పరమేశ్వరావతారము కాడని భావించి యుద్ధమునకు దిగలేనట్లు స్పష్టమైనందున ప్రతివాదుల యీనిదర్శనము ప్రతిహతమైనది.

— ♦ అర్జున నిదర్శన పరిశీలనము ♦—

ఇక "భగవద్గీతను వినియు నర్జునుడు భీష్మద్రోణులకు వ్యతిరేకముగా బోరాడకపోవుట, అశ్వత్థామ చచ్చినట్లు ప్రచురింపుమని బోధించిన కృష్ణుని యుపాయమునకు అర్జును డంగీకరింపక హేయభావము నగపరచుట" అనున దొక నిదర్శనమట.

ప్రతివాదు లుదహరించిన యీవిషయములు అర్జునునకు భీష్మద్రోణులయందుగల భక్తివిశేషమునకు నిదర్శనములగునా? శ్రీకృష్ణుడు పరమేశ్వరావతారము కాడనుటకు నిదర్శనము లగునా? మొట్టమొదట యుద్ధభూమిలో బ్రవేశించి చూచిన అర్జునుడు—

"కథం భీష్మ మహం సంఖ్యే ద్రోణం చ మధుసూదన ।
ఇషుభిః ప్రతియోత్స్యామి పూజార్హా వరిసూదన ॥"

అనుచు పూజ్యులైన భీష్మద్రోణుల నెదుర్కొని యుద్ధమెట్లు చేయగలనని విరమింపబూనినపుడు భగవద్గీతను వినియే యుద్ధమునకు బూనుకొనెను. భీష్మునితో యుద్ధము తటస్థించినపుడు మహాస్త్రములను ప్రయోగింపక భీష్మునియందలి భక్తిచే మృదుమార్గమున యుద్ధము నడుపుచుండ కృష్ణభగవానుడే వధించునట్లు భీష్మునిమీదికి రథము దిగి పరుగిడు సమయమున నర్జునుడు పరుగిడి శ్రీకృష్ణుని చరణములు బిగియబట్టుకొని మహనీయా? నీవు నెనుక యుద్ధము జేయనని ప్రతిజ్ఞ జేసియున్నావు. నీవీ కార్యమునుండి మరలుము. అని ప్రార్థించునపుడు—

'మమైష భార స్సర్వోహి హనిష్యామి పితామహమ్
శపే కేశవ శస్త్రేణ సత్యేన సుకృతేనచ (భీష్మ. అ. 106)

కృష్ణా ఈకార్యభారమంతయు నాపై నున్నది. భీష్మపితామహుని చంపెదను నాశస్త్రము నాసత్యము నాసుకృతము తోడుగా శపథము చేయుచున్నాను అనెను

దశమదివసయుద్ధములో సమీపములో నున్న యుధిష్ఠిరుని జూచి భీష్ముడు —

'యుధిష్ఠిర మహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద
శృణుష్వ వచనం తాత ధర్మ్యం స్వర్గ్యంచ జల్పతః
నిర్విణ్ణోఽస్మి భృశం తాత దేహే నానేన భారత
ఘ్నతశ్చ మే గతః కాల స్సుబహూన్ ప్రాణినో రణే
తస్మా త్పార్థం పురోధాయ పంచాలాన్ సృంజయాం స్తథా
మద్వధే క్రియతాం యత్నో మమచే దిచ్ఛసి ప్రియమ్
(భీష్మ—అ 115)

ఓ యుధిష్ఠిరా ధర్మబద్ధము స్వర్గసాధనము నైన నామాట వినుము రణరంగమున ననేకులగు ప్రాణులను వధించుచున్న నాకు కాలము గడచినది యీశరీరముతో నాకత్యంతము విరక్తి కలిగినది కనుక నాకు ప్రీతి కలిగింపదలతువేని అర్జునుని పురస్కరించుకొని మహావీరులతో నన్ను వధించు ప్రయత్నము చేయవలెను అని ధర్మాధర్మము లెరిగినవాడు కనుక మరణముకూడ తనయిష్టానుసారము రావలసిన వరము కలవాడు కనుక చెప్పెను

తరువాత సంకులయుద్ధము ప్రచండముగా జరిగినది అందు భీష్మాదిగురువులు నిలిచిరి అర్జును డఖండపరాక్రమము జూపుచు భీష్ముడు

ధరించు ధనస్సుల నెల్ల ఖండించి భీష్మునిచే ప్రయోగింపబడిన శక్తిని ఛేదించి భీష్ముని యెదుట నిలిచి యుద్ధముచేయు శిఖండిని కాపాడి అద్భుతముగా పోరెను. అప్పు డర్జునబాణములచే భిన్నహృదయుడగుచున్న భీష్ముడు తనపై శిఖండిబాణములుకూడ పడుచున్నను తన శరీరమును ఛేదించి వేదనకలిగించెడి యీబాణములు అర్జునునివికాని శిఖండివి కావనుచు దుశ్శాసనునితో చెప్పిన సందర్భ మిట్లున్నది—

‘ అర్జునస్య ఇమే బాణా నేమే బాణా శ్శిఖండిన
కృన్తన్తి మమ గాత్రాణి మాఘమాసే గవామివ

టి॥ మాఘమాసే కర్కటీ ప్రాప్తా తదపత్యాని గవాం యథా మాఘమాసే కర్కటీం మాతరం గవాం స్వదపత్యాని కృన్తన్తి ఉదరస్థా న్యపత్యాని పృష్ఠం విదార్య బహి ర్నిర్గచ్ఛన్తి తద్వ దిత్యర్థః తేన ప్రాణాపహారివేదనాజనకత్వం బాణానాం, నేదం శిఖండిబాణేషు సంభవతి తేషాం మదంగే పుష్పతుల్యత్వాత్

‘ సర్వేహ్యపి న మే దుఃఖం కుర్యు రన్యే నరాధిపాః
వినా గాండీవధన్వాన మృతే జిష్ణుం కపిధ్వజమ్ (అ 119)

అనగా, శీతకముపులో నుండిసంతానము పృష్ఠభాగము ఛేదించుకొని యీవలకు వచ్చినట్లు శరీరమును ఛేదించుచు ప్రాణాంతకములగుచున్న యీబాణము లర్జునునివి కాని శిఖండివి కావు ఒక్క అర్జునుడు తప్ప ఇతరనరపతులెల్లరు కలిసియు నాకు దుఃఖము గలిగింపజాలరు. అని భావము. ఇట్లు పోరి భీష్ముని పడగొట్టినవాడు కృష్ణభగవానునివలన భగవద్గీతను విన్నట్టి యర్జునుడే

— ఇక ద్రోణవిషయము —

ద్రోణుడు పదునైదవనాటియుద్ధములో మండిపడుచు దివ్యాస్త్రములను ప్రయోగించుచు పాండవసేనాసమూహమును సంహరించుచున్నప్పుడే

సంహారము గావించుచు నిరవిహారము చేయుచున్న ద్రోణుని జూచి
గురుభక్తిచే నెదుర్కొన సంకోచించిన యర్జునుని మూలమున నిర్వీర్యులు నిరు
త్సాహులు నగుచున్న పాండవులతో కృష్ణభగవాను డిట్లనెను

నైష యుద్ధేన సంగ్రామే జేతుం శక్యః కథంచన
ధనుర్ధరవరశ్రేష్ఠో దేవైరపి సవాసవైః
న్యస్తశస్త్రస్తు సంగ్రామే శక్యో హన్తుం భవేన్నృభిః
ఆస్థీయతాం జయో యోగో ధర్మముత్సృజ్య పాండవాః ।
యథా వస్సంయుగే సర్వాన్ న హన్యాద్రుక్మవాహన
అశ్వత్థామ్ని హతే నైష యుధ్యేదితి మతిర్మమ
తం హతం సంయుగే కశ్చిదస్మై శంసతు మానవ
ఏతన్నారోచయద్రాజన్ కుంతీపుత్రో ధనంజయ
అన్యే త్వరోచయన్ సర్వే కృచ్ఛ్రేణ తు యుధిష్ఠిర (ద్రోణ-అ190)

ధనుర్ధరాచార్యుడీ చేతిలో ధనుస్సున్నంతవరకు ఇంద్రాదులు
కూడ నేవిధమునను ద్రోణుని జయింపలేరు శస్త్రసంన్యాసము జేసిన ద్రో
ణుని జంపుట శక్యమగును. పాండుపుత్రులారా ఈతడు మనల నంద
రను వధింపకుండుటకై ధర్మమును విడిచి జయోపాయము నాశ్రయింప
వలెను అశ్వత్థామ హతుడైనప్పుడితడు యుద్ధమునుండి విరమించునని
నా విశ్వాసము. ఆయశ్వత్థామ యుద్ధములో హతుడయ్యెనని ద్రోణున
కెవ్వడేని చెప్పవలెను. అని పలుకగా నర్జును డందు కంగీకరింపలేదు
ఇతరు లంగీకరించిరి యుధిష్ఠిరుడు అతికష్టముమీద నంగీకరించెను

అసలిచ్చట వచ్చిన చిక్కేమనగా నాడుగ్రుడై సర్వసంహారము
జేయుచున్న ద్రోణుడు మరియొకపూట యుద్ధమావిధముగా జేసినయె
డల పాండవపక్షమంతయు నిర్మూలనము కావలసిన స్థితి సంభవించి
నది ఈమాట యుధిష్ఠిరునితో కృష్ణభగవానుడు అనెను

"యద్యర్ధదివసం ద్రోణో యుధ్యతే మన్యు మాస్థితః ।
సత్యం బ్రవీమి తే సేనా వినాశంసముపైష్యతి ॥
సభవాం స్త్రాతు నో ద్రోణా త్సత్యాజ్జ్యాయో ఽనృతం వదః"

ఈద్రోణుడు ఈవిధముగా క్రుద్ధుడై యింకొకపూట యుద్ధము చేసినయెడల నిజముగా నీసేనకు వినాశము తప్పదు. కనుక నీవు ద్రోణుని నుండి మమ్మందరిని కాపాడుము. ఇప్పుడు సత్యముకంటె ననృతమే యుక్తము. అని. ఇట్టిస్థితిలో ద్రోణుడు శస్త్రసంన్యాసము చేసినగాని పాండవపక్షమునకు రక్షణ మేర్పడదు. అశ్వత్థామ హతుడయ్యెనని వినినపుడు కాని యాతడస్త్రసంన్యాసము చేయడు. అసత్యమాడినగాని ద్రోణు డట్టి మాటను వినుట సంభవింపదు. ఆ యసత్యము విశ్వసనీయుడు చెప్పినపుడు కాని కార్యకారి కానేరదు.

ఇట్టి యాపత్సమయములో ననంఖ్యాకులగు యోధుల ప్రాణములను కాపాడుటకై ఆడిన యసత్యము యొక్క దోషము గొప్పదా? లేక సత్యవ్రతము తోను పాయమార్గ్యముచేసిన యింతమంది ప్రాణములను ద్రోణాచార్యమహాస్త్రజ్వాలల కర్పణము జేసిన వచ్చెడి దోషము గొప్పదా? అని యాలోచించి సర్వసంహారమూలకదోషముకంటె నసత్యదోష మల్పమనియెంచి "ధర్మా జ్జేతు మశక్యం చే ద్ధర్మం త్యక్త్వా ప్యరింజయేత్" ధర్మముచే జయించుట శక్యము కానపుడు ధర్మమున విడిచియైనను శత్రువును జయింపవలెను. అను న్యాయమున ధర్మమున విడిచి యీసమయమం దసత్యమాడి సేనను కాపాడుమని శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిరునకు బోధించెను. ఈసమయమం దాడిన యసత్యము అసత్యాభాసమేకాని యసత్యముకాదు. ఈసంగతి కర్ణపర్వారంభమున నీలకంఠీయమందు చెప్పబడినది. చూడుడు.—

"శరణాగతస్యాపి నికతాభిణార్థ మన్యాయేనాఽపి కృతో బ్రహ్మవధో నేతరబ్రహ్మవధవ దనర్థోఽపితు అనర్థాఽభాసఏవ. (నచ తేన బ్రహ్మహా భవేత్) ఇత్యాతతాయివధే దోషాభావస్మరణాత్"

యుధిష్ఠిరుడు, ఎన్నడు నసత్యమాడి యెరుగని తనను పలుకిం చిన చిక్కునకు జంకించి, భీష్మవధసందర్భములో బృహస్పతివచన ముదాహరించుచు కృష్ణభగవానుడు—

"జహి భీష్మం స్థిరో భూత్వా శృణు చేదం వచో మమ ।
యథోవాచ పురా శక్రం మహాబుద్ధి ర్బృహస్పతిః ॥
జ్యాయాంస మపి చేద్వృద్ధం గుణై రపి సమన్వితమ్ ।
ఆతతాయిన మాయాన్తం హన్యా ద్ఘాతక మాత్మనః ॥"

టీ. ఆతతాయినమిత్యస్య ఘాతకమితి విశేషణమన్యేభ్య ఆతతా యిభ్యో వ్యవచ్ఛేదాయోక్తమ్"

"శాశ్వతోఽయం స్థితో ధర్మః క్షత్రియాణాం ధనంజయ ।
యోద్ధవ్యం రక్షితవ్యంచ యష్టవ్యంచానసూయుభిః॥(భీష్మ—అ107)

స్థైర్యము వహించి భీష్ముని వధింపుము. పూజ్యుడైనను వృద్ధు డైనను గుణవంతుడైనను తన్ను హింసింపవచ్చువానిని వధింపవలసినదే యని పూర్వ మింద్రునికి మహాబుద్ధికల బృహస్పతి బోధించెను. క్షత్రి యుల కది శాశ్వతధర్మమై యున్నది. యుద్ధము జేయవలెను. ప్రజలను పాలింపవలెను. యాగములు చేయవలెను. అని బోధించిన విషయ మును స్మరించి, అభిమన్యువధ సందర్భములో—

"అన్తరిక్షే చ భూతాని ప్రాక్రోశన్త విశాంపతే ।
దృష్ట్వా నిపతితం వీరం చ్యుతం చన్ద్ర మివాంబరాత్ ॥
ద్రోణకర్ణముఖై ష్షడ్భి ర్ధార్తరాష్ట్రై ర్మహారథైః ।
ఏకోఽయం నిహతశ్శేతే నైష ధర్మో మతో హి నః॥ (ద్రోణ—అ49)

ఆర్గురు ద్రోణాదిమహారథులు ఒక్క అభిమన్యునిపై బడి వధిం చినారు. ఇది యధర్మమని యంతరిక్షమందున్న వారాక్రోశించునట్లు

కర్ణ, శల్య, కృప, కృతవర్మాశ్వత్థామ సహాయుఁ డగుచు ద్రోణుఁడు అభిమన్యువధవిషయమై యవలంబించిన యధర్మమును స్మరించి, అధర్మమవలంబించినవాని విషయమై యధర్మ మవలంబింపవచ్చు ననుపద్ధతిని తా నసత్యమాడుట యను నధర్మమునకు కష్టముమీఁద సమ్మతించెను.

అర్జునుఁడు తాను జగదేకవీరుఁ డగుటకు కారణభూతుఁడును 'పార్థ ఏవ ధనుర్ధరః' అను మహాయశస్సును తన కనుగ్రహించినవాఁడును, గురువు నగు ద్రోణాచార్యునివిషయమై అట్లు చేయుటకు సమ్మతింపలేదు.

ఇప్పుడు ప్రతివాదులు కృష్ణుని పరమేశ్వరావతార మని భావించిన యర్జునుఁడు కృష్ణుని యుపదేశమున కేల సమ్మతింపలేదు? అని యడుగుదురు కాఁబోలు. ఆ చేయున దధర్మమే యని యాకృష్ణుఁడే చెప్పుటచేత సమ్మతింపలేదు. అది యెట్లైనను పరమేశ్వరావతారము చెప్పినపుడు భక్తితో నంగీకరింపలే దేమందురు కాఁబోలు. "యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ" అనుటనుబట్టి శ్రీకృష్ణునియందెంత భక్తియో, అంతభక్తియు గురువగు ద్రోణాచార్యునియం దుండుటచేత నంగీకరింపలేదు.

ఇట్లు పరిశీలింపఁగా కృష్ణునిది పరమేశ్వరావతారము కాదనుటకు అర్జునుని చర్య కూడ ప్రతివాదు లన్నట్లు నిదర్శనము కాకపోయినది. కాని కృష్ణునికి సమకాలికులైన యుధిష్ఠిరాదులచర్యలు కృష్ణునిది పరమేశ్వరావతారము కాదనుటకు నిదర్శనము లని ప్రతివాదులు చేసినయసంగతప్రసంగములు వారుమహాభారతతాత్పర్య మెఱుఁగరనియు, శాస్త్రవాసన లేనివారనియు, ఆర్షసంప్రదాయము తెలియనివారనియు, అనాదిసిద్ధ నిర్దుష్టవిద్వన్మార్గదూషణోద్యుక్తు లనియు, ప్రాజ్ఞులు నిశ్చ

యించుటకుమాత్రము నిదర్శనములైనవి ఇంతవరకు పరమేశ్వరరూప
మగు శ్రీకృష్ణభగవానుని శిష్టరక్షణ దుష్టశిక్షణాదిగుణములనుపదేశించి
భగవత్స్వరూపజ్ఞానముకలుగజేసిలోకులనుద్ధరించుటయందేమహాభారత
మునకుముఖ్యతాత్పర్యమనియు, పరమేశ్వరునవతారములెత్తుట అసంభ
వముకాదనియు, భగవద్గీతయందీవిషయముస్పష్టమనియు, భగవద్గీతమహా
భారతాంతర్గతమేననియు, భగవద్గీతయందే గాక మహాభారతమునందన్యస్థ
లములలోగూడ శ్రీకృష్ణుడు పరమేశ్వరావతారమని యనేకప్రసంగము
లలో నిరూపింపబడియున్నదనియు, శ్రీకృష్ణుడు తానీశ్వరుని యవతార
మని భగవద్గీతలో జెప్పుటేకాక మహాభారతమందలి తదితరస్థలములలో
గూడ నాయా సందర్భములలో చెప్పుచు వచ్చెననియు, శ్రీకృష్ణుని
సమకాలికులు, ఆతనిని పరమేశ్వరావతారముగా భావించుచునే యుం
డిరనియు, ప్రమాణోపపత్తులతో ప్రతివాద్యాక్షేపపరిహారపూర్వక
ముగా నిరూపించి దిక్ప్రదర్శనము చేయబడినది. ఇంతటితో లజపతి
రాయిగారి గ్రంథవిషయమును విడిచిపెట్టి ఇక మ. భా. చ. కారుల
వ్రాతల నందుకొందము.

—శ్రీకృష్ణబలరాములు విష్ణుమూర్తియొక్క నల్లని తెల్లని వెండ్రుకలు
అను ప్రసంగము—నిరాకరణము—

మ. భా. చ. (మహాభారతచరిత్ర) కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

"మహాభారతములో వర్ణింపబడిన దేవతామహిమల గొన్నిటి
నిందుసూచించుచున్నాను. అందు భారతగాథకు ప్రధానపురుషుడగు
శ్రీకృష్ణునియం దారోపించిన దేవతామహిమల ముందుగ జెప్పెద
దను. శ్రీకృష్ణబలరాములు సాక్షాద్విష్ణువుయొక్క యవతారములని
పెక్కు పురాణములలో గలదు. కాని మహాభారతముయొక్క ఆదిప
ర్వములోనిట్లు వ్రాయబడినది— విష్ణుమూర్తి తెల్లనిదియు, నల్లని

డియు, నగురెండు వెండ్రుకలను పెరికి యాదవకులమువందలి దేవకీ రోహిణులయందు బ్రవేశపెట్టెను. ఆరెండు వెండ్రుకలలో దెల్లనివెం డ్రుకబలరాముఁడయ్యెను. నల్లనివెండ్రుక శ్రీకృష్ణుఁడయ్యెను."(పు°0)

"శ్రీమద్భాగవతపురాణము కృష్ణబలరాములు భగవంతుని నల్లని, తెల్లని, వెండ్రుకలనిద్వితీయస్కంధమున జెప్పెను. కానిదశ మస్కంధము వచ్చునప్పటి కాసంగతిని మఱచి కాబోలు కేవలాపర విష్ణుడే దేవకీగర్భమునం జన్మించె నని చెప్పెను. బమ్మెరపోతనదాని నాంధ్రీకరించుటలో దన్మయుడై పెంచి యాంధ్రీకరించెను."(పు 204)

ఈవ్రాతలో మొదట "మహాభారతములో వర్ణింపబడిన దేవతామహిమల గొన్నిటిని సూచించుచున్నాను" అని చెప్పి "అందు శ్రీకృష్ణునియం దారోపించిన దేవతామహిమల ముందుగ జేర్కొనె దను" అని ప్రతిజ్ఞ చేసి "శ్రీకృష్ణబలరాములు సాక్షాద్విష్ణువుయొక్క యవతారము లని పెక్కుపురాణములలో గలదు. కాని మహాభారతా దిపర్వములో విష్ణుమూర్తి దేవకీరోహిణులయందు బ్రవేశపెట్టిన నల్లని తెల్లని వెండ్రుకలే శ్రీకృష్ణబలరాము లయ్యెనని వాకొనబడినది" అని వ్రాసిన ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది.

మహాభారతములో వర్ణింపబడి శ్రీకృష్ణునియం దారోపించిన దేవతామహిమల జేర్కొనెద నని కదా మీరు చేసిన ప్రతిజ్ఞ. అట్లని మీరు పేర్కొనినవి "శ్రీకృష్ణబలరాములు సాక్షాద్విష్ణువుయొ క్క యవతారములని పెక్కు పురాణములలో గలదు" అని యొక విషయము. 'మహాభారతములో దేవకీరోహిణులయందు విష్ణుమూర్తి ప్రవేశపెట్టిన నల్లని తెల్లని వెంట్రుకలే శ్రీకృష్ణబలరాము లయ్యె నని వాకొనబడినది' అనున దొక విషయము కదా.

ఇందు కృష్ణునియం దారోపించిన దేవతామహిమయని మీరు ననచేది? పురాణములలో సాక్షాద్విష్ణువుయొక్క యవతార మని యున్న విషయ మందురా? అని మీరు చేసిన ప్రతిజ్ఞనుబట్టి మహా భారతములో వర్ణింపడినది కామికనుక మీరు దానినిచూపుటకు వీలు లేదు. ఇక దేవకియందు విష్ణుమూర్తి ప్రవేశపెట్టిన నల్లనివెం డ్రుకే కృష్ణు డయ్యె నను విషయమందురా?

అప్పుడు విష్ణుమూర్తి నల్లనివెండ్రుకే కృష్ణు డయ్యెననుటలో కృష్ణునియం దారోపించిన దేవతామహిమ యేమున్నది? తన కేశ ముచే శ్రీకృష్ణు నావిర్భవింపజేసిన విష్ణుమూర్తి దానుహిమ యనవ లెను. మీరు, సాక్షాద్విష్ణువుయొక్క అవతారమే శ్రీకృష్ణుడని మహా భారతమందున్నదని చూపినపుడే "కృష్ణునియందారోపించిన దేవతామ హిమలను చేర్కొనెదను" అని మొదట జేసిన ప్రతిజ్ఞకు, తరువాత వ్రాసినయీవ్రాతకు సంబంధ మేమున్నది? పురాణములలో నొకవిధ ముగా నున్నది. మహాభారతములో మరొకవిధముగా నున్న దనుచు తమప్రతిజ్ఞకు సంబంధము లేని విషయము వ్రాయుట యప్రస్తుతప్రసం గము. ఇట్లు పరిశీలింపగా తా మేమనుచున్నారో, ఏమివ్రాయుచు న్నారో తెలియని ధోరణితో వీరివ్రాత సాగినట్లు గోచరించుచున్నది. ఏది యెట్లున్నను ప్రతివాదు లన్నట్లు పురాణములకు, మహాభారతము నకు శ్రీమద్భాగవతమునకు శ్రీకృష్ణావతారవిషయమై పరస్పరవిరోధ మున్నదో లేదో తెలుపుటకై ప్రమాణములు ప్రదర్శింపబడుచున్నవి.

శ్రీమద్భాగవతము—స్క 2. అ 7.—

" భూమే స్సురేతరవరూథవిమర్దితాయాః
క్లేశవ్యయాయ కలయా సితకృష్ణకేశః ॥
జాతః కరిష్యతి జనా నుపలక్ష్య మార్గః
కర్మాణి చాత్మమహిమోపనిబన్ధనాని ॥

శ్రీ టీయక్—

శ్రీకృష్ణావతారే మాంహాదశభి –సురేతరా అసురాంశసంభూత రాజనం. తేషాం వరూఢైః సైన్యైః విమర్దితాయాః భారాక్రాంతాయాః కలయా రామేణ సహ జతస్సనను కోఽసౌజాతః సిత కృష్ణౌ కేశౌ యస్య భగవత సఏవ సాక్షాత్ సితకృష్ణకేశత్వం శౌక్ల్యైవ నతు వయ పరిణామకృతమ్ అవికారిత్వాత్ (అజరామర స్యైవ స్యార్థపలితత్వాసంభవా దేకకేశ ఈశేచ్ఛయా రామస్య శ్వేతరూపం జ్ఞాపనార్థం తదైవ శ్వేతోఽభూదితి గమ్యతే వంశీధరీయమ్)

యత్తూక్తం విష్ణుపురాణే — ఉజ్జహారాత్మనః కేశౌ సితకృష్ణౌ మహామునే ఇతి భారతేఽపి —

'ఊ కేశౌ హరి రుజ్జహార సిత మేకం చాపి కృష్ణం
తౌ కేశౌ వావిశేతాం యదూనాం కులే స్త్రియౌ దేవకీం
రోహిణీంచ
తయో రేకో బలభద్రో బభూవ యోఽసౌ శ్వేత స్తస్య దేవస్య కేశః.
కృష్ణో ద్వితీయ కేశవ స్సంబభూవ కేశో యోఽసౌ వర్ణతః కృష్ణ
ఉక్తః '

ఇతి తత్తు న కేశమాత్రావతారాభిప్రాయమ్ కిన్తు భూభారావ తరణరూపం కార్యం కియ దేతత్, మత్కేశా వేవ తత్కర్తుం శక్తా వితి ద్యోతనార్థం, రామకృష్ణయో ర్వర్ణసూచనార్థంచ కేశోద్ధరణ మితి గమ్యతే అన్యథా తత్త్రైవ పూర్వాపరవిరోధాపత్తేః

(' తత్త్రైవ విష్ణుపురాణే భారతేచ తథాహి విష్ణుపురాణే .
'కృష్ణాష్టమ్యాం మహం భాద్రే ఉత్పత్స్యామి న సంశయ ఇత్యాదిషు తత్త్రైవ స్వావతారోక్తే ర్విరోధాత్ భారతేఽపి "అహం బ్రహ్మ పరం

ధామ'' ఇతి గీతాయా ముక్తనం ప్రతి స్వస్య స్వయమేవ పరబ్రహ్మ త్వోక్తే ర్విరోధాత్. వంశీధరీయమ్) కృష్ణస్తు భగవాన్ స్వయ మిత్యేత ద్విరోధాపత్తేశ్చ కథం భూతః, పరమేశ్వరతయా జన్నై రనుపలక్ష్యో మార్గో యస్య, తర్హీశ్వరత్వే కిం ప్రమాణమ్? అతిమానుషకర్మాఽ న్యథాఽనుపపత్తి రేవే త్యాహ-ఆత్మనో మహిమోపనిబన్ధ్యతే అభి వ్యజ్యతే యేషు తాని''

ఇదియే "శ్రీమద్భాగవతపురాణము కృష్ణబలరాములు భగవం తుని నల్లని తెల్లని వెంట్రుకలని ద్వితీయస్కంధమున చెప్పెను" అని మ. భా. చ. కారు లన్న శ్రీమద్భాగవత ద్వితీయస్కంధస్థశ్లోకము. దాని వ్యాఖ్యానమును ఈశ్లోకములో 'కలయా సహ సితకృష్ణకేశః భూమేః క్లేశవ్యయాయ జాతస్సన్ కర్మాణి కరిష్యతి' అని యన్వయము.

'సితకృష్ణకేశః' అనునపుడు "సితకృష్ణౌ కేశౌ యస్యసః" అని బహువ్రీహిసమాసము. కనుక తెల్లని నల్లని కేశములు కల భగవం తుడు అని దానికర్థము. అట్టి భగవంతుడు భూభారహరణమునకై బలరామునితోఁగూడ బుట్టి పరమేశ్వరుడుగా జనులకు దెలియబడని వాడై యమానుషకర్మలను చేయు నని శ్లోకార్థము.

ఇచ్చట (సితకృష్ణకేశః జాతః) అను పదము లేకవచనాంతము లగుటచే సితకృష్ణకేశుడు పుట్టెను. అని యర్థమే కాని సితకృష్ణకేశములు పుట్టినవి అని యర్థ మెట్లు? అట్టె (కలయా) బలరామునితోఁగూడ, సితకృష్ణకేశుడు పుట్టెనని యీశ్లోకమందుండగా బలరాముడు సితకే శము కృష్ణుడు కృష్ణకేశము అని మ. భా. చ. కారులు చెప్పిన యర్థము ఈశ్లోకమునుండి యెట్లు వచ్చినది?

ఈశ్లోకములో బుట్టినట్లు చెప్పబడినవాడు సితకృష్ణకేశు డగు విష్ణువే. దశమస్కంధమందు గూడ నట్టి విష్ణువే దేవకీగర్భమున జన్మిం

దనని చెప్పబడెను కాని యీశ్లోకమునకు విరుద్ధముగా చెప్పబడి
లేదు ఇట్టి స్థితిలో ప్రతివాదులు కృష్ణబలరాములు భగవంతుని వెం
ట్రుకలని ద్వితీయస్కంధమున చెప్పెను కాని దశమస్కంధము వచ్చు
నప్పటి కాసంగతిని మఱచి కాబోలు కేవలాంశవిష్ణుడె దేవకీగర్భమునం
జన్మించె నని చెప్పెను. బమ్మెరపోతన తన్మయుడై యాంధ్రీకరించెను
అని వ్రాయుట హేయము శ్లోకమర్థము చేసికొనలేని తమ యజ్ఞాన
మునకు వగవక, శ్రీమద్భాగవతమును నిందింపబూనుట నిర్దతికంచు
కదారిపాయ స్వస్వాస్థ్యగీ నాకీ వర్ణోజన్మైభవము లేని పతిత కంచు
కసాయని నిందించుచున్నట్లున్నది

ఇక శ్రీమద్భాగవతశ్లోకములో కేశములు పుట్టినట్లు లేకున్నను
శ్రీధరీయవ్యాఖ్యానములో నుదాహరింపబడిన భారతవిష్ణుపురాణ వచన
ములలో కేశములు పుట్టినట్లే యుండుటనుబట్టియు శ్లోకములో 'సిత
కృష్ణకేశః' అను విశేషణము నుబట్టియు ఇట్లు చెప్పితిరా? ఈవిశేషణము
బలరామకృష్ణుల దేహకాంతివిశేషములను సూచించునేకాని విష్ణుమూ
ర్తి జన్మింపలేదు కేశములె జన్మించినవి అని చెప్పునా? శ్రీధరీయములోను
దాహరింపబడిన గ్రంథాంతరవచనములను బట్టి భాగవతశ్లోకమునకట్టి
యర్థముచెప్పువారు భాగవతశ్లోకమునుబట్టి యాగ్రంథాంతరవచనము
లకేలర్థము నేల వర్ణింపలేదు ఆవచనముల కాశ్రీధరీయములోనే పరస్ప
రవిరోధము లేని యర్థము నిరూపింపబడియుండ దానిని త్రోసివేసి పర
స్పరవిరుద్ధార్థము చెప్పుటకు మీరేల సిద్ధపడిరి? కనుక నివి యసంగత
ప్రసంగము భాగవతములో ద్వితీయస్కంధ దశమస్కంధములకు పర
స్పరవిరోధము లేదు

ఇక విష్ణుపురాణములో 61వ శ్లోకములో కేశావతార మన్న
ట్లుండి తరువాత [illegible]8వ శ్లోకములో 'కృష్ణాష్టమ్యాం మహం నిశి ఉత్ప
త్స్యామి' [illegible]చు కృష్ణాష్టమినాటి రాత్రియందు నేనవతరింతు నని దేవ

తలతో విష్ణుమూర్తి చెప్పెనని యుండుటచే శ్రీకృష్ణుడు సాక్షాద్విష్ణు మూర్తి యవతారమే అనియు, అజరామరుడగు భగవంతుని సంకల్పమున నప్పటి కప్పుడు తెల్లబడిన కేశమును, కృష్ణకేశమును, ప్రదర్శించుటలోని తాత్పర్యము—దేవతలచే భూభారహరణమునకై ప్రార్థింపబడిన భగవంతుడు ఈ భూభారహరణ మెంతటి కార్యము! ఈ కార్యమును నా కేశములే చేయగల వని తెలుపుటయందును, పుట్టబోవు బలరామకృష్ణుల దేహము లీయాంగములుగా నుండు నని తెలుపుటయందును తాత్పర్య మనియు, కనుక విష్ణుపురాణములోకూడ బూర్వోత్తర విరోధము లేదనియు,

మహాభారతములోగూడ భగవద్గీతలలో శ్రీకృష్ణుడు "అహం బ్రహ్మ పరం ధామ" ఇత్యాదివచనములచే తాను పరమేశ్వరుడ నని చెప్పిన పూర్వోత్తరసందర్భములనుబట్టి కేశములవతరించినట్లున్న శ్లోకమునకు వెనుక జెప్పినట్లే తాత్పర్యము కనుక మహాభారతములోగూడ బూర్వోత్తరవిరోధము లేదనియు,

శ్రీధరస్వామి నిరూపించియున్నందున విష్ణుపురాణ మహాభారత శ్రీమద్భాగవతగ్రంథములు ప్రతివాదు లన్నట్లు పరస్పరవిరోధము లేక శ్రీకృష్ణుడు పరమేశ్వరావతార మనియే చాటుచున్నవి.

ఐతే విష్ణుపురాణములో విష్ణుమూర్తి దేవతలతో "కృష్ణాష్టమ్యా మహం నిశి ఉత్పత్స్యామి" నేను కృష్ణాష్టమినా డుద్భవింతు నని చెప్పినట్లున్నది కదా! కృష్ణుడు పుట్టినతరువాత కదా కృష్ణాష్టమి యైనది. ఇట్టిస్థితిలో కృష్ణాష్టమినాడు నేనుద్భవింతు నని విష్ణుమూర్తి యన్నట్లున్నమాట విరుద్ధము కాదా యని యనిపించును. కాని 'సూత్రశాటకన్యాయ' ముచే నిది విరుద్ధము కాదు.

లోకములో నూలిచ్చుచు బట్టను నేయుమని చెప్పుదురు. నేత పూర్తియైనగాని బట్ట యను పేరు సంభవింపదు. బట్టయే యైనయెడల నేయుట సంభవింపదు. ఇట్టిస్థితిలో 'బట్టను నేయుము' అను వ్యవహారము లోకప్రసిద్ధమై యున్నది. దీనికి నేత యైనతరువాత నేది బట్ట యనబడునో అట్టిదానిని నేయు మనుటలో తాత్పర్యము. అట్లే, నేను వృవించినతరువాత నేది కృష్ణాష్టమి యనబడునో అట్టి తిథియం దుద్భవింతు నని భావిసంజ్ఞను గ్రహించి చెప్పబడుటచే నిది న్యాయసిద్ధమే కాని విరుద్ధముకాదు. కృష్ణపక్షాష్టమి యనుకొనిన బాధయే లేదు. ఇంతవరకు శ్రీమద్భాగవత శ్లోకమునకు శ్రీధరీయవ్యాఖ్యానము చూపబడినది. ఇక విష్ణుపురాణవచనములకు శ్రీధరీయ విష్ణుచిత్తీయవ్యాఖ్యములు చూపబడుచున్నవి.—

విష్ణుపురాణము అం. ५. అ1 —

"ఏవం సంస్తూయమానస్తు భగవాన్ పరమేశ్వరః ।
ఉజ్జహారాత్మనః కేశౌ సితకృష్ణౌ మహామునే ॥
ఉవాచ చ సురా నేతౌ మత్కేశౌ వసుధాతలే ।
అవతీర్య భువో భారక్లేశహానిం కరిష్యతః ॥"

శ్రీధరీయమ్—

ఉజ్జహార ఉత్పాటితవాన్. ఉవాచేతి. అయం భావః మమ దుష్కరంచేద్యుష్మాభిః కార్యం సాహాయ్యం స్యాత్. నత్వేవ మస్తి. భూభారహరణాదౌ మహత్యపి కార్యే మత్కేశమాత్రస్యైవ సమర్థత్వాదితి. నతు కేశమాత్రావతార ఇతి మన్తవ్యం "మత్ప్రకాశావతిచూర్ణితా" ఇతి (63శ్లో) "కృష్ణాష్టమ్యాం మహం నిశి ఉత్పత్స్యామి" (78శ్లో) ఇత్యాదిషు సాక్షాత్ స్వావతారస్యోక్తత్వాత్ ॥

విష్ణుచిత్తీయమ్—

భానోస్తేజసీ క ఆత్మా తస్మిన్ కేశ ఇతి కేశ మోక్షధర్మే కేశవనామ నిర్వచనే 'సూర్యస్య తపతో లోకా నగ్నేస్సోమస్య చాప్యహో అంశవో యే ప్రకాశన్తే మమ తే కేశసంజ్ఞితా ఇతి కేశాః శ్రీధరీయమునను వెనుక చెప్పబడిన యర్థమే

విష్ణుచిత్తీయమున కర్థ మేమనగా మోక్షధర్మపర్వములో కేశవ నామనిర్వచనములో సూర్యచంద్రులయొక్కయు నగ్నియొక్కయు ప్రకాశమానములగు కిరణము లేవి కలవో అవి నాకేశము లనఁబడును అని చెప్పబడుటచే శ్లోకములో కేశములనగా తేజస్సు లనియేయర్థమని

ఇక మహాభారతశ్లోకములు వెనుక శ్రీధరీయవ్యాఖ్యానములో చూపఁబడియున్నవి కనుక నిచ్చట నా శ్లోకములకు నీలకంఠీయటీకయే చూపబడుచున్నది—

నీలకంఠీయమ్—

అత్ర కేశాకేశౌ రూపాభ్యాం హంసాదీనా మివ రామకృష్ణయో రత్రప్రకరణాంగత్వం సాక్షాద్దేవకేశత్వం ఉపపాద్య రసస్యైవ స్త్రీవ్యత్వాత్. అతఏవ దేవక్యాం రోహిణ్యాంచ సాక్షాత్ కేశప్రవేశ ఉచ్యతే నతు వసుదేవే తథా సతితు దేవానాం కేశోద్భవం వక్ష్య తేత ఓషధయః' ఇత్యాదిప్రసాద్యాఽస్మదాదివ త్రయో రపి వ్యవధానేన దేవప్రభవత్వం స్యాత్. తథాచ ఏతన్నానావతారాణాంనిధానం బీజ మవ్యయమ్' ఇతి భాగవత స్వాక్యస్యతత్సాద్యవతారబీజత్వ ముచ్యమానం విరుధ్యేత

అపిచ కేశకేతసో ర్దేహజత్వే సమానేఽపి కేశ ప్రభవత్వేఽ ర్వా క్స్రోతస్త్వేన మనుష్యత్వం ప్రతీతత్వం చ స్యాత్ తథాచ 'కృష్ణ

స్తు భగవాన్ స్వయమ్ ఇతి శ్రీమద్భాగవతోక్తి ర్న సంగచ్ఛేత
నచ కేశోద్ధరణా త్కృష్ణస్య స్యాంశత్వం ప్రతీయత ఇతి వాచ్యం,
కేశస్య దేహావయవత్వాభావాత్.

తస్మా న్నముచివధే కర్తవ్యే యథాఽపాం ఫేనే వజ్రస్య ప్రవే
శ ఏవం దేవకీరోహిణ్యో ర్జఠరప్రవేశే కర్తవ్యే కేశస్యైవ ద్వారభూ
తేన భగవతః కార్త్స్న్యేనై వావిర్భావో దర్శితవ్య ఇతి యుక్తమ్

అనగా, నింతకు బూర్వము పాండవులు దేవరేతస్సున బుట్టి
నట్లు చెప్పబడిన ప్రస్తావ మగుటచే శ్రీరామకృష్ణుల యుత్పత్తికూడ
సాక్షా ద్దేవరేతస్సుననే జరిగె నని చెప్పవలసియున్నది అందుచే శ్లోక
ములో చెప్పబడిన కేశములు రేతస్థానీయములు కనుకనే యాకేశము
లకు వసుదేవునియందు ప్రవేశము చెప్పబడక దేవకీరోహిణులయందే
సాక్షా త్ప్రవేశము చెప్పబడినది వసుదేవుని ద్వారా చెప్పబడినయె
డల లోకసామాన్యముగానే వారి యుత్పత్తికూడ నై పోవును
అప్పుడు మత్స్యాద్యవతారములకు కృష్ణభగవానుడె మూలాధారమను
వాక్యము విరుద్ధమగును

రేతఃప్రభవత్వములో మనుష్యత్వము పుత్రత్వము ప్రాప్తిం
చును. కేశప్రభవత్వములో నట్టివి ప్రాప్తింపవని కేశప్రభవత్వము చెప్ప
బడినది కనుకనే కృష్ణుడు సాక్షా ద్భగవంతు డను వాక్యము సంగత
మైనది ఈకేశోద్భవత్వమునుబట్టి కృష్ణునిది యంశావతార మనుకొన
రాదు కేశము దేహావయవము కాదు కనుక నట్లనుకొనుట భ్రాంతియే

కనుక నముచియను రాక్షసుని వధించుటలో నురుగుద్వారా
వజ్రమునకెట్లు ప్రవేశము జరిగెనో అట్లే దేవకీరోహిణుల గర్భమున
ప్రవేశించుటలో కేశద్వయమును ద్వారముగా జేసికొని హరి పూర్ణరూప

ముతో భగవంతు డావిర్భవించెనని గ్రహింపవలసిన దని తాత్పర్యము ఈనముచివధవృత్తాంతము ఋగ్వేదమున జెప్పబడి యున్నది—
అపాం ఫేనేన నముచేః శిర ఇన్ద్రోదవర్తయః. (అష్ట 6—1—13)

భాష్యమ్ —

పురా కిలేన్ద్రోఽసురాన్ హత్వా నముచి మసురం గ్రహీతుం న శశాక స చ యుధ్యమాన స్తేనాఽసురేణ జగృహే సచ గృహీత మిన్ద్ర మేవ మవోచత్ త్వాం విసృజామి రాత్రావహ్నిచ శుష్కేణార్ద్రేణచాయుధేన యది మాం మాహింసీ రితి స ఇన్ద్ర స్తేన విసృష్టస్స న్నహోరాత్రయో స్సన్ధౌ శుష్కార్ద్రవిలక్షణేన ఫేనేన తస్య శిర శ్చిచ్ఛేద అయమర్థోఽన్యాం ప్రతిపాద్యతే - హే ఇన్ద్ర అపాం ఫేనేన వజ్రీభూతేన నముచేః అసురస్య శిర ఉదవర్తయః శరీరా దుద్గత మవర్తయః అచ్ఛైత్సీ రిత్యర్థః.

ఇట్లు శ్రీధరీయ విష్ణుచిత్తీయ నీలకంఠీయ వ్యాఖ్యానములు విరోధపరిహారమున కనేకమార్గములు చూపియుండుటచేత పురాణ మహాభారతశ్రీమద్భాగవతగ్రంథములకు పరస్పరవిరోధము లేదని స్పష్టమైనది

— శ్రీకృష్ణుడు సాక్షాద్విష్ణువే అని యమరసింహుని సాక్ష్యము —

అమరసింహుడు తన యమరకోశములో విష్ణుపర్యాయములను చెప్పుచు "విష్ణుర్నారాయణః కృష్ణః . . వాసుదేవ స్త్రివిక్రమః , దేవకీనందనశ్శౌరిశ్శ్రీపతి కంసారాతి రధోక్షజః" అని కృష్ణవాసుదేవ దేవకీనందన శౌరి కంసారాతి శబ్దములు విష్ణు నారాయణ త్రివిక్రమ శ్రీపతి శబ్దములతోబాటు విష్ణుమూర్తినే బోధించుచున్న వని చెప్పెను. ఇట్లు విష్ణునామములను జెప్పినతరువాత 'వసుదేవోఽస్య జనకః" అని యీచెప్పబడినవాడు వసుదేవుని పుత్రుడని బోధించెను దీనిచే వసుదేవపుత్రుడగు కృష్ణునకును విష్ణుమూర్తికి భేదము లేదని ప్రతిపాదింపబడినది

సంస్కృతవాఙ్మయములో నేయేశబ్దముల కేయే యర్థములు చెప్పవలెనో తెలుపు నిఘంటువమరకోశము. ఆయమరకోశకర్త యగు నమరసింహుఁడు అవైదికసంప్రదాయస్థుఁడు. అట్టి విమతస్థుఁడే కృష్ణుఁడు సాక్షాద్విష్ణుమూర్తి యని చెప్పుచుండ కాదని తగవులాడు ప్రతివాదుల సంప్రదాయ మేదో దురవగాహముగా నున్నది. ఈవిషయమో' వంశీధరీయము' లో నిట్లు చెప్పబడినది.— "విష్ణునామా న్యుక్త్వా 'వసుదేవోఽస్యజనకః' ఇత్యనేనా మరసింహే నావైదికేనాపి శ్రీకృష్ణస్యైవవిష్ణుపద వాచ్యబ్రహ్మత్వంధ్వనితమ్. అన్యథా 'కశ్యపో హ్యస్య జనకః' ఇత్యాది వదేత్. తథాచ. "శత్రుర్విఘుష్యపి హి యో యోఽథ స్స శూరః పరికీర్తితః" ఇతి న్యాయోఽ ప్యత్ర మాన మనుసన్ధేయమ్" (భాగ—2స్క—7 అ.) ఇంతటితో దీనిని విడిచి విషయాంతర మందుకొందము—

కృష్ణుఁడు పూతనను వధించెనను గాథకు పూతన యను రోగము కృష్ణునికి సోకి నివృత్తి యయ్యె నని భావమును ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము.—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది.—

'పూతనారోగము నిదానము. బాలుఁడు స్రస్తాంగుఁడై రేయుంబవలు నిద్ర లేనివాఁడై కాకివాసన వేయుచుండిన పలుచని విరేచనమును విడుచుచుండును. వమనములు కలవాఁడై నిక్కపొడుచుకున్న రోమములు కలవాఁడై దాహము కలవాఁడై యుండును. (రోగనివారణోపాయమును గ్రంథవిస్తరభీతిచే వ్రాయలేదు. ఇట్టి రోగమే శ్రీకృష్ణునకు చిన్నతనమున సోకి యది నివృత్తిమై యుండును. దానిని కాలాంతరమున రక్కసిగాను, దానిని శ్రీకృష్ణుఁడు వధించినటులను గ్రంథకర్తలు తమగ్రంథములలోని చెక్కించియుందురు. భాషాంతరీకరణమందు దానికి వన్నెలు చిన్నెలు ప్రవేశించినవి"

'గాత్రాంగ స్స్వపితి సుఖం దివా న రాత్రౌ
విచ్ఛిన్నం సృజతి చ కాకతుల్యగంధ
చర్ద్యార్తో హృషితతనూరుహ స్సమాం-
త్సృష్టాలు స్స్వపితిచ పూతనాగృహీత । (ప్ర 81 సుశ్రుతమ్)

ఇది ము భా చ కారులవ్రాత ఇక బంకించంద్రచట్టోపాధ్యా యుని వ్రాత యిట్లున్నది—

'మహాభారతమునందు శిశుపాలవధపర్వాధ్యాయమునందు పూత నావధను గూర్చిన ప్రసంగము కలదు శిశుపాలుడు పూతనను శకుని యని చెప్పియుండెను శకుని యనగా గృధ్రజాతిలో చేరిన యొక పక్షివిశేషము బలవంతమైన శిశువొక పక్షిని వధించె నను టలో నాశ్చర్యమేమియు లేదు పూతన యనగ మరియొకయర్థము కలదు సూతికాగారమున శిశువులకు వచ్చు రోగ విశేషమునకు పూతన యను పేరు కలదు శిశువులు బాగుగ స్తన్యపానము చేయ గలిగిన యెడల వారల కట్టి రోగము రాదను విషయ మందరెరిగినదే ఇదియే పూతనావధ (శ్రీకృష్ణచరిత్రము—పరి 3—పు 119')

ఇది యుపాధ్యాయుని ధోరణి. యుపాధ్యాయుని పుస్తకము 9 7 సం॥రములోనిది ము భా చ కారుల పుస్తకము 1928సం॥రము లోనిది కనుక ము భా చ కారులవ్రాత యుపాధ్యాయుని వ్రాత మూల మనవచ్చును ఏది యెట్లున్నను శ్రీకృష్ణునిచే వధింపబడిన పూత నను గూర్చి ప్రతివాదుల కొకింత తెలుపవలసి యున్నది అందుకై ముందు సుశ్రుతగ్రంథప్రసంగము చూపబడుచున్నది—

బాలగ్రహాణాం విజ్ఞానం సాధనం చాప్యనన్తరమ్
ఉత్పత్తి కారణం చైవ సుశ్రుత క్రమశశ్శృణు '(3. అ 37)

అని బాలగ్రహముల స్వరూపము సాధనము, ఉత్పత్తి కారణము చెప్పెద నని యారంభించి యాగ్రహములను గూర్చి యిట్లు చెప్పెను—

1 స్కందగ్రహము 2 స్కందాపస్మారగ్రహము, 3 శకుని 4 రేవతి 5 పూతన 6 అంధపూతన 7 శీతపూతన 8 ముఖమండిక, 9 నైగమేష మనబడు పితృగ్రహము అను నీగ్రహములు శౌచభ్రష్టులు మంగళాచారహీనులు నగుచు, భయపడుటో, మిక్కిలి సవ్వడిచో, యేడ్చుటో తటస్థించియున్న బాలురను గాపాడుచున్నవారి ప్రమాదమునుబట్టి యావేశించి హింపించును కామరూపములు అణిమాదిశక్తులు కల బాలగ్రహములు బాలుల నావేశించు నపుడు మానవులకు గోచరింపవు అవి యావేశించినపుడు దేహమునందు గలుగు వికారముల నాప్తవాక్యములను బట్టి చెప్పుచున్నాను అని చెప్పుచు మ భా వ కారులు చూపిన స్కన్నాంగి స్వపతి అను శ్లోకమును చెప్పెను

పిమ్మట బాలగ్రహోత్పత్తిప్రకార మిట్లు చెప్పబడియున్నది—

ఏతే గుహస్య రక్షార్థం కృత్తికోమాగ్నిశూలిభిః
సృష్టా శ్శరవనస్థస్య రక్షిత స్యాత్మతేజసా
స్త్రీవిగ్రహా గ్రహా యే తు నానారూపా మయేరితా
గంగోమా కృత్తికానాం తే భాగా రాజసతామసాః

అనగా శరవనమందు ప్రాదుర్భవించియున్న కుమారస్వామి రక్షణమునకై యాగ్రహములు సృజింపబడిన వనియు, నందు స్త్రీవిగ్రహగ్రహములు గంగ యొక్కయు ఉమయొక్కయు కృత్తికలయొక్కయు రాజసతామసాంశము లనియు భావము

దీనిచే ప్రతివాదులు పేర్కొనిన బాలగ్రహ మగు పూతన గం
గోమాతృత్తికల యంశమ లోని దనియు, కుమారస్వామి రక్షణార్థము
సృజింపబడిన దనియు, సుస్మృతిగ్రంథమే బోధించుచున్న దని స్పష్టము

ఇక శ్రీకృష్ణునకు విషభరిత స్తన్య మిచ్చుట కేతెంచి యామనో
రథముతో ముక్తి నొందిన పూతన యెవ్వతెయో తెలిసికొనవలసి
యున్నది— కృష్ణజన్మఖండము—(అ 10) నారద—

'సా వా కా రాక్షసీరూపా కథం పుణ్యవతీ సతి
కేన పుణ్యేన తం దృష్ట్వా జగామ కృష్ణమందిరమ్

శ్రీనారాయణ ఉవాచ—

'బలియజ్ఞే వామనస్య దృష్ట్వా రూపం మనోహరమ్
బలికన్యా రత్నమాలా పుత్రస్నేహం చకార తమ్
మనసా మానసం చక్రే పుత్రస్య సదృశో మమ
పిబే ద్యది స్తనం కృష్ణః కరోమి తంచ వక్షసి
హరి స్తన్మానసం జ్ఞాత్వా సహా జన్మాన్తరే స్తనమ్
పపౌ మాతృగతిం తస్యై కామపూరః కృపానిధి
పీత్వా విష స్తనం కృష్ణం పూతనా రాక్షసీ మునే
దత్త్వా మాతృగతిం ప్రాప కం భజామి వినా హరిమ్

అనగా నారాయణునివలన పూతనాసంహారకథను విని నారద
మహర్షి- ఆరాక్షసి యెవ్వతె యేపుణ్యముచే కృష్ణభగవానుని సంద
ర్శించి ముక్తి నొందెను అని ప్రశ్నింపగా నారాయణు డిట్లు
చెప్పెను బలియజ్ఞమునకు వెళ్ళిన వామనమూర్తి
యొక్క మనోహరరూపమును జూచి, బలిపుత్రిక యగు రత్నమాల
పుత్రప్రేమతో నిట్టి మహనీయుడు నా స్తన్యము గ్రహించిన బాగుండు

నని సంకల్పించగా యామె సంకల్పము గ్రహించిన శ్రీహరి జన్మాంత
రమున పూతనయై పుట్టియున్న యామె స్తన్యమును తాను కృష్ణభగ
వానుడై యుండి స్వీకరించి యామెకు మాతృగతి ననుగ్రహించెను
మహాత్మ శ్రీకృష్ణునకు విషస్తన్య మిచ్చిన పూతనయను రాక్షసి భక్తిచే
మాతృగతి నొందినది అట్టి శ్రీకృష్ణుని గాక మరెవ్వరిని భజించుట?
అని భావము గర్గసంహితలో గూడ గోలోకఖండత్రయోదశాధ్యా
యమం దిట్లే చెప్పబడియున్నది

దీనినిబట్టి తేలిన సారాంశము శ్రీకృష్ణునకు విషస్తన్యమిచ్చి
పూతన తొలిజన్మమున బలిపుత్రిక యగు రత్నమాలయగుటచే నీపూ
తనవేరు ప్రతివాదులు చెప్పిన సుశ్రుతోక్త బాలగ్రహపూతన కుమార
స్వామిరక్షణమునకై గంగామాతృత్రికల యంశములలోనిది యుద్
వించిన దగుటచే నాపూతన వేరు

ఇంకొకటి – హరివంశములో విస్తారముగ చెప్పబడిన పూత
నాసంహారవిషయమును వివరించుచు నిది వేదమంత్రప్రసిద్ధమే యని
కూడ నీలకంఠాచార్యులు నిరూపించెను చూడుడు—

'కస్యచిత్త్వథ కాలస్య శకునీవేషధారిణీ
ధాత్రీ కంసస్య భోజస్య పూతనేతి పరిశ్రుతా (అ6)

టీ॥ శకునీ పక్షిణీ ఒకానుజాత్యాత్ వేషధారిణీ మనుష్యవేష
ధారిణి కంసస్య ధాత్రీతి ప్రజ్ఞప్తా। స్మృతా మంత్రే —

హేతిః పక్షిణీ న దభాత్యస్మా నాష్ట్రీ పదం కృణుతే అగ్ని
ధానే శం నో గోభ్యశ్చ పురుషేభ్యశ్చాస్తు మా నో హింసీ దిహ
దేవాః కపోత (అష్టక 8. ౧-8. వర్గ23 ఋక్3) ఇతి

హేతి రాయుధవస్త్యధకారిణీ పక్షిణీ పూతనారూపా అస్మాన్ ప్రజస్రాన్ న దభ్నోతి నాభిభవతి ప్రత్యుత అగ్నిధానే జారరాక్షే స్థానే నిమిత్తే శిశో ర్నారక మగ్నిం స్తనదానేన తర్పయితుం ఆప్త్రావ్యమ్ ఆప గతిదీప్త్యాదానేషు ఆపయతి పరలోకం గమయతి మృత్యునా గ్రాహయతి వా దేహం దీపయతి వా ఆప్త్రి కృష్ణతనుః తస్యాం పదం స్థానం కృణుతే కృష్ణం పాయయితుం స్వ మృత్యురూపాం తాం తనుం స్పృశతి ఇత్యర్థః

ఇట్లే పూతనావిషయము ఋగ్వేదమంత్రమునుబట్టి కూడ సిద్ధించు చున్నదని మంత్రార్థము వర్ణింపబడినది హరివంశశ్లోకములో 'శకుని' అను శబ్దము మంత్రములో పక్షిణీ అను శబ్దము పూతనయందు వాడ బడినవి రాక్షసస్త్రీయై కామరూపిణియై యున్న పూతన బకాసురుని సోదరి యగుటవలన బకము పక్షిజాతిలోని దగుటచే నుత్పత్తిసంబంధ మునుబట్టి వాడబడినది కాని క్షుద్రపక్షియే యను భావముతో నుపా ధ్యాయు లన్నట్లు వాడబడలేదు ఉపాధ్యాయుని వ్రాతలో 'శిశు పాలుడు పూతనను శకుని యని చెప్పియుండెను శకుని యనగా గృధ్ర జాతిలో చేరిన యొకపక్షివిశేషము బలవంతమైన శిశు వొక క్షుద్ర పక్షిని వధించె ననుటలో నాశ్చర్య మేమి యును లేదు' అని యున్నది

ఇది శిశుపాలుని ప్రసంగమే శ్రీకృష్ణద్వేషి యగు శిశుపాలుడు యుధిష్ఠిరరాజసూయములో బూజింపబడు శ్రీకృష్ణుని ధిక్కరించు నపుడు భీష్ముడు— శ్రీకృష్ణుడు బాల్యమునుండియు జేసిన యమానుష కృత్యములే యామహనీయుని మహత్త్వమును చాటుచున్నవని చెప్పగా శిశుపాలుడు— 'పూతనాఘాతపూర్వాణి కర్మాణ్యస్య విశేషత స్త్వయా కీర్తయతాऽస్మాకం భూయః ప్రవ్యథితం మనః యద్యనేన హతా బాల్యే శకుని శ్చిత్రమత్ర కిమ్' (సభాప అ4)

భీష్ముడా నీవీకృష్ణుని పూతనాసంహారాది కార్యములను కీర్తించుచు నామనస్సును వ్యథపెట్టుచున్నావు బాల్యమందీతనిచే నొక పక్షిహింసింపబడినంతమాత్రమున జిత్రమేమున్నది? అని ప్రశంసించెను దీనినే సత్యమని యెంచి యుపాధ్యాయు డుల్లేఖించెను

కాని యాప్రకరణములోనే భీష్మనారదవేదవ్యాసాదులు శ్రీకృష్ణునిగూర్చి చేసిన ప్రసంగము లసత్యములనిపించి ' హిరణ్యాకశిపో రంశ శ్శిశుపాల ఉదాహృత అని చెప్పినట్లు హిరణ్యాకశిపువుయొక్క అంశమై పుట్టిన శిశుపాలుని తామసప్రసంగమే సత్యమని యుపాధ్యాయుని కని పెంచుటలో గల హేతు వూహ్యము

ఆనాడాశిశుపాలుడైనను పూతన (పక్షి) వధింపబడినట్లే చెప్పెను కాని ' సూతికాగారమున శిశువునకు వచ్చు రోగవిశేషమునకు పూతన యనుపేరు శిశువు బలముగ స్తన్యపానము జేసిన నట్టి రోగము రాదు ఇదియే పూతనావధ అని యుపాధ్యాయుడు వ్రాసినట్లుగాని ' విరేచనములు వమనములు కల రోగమే పూతన ఇట్టి రోగమే శ్రీకృష్ణునకు చిన్నతనమున సోకి నివృత్తిమైయుండును అని మ. భా. చ. కారులు వ్రాసినట్లుగాని ప్రసంగింపలేదు శ్రీకృష్ణద్వేషములో శాపదగ్ధుడై జన్మించుచు వచ్చినట్టి శిశుపాలుని నోటినుండి కూడ రాని యీవిరుద్ధప్రసంగము ప్రతివాదులనుండి వచ్చుట శోచనీయము. వెనుక నిరూపింపబడినట్లు శ్రీకృష్ణుచే వధింపబడిన రాక్షసి యగు పూతన-వేరు-ప్రతివాదులన్న బాలగ్రహ పూతన వేరు కనుక ప్రతివాదుల ప్రసంగము దూరాపాస్తమైనది. ఇంతటితో దీనిని విడిచి యంశాంతర మందుకొందము.

—: 'శకటాసుర, ఉలూఖల బంధనాదిగాథలుకూడ సోకుడుగ్రహము లను సంబంధించినవే' అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ కారుల వ్రాతయిట్లున్నది— 'శ్రీకృష్ణుడు శకటాసురుని వధించె ననియు ఉలూఖలమునకు గట్టబడె ననియు, శంఖచూడు డను గుహ్యకుని కేశియను రాక్షసుని వధించె ననియు పురాణములలో గలదు కాని యవి పిల్లలకు గలుగు పీడాభేదములే యని జాతకర్మములో జెప్పబడు మంత్రములచేత దెలియవచ్చుచున్నది శకటాసుర ఉలూఖలబంధనాదులగూర్చి మంత్రవర్ణములలో నిట్లుగలదు —

' శండెరధ శ్శండికేర ఉలూఖల చ్యవనో నశ్యతా దిత స్స్వాహా
2అయ శ్ఛన్ మర్క ఉపవీర ఉలూఖల చ్యవనో .
3 కేశిని శ్వలోమిని ఖజాపో ఽజోపకాశిని అపేత .
4 మిశ్రవాససః కౌబేరకారక్షోరాజేన ప్రేషితా
గ్రామగీం సజానయో గచ్ఛన్తీచ్ఛన్తో పరి

పై మంత్రముల నుచ్చరించుచు జాతకర్మములో హోమము జేతురు. ఈ హోమము శిశువులకు గలుగు సోకుడురోగములు పోవుటకయి యున్నది పై మంత్రములలోని శండామర్కుడు శకటాసురుడుగాను ఉలూఖలుడు ఉలూఖలబంధముగాను కేశిని కేశిగాను కౌబేరకరక్షోగ్రహ మేదియో శంఖచూడు డను గుహ్యకుడుగాను భాగవతాదులలో వర్ణింపబడిరి పై సోకుడుగ్రహము లను శ్రీకృష్ణుడే చంపి యుండినచో నేడు ద్విజులు తమయిండ్లలో జాతకర్మసమయమున పై హోమములు చేయ నవసర ముండకపోవును పై సోకుడురోగములు శ్రీకృష్ణునకు గలుగగా నాతడారోగములనుండి విముక్తుడయ్యె ననియే మనము గ్రహింపవలసియున్నది (58)

ఆహా ఈపత్రికవాడు దేమి యభూతకల్పన మంత్రపన్నము లలో గనబడు శంపేరగాదులే భాగవతాదులలో చెప్పబడిన శకటాసు రాదులును మృచ్ఛకటికనాటకములో శకారుడని యొకపాత్రము కలదు అత్యంతవిరుద్ధములు వ్యర్థములు అపార్థములు నగు మాటలు శకారుని వని లక్షణగ్రంథములందు చెప్పబడినది చూడుడు—

'అకారణలింగవిహీనం దేశకలాన్యాయవిపరీతమ్
వ్యర్థైకార్థ మపార్థం భవతిహి వచనం శకారస్య

శకారుని మాటలకుదాహరణ— 'మమ వశ మనుయాతా రావణ స్యేవ కుస్తీ "ఝుణఝ్ఝుణా మితి బహుభూషణ శబ్దమిశ్రం కిం ద్రౌప దీవ పలాయసే రామభీతా ప్రహరామి సహసేతి యథా హనూ మాన్ విశ్వావసోర్భగినీ మివ తాం సుభద్రామ్

అనగా కుంతి రావణునకు వశమైనట్లు నీవు నాకు వశమైతివి నీవు రామునకు భయపడిన ద్రౌపదివలె పరుగిడుచున్నావేమి? విశ్వా వసువునకు సోదరియగు సుభద్రను హనుమంతు డెత్తుకొనిపోయినట్లు నిన్ను నేనెత్తుకొని పోవుచున్నాను అని యాశకారునిమాటల కర్థము.

శ్రీకృష్ణద్వేషియై పుట్టిన శిశుపాలుడైనను శకటభంగమును గూర్చి యీ మ భా చ కారులన్నట్లనలేదు చూడుడు—

చేతనారహితం కాష్ఠం యద్యనేన నిపాతితమ్
పాదేన శకటం భీష్మ తత్ర కిం కృత మద్భుతమ్ ' (సభా అ41)

ఓభీష్ముడా అచేతనమైన శకటమును (బండిని) కృష్ణుడు పాద ముచే బడగొట్టినంతమాత్రమున నాశ్చర్య మేమున్నది? అనెను ఈమా టలో శిశుపాలుడు శకటభంగము జరిగినట్లే యొప్పుకొనెను ఇక మ భా చ కారులు అది శకటముకాదు శంపేరసు న్నారు' అనగా

బోసుడురోగ మన్నారు ఈశకటభంజనము హరివంశశ్లోకమును,
నీలకంఠీయమును చూడుడు—

'శకటస్య త్వధ స్సుప్తం కదాచిత్పుత్రగృద్ధినీ
యశోదా తం సముత్సృజ్య జగామ యమునానదీమ్

నీలకంఠీయమ్—

“పృషూ రథో దక్షిణాయా అయోజ్యైనం దేవాసో అమృతాసో అస్థుః కృష్ణా దుదస్థా దర్యా 3 విహాయాశ్చికిత్సన్తీ మానుషాయ క్షయాయ్యైతేన (అష్ట–2–అ 1– వ 4)

ఇతి మన్త్రోక్త మర్థ ముపబృంహయతి శకటస్యేతి మన్త్రార్థస్తు —పృథు ర్మహాన్ రథ శ్శకటం దక్షిణాయాదిశస్సంబన్ధి మృత్యుకర మిత్యర్థః అయోజి యోజితః శత్రుభిరిత్యధ్యాహార్యః ఏత మేనం రథం దేవాసో దేవా అమృతాసోఽమృతా అస్మాక్ అస్థుః పరివార్య స్థితవన్తః పతత్సు స్వస్థానే సదస్థే కృష్ణాత్ కృష్ణం పార్శ్వస్య తత్స్యోర నస్య ఉపస్థాత్ ఉత్థిత విహాయా ఆకాశాత్సోత విశేషేణ హాయత్ గచ్ఛతీతి వా యద్యోగినిష్ఠాలకస దాకాశమార్గే ఉత్థాయ పతితస్స న్నష్ట ఇత్యర్థః తతశ్చ అర్యా ఈశ్వరీ స్వామినీ మాతా తత్ప్రత్యప్ర జావా చికిత్సన్తీ సంశయవత్ మానుషాయ మానుషస్య క్షయాయ నాశాయ ఏతేన పతతా రథేన నాఽయం బాలక కథం న నాశిత ఇత్యాత్రి కారణవిశేష మపశ్యన్తీ సందిహానైవతిష్ఠత్. నన్వీశ్వరకృత్య మేత దిత్యేవేదే దితి భావ ఏవమేవ సర్వేషా మన్త్రాణాం ప్రతిమూల కత్వా మున్నేయం వేదోపబృంహణత్వా దస్య శాస్త్రస్య

ఇచ్చట శకటమునకు క్రిందిభాగమున శయనించియున్న శిశువును విడిచి యశోద స్నానముకై యమునానదికి వెళ్ళెననియు శ్రీకృష్ణు డాశకటమును తన్ని [illegible] పడవేసెననియు నున్న శకటభంజన

గాథను ఋగ్వేదమంత్రము మూలమని యామంత్రార్థము వర్ణింపబ
డినది. ఈ మహాభారత మను శాస్త్రము వేదార్థప్రకాశక మని చెప్ప
బడుటచే నిందున్న విషయములకు ప్రత్యక్షశ్రుతిమూలకత్వ మూహిం
పవలసినదని కూడ నీలకంఠాచార్యునిచే నుపదేశింపబడినది. కనుక
ప్రతివాదుల విరుద్ధోక్తులు హేయములు ఉలూఖలబంధన ప్రకార
మిట్లున్నది—

"తం మత్వాత్మజ మవ్యక్తం మర్త్యలింగ మధోక్షజమ్ ।
గోపికోలూఖలే దామ్నా బబన్ధ ప్రాకృతం యథా ।" (భాగ.

పరమేశ్వరుడుగా వ్యక్తముగాక మనుష్యచిహ్నములతో నున్న
శ్రీహరిని తన బిడ్డనుగా భావించిన యశోద, ప్రాకృతపురుషుని గట్టి
నట్లు ఆ అప్రాకృతపురుషుని త్రాటితో(ఉలూఖలమునకు) రోటికిగట్టెను.
అని ఈ ఉలూఖలము మంత్రపన్నములలో జూపబడినఉలూఖలమేఅని
మ. భా. చ. కారు లన్నారు. ఆ మంత్రపన్నములలో నైనను ఉలూ
ఖలమొక్కటిగా లేక ప్రథమమంత్రములో నొకఉలూఖలమున్నది. ద్వితీ
యమంత్రములో నొక ఉలూఖలమున్నది. ఎక్కడనున్న యులూఖలము
ములను ఏకముచేయబూని మంత్రములను తడవిన మ. భా. చ. కారు
లకు ఆ మంత్రములలోనే రెండులూఖలములు వచ్చిపడినవి కదా.

అవి యటుండ లోకములో 'రోలు' అనబడుచున్న యులూ
ఖలము నొప్పుకున్నప్రతివాదులకు గత్యంతరము లేనే లేదు. ఈ లోక
ప్రసిద్ధమైనయులూఖలమునే సంబంధించియున్న 'ఉలూఖలబంధన'గాథ
కపార్థముగల్పించిన ప్రతివాదుల వ్రాత ఎట్లు గ్రాహ్యము?

ఫలిత మేమనగా, శకటభంజనములోని శకటము వేఱు. ప్రతి
వాదులశండేరథుడు వేఱు. ఉలూఖలబంధనములోనియులూఖలము వేఱు.
ప్రతివాదుల యులూఖలము వేఱు. కేశి సంహారములోని కేశి వేఱు.

ప్రతివాదుల కేశిని వేఱు శంఖచూడుడు వేఱు ప్రతివాదుల కొబేరక రక్షోగ్రహము వేఱు కనుక ప్రతివాదు లన్నట్లు సోకుడుగ్రహములను శ్రీకృష్ణుడు చంపియుండలేదు అవి యట్లే యున్నవి వానిని దొలగిం చుకొనుటకై హోమములు జరుగుచునే యున్నవి శ్రీకృష్ణునిచే వధిం పబడిన స్వరూపములు వేఱే దీనిచే పైసోకుడు గ్రహములను శ్రీకృ ష్ణుడే చంపియుండినచో నేడు ద్విజులు తమయిండ్లలో పైహోమముల జేయు నవసర ముండకపోవును అను వ్రాతనిరస్తము ఇంతటితో దీనిని విడిచి యంశాంతర మందుకొందము

— శ్రీకృష్ణుని తృప్తిచే శిష్యులతో దుర్వాసుడు తృప్తు డయ్యె నను గాథ అసత్య మను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము —

మ. భా చ కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

'దుర్వాసుడు దుర్యోధనప్రేరితుడై వనమున నుండిన పాండవుల బరాభవింప ననేకశతశిష్యులతో నకాలమున వచ్చి ధర్మజు నన్నము నడిగెను. ఆతడు స్నానముజేసి రండని దుర్వాసునితో జెప్పి వీరి తృప్తి కొందింపుమని ద్రౌపది కాజ్ఞ నొసగెను సూర్యవరప్రాప్త మగు పాత్రములోని భోజ్యపదార్థములు ద్రౌపదీభోజన మగువ రకే యక్షయ మగును గాని యామె భుజించిన తరువాత నందే వస్తువు మరునాటివరకు నుద్భవింపదు నాడు ద్రౌపది దుర్వాసుడు వచ్చినప్పటికి భుజించుటచే చింతానిమగ్నురాలై కృష్ణా ఈ యాప దనుండి నన్నెట్లు రక్షింతు వని వేడగా శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదియెదుట ప్రత్యక్షమయి 'నా కాకలి యగుచున్నది నా కేదేని పెట్టు' మని కోరగా ద్రౌపది వంటతప్పేలాలోని కూరాకును కృష్ణుని కిడెనట అంతమాత్రముననే శ్రీకృష్ణుడు తృప్తి కొంది త్రేన్పగా శిష్యుల కును దుర్వాసునకునుకూడ విశేషాజీర్తిచిహ్నములు కలుగగా శ్రీకృ

స్థావలింపులకు పాండవులు బాధపడునప్పుడు సశిష్యుడగు దుర్వా
సుడు వచ్చుట యను వృత్తాంతము

ఈ గాథ యసంబద్ధముగా నుండుటచేతను గాథలు నెత్తాప్రె
గడ యాంధ్రీకరింపలేదు (పు 35-8)

దుర్వాసు గాథ మృష యని యెఱ్ఱాప్రగడ భాషాంతరీకర
ణము చేయకపోవుటచే స్పష్టమైనది' (పు 94)

ఈ దుర్వాసు గాథ ఆంధ్రభారతములో లేనందున మృషయని
వ్రాసిన యీ ఖ్యాతివాదులు ఆంధ్రభారతములో నున్న ద్రౌపదీవస్త్రా
పహరణగాథకూడ మృష యనియే వ్రాసినారు. ఇదెట్లు సత్యమనుట
యెట్లు --

ఈదుర్వాసుని గాథ వనపర్వములో రెండధ్యాయములలో(262
4 -263) నున్నది సర్వసంగ్రహపర్వములో కూడ 'దుర్వాససా
ప్రహిత్యస్య మన్యే న పరీక్షితః' అని చెప్పబడియే యున్నది శ్రీమ
ద్భాగవతములో కూడ కలదు—

యో నో జగోప వనమేత్య దురన్తకృచ్ఛ్రా
ద్దుర్వాససోఽరిరచితా దయుతాగ్రభుగ్యః
శాకాన్నశిష్ట ముపయుజ్య యత స్త్రిలోకీం
తృప్తా మమంస్త సలిలే వినిమగ్నసంఘః (స్కం 1—అ 15)

శ్రీధరీయమ్—

శిష్యాణా మయుతస్యాగ్రే తత్సంఖ్యే మగ్రే యన్నాత్యద్గుణ్యా
సో హేతోః అరిణా దుర్యోధనేన రచితం యద్దురన్తం కృచ్ఛ్రం శాప
లక్షణం తస్మాత్పాండవా నోఽస్మా న్వనమేత్య జగోప కిం కృత్వా
శాక మేవాన్నం తస్మిన్నేవ పాత్రే స్థిత శిష్ట ముపయుజ్య యత

ఉపయోగాత్ సలిలే విమగ్నో మునీనాం సంఘ స్త్రిలోకీం తృప్తా
మమంస్త ఏవంహి భారతే కథా—

'కదాచి ద్దుర్వాససో దుర్యోధనే నాఽఽతిథ్యం కృతం తేనచ పరి
తుష్టేన వరం వృణీష్వేత్యుక్తే దుర్వాసస శ్శాపా త్పాండవా నశ్యే
యురితి మనసి నిధాయ దుర్యోధనే నోక్తం యుధిష్ఠిరోఽస్మత్కుల
ముఖ్య అత స్తస్యాపి భవత్త్తైవ మేవ శిష్యాయుతసహితే నాఽఽతిథ్యం
భవితవ్యం కిన్తు ద్రౌపదీ యథా క్షుధా న సీదే త్తథా తస్యాం భుక్త
వత్యాం తద్గృహం గన్తవ్య మితి తతశ్చ తథైవ దుర్వాససి ప్రాప్తే పర
మాదరేణ యుధిష్ఠిరేణ మాధ్యాహ్నికం కృత్వా ఆగమ్యతా మితి
విజ్ఞాపితో మునిసంఘై ర్ఘుమ్ముక్షు నాయ జలే నిమమజ్జ తతో చిన్తా
విమూ ద్రౌపద్యా స్మృతమాత్రో శ్రీకృష్ణోఽనకస్మా దుక్మిణీం విహాత్వా
తత్రాగమేప భక్తవత్సలతయా చాగత తయా చాభివాద్య ప్రార్థ్య
భగవతో క్తం. హేద్రౌపది ద్యహంచ బుభుక్షితోఽస్మి ప్రథమం మాం
భోజయేతి తయా చాతిలజ్జ యోక్తం స్వామిన్ మద్భోజనపర్యన్త
మక్షయ మన్నం సూర్యదత్త స్థాల్యాం మయాచ సర్వా న్ సంభోజ్యా
భుక్త మతో నా న్న మితి తదాఽఽత్రతిరిక్త స్థాలీ మానాయ్య
తత్కణలగ్నం కించిచ్ఛాకాన్నం ప్రాశ్య మనేన విశ్వాత్మా భగ
వాన్ ప్రియతా మథ భోక్తుం మునిసంఘ మాహ్వయేతి భీమం
ప్రహితవాన్ సచతావతాఽతితృప్తో ప్రథమాపాక నయేన పలాయిత ఇతి

ఇచ్చట శ్రీమద్భాగవతశ్లోకములో వనపర్వములోని దుర్వాసుని
గాథయు శ్రీకృష్ణుని వలన రక్షింపబడుటయు నుదాహరింపబడినది
శ్రీధరీయములో నాగాథ యుండుటయు భారతములో నున్నదని ప్రతి
పాదింపబడినది దీని యర్థ మించుమించుగా మ భా వ కాపలు
వ్రాసియున్నారే కనుక దీని కనత్యము కాదు ఇంకను యిట్లు —

— శివపురాణము—శతరుద్రీయసంహిత :—

'సుయోధనజితా స్తే వై పాండవాః ప్రవరాశ్చ తే
ద్రౌపద్యాచ తయా సార్ధ్వం ద్వైతాఖ్యం వన మాయయుః
తత్రైవ సూర్యదత్తాం వై స్థాలీం చాశ్రిత్య తే తదా
కాలంచ వాహయామాసు స్సుఖేన కిల పాండవా
ఛలార్థం ప్రేరిత స్తేన దుర్వాసా మునిపుంగవః
సుయోధనేన విప్రేన్ద్రః పాండవాన్తిక మాయయా
ఛాత్రైః స్స్వైరయుతై స్స్వార్థం యయాచే తత్ర తాం ముదా
భోజ్యం చిత్తేప్సితం వై స తేభ్యశ్చైవ సమాగతః
స్వీకృత్య పాండవై స్తై స్తై స్నానార్థం ప్రేషితా స్తదా
దుర్వాస ప్రముఖాశ్చైవ మునయశ్చ తపస్వినః
అథ తే పాండవా స్సర్వే అన్నాభావా న్మునీశ్వర
మ ఇతాశ్చ తదాఽప్రాణాం స్త్యక్తుం చిత్తే సమాదధుః
ద్రౌపద్యాచ స్మృతః కృష్ణ ఆగత స్తత్క్షణా దపి
శాకంచ భక్షయిత్వా తు తేషాం తృప్తిం సమాదధత్
దుర్వాసాశ్చ తదా శిష్యాం స్తృప్తాన్ జ్ఞాత్వా యయౌ పునః
పాండవాః కృచ్ఛ్రనిర్ముక్తాః కృష్ణస్య కృపయా తదా '

ఈ గ్రంథముచే గూడ దుర్వాసుని గాథ సత్యమే ఇంకను నీ శంకరాచార్యునిచే నుదాహరింపబడిన శ్లోకము జూడుము—బ్రహ్మాణం ప్రతి భగవద్వాక్యమ్—

'విధేఽహం సర్వోఽస్మి వ్రజ సృకథుగోవత్సపదవం
బిభర్మి బ్రహ్మాణ్డం గిరివ దహ మస్మి జ్వలనవత్
సృజామి ద్రౌపద్యా వసనవ దహం ప్రాణ భృదహం
యవతాప్రహం తృప్తో ముని రితి మదన్య న్న కిమపి। '

ఓబ్రహ్మ నందవ్రజమున గోపబాలకులు, గోవత్సములు నేనే యైనట్లు సర్వమునేనే. గోవర్ధనగిరిని ధరించినట్లు బ్రహ్మాండమును ధరిం చువాడను నేనే దవాగ్నిని కబళించినట్లు సర్వమును కబళించువాడను నేనే ద్రౌపదికి వస్త్రములు సృజించినట్లు సర్వము సృజించువాడను నేనే నాతృప్తినిబట్టి ముని (దుర్వాసుడు) తృప్తుడగుటవలన ప్రాణ భర్తను నేనే నాకంటె వేఱైన దేదియు లేదు అని భావము ప్రాణ భర్తయనుటలో "బుభుక్షా చ పిపాసా చ ప్రాణస్య' అని ఆకలిదప్పి కలు ప్రాణధర్మములు శ్రీకృష్ణుని తృప్తిచే ప్రాణధర్మమైన ఆకలిశాం తించి మునిబృందమునకు తృప్తికలుగుటవలన శ్రీకృష్ణుడే ప్రాణభర్త యని తాత్పర్యము

ఈ శ్లోకార్థపర్యాలోచనముచే శ్రీకృష్ణభగవాను డాయా యద్భుతకార్యములను మచ్చునకై చూపుచు తన సర్వేశ్వరత్వమును చాటుచునే వచ్చె ననియు నది పుణ్యాత్ములకు మాత్రమే గోచరించు చుండెడి దనియు దెలియుచు దుర్వాసుని గాధ సత్యమే యని తెలిసినది

ఈ దుర్వాసుని గాధలో మునిబృందమునకు నే నకాలమున భోజన మెట్లు పెట్టగల నని యేమియు లేనిస్థితిలో ద్రౌపదీదేవి కృష్ణా నన్నీ యాపదనుండి యుద్ధరింపు మని ప్రార్థింపగా దర్శనమిచ్చిన శ్రీకృ ష్ణుడు నాకిప్పు డేదైన పెట్టుము ఆకలి వేయుచున్న దనుట పరిహాస మునకా లేక నిజమేనా? ఆపై యేమాత్రమో శాకలేశమును శ్రీకృ ష్ణుడు నోటిలో వేసికొని "విశ్వాత్మా ప్రీయతాందేవః' అని యన్నం తమాత్రమున మునిబృందమునకు సంతృప్తి కలుగునా? అని శంకలు కలుగును కాని శ్రీకృష్ణున కాకలి కలుగుట నిజమే అది యామునిబృందముయొక్క ఆకలిచే గలిగిన యాకలియే అది శాంతించుటకే ద్రౌపదివద్ద నొంచెము గ్రహించి తాను తృప్తుడయ్యెను తనతృప్తియే మునిబృందముయొక్క తృప్తి యయ్యెను

ఇట్లు మునిబృందము యొక్క క్షుత్తుచే దనకు క్షుత్తు తనతృప్తిచే మునిబృందమునకు తృప్తియు గలుగుట మూలమున కృష్ణపరమాత్మ తన యంతరాత్మభావమును ప్రకటించి యుండెను

ఈ విషయమును మహాభారతహృదయాభిజ్ఞు డగు నీలకంఠా చార్యులు వనపర్వవ్యాఖ్యారంభమున మంగళశ్లోకములో వెల్లడించి యుండెను ఆ శ్లోకమిదిగో—

'యో దేవో మునినిచయక్షుధా క్షుధార్తో
యత్తృప్త్యా మునినివహోఽపి తృప్తి మాప
తస్యైవం నిజజగదన్తరాత్మభావం
వ్యాకర్తుః పద ముపయామి గోపసూనోః '

ఇట్లు చూడగా యుక్తియుక్తము బహుప్రమాణసమ్మతము విద్వన్మనోజ్ఞము నగు దుర్వాసుని గాథను గూర్చి ప్రతివాదులువ్రాసి నది విరుద్ధ మగుటచే త్రోసివేయబడినది

— "ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము జరుగనులేదు కృష్ణు డక్షయవస్త్రము లివ్వను లేదు అను ప్రసంగము - తన్నిరాకరణము —

మ భా. చ కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ద్రౌపదిని దుశ్శాసనుడు కట్టినబట్టల నొలిచి మానభంగము గావింప నామె శ్రీకృష్ణుని స్మరించె ననియు నామె వస్త్రము లక్షయమైన వనియు, నొలిచిన వస్త్రములు రాశిగా సభలో నుండిన వనియు, సభాపర్వ మునొక్క యరువదియేడవ యధ్యాయమున వర్ణింపబడియున్నది. ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణకాలమున శ్రీకృష్ణుడు వస్త్రము లక్షయ మగు నటుల జేసె ననునది లోకమునం దతిప్రసిద్ధముగా నున్నది అందు వలన ద్రౌపదీమానరక్షకు డను నపూర్వబిరుదము శ్రీకృష్ణునకు

గలిగినది దాని ననుసరించి కథలలో జలువలు పలువలు కలిగినవి
ఈకింద్రిదికారణములచే ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణమే జరుగలేదని తలప
వలసి యున్నది మహాభారతమందు నాకు దెలిసినంతలో ద్రౌప
దీపరిభవప్రశంస పదమూడు స్థలములలో జెప్పబడినది . ...
పైపదమూడుసమయములలో 1 దుశ్శాసనుడు ద్యూతకాలమున
ద్రౌపదిజుట్టుపట్టుకొనిలాగి వస్త్రములొలుచునపుడును 10దుశ్శాసన
వధసమయమునను, 11 దుర్యోధనవధసమయమునను మాత్రమే
వస్త్రాపహరణప్రశంస కలదు ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునితో తనకు వస్త్రా
పహరణమైన దనికాని, నావస్త్రాపహరణసమయమున నిన్ను దల
పగా నక్షయవస్త్రముల నిచ్చి నన్ను రక్షించితి వని కాని చెప్పలేదు
సూచింపనైన సూచింపలేదు ద్రౌపదిమాత్రమె కాదు పాండవు
లెవ్వరు నేసమయమునను ద్రౌపదీపరిభవము జెప్పునపుడు వస్త్రాప
హరణము నెత్తుకొనలేదు. అన్ని యపరాధములకంటె వస్త్రాపహార
ణాపరాధము హెచ్చైనది దాని నంతగ నెత్తికొనకపోవుటచేతను,
అనుక్రమణికలో జెప్పబడకపోవుటచేతను ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము
జరుగలేదనియు శ్రీకృష్ణునకు ద్రౌపదీమానరక్షకు డను బిరుదు
ఆమెకు వస్త్రముల నిచ్చుటచే రాలేదనియు వ్రాయ సాహసించు
చున్నాను ప్రాచీనమహాకవులగు భాస భారవి, క్షేమేంద్రకవులు
గూడ భారతగాథాప్రతిపాదకములగు తమగ్రంథములలో సభాప్ర
వేశ కచగ్రహణము లను మాత్రమె చెప్పిరికాని వస్త్రాపహరణవృ
త్తాంతమును సూచింపలేదు ఆమె యేకవస్త్రయై రజస్వలగా
నుండుటకూడ సత్యము కాదు. (పు 85_90)

ఈ వ్రాతలో సాహసించుచున్నాడను అని చెప్పు ప్రతివాదు
లకు దాని నిషిద్ధత్వమును గూర్చి గొంచము బోధింతము మనోవ్యా
పారము యొక్కయు, వాగ్వ్యాపారముయొక్కయు, శరీరవ్యాపారము

యొక్కయు, రసాలోచితములును ననర్థకరము లైనవేగములుసాహసము లనబడును అరికట్టరాని వేగములు కొన్ని, అరికట్టవలసిన వేగములు కొన్ని మూత్రపురీషవేగము లరికట్టరానివి, సాహసములనబడు మనోవాక్కాయవ్యాపారవేగములు అరికట్టవలసినవి

ఈ విషయము ఆయుర్వేదగ్రంధమగు చరకసంహితలో నున్నది చూడుడు—

న వేగాన్ ధారయే ద్ధీమాన్ జాతా న్మూత్రపురీషయోః
ఇమాంస్తు ధారయే ద్వేగాన్ హితార్థీ ప్రేత్యచేహచ
సాహసానా మశస్తానాం మనోవాక్కాయకర్మణామ్ '

ఇట్లు నిషిద్ధమై యున్న సాహసమును ప్రతివాదులు పూని ప్రసిద్ధినొందనై యున్నారన్నమాట ఇక వస్త్రాపహరణవిషయ మిట్లున్నది

దుశ్శాసనుడు ద్రౌపదిని జుట్టుపట్టుకొని సభకు లాగుచున్నపుడు ఆమె వడకుచు శనైరువాచాధ రజస్వలాస్మి ఏకంచ వాసో మమ మందబుద్ధే సభాం నేతుం నార్హసి మా మనార్య అనుచు నేను రజస్వలను ఏకవస్త్రను సభకు రాదగను. అని చెప్పుచుండ దుశ్శాసనుడు— 'రజస్వలా వా భవ యాజ్ఞసేని ఏకాంబరావాప్యథవా వివస్త్రా ద్యూతే జితా చాసి కృతాచ దాసీ దాసీషు వాసశ్చ యథోపజోషమ్॥ అనుచు నీవు రజస్వలవైనను సరియే ఏకవస్త్రవైనను సరియే. తుదకు వివస్త్రవైనను సరియే. ద్యూతమున జయింపబడి దాసివైతివి దాసీజనమందు వస్త్రపరిస్థితి యభిరుచి ననుసరించి యుండును. అని కర్ణకఠోరముగా బలుక ద్రౌపది— ధిగస్తు నష్టః ఖలు భారతానాం ధర్మ స్తథా క్షత్రవిదాంచ వృత్తం యత్ర హ్యతీతాం కురుధర్మవేలాం ప్రేక్షన్తి సర్వే కురవ స్సభాయామ్ '

అనుచు నీ భారతధర్మ మడుగంటినది అధర్మనిర్మూలన క్షమ మగు క్షాత్రము నశించినది కురువంశధర్మ సేతువు భగ్నమై పోవు చుండ సభలో కురువంశపురాజు లెల్లరు చూచుచుండిరి అని యార్త నాదములు చేయుచుండ, సభ్యులు ఖిన్నులై కటకటబడుచుండ, పాం డవు లపారదుఃఖమాభారమున నవనతశిరస్కులైయుండ దుశ్శాసను డా సాధ్విని దాసియని పరిహసించుచుండ ధృతరాష్ట్రపుత్రుడగు వికర్ణు డా దుశ్శాసనుని దుర్నయమును సహింపలేక యిందలి న్యాయ మేదియో నేను చెప్పుచున్నా నని పూనుకొని ధర్మరాజు ద్యూతవ్యసనియై యుండుట, జితుడై యుండుట పరప్రేరితుడై యుండుట, ద్రౌపది ధర్మజునకే కాక పాండవు లందరకు పత్నియై యుండుట అను నాల్గు హేతువులచే నీసాధ్వీమణి జయింపబడలేదని యుద్ఘోషించుచుండ కర్ణు డప్పుడు దుశ్శాసనున కిట్లు చెప్పెను—

'దుశ్శాసన సుబాలోఽయం వికర్ణః ప్రాజ్ఞవాదికః
పాండవానాం చ వాసాంసి ద్రౌపద్యా శ్చాప్యుపాహర

దుశ్శాసనా ఈ వికర్ణుడు తెలియనివాడు పాండవులయొక్కయు ద్రౌపదియొక్కయు, వస్త్రములను తీసికొనుము

'తచ్ఛ్రుత్వా పాండవా స్సర్వే స్వాని వాసాంసి భారత
అవకీ ర్యోత్తరీయాణి సభాయాం సముపావిశన్

పాండవు లామాటను విని తమ యుత్తరీయములను తామే తీసి యక్కడబెట్టి కూర్చుండిరి దుశ్శాసనుడు ద్రౌపదీదేవి వస్త్రము లాగుట కారభించెను

'ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యా చిన్తితో హరిః
గోవిన్ద ద్వారకావాసిన్ కృష్ణ గోపీజనప్రియ

కౌరవైః పరిభూతాం మాం కిం న జానాసి కేశవ
హే నాథ హే రమానాథ వ్రజనాథార్తినాశన
కౌరవార్ణవమగ్నాం మా ముద్ధరస్వ జనార్దన
కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్ విశ్వాత్మన్ విశ్వభావన

టీ విశ్వాత్మన్ విశ్వాన్తర్యామి న్నిత్యర్థః, విశ్వభావన విశ్వకర్తః అన్తర్యామిత్వేన శత్రుష్వపి స్మిన్ మే ఉదాసీనంకురు అథవా విశ్వకర్తృత్వేన వస్త్రాణి బహూని సమర్పయేతి భావః

ప్రపన్నాం పాహి గోవిన్ద కురుమధ్యేఽవసీదతీమ్
ఇత్యనుస్మృత్య కృష్ణం సా హరిం త్రిభువనేశ్వరమ్
ప్రారుదద్దుఃఖితా రాజన్ ముఖమాచ్ఛాద్య భామినీ
యాజ్ఞసేన్యా వచః శ్రుత్వా కృష్ణో గహ్వరితోఽభవత్
త్యక్త్వా శయ్యాసనం పద్భ్యాం కృపాలుః కృపయాఽభ్యగాత్

టీ గహ్వరిత కరుణాతిశయా ద్గద్గదకంఠః

కృష్ణం చ విష్ణుం చ హరిం నరం చ త్రాణాయ విక్రోశతి యాజ్ఞసేని
తతస్తు ధర్మోఽన్తరితో మహాత్మా సమావృణోద్వై వివిధైస్సువస్త్రైః'

టీ ధర్మోఽన్తరిత ధర్మ ఏవ అన్తరం వస్త్రం తద్భావం గతవాన్ గత్వా చ తాం వస్త్రరూపేణ సమావృణోత్

'ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యాస్తు విశాంపతే
తద్రూప మపరం వస్త్రం ప్రాదురాసీ దనేకశః
నానారాగవిరాగాణి వసనాన్యథ వై ప్రభో
ప్రాదుర్భవన్తి శతశో ధర్మస్య పరిపాలనాత్
తదద్భుతతమం లోకే వీక్ష్య సర్వే మహీభృతః
శశంసు ర్ద్రౌపదీం తత్ర కుత్సన్తో ధృతరాష్ట్రజమ్
యదా తు వాససాం రాశి స్సభామధ్యే సమాచితః
తతో దుశ్శాసన శ్శ్రాన్తో వ్రీడిత స్సముపావిశత్ (సభా. అ68)

దుశ్శాసనుడు తనవస్త్రమును పట్టిలాగుచుండ ద్రౌపదీదేవి కృష్ణభగవానుని ప్రార్థించెను యీకౌరవార్ణవములో మునిగిపోవుచున్న నన్నుద్ధరింపుము. కృష్ణా నీవు సర్వాంతర్యామివికనుక శత్రువున కీదుష్కార్యము చేయరాదను బుద్ధినైన బుట్టింపుము లేదా, నీవు విశ్వకర్తవైకనుక నాకనంతవస్త్రములనైన గల్పించి కాపాడుము అను భావముతో స్మరించి దుఃఖింప నాసాధ్వీమణి యార్తాలాపములను కృష్ణపరమాత్మ హృదయము ద్రవింప తానక్కడ నిలువలేక లేచిరాగా నార్తత్రాణపరాయణుడగు కృష్ణపరమాత్మ సంకల్పమాత్రమున ద్రౌపదీదేవి యొక్క ధర్మమే వస్త్రభావమును పొంది యామె నావరించియుండ దుశ్శాసనుడు వస్త్రములాగునప్పటి కట్టిది మరియొకటి యుద్భవించుచు ననేకరంగులతో వందలకొలది వస్త్రములు ధర్మము రక్షకమై యుండుటచే నుద్భవించినవి ఆయద్భుతమును చూచి సభ్యులు ద్రౌపదీదేవిని ప్రశంసించువారును ధార్తరాష్ట్రుని నిందించువారు నైరి. ఎప్పుడు సభామధ్యమున లాగిన వస్త్రములు ప్రోగుపడుచు నిరాను బుట్టుచునేయున్నవో అప్పుడు దుశ్శాసనుడు అలసి సిగ్గుపడి కూర్చుండెను

ఇదియే సభాపర్వములోని ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణవృత్తాంతము మహాభారత కారులు తమవ్రాతలో దీని నొప్పుకొనియే యున్నారు ఇక ననుక్రమణికలో నిది చెప్పఁబడలే దన్నను చెప్పబడినది చూడుడు—

మహాభారతములో ప్రథమాధ్యాయమునకు అనుక్రమణికాధ్యాయ మని పేరు. అందు పాండవుల విజయహేతువులను, కౌరవుల అపజయహేతువులను మొదటినుండియు తానుగ్రహించచునే వచ్చినట్లు వాని నన్నింటిని ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునకు దెలుపుచున్న సందర్భముగా భారతార్థసంగ్రహము అరువదియేడుశ్లోకములతో జెప్పబడినది ఆప్రస్తావములో ధృతరాష్ట్రుడే వస్త్రాపహరణమును, అనంతవస్త్రావిర్భావమును, రజస్వలాప్రశ్నను ఇట్లు కీర్తించినాడు—

"యదాశ్రౌషం ద్రౌపదీ మశ్రుకంఠీం సభాం నీతాం దుఃఖితా మేక వస్త్రామ్। రజస్వలాం నాథవతీ మనాథవ త్తదా నాశంసే విజయాయ సంజయ

యదాశ్రౌషం వాససాం తత్ర రాశిం సమాక్షిపత్కితవో మన్దబుద్ధిః దుశ్శాసనో గతవా నైవ చాన్తం తదా నాశంసే విజయాయ సంజయ'

'టీ యదాశ్రౌషం ద్రౌపదీమితి పతివ్రతాకోపాత్ పాండవానార్తక్షోభాచ్చ నష్టా జయాశేత్యర్థః దీనిచే ననుక్రమణికలో జెప్పబడలేదను మాట బూటకమని తేలినది

ఇక ద్రౌపదీపరిభవప్రశంస కల 13 స్థలములలో 3 స్థలములలో దప్ప మిగిలిన 10 స్థలములలో వస్త్రాపహరణము చెప్పబడకపోవుటచే జరుగలే దను వ్రాతనుగూర్చి చెప్పవలసియున్నది.

కొన్నిచోట్ల గంఠోక్తిగా జెప్పబడిన విషయము మరికొన్నిచోట్ల జెప్పబడకున్న నసత్యమైపోదు ఈసంగతిని "నహి క్వచి దశ్రవణ మన్యత్ర శ్రుతం వారయతి అను న్యాయము బోధించుచున్నందున ప్రతివాదు లట్లు వ్రాయుట యజ్ఞానము. ఇంకొకటి, వారు చెప్పబడలేదన్న స్థలములలోగూడ జెప్పబడినట్లు కొంతవరకు చూపుచున్నాము—

"ద్రుపదపురోహితుడు కౌరవసభలో మాటలాడు నపుడు వస్త్రాపహరణముమాట చెప్ప లేదట' చెప్పెను చూడుడు—

'పునశ్చ వర్ధితం రాజ్యం స్వబలేన మహాత్మభిః
ఛద్మనా ఽపహృతం క్షుద్రై ర్ధార్తరాష్ట్రై స్ససౌబలైః
తదప్యనుమతం కర్మ యథా యుక్త మనేనవై

వాసితాశ్చ మహారణ్యే వర్షాణీహ త్రయోదశ
సభాయాం క్లేశితైర్వీరై స్సహభార్యై స్తథా భృశమ్
అరణ్యే వివిధాః క్లేశాస్సంప్రాప్తా స్తైస్సుదారుణాః. (ఉద్యో అ20)

ఇచ్చట మూడవశ్లోకములో 'సహ భార్యైః సభాయాం తథా క్లేశితైః' అనుటలో ద్రౌపదితోకూడ నాటిసభయందు దానివిధముగా బాధింపబడినారని యని తథా శబ్దముతో నాటి ద్యూతసభయందు జరిగిన దుష్కార్యములను వస్త్రాపహరణాంతము నుద్ఘాటించినదే యగును. ద్యూతసభలో వస్త్రాపహరణము జరిగినట్లున్నదని ప్రతివాదులు వ్రాసియే యున్నారు. ఆద్యూతసభావృత్తాంతమునే తథా (ఆవిధముగా) అను శబ్దముచే సూచించెను. ఈశ్లోకముల కాంధ్రభారత మెట్లు వర్ణించినది చూడుడు—

ఉద్యోగపర్వము— 1 ఆశ్వాసము —

తే. బాహుబల మొప్ప నిజరాజ్యపదవి బొందు
యన్న వచనమొయి మహోన్న తెఱగ
నెఱుగుదురకాదె దీనికి నెల్ల నియ్య
కొనియె నీపెద్దరాజు నేమనగ చెప్ప

శా. నారీరత్నము నట్లు దెచ్చి సభలోనం వారలుం జూడగా
జీరల్ వ్రోవలు గాగ నొల్చుటయు లక్ష్మిం బుచ్చికోలుం మహో
గ్రారణ్యస్థలి నిల్వ బంచుటయు దైన్యవ్యక్తిమై పల్కులుం
సైరింపంజను పాండవేయులకు నీసంధిక్రియం బొప్పదే

ఇక 'శ్రీకృష్ణుడు కౌరవసభలో గౌరవుల దుష్టకార్యముల చెప్పు నప్పుడు వస్త్రాపహరణముమాట చెప్పలేదట చెప్పెదు చూడుడు—

'కశ్చాన్యో భ్రాతృభార్యాం వై విప్రకర్తుం తథార్హతి
ఆనీయచ సభాం వ్యక్తం యథోక్తా ద్రౌపదీ త్వయా
స్వధర్మిణా శీలసంపన్నా ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ
మహిషీ పాండుపుత్రాణాం తథా వినికృతా త్వయా '

ఇచ్చటగూడ తథా వినికృతా' అనుమాటలో వస్త్రాపహరణ ముద్ఘాటింపబడియే యున్నది ఆంధ్రభారత మిచ్చట జూడుడు—

తే. అన్నదమ్ములు నర్తంబు లాడి సతుల
తలలు వట్టి సభాస్థలంబులకు దీర్చి
చీర లొలిపించుచే యిట్టి వారి నెందు
వడవుమా నీకొకండవు దక్క నధిప

ఇక "సంజయు రాయభారసమయమున వస్త్రాపహరణము మాట చెప్పబడలేదట శ్రీకృష్ణునిచే జెప్పబడెను. చూడుడు—

'దుశ్శాసనః ప్రాతిలోమ్యా న్నినాయ
సభామధ్యే శ్వశురాణాం చ కృష్ణామ్
కృష్ణా త్వేత త్కర్మ చకార శుద్ధమ్
సుదుష్కరం తత్ర సభాం సమేత్య
యేన కృచ్ఛ్రా త్పాండవా నుజ్జహార
తథాత్మానం నౌ రివ సాగరౌఘాత్ "

ఇచ్చట దుశ్శాసనుడు అక్రమముగా ద్రౌపదీదేవిని సభలోనికి లాగికొనివచ్చినాడన్నియు, నాటియాపత్సముద్రమునుండి, తాను, పాండవులు, ఉద్ధరింపబడుటకై ద్రౌపదీదేవియే సభలో నుజ్జ్వలము దుష్కరము నగు పనిని చేసియుండె ననియు కృష్ణభగవానుడు సంజయునితో సంభాషించెను

ఆదుష్కరమైన కార్యము- సభాపరోక్షమై యున్న అనంత వస్త్రోత్పత్తిరూపమగు మహిమను ద్రౌపది వెల్లడించుటే. అది వస్త్రాపహారణమూలకము కనుక వస్త్రాపహారణ ముక్తప్రాయమే.

ఈసందర్భమున నాంధ్రభారత మిట్లున్నది—

చ. అది దగ దంచు వస్త్రపడునంతను నేరక సభ్యులందరుఁ
మదిమదినున్నయట్టియెడ మానినికిం దనుదాన కాచికో
లొదవిన దానజేసి సభ నొచ్చెము దక్కిన బాంధునందనుల్
బ్రతికిరిగాక యయ్యెడరు రాచకొమారుల కోర్పునట్టిదే.

ఈపద్యములో తన్ను దానే రక్షించుకొనుట తప్పించె ననుటచే ననంతవస్త్రోత్పత్తి చెప్పబడినది.

ఇక "సంధికేగు శ్రీకృష్ణునితో ద్రౌపది తాను పడిన కష్టముల జెప్పినపుడు వస్త్రాపహారణముమాట జెప్పలేదట" చెప్పెనుమాడుడు-

"నాహం కేశగ్రహం ప్రాప్తా పరిక్లిష్టా సభాంగతా
నిరమర్షేష్వచేష్టేషు ప్రేక్షమాణేషు పాండుషు
పాహి మా మితి గోవింద మనసా చిన్తితోఽసి మే।
యత్ర మాం భగవా న్రాజా శ్వశురో వాక్య మబ్రవీత్
వరం వృణీష్వ పాంచాలి వరార్హాసి మతా మమ।"

ఇచ్చట 'కేశగ్రహం ప్రాప్తా' అను మాటచే జుట్టుపట్టుకొనుట, 'సభాంగతా' అను మాటచే సభకీడ్చుట, 'పరిక్లిష్టా' అనుమాటచే వస్త్రాపహారణముచేయుట చెప్పబడినవి. పాండవు లేమియు గలుగ జేసికొనక చూచుచున్నపుడు కృష్ణా! రక్షింపు మని నిన్ను ధ్యానించి తిని. ఆ ధ్యానమునుబట్టియే వస్త్రాపహరణాదులలో మందలింప కూర కుండిన ధృతరాష్ట్రుడు- పాంచాలీ! నీవు పూజ్యురాలవు నీవు వరము గోరికొను మని గౌరవించెను. అని యున్నది.

ఇక్కడ చెప్పబడిన శ్రీకృష్ణచింతనము_ సభాపర్వములో "ఆకృష్యమాణే వసనే ద్రౌపద్యా చిన్తితో హరిః" అని చెప్పబడిన వస్త్రాపహరణసమయమందలి శ్రీకృష్ణచింతనమే. దీనిచే వస్త్రాపహరణము చెప్పినట్లైనది. ఆ శ్రీకృష్ణచింతనమునబట్టియే ధృతరాష్ట్రుఁ డాదరించి వరమిచ్చెదనని పలికెను. అందుచే నా శ్రీకృష్ణచింతనఫలముగా సంభవించిన యనంతవస్త్రోత్పత్తి, తన్మూలమున దుశ్శాసనదార్ఢ్యోపశాంతి, ధృతరాష్ట్రి వరప్రోత్సాహము అను సభాపర్వోక్తక్రమము చెప్పబడినట్లయినది. ఇంకొకటి_వనవాసములో శిష్యసంఘముతో దుర్వాసోమహర్షి అకాలమున భోజనాపేక్షతో వచ్చినపుడు పెట్టుట కేమియు లేక ద్రౌపది శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించునపుడు నాఁడు ద్యూతసభలో దుశ్శాసనునివలన నన్నెట్లు విడిపించితివో అట్లే యీ యాపదనుండి సముద్ధరింపుమని వేఁడుకొనినది. చూడుఁడు___

"దుశ్శాసనా దహం పూర్వం సభాయాం మోచితా యథా
తథైవ సంకటా దస్మా న్మాముద్ధర్తు మిహార్హసి" (వన. అ262)

అప్పుడు దుశ్శాసనునివలన కృష్ణుఁడు వస్త్రాపహరణసమయమం దిచ్చిన అక్షయ వస్త్రములచేతనే విడిపించెననుట స్పష్టము___

ఇది ప్రతివాదు లుదాహరింపనిదై దుశ్శాసనునిచే వస్త్రాపహరణము, కృష్ణభగవానునిచే ననంతవస్త్రదానము చేయబడినట్లు ద్రౌపది తలపోసికొనిన స్థలము.___

ఇట్లు రెండుస్థలములలోను ద్రౌపదీప్రసంగ మిట్లుండగా ప్రతివాదులు "తనకు వస్త్రాపహరణమైన దని ద్రౌపది చెప్పలేదు" అని వ్రాసినారు. మానహీనులవలె మానధనులు మర్మభేదకములగు విషయములను సూచించుచుందురే కాని నోటితో నుచ్చరించి చెప్పలేరు. ఈ సం

గతి మ. భా. చ. కారులకు దెలియదా? వస్త్రాపహరణమైనదని ద్రౌపది చెప్పలేదనుట యనాలోచితము. పూర్వోక్తప్రకారము సూచించి యుండ "సూచింపనైన సూచింపలేదు" అనుట సాహసము. రాయ బారపు సందర్భమున శ్రీకృష్ణునితో నర్జునుడుకూడ —

"జానాసి హి యథా తేన ద్రౌపదీ పాపబుద్ధినా ।
పరిక్లిష్టా సభామధ్యే తచ్చ తస్యాపమర్షితమ్ ॥"

ద్రౌపది సభామధ్యమున పాపాత్మునిచే నెట్లు కష్టపెట్టబడెనో నీవెరుగుదువుకదా యనుచు వస్త్రాపహరణము నుద్ఘాటించెను. సహదేవుడుకూడ—

"కథంను దృష్ట్వా పాంచాలీం తథా కృష్ణ! సభాగతామ్ ।
అవధేన ప్రశామ్యేత మమ మన్యు స్సుయోధనే ॥"

కృష్ణా! సభలో ద్రౌపది నావిధముగా జూచియున్న నాక్రోధాగ్ని సుయోధనుని వధింపక యెట్లు చల్లారును? అనుచు వస్త్రాపహరణము నుద్ఘాటించెను. ఇంతయేల దుర్యోధనపక్షపాతులై వస్త్రాపహరణము జరుగలేదనుచున్న మ. భా, చ. కారులకు దుర్యోధనుని వాక్యములనే సాక్ష్యముగా జూపుదము.

కర్ణసంహార మైనపుడు దుఃఖించుచున్న దుర్యోధనునితో కృపాచార్యులు— ఇప్పుడైన సంధిచేసికొనుట మంచిదని బోధింప, పాండవులందు కంగీకరింప రనుచు దుర్యోధనుడు కారణ మిట్లుచెప్పెను—

"దుశ్శాసనేన యత్కృష్ణా ఏకవస్త్రా రజస్వలా,
పరిక్లిష్టా సభామధ్యే సర్వలోకస్య పశ్యతః ।
తథా వివసనాం దీనాం స్మర న్త్యద్యాఽపి పాండవాః ।
న నివారయితుం శక్యా స్సంగ్రామాత్తే పరంతపాః ॥" (శల్య. అ4)

రజస్వలయై యేకవస్త్రయైయున్న ద్రౌపది సభామధ్యమున సర్వజనసమక్షమున దుశ్శాసనునిచే పరిక్లిష్టురాలైనది. ఆవిధముగ వివస్త్రయై దీనురాలైన యామె స్వరూపమును పాండవు లిప్పటికిని మనస్సులో బెట్టుకొనియున్నారు. ఆశూరుల ను యుద్ధమునుండి మరల్చ శక్యము కాదు. అని. ఈమాటలలో దుశ్శాసనుడు వస్త్రాపహరణము జేసె ననియు, నప్పుడామె రజస్వలయే యనియు దుర్యోధనుడే చెప్పుట వలనకూడ దీనికి విరుద్ధమైన ప్రతివాదిప్రసంగమునకు త్రోసివేతయైనది సుయోధనవిజయగ్రంథకర్త —

అప్పు డధోనివియైనట్టి యాకాంత వస్త్రంబు తనయంత బడెనుక్రింద
నంతమాత్రంబున నతివను పరిభవించితి మంచు నెగ్గెత్తి చెప్పిరకట!

అని దుర్యోధనుని మాటగా నిట్లు కవిత్వమల్లినారు. ద్రౌపదీ వస్త్రము దానిక దే పడిపోయినదట! వీరొకవిమర్శకులు. వీరి పరిజ్ఞానము లోకాతీతము. యుక్తాయుక్త పరిశీలనము లేని యీవ్రాత లోకవిరుద్ధ మగుటచేతను, ఈసుయోధనవిజయగ్రంథనాయకుడగు సుయోధనుని మాటలకే విరుద్ధమగుటచేతను త్రోసివేయబడినది.

ఇక మ. భా, చ. కారులు "ప్రాచీనమహాకవులగు భాస, భారవి క్షేమేంద్రకవులుగూడ తమగ్రంథములలో వస్త్రాపహరణ వృత్తాంత మును సూచింపలేదు" అని వ్రాసిన విషయ మున్నది. ఆమహాకవులు స్పష్టముగా జెప్పియే యున్నారు. అది యథాక్రమముగా జూపబడు చున్నది. చూడుడు —

భాసమహాకవి 'దూతవాక్యము'—

"దుర్యోధనః—కోను ఖలు మమాప్రత్యుత్థానస్యోపాయః? హన్త దృష్ట ఉపాయః. బాదరాయణ! ఆనీయతాం సచిత్రపటో నను యత్ర ద్రౌపదీకేశాంబరాపకర్షణ మాలిఖితం తస్మిన్ దృష్టివిన్యాసం కుర్వ న్నోత్థాస్యామి కేశవస్య"

ఈప్రస్తావ మేమనగా కృష్ణభగవానుఁడు రాయబారిగా కురుసభకు వచ్చుచున్న సమయమున దుర్యోధనుఁడు శ్రీకృష్ణుని జూచిసభలో మీరెవ్వరును లేచి ప్రత్యుత్థానము చేయరా దని సభ్యులకు శాసించి, శ్రీకృష్ణుని జూచునప్పటికి తనకే ప్రత్యుత్థానము జేయ బుద్ధిపుట్టునేమో యనుకొని యట్లు జరుగకుండుట కుపాయమాలోచించి, యనుచరుని బిలిచి ద్రౌపదీకేశవస్త్రాపకర్షణము వ్రాయబడిన యాచిత్రపటమును తెమ్ము. దానిని చూచుచుండి కృష్ణునకు ప్రత్యుత్థానము చేయకుందును. అని యాజ్ఞాపించెను. ఈగ్రంథములో వస్త్రాపహరణము చెప్పబడినది కద, "ఈభాసమహాకవి నేటికి రెండువేలేండ్లవాఁడు". ఈమాట మ. భా. చ. కారులన్నదే. (పు 314)

భారవికావ్యము_స. 3.

"ప్రసహ్య యోఽస్మాసు పరైః ప్రయుక్తః స్మర్తుం న శక్యః కిము తాధికర్తుం। నవీకరిష్య త్యుపశుష్యదార్ద్రస స్త్వద్వినా మే హృదయం నికారః"

మల్లినాథవ్యాఖ్యా—

"పరైః శ్శత్రుభిః అస్మాసు ప్రసహ్య ప్రయుక్తః ఆచరితః యో నికారః పరిభవః కేశాంబరాకర్షణరూపః స్మర్తుం న శక్యః అనుభవితుం కిముత" ఇచ్చట సూచింపబడినదికద.

క్షేమేంద్రకవి 'భారతమంజరి' (పు 145)

"హర దుశ్శాసనాఽస్యా స్త్వం వాసః పశ్యన్తు కౌరవాః।
ఏనాం గామివ నిర్లజ్జాం కిం సతీగౌరవై ర్వృథా।
ఇత్యుక్తే సూతపుత్రేణ కాలపాశవశీకృతః।
కేశపాశం వికృష్యాఽస్యా వాసో జగ్రాహ కౌరవః॥

యథాయథా జహారాసు స తస్యా రుచిరాంబరమ్ ।
తథా తథా నవనవం ప్రాదురాసీ త్తత స్తనా ॥"

ఇచ్చట వస్త్రాపహరణము జేయు మని కర్ణుడు చెప్పగా దుశ్శాసనుడు చేయ నారంభించె ననియు, నాతడట్లు చేయుచుండ నూతనవస్త్రములు ఆమె శరీరమందు కనబడుచునే యుండె ననియు మహాభారతములో జెప్పినట్లే చెప్పబడె నని స్పష్టమే కద.

ఇక్కడకు ప్రతివాదులు లేదన్న గ్రంథములలో నున్న దని చూపియున్నాము. మరియొకటి చూపుదము—

క్షేమేంద్రునికంటె బూర్వుడు భట్టనారాయణకవి. కనుకనేసువృత్తతిలక మను తన గ్రంథములో 'యథా భట్టనారాయణస్య' అని క్షేమేంద్రు డుదాహరించెను. అట్టి భట్టనారాయణకవి రచించిన వేణీసంహారనాటకములో నిట్లున్నది—

"య త్సత్యవ్రతభంగభీరుమనసా యత్నేన మందీకృతం
య ద్విస్మర్తు మపీహితం శమవతా శాన్తిం కుల స్యేచ్ఛతా ।
తద్ద్యూతారణిసంభృతం నృపవధూకేశాంబరాకర్షణైః
క్రోధజ్యోతి రిదం మహ త్కురువనే యౌధిష్ఠిరం జృంభతే ॥"

ద్యూత మనెడి యరణినుండి ద్రౌపదీకేశాకర్షణ, వస్త్రాకర్షణములను మథనములచే నుద్భవించి, యుధిష్ఠిరుని సత్యవ్రతభంగభీతిచే యత్నముతో నాపబడి, శాంతుడై కురువంశశాంతికాముడై యున్న యుధిష్ఠిరునిచే విస్మరణావస్థకుగూడ దీసికొని రాబడిన యౌధిష్ఠిరమహాక్రోధాగ్ని కౌరవారణ్యమం దిప్పుడు విజృంభించుచున్నది. అని యున్న యీ శ్లోకములో వస్త్రాపహరణము చెప్పబడినది. ఇట్లెందరో మహాకవు లీవిషయమును చెప్పియేయున్నారు.

ఇంతేగాక యీ మ. భా. చ. కారులు వేదవ్యాసభగవానుని వాక్యములకంటె వేమనపద్యములను ప్రమాణముగా భావించుచుందురు. ఒకచోట "ప్రఖ్యాతమహాకవి వేమన" (పు. 294) అని కీర్తించినారు. కనుక 'యథానుకూలో బలిః' అను న్యాయమున ద్రౌపదికి శ్రీకృష్ణుడు వలువలిచ్చినట్లు తెలుపు మాన్య వేమనమహాకవి పద్యముచే చూపెదము—

ఆ. గోగణంబు లెల్ల గొల్లడై పోషించి
కృష్ణుడనగ నెగడె కృతముఖుండు
కృష్ణ కొసగె వలువ క్రీల్లోన పదివేలు
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ. (భా 2. పు. 32)

దీనిచేగూడ వస్త్రాపహరణ మయ్యెననియు, నప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపది కక్షయముగా వస్త్రములిచ్చెననియు, గనుకనే ద్రౌపదీమానరక్షకుడయ్యెననియు, కావుననే అది లోకప్రసిద్ధమయ్యెననియు స్థిరపడినది. దీనినిబట్టి మ. భా. చ. కారులు వ్రాసిన సాహసమూలము.

—"కృష్ణు డక్షయవస్త్రము లిచ్చె ననుట సౌభకవధగాథకు విరుద్ధమను ప్రసంగము:— తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—"కృష్ణుడు సాల్వునితో దెరపిలేకుండ బోరుచున్నపుడే పాండవులు ద్యూతజితులై అరణ్యవాసమున కేగిరి. ద్యూతకాలమున కృష్ణుడు ద్వారకలో నుండెననియు, ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణకాలమునందామె "హా కృష్ణా ద్వారకావాసా" యనునంతనె 'అశరీర' రూపముతో వచ్చి యామె కక్షయవస్త్రముల నిచ్చెననియు జెప్పువాక్యమున కీసౌభకవధగాథ ప్రబలవిరోధముగా నున్నది "నేను ద్వారకలోనే యుండినయెడల ద్యూతకాలమున కనాహూతుడగా నైన వచ్చి ద్యూతమును నివారింపనా" యని శ్రీకృష్ణుడనుట గమనింపదగిన యంశమై యున్నది" (పు 172).

వీరివ్రాతచే శ్రీకృష్ణుడు ద్యూతసమయమున సాళ్వయుద్ధములో నుండెను గాని ద్వారకలో లేడనియు, కనుకనే శ్రీకృష్ణుడు నేను ద్వారకలోనే యుండినయెడల ననాహూతుడనైనను వచ్చి ద్యూతమును నివారింపనా అని సంభాషించె ననియు, దీనివలనద్రౌపది-'కృష్ణా ద్వారకావాసా 'అనునంతనే అశరీరరూపముతో వచ్చి యామె కక్షయవస్త్రము లిచ్చె ననుట విరుద్ధమనియు దెలుపుచున్నారు. ద్వారకలో నున్నయెడల వచ్చి యివ్వవచ్చునుగాని సాళ్వయుద్ధములో నున్నవా డెట్లువచ్చి యిచ్చెను. అనివీరియాక్షేపమున్నమాట. వారన్నట్లు ద్వారకలో నున్నను అనాహూతుడైన కృష్ణుడు హస్తినాపురములోని ద్యూతము నెట్లు తెలిసికొన గలుగును? అది తెలియనపు డెట్లు వచ్చి వలువలివ్వగలుగును? అని ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది. మరియు వారు చూపిన శ్రీకృష్ణుని మాటలో ద్యూతకాలమున దాను ద్వారకలో లేకపోవుటచే నట్టి కష్టము పాండవులకు ప్రాప్తించె నని యున్నట్లున్నదికాని తన కాద్యూతవృత్తాంతము తెలియకపోవుటచే నట్లు కష్టము ప్రాప్తించె నని యున్నట్లు లేదు.

అందుచే ద్యూతసందర్భము శ్రీకృష్ణునకు దెలిసియే యున్నదన్నమాట. ఆతెలసియుండుట ప్రతివాదు లన్నట్లు సాళ్వయుద్ధసమయములోనే అన్నమాట. ఇట్టి స్థితిలో మీద్యూతసమయము నాకు సాళ్వయుద్ధసమయమైనందున మీకిట్టి కష్టము వచ్చిపడె నని చెప్పక తాను ద్వారకలో లేనందున కష్టము వచ్చెనని చెప్పిన శ్రీకృష్ణుని తాత్పర్యమేమని మీరు గ్రహించినా రని ప్రతివాదుల నడుగుచున్నాము.

ఇంకొకటి "నేనుద్వారకలోనే యుండినయెడల ద్యూతకాలమున ననాహూతుడనైన వచ్చి ద్యూతమును నివారింపనా" అన్నట్లు మీరు చూపియున్న కృష్ణవాక్యమునను ద్రౌపది 'కృష్ణా ద్వారకా

వాసా' యనునంతనె యశరీరరూపముతో వచ్చి యూరెచ్చె. కత్తియవ స్త్రము లిచ్చె నను మాట విరుద్ధ మనిపించిన మీకు ముందీకృష్ణవా క్యము విరుద్ధ మనిపించెనా? అవిరుద్ధమనిపించెనా?

ద్యూతసందర్భ మెరుగని స్థితిలో సాళ్వయుద్ధములో నుండికాని, ద్వారకలో నుండికాని రాలేకపోవుట సమానమే. ద్యూతసందర్భ మెరిగియే యున్నస్థితిలో ద్వారకలోనుండికాని, సాళ్వయుద్ధములోనుండి కాని ఆయశరీరరూపముతో రాగలుగుటయు సమానమే. ఇట్లుండగా 'ద్వారకలోనే నేనుండినయెడల ద్యూతమును నివారించియుందును' అను కృష్ణవాక్యము విరుద్ధమే యని మీకనిపించిన పక్షములో నిట్టి విరుద్ధ వాక్యముతో బహుప్రమాణానుబద్ధము సుప్రసిద్ధము నై యున్న ద్రౌప దీమానరక్షణవృత్తాంతము విరోధించుచున్న దనుట సమంజసమా?

ఆకృష్ణవాక్య మవిరుద్ధమైన పక్షములో ద్రౌపదీమానరక్షణ వృత్తాంతము దాని కవిరుద్ధమే. దేని కేమర్థమో తెలియనివారు విద్వ స్మార్గమున కడ్డునచ్చుట కాలమహిమమునఁగావచ్చును. ఇప్పు డాశ్రీకృ ష్ణవాక్య మేమో దాని తాత్పర్య మేమో గ్రంథసందర్భమును బట్టి గ్రహింతము.

పాండవులు ద్యూతజితులై వనవాసమునకు వెళ్లియుండ శ్రీకృ ష్ణుడు సపరివారముగా పాండవులను జూడవచ్చి దుర్యోధనాదుల దుండ గములను స్మరించుచు క్రుద్ధుడు కాగా నర్జునుడు శాంతింపజేసినతరు వాత ద్రౌపది— ద్యూతసభలో జరిగిన దుష్కార్యములనుచెప్పుచు—

"అధర్మేణ హృతం రాజ్యం సర్వే దాసాః కృతా స్తథా।
సభాయాం పరికృష్టాఽహ మేకవస్త్రా రజస్వలా ॥
ధి గ్బలం భీమసేనస్య ధి క్పార్థస్యచ పౌరుషమ్ ।
యత్ర దుర్యోధనః కృష్ణ ముహూర్త మపి జీవతి ॥ " (వన-అ 12)

అనుచు అధర్మముతో రాజ్యము హరించి యందరను దాసులనుగా జేసి రజస్వలనైన నావిషయమై యకృత్యములు చేసినట్టి దుర్యోధనుని జీవింపనిచ్చిన భీమార్జునుల బలపౌరుషములు నింద్యములైన వని దుఃఖింపగా, శ్రీకృష్ణుడు నీక్రోధమునకు ఎవ్వరు పాత్రులైరో వారు నశింతురు. దుఃఖింపకుము. నేను కావలసినవానిని జక్కబరతునని పలికి తరువాత యుధిష్ఠిరునితో నిట్లు పలికెను—

"నైతత్కృచ్ఛ్ర మనుప్రాప్తో భవాన్ స్యాద్వసుధాధిప
యద్యహం ద్వారకాయాం స్యాం రాజన్ సన్నిహితః పురా
ఆగచ్ఛేయ మహం ద్యూత మనాహూతోఽపి కౌరవైః ।
అంబికేయేన దుర్ధర్షరాజ్ఞా దుర్యోధనేనచ
వారయేయ మహం ద్యూతం బహూన్ దోషాన్ ప్రదర్శయన్ ।
అసాన్నిధ్యన్తు కౌరవ్య మమానర్తేష్వభూత్తదా
యేనేదం వ్యసనం ప్రాప్తా భవన్తో ద్యూతకారితమ్
సోఽహ మేత్య కురుశ్రేష్ఠ ద్వారకాం పాండునన్దన
అశ్రౌషం త్వాం వ్యసనినం యుయుధానా ద్యథాతథమ్" (అ13

నీలకంఠీయమ్—

సంప్రతి భగవత్స్మరణమేవ తత్సాన్నిధ్యహేతుః. సాన్నిధ్యంచ సర్వానర్థనాశకృదితి భంగ్యన్తరేణ ప్రతిపాద్యతే నైత దిత్యాదినాఽధ్యాయేన. యద్యహం ద్వారకాయాం నవద్వారవత్యాం దేహనగర్యాం తవ మాం చిన్తయతః సన్నిహితస్స్యాం తర్హ్యేవ ఏతత్కృచ్ఛ్రం వనవాససంకటం భవాన్ నానుప్రాప్తస్స్యాత్. యథా ద్రౌపదీ కృచ్ఛ్రకాలే మాం స్మృతవతీ వస్త్రరాశిప్రదానేన మయా సభాయాం కృచ్ఛ్రాన్నిస్తారితా తథా త్వమపి అక్షపాతనకాలే మాం యది స్మరేస్తర్హి నైతత్కృచ్ఛ్రం ప్రాప్నుయాః ప్రత్యుత తవైవ జయస్స్యాదితి భావః. అనాహూ

తోఽపి స్వపక్షే మార్థ మపశ్యత్తోఽపి వారయేయం ద్యూతమస్వర్గ్యమిత్యేవ. కథాపక్షే త్వబు రేవార్థః. అనర్తేషు అసమస్తాన్నర్తయన్తి తేషు శిథిలాసేషు. పక్షే దేశవిశేషేషు. కథాన్తర మవతారయితుం కథాపక్ష మేవానుసరతి—సోఽహ మిత్యాదినా—

అనగా యుధిష్ఠిరా! నేనప్పుడు ద్వారకయందు సన్నిహితుడనై యున్నయెడల నీకీవనవాసక్లేశము ప్రాప్తింపకపోవును. కౌరవులచేతను ధృతరాష్ట్ర, దుర్యోధనులచేతను ద్యూతమునకనాహూతుడనైనను (తమ క్షేమమునకై ప్రార్థింపబడకున్నను) వచ్చియుందును. దోషములను ప్రదర్శించి ద్యూతమును నివారించియుందును. అప్పు డానర్తములలో (ఆనర్తదేశములలో) నా అసాన్నిధ్యము కలిగెను. కనుకనే ద్యూతప్రయుక్తమైన యీకష్టమును పొందితివి. తరువాత నేను ద్వారకకు వచ్చి సాత్యకివలన మీకష్టమునువిని యిట్లు వచ్చితిని అని కథాపక్షములోని యర్థము.

ఇక నీలకంఠాచార్యుడు వర్ణించిన యంతరార్థము—

భగవత్స్మరణమును బట్టియే భగవత్సాన్నిధ్య మేర్పడును. భగవత్సాన్నిధ్యము కలిగినపుడు ఆపదలన్నియు నంతరించును. అనువిషయ మిచ్చట భఙ్గ్యంతరముగా జెప్పబడినది—

ఇచ్చట మొదటి శ్లోకములోని "యద్యహం ద్వారకాయాం సన్నిహితస్స్యామ్" అను వాక్యమందలి 'ద్వారక' యనగా నవద్వారములు కల దేహనగరి. అది, యుధిష్ఠిరునితో జెప్పెడి ప్రస్తావమును బట్టి యుధిష్ఠిరునిది. ఆ యుధిష్ఠిరుని దేహనగరిలో భగవత్సాన్నిధ్యము యుధిష్ఠిరు డప్పుడు భగవచ్చింతనము చేసియున్న సంభవించెడిది. ఆత డట్లాచింతన మప్పుడు చేయలేదు.

అదికారణముగా శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిరా! నేనప్పుడు ద్వారక యందు అనగా నీదేహనగరియందు సన్నిహితుడనై యుంటినేని అనగా నన్ను చింతించుటను బట్టి నీకు నాసాన్నిధ్యము కలిగియుండెనేని యీ కష్టము నీకు ప్రాప్తింపకపోవును అని పలికెను.

కృష్ణభగవానుడు మొదట ద్రౌపదితో సంభాషించినపు డిట్లుపలుకక యుధిష్ఠిరునితో సంభాషించునపుడే ద్రౌపదీసమక్షములో నిట్లు పలుకుటవలన ద్రౌపది, కష్టకాలములో నన్ను స్మరించి నాచే నీయబడిన వస్త్రరాశిమూలమున కష్టమునుండి విముక్తురాలైనట్లు నీవాద్యూతసమయములో నన్ను స్మరించియుంటివేని నీకీకష్టము రాకుండుటేకాక జయము నీకే యగునే! యను భావమును సూచించెను. నేనట్లు సన్నిహితుడనై యున్నయెడల ద్యూతమును దోషప్రదర్శనముతో నివారించి యుందు ననుటలో దనయంతర్యామిరూపమున ద్యూతమును కల్పించిన దుర్యోధనాదుల మనస్సునకే ద్యూతదోషములను స్ఫురింపజేసి నివారించియుందు నను భావమును సూచించెను.

'అప్పు డనర్థములలో నాఅసాన్నిధ్యమునుబట్టి మీరీకష్టమును పొందినారు' అనుటలో అనర్థములనగా 'ఆ సమన్తాత్ సర్థయన్తీత్యానర్థాః' అను వ్యుత్పత్తిచే చిత్తవృత్తులు. అప్పుడా చిత్తవృత్తులలో నేను సన్నిహితుడను కాకపోతినే. అని సూచించెను.

ఇక కడపటిశ్లోకములో ద్వారకకు వచ్చినతరువాత మీవిషయము వినిఇట్లువచ్చితినను మాట కథాపక్షమునసుసరించి యుత్తర కథావతరణమునకు సంబంధించిన దగుటచే దానికి ద్వారకాపుర మనియే యర్థము. ఇది విద్వత్పుంగవుడగు నీలకంఠాచార్యునిచే వెలడింపబడిన యారార్థము.

ఇప్పుడు ప్రతివాదులన్నట్లు "నేను ద్వారకలో నేయుండిన యుండినయెడల ద్యూతకాలమున కనాహూతుడగా నైన వచ్చి ద్యూతమును నివారింపనా" అను శ్రీకృష్ణవాక్య మవిరుద్ధమై యున్నది. ఈశ్రీకృష్ణ వాక్యమునకు–ప్రతివాదు లన్నట్లు "ద్రౌపది స్మరించినంతనే అశరీరరూపముతో వచ్చి యామె కక్షయవస్త్రముల నిచ్చెను" అను ద్రౌపదీ మానరక్షణవృత్తాంతముకూడ నవిరుద్ధమై యున్నది.

'శ్రీకృష్ణుడిది పరమేశ్వరావతారము కాదు' అను వాదమును నిరాకరించు సందర్భములో నిరూపింపబడినట్లు ఏకకాల మందనేకరూపములతో వ్యవహరించుట శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కసంభవము కాదు కనుక సాళ్వయుద్ధములో నున్నను అన్తర్యామిరూపముతో ద్యూతమును నివారింపగలడు, ద్రౌపదీమానరక్షణము చేయగలడు. కనుక ద్రౌపదీమానరక్షణగాథకు సాళ్వవధగాథ విరోధింపదు. ప్రతివాదులకు మాత్రమే విరుద్ధముగా కనిపించిన కనిపింపవచ్చును.

ఇట్లు బహుప్రమాణములను బట్టియు, ననేకమహాకవినిబన్ధనములనుబట్టియు, యుక్తులను బట్టియు, లోకప్రసిద్ధిని బట్టియు "కృష్ణభగవానుడు ద్రౌపదీమానరక్షకుడను" అని నిరూఢమైయున్న విద్వత్సిద్ధాంతము అప్రతిహతమే యని సారాంశము.

—: "వస్త్రాపహరణప్రయత్నము మాత్రమేకాని వస్త్రాపహరణము జరుగలే" దను రహస్యకర్తల ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

మహాభారతరహస్యకర్తల వ్రాత యిట్లున్నది—

1. "మనశాస్త్రిగారు(మహాభారతచరిత్రకారులగు శాస్త్రిగారు) ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణమట్టి మరియు నబద్ధమనియు, నది కేవలముకల్పిత మనియు వ్రాసియున్నారు. అది కేవలము పొరపాటు"

2. "సర్వవిధములచేతను కురుసభయందు ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణప్రయత్నము మాత్రమే జరిగియుండును కాని వస్త్రాపహరణము జరుగలేదని నా నిశ్చయాభిప్రాయము" (పు 358)

3. "వస్త్రాపహరణసమయమున భీష్మద్రోణులు చూచుచు నూరకుండిరని చెప్పుటకంటె వస్త్రాపహరణము జరుగలేదనుటయుక్తము. జరిగెనని చెప్పినయెడల భీష్మద్రోణులకు తీర్పరాని యపకీర్తి సంభవించును" (పు 354)

4. "శాస్త్రజ్ఞానము లేని పండితులు కేవలము భక్తిమహాత్మ్యానుకూలములైన గాథలను తమ కనుకూలముగా గనబడిన ప్రదేశములలో నెల్ల నిరికించిరి" (పు 355)

5. దుశ్శాసనుడు ద్రౌపదీవస్త్రాపకర్షణ చేయుచుండ ద్రౌపది శ్రీకృష్ణుని ప్రార్థించుటచే శ్రీకృష్ణప్రభావమువలన నామె కక్షయవస్త్రములు కలిగినచో నాదృశ్యమును చూచుచున్న దుర్యోధనాదులు ద్రౌపదీపాండవులకు పాదాక్రాంతులై శ్రీకృష్ణునకు దాసానుదాసులై యుండియుందురు" (పు 357)

6. "శ్రీకృష్ణసమక్షములో విశ్వరూపమును జూచియు నాతడింద్రజాలము చేయుచున్నాడని తలచియున్నాడు కాని యిచ్చట శ్రీకృష్ణుని పరోక్షమందు జరిగిన యీకృత్యమును జూచి యాతడు దివ్యపురుషుండని తలంచి వెంటనే యాతనికి దాసానుదాసుడు కావలసియుండును" (పు 357)

7. "దుశ్శాసనుడు వస్త్రాకర్షణముచేయుటకు సమీపించిన సమయమున భయసంభ్రమాక్రాంతయైన ద్రౌపది యొక్క-పెట్టున శ్రీకృ

ష్ణునిఁగూరించి యాలోచించుటలోఁడనే భయకంపములతోఁ దిగ్భ్రమ చెందిన చిత్తము వికలమై దుశ్శాసనుడు స్వయముగానైనను విరమించియుండును. లేక ధృతరాష్ట్రునిచేనైనను నివారింపబడియుండును"

8. "ఇక నచ్చట రక్షణలేదని గ్రహించి శ్రీకృష్ణుని గురించి యెలుగెత్తి మొక్కపెట్టిన నాలోచించి ప్రపంచము భరింపరానంతటి విపత్సముద్రము దాటగల్గెను. ఈ హేతువుచేతనే శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీమానరక్షకుం డయ్యెను" (పు.356)

. ఈ యెనిమిది యంశములు రహస్యకర్తల వ్రాతలలోని సారాంశములు. వస్త్రాపహరణము జరుగలేదని వ్రాసిన మ. భా. చ. కారులను మొదటి [illegible]యంశములో నిరసించినట్లు వీరు రెండవయంశములో 'వస్త్రాపహరణము జరుగలేదని నా నిశ్చయాభిప్రాయము' అని యనుట విచిత్రాంశము.

మ. భా. చ. కారు లన్నమాట కూడ "ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము జరుగలేదనియు, శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీమానరక్షకుడను బిరుదు ఆ[illegible] వస్త్రములిచ్చుటచే రాలేదనియు, వ్రాయ సాహసించుచున్నాను"

అనియే [illegible] మరియొకటికాదు. మ. భా. చ. కారులు 'ద్రౌపదీమానరక్షకుడను బిరుదు వస్త్రము లిచ్చుటచే రాలేదు' అని మాత్రమె చెప్పి ఎట్లువచ్చెనో చెప్పలేదు. ఈ రహస్యకర్తలు ఎనిమిదవ యంశములో 'శ్రీకృష్ణుని గూర్చి యెలుగెత్తి యాలోచించి విపత్సముద్రమును దాటుటచే నాబిరుదు వచ్చె' నని వారు చెప్పరిలోటు తీర్చి వారు సూచించినదానిని వీరు వ్యాఖ్యానించి దానినాధారముగ నేగుడను [illegible]

చిన మీరు మొదటియంకములో "వారిది కేవలము పొరపాటు" అని వ్రాయుట యెంత దాక్షిణ్యమో! ఇక నింతటితో వారి పరస్పరవిరుద్ధ ప్రసంగసామర్థ్యమును విడిచి ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణవృత్తాంతమునకు మీరు చెప్పిన యర్థాంతరమును పరిశీలింతము—

'వస్త్రాపహరణము జరిగిన దని, యప్పుడు భీష్మద్రోణులు చూచుచు నూరకుండిరని చెప్పినమొదల భీష్మద్రోణులకు తీర్ప రాని యపకీర్తి సంభవించును' అని మీమాటసారాంశము.

ఇచ్చట రెండవ యంకములో "సర్వవిధములచేతను కురుసభ యందు ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణప్రయత్నము జరిగె" నని వ్రాసిన యీప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది. మీరు కురుసభయందే, వస్త్రాపహరణ ప్రయత్నము నొప్పుకొనినారు. దుశ్శాసనబలాత్కారమువలననే ద్రౌపది కౌరవసభాప్రవేశము, ఆబలాత్కారములోనే ద్రౌపదీకేశగ్రహణము, ఆకేశగ్రహణములోనే సభాసమీపాకర్షణము, ఆసభాసమీపమందే ఆమెను గుంజుట. ఆగుంజు నప్పుడే సభాసదులను జూచి ఆమె యార్తనాదములు, ఆయార్తనాదములలోనే సర్వజ్ఞులు సర్వసమర్థులు నగు మీయెదుట నాకిట్టి యవస్థయేనా? అనియు, రజస్వలనైన నన్ను పట్టి యీడ్చుచుండ నదలించువా డొక్కడును లేకపోయెనే అనియు, భారతధర్మము నశించె ననియు, భీష్మద్రోణులు నిర్వీర్యులైనా రనియు దుఃఖపడినది. గ్రంథమును చూడుడు—

"తతో జవే నాభిససార రోషా ద్దుశ్శాసన స్తా మభిగర్జమానః ।
దీర్ఘేషు నీలేష్వథ చోర్మిమత్సు జగ్రాహ కేశేషు నరేంద్రపత్నీమ్ ॥
స తాం పరాకృష్య సభాసమీప మానీయ కృష్ణా మతికృష్ణకేశీమ్ ।
దుశ్శాసనో నాథవతీ మనాథవ చ్చకర్ష వాయుః కదలీ మివార్తామ్ ॥
ప్రకీర్ణకేశీ పతితార్ధవస్త్రా దుశ్శాసనేన వ్యవధూయమానా ।

ప్రమత్యమస్తేన చ వధ్యమానా శనైరిదం వాక్యమువాచకృష్ణా।
ఇమే సభాయా ముపనీతశాస్త్రాః క్రియావన్తః సర్వ ఏవేన్ద్రకల్పాః।
గురుస్థానా గురవశ్చైవ సర్వే తేషామగ్రే నోత్సహే స్థాతుమేవమ్॥
ఇదం త్వనార్యం కురువీరముఖ్య రజస్వలాం యత్పరికర్షసే మామ్।
నచాపి కశ్చిత్కురుతేఽత్ర కుత్సాం ధ్రువం తవేదం మత మభ్యుపేతః।
ధిగస్తు నష్టః ఖలుభారతానాం ధర్మస్తథా క్షత్రవిదాంచ వృత్తమ్।
యత్రహ్యతీతాం కురుధర్మవేలాం ప్రేక్షన్తిసర్వే కురవస్సభాయామ్॥
ద్రోణస్య భీష్మస్యచ నాస్తి సత్త్వం ధ్రువం తథైవాస్య మహాత్మనోఽపి।
రాజ్ఞస్తథాహీమ మధర్మ ముగ్రం నలక్షయన్తే కురువృద్ధముఖ్యాః॥
(సభా. అ67)

ఈ క్రమముగా కేశగ్రహణాదివస్త్రాపహరణప్రయత్నపర్యంతము జరిగినటుల చెప్పుకొనుచున్న మీరు పూర్వోక్తప్రకారము ద్రౌపది గోలపెట్టుచున్నను మాఱ్మాటాడని యూరకుక్కిపిట్టల నెమ్మోమునక చూచుచుండిన భీష్మద్రోణుల కపకీర్తి యెట్లు లేదనిపించెను?

ద్రౌపదీజలాకర్షణము, దాసీదీపాకర్షణము, ద్రౌపదీసభాకర్షణము, సభాస్థితిమర్యాభంగము, వస్త్రాకర్షణప్రయత్నము, ఊరుప్రదర్శనము. అను దుష్కార్యముల జూచుచు నూరకుండిన భీష్మద్రోణుల కపకీర్తి నాపాదించుచున్నవి గొంద మన్నను వారికంటె నిరాకృష్టుల మీకు అది యపకీర్తికరము కాదనిపించిన దన్నమాట.

మీరువ్రాయుటలో "ద్రౌపదిని సభకీడ్చి తెచ్చుట యనుకృత్యమే ఉత్తములు సముద్ధులు నగువారిచే చూచుచు నూరకుండవలసినకృత్యము కానిదై యుండె" (పు 310) అని అది భీష్మద్రోణు లుపేక్షింపదగినది కాదని యొకమూల చెప్పుచు తామన్మాత్రము వారికపకీర్తి లేనట్లు మీరు వ్రాయుటవలన మీరు పూర్వపక్షియు తప్పుచున్నది.

మీరు వ్రాయుటలో "ద్రౌపదిని సభకీడ్చి తెచ్చినపుడింకొక్క త్రుటికాలము ధృతరాష్ట్రు డాలసించినచో భీష్మాదులచే దుర్యోధనాదు లప్పుడే హతులయి యుందురు. కాని నేర్పరి యగు ధృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపది నోదార్చి యావత్సామ్రాజ్య మామె కిచ్చుటమూలకముగా నొక్కత్రుటిలో నాముప్పును దప్పించెను" (పు 356)

అని చెప్పుట జూడగా సభ కీడ్చి తెచ్చుచున్నపుడే స్వయముగా జూచుచుండిన భీష్మద్రోణులు తక్షణమే దుశ్శాసనుని హింసింపబూనక ద్రౌపది యార్తాలాపములను బట్టియో, అన్యులుచెప్పుటను బట్టియో, ముందు విపత్తును గ్రహించి యంధు డగు ధృతరాష్ట్రుడు తప్పక ద్రౌపది నోదార్చి యావత్సామ్రాజ్య మామెకిచ్చి సంతోషపెట్టి, దుశ్శాసనుడు సభ కీడ్చుకొని వచ్చుటచే గలిగిన యామె దుఃఖమును తొలగించితీరు నని దూరదృష్టితో నిశ్చయించి యుపేక్షించి యున్నారన్నట్లు మీరనుకే మీదూరదృష్టికి నిదర్శనము.

ఇప్పుడు మీమార్గములో నొక్క వస్త్రాపహరణము తప్పమిగిలిన వన్నియు మీరొప్పుకొనినవే. ధృతరాష్ట్రునివలన నేదియో మేలు కలిగితీరు నని భావించి భీష్మద్రోణు లుపేక్షించియున్నా రని మీరొప్పక తప్పనిదే. అది యటుండనిండు.

వస్త్రాపహరణవిషయ మొకటియే కాక గ్రంథస్థమై యున్న మరి కొన్ని విషయములుకూడ మీచే మార్పుచేయబడినవి. 'ద్రౌపదిని సభకీడ్చి తెచ్చినపుడు ఇంకొక్క త్రుటికాలము ధృతరాష్ట్రు డాలసించి నచో' అని మీరువ్రాయుటలో ద్రౌపది నీడ్చి తెచ్చిన వెంటనే ధృతరాష్ట్రు డామె నోదార్చి నట్లు చెప్పుచున్నారు. అది యబద్ధము.

క్రమ మిట్లున్నది—సభకీడ్వబడిన ద్రౌపది సభ్యులకు జెప్పుకొనుచు తాను దాసియగునో కాదో తేల్చి చెప్పుడనియడుగుట, యామె

దాసి కాదని వికర్ణుడనుట, కర్ణుడామాటను త్రోసివేసి దుశ్శాసనుని వస్త్రాపహరణమునకు ప్రోత్సహించుట అతడు వస్త్రాపహరణము చేయుట శ్రీకృష్ణానుగ్రహమున ద్రౌపదికి రక్షణము జరుగుట, భీముని ప్రతిజ్ఞ, ద్రౌపది సభ్యులను మరల ప్రశ్నించుట, భీష్మవాక్యము, ద్రౌపది నుద్దేశించి దుర్యోధనవాక్యము, భీముని పరాక్రమప్రకటనము, ద్రౌపది నుద్దేశించి కర్ణవాక్యము దుర్యోధనుడు ద్రౌపదికి తనయెడమతొడను చూపుట, అప్పుడు దుర్యోధనుని గూర్చి భీమప్రతిజ్ఞ, విదురవాక్యము, దుర్యోధన వాక్యము, అర్జునవాక్యము,

ఇంత తంతు జరిగినమీదట—నుత్పాతములు కలిగినమీదట ధృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపది నాదరించి వరములు కోరుకొనుమనుట, ప్రేరేపింపబడి రెండువరములుగా తనతోబాటు పాండవులు దాసత్వమునుండి విముక్తులై వారి రథములతో ఆయుధములతో వారు పరాధీనులు కాకుండునట్లు కోరుట,

ఆ వరములిచ్చి మూడవవరమును కోరుమని ధృతరాష్ట్రుడు ప్రోత్సహించుట, క్షత్రియస్త్రీకి రెండు వరములకంటె నెక్కువ కోరుట కధికారము లేదని చెప్పి ద్రౌపది యూరకుండుట,

తరువాత భీమవాక్యము, అర్జునవాక్యము, క్రుద్ధుడైయున్న భీమసేనుని ధర్మరాజు సంజ్ఞచేసి యాపుట, తరువాత ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రుని—

“రాజన్ కిం కరవామ స్తే ప్రశాధ్యస్మాం స్త్వ మీశ్వరః ।
నిత్యం హి స్థాతు మిచ్ఛామ స్తవ భారత శాసనే ॥

మహారాజా! మాకు నీవు ప్రభుడవు. ఎల్లప్పుడు మేము నీయాజ్ఞానువర్తులము. మమ్ముల నేమిచేయుమని యాజ్ఞాపింతువు? అనియడుగుట, ధృతరాష్ట్రుడు—

"అజాతశత్రో భద్రం తే అరిష్టం స్వస్తి గచ్ఛత ।
అనుజ్ఞాతా స్సహధనాః స్వరాజ్య మనుశాసత ॥"

ఓ అజాతశత్రువా! మీకు శుభమగుగాక, నిర్విఘ్నముగా వెళ్ళి మీ సొత్తుతో మీరాజ్యము నేలుకొనుడు, నే ననుజ్ఞ నిచ్చితి ననుట యును నివి జరిగిన విషయములు.

క్రమ మిట్లుండ సభ కీడ్చి తేబడిన వెంటనే ధృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపది నాదరించె ననుట, యావత్సామ్రాజ్య మామె కర్పించె ననుట రెండబద్ధములు. అదియు నట్లుండనిండు. సభ కీడ్చి తేబడినపుడు ద్రౌపది "ద్రోణస్య, భీష్మస్య చ నాస్తి సత్త్వమ్" అని యాకష్టకాలములో నెవ్వరి నామములను కీర్తించుచు నచ్చినదో ఆ భీష్మద్రోణులు తత్క్షణము స్వయముగా తాము కలుగజేసికొనవలసినవారై యుండ ధృతరాష్ట్రుడు కలుగ జేసికొనుట జూచి యుపేక్షించినారనుట్లు చెప్పుట అసంగతము—

మరియు ద్రౌపదిని బట్టుకొని బాధించు దుశ్శాసనుని నెంత మాత్రము మందలింపని ధృతరాష్ట్రుడు, ద్రౌపది నోదార్చె నని మీర నుటలో నర్థ మున్నదా! దుశ్శాసనుని విషయమై యథారస్పందము చేయకయే దుశ్శాసనునిచే బీడింపబడు ద్రౌపది నోదార్చెనా! ఇది యసంగతము—

ఇంకొకటి-మీ గ్రంథములో ధృతరాష్ట్రునిగూర్చి "మహాభారతయుద్ధమునకు మూలకందము" "పాండవులను వారణావతమున కనుపుట, లాక్షాగృహదహనము, పాండవులమృతికి తిలోదకములర్పించుట, మొదలగు కృత్యములయందతని రాజ్యతంత్రకౌశలము సంపూర్ణము" "శత్రువులనుండి రక్తపాతరహితముగా రాజ్యమును గ్రహించి సుహాయాసముగా శత్రువును జయించుటే యతని ముఖ్యోద్దేశము" (పు 347)

అనుచు మీచే వ్రాయబడిన చరిత్రకలవాడును, ఆది నుండియు ననేకబాధకములు చెప్పుచు నిది కూడని పని, యిది కూడని పని యని నిషేధించుచున్న విదురుని మాటలు లక్ష్యము చేయక దుర్యోధనవశవర్తై ద్యూతసభకు వచ్చి కూర్చుండి కార్యక్రమ మెప్పటి కప్పుడు తెలిసికొనుచుండి సభయందే దుర్యోధనుడు దుశ్శాసనునితో 'నీవు వెళ్ళి ద్రౌపదిని బట్టి తీసికొనిరమ్ము పరాధీనులైన యీశత్రువు లేమిచేయగలరు' అని చెప్పి పంపునపుడు దుర్యోధనునిగాని దుశ్శాసనునిగాని మందలింపక చూచుచు నూరకున్నవాడును, అప్పుడైన భీష్మద్రోణు లేమందురో అను భయము లేనివాడును అగు ధృతరాష్ట్రుడు వెంటనే ద్రౌపది నోదార్చినట్లును, కనుకనే తను కనులయెదుట జరుగుచున్న దుశ్శాసనుని దుశ్చేష్టలను భీష్మద్రోణు లుపేక్షించినట్లును చెప్పుమాటల కర్థమున్నదా?

దుర్యోధనాదుల వ్యవహారములకు సమ్మతించి, పాండవుల పరాజయమునకు హర్షము కలిగి కూర్చుండిన ధృతరాష్ట్రు డంతలో నామెనోదార్చునా? కనుక నిదియు నసంగతమే—

ఇంకొకటి—అంత మహాసభను ధిక్కరించి మీరన్నట్లు వస్త్రాపహరణమునకు ప్రయత్నించిన మదోన్మత్తు డగు దుశ్శాసనుడు తన ప్రయత్నమున కవరోధ మేమి వచ్చెనని విరమించెను?

ఏడవ సారాంశములో నున్నట్లు 'వస్త్రాపకర్షణ చేయుటకు సమీపింపగా ద్రౌపది శ్రీకృష్ణుని గురించి భయ సంభ్రమాక్రాంతయై యాక్రోశించుట తోడనే దుశ్శాసనుడు భయకంపములతో దిగ్భ్రమజెంది చిత్తము వికలమై స్వయముగానో, ధృతరాష్ట్రునిచే నివారింపబడియో విరమించి యుండును' అను మీమాట కర్థ మున్నదా?

అరణభీరునకు-అమదోన్మత్తునకు ద్రౌపది యాక్రోశించినంతమాత్రమున భయమా! కంపమా! దిగ్భ్రమమా! చిత్తవైకల్యమా!

ప్రతిప్రశ్నములో ద్రౌపదియొద్దకు బోయి యామెపై బడి జుట్టుపట్టుకొనునపుడే ఆమె యాక్రోశించియుండవచ్చును. అప్పుడు లేని భయకంపములు, దిగ్భ్రమము ఇప్పుడు ప్రోత్సాహకుల సమక్షములో వచ్చినవా? ఒకసారి వినబడిన ఆర్తధ్వని రెండవసారి వినబడినపుడు స్థాయిభేద మేమున్నను అలవాటులోనే పడును. కనుక దుశ్శాసనుడు స్వయముగా విరమించె ననుట అసంగతము. పూర్వోక్తక్రమమునుబట్టి యీవిషయమై యేమియు బలుకని ధృతరాష్ట్రుడు నివారించె ననుటయు నసంగతమే.

ఇట్లు పరిశీలింపగా మీవాదములో వస్త్రాపహరణమునకు ప్రయత్నించిన దుశ్శాసను డాప్రయత్నమునుండి విరమించుటకు దగిన హేతువు దొరకలేదు. ఆసమయములో ధృతరాష్ట్రుడు ద్రౌపదిని మీరన్నట్లో దార్చియుండలేదు. అప్పు డుపేక్షించుటలో భీష్మద్రోణులకు మీరు తెచ్చిపెట్టిన అపకీర్తి మీకల్పనలో తొలగలేదు. కనుక మీ యంతయు నకాండతాండవమే.

ఆలోచింపగా, తనవారిచే ప్రేరేపింపబడి యన్యులచే నివారింపబడని స్థితిలో నుండి వస్త్రాపహరణదుష్కార్యమున కొడిగట్టిన దుశ్శాసనుడు విరమించుటకై, తనకాపని శక్యము కాకుండుటకును, ప్రేరకులు మరల ప్రేరేపింపకుండుటకును తగినంత పరిస్థితి ఘటించియుండవలయును. అట్టిది గ్రంథస్థమైయున్న వస్త్రాపహరణసమయమందలి యనంత వస్త్రోత్పత్తియే. దానిబట్టియే దుష్టులు నిశ్చేష్టులైనారనక తప్పదు. అదియే ద్రౌపదీ మహాత్మ్యగౌరవము.

ఆమహాత్మ్యమును గుర్తించియే పెద్దలను తృణీకరించి, మహోన్మత్తులై యొడలెరుగక సంచరించెడి యీదుష్టులకు ఇప్పుడే ఈసాధ్వీమణి స్వరూపస్వభావములు విశదమై తగిన శాస్తియై మద మడగు ననియు, శ్రీకృష్ణానుగ్రహపాత్రమగు ద్రౌపది తనమహాత్మ్యముమీదనే ఆధారపడి తనరక్షణమును తానే చేసికొనినప్పుడు, అన్యులచే రక్షణ మేర్పడినపుడు కలుగునంతటి సంతాపము వీరులగు పాండవులకు గలుగబోదనియు, అన్యులిప్పుడు కలుగజేసికొనినయెడల దుష్టులకు శాంతముగా జరుగదగిన శాస్తికి బదులు కోలాహలమైపోవు ననియు దూరముగా భావించిన భీష్మద్రోణులు—సమయోచితముగా శక్తిని వినియోగించువారు కనుకను, వస్తుతత్త్వ మెరిగినవారు కనుకను, తొందరపడక మరియొక క్షణము నిరీక్షించినా రనుటే యుక్తము. పూర్వోక్తప్రకారము బహుస్థలములలో గ్రంథస్థమై, బహుప్రమాణసమ్మతమై, అనేకమహాకవినిబద్ధమై, యుక్తియుక్తమై యున్న వస్త్రాపహరణవృత్తాంతము సత్యమనుటే యుక్తము. ఫలకారియైన భీష్మద్రోణుల యుపేక్షకు ప్రతివాదులు తెచ్చిపెట్టిన అపకీర్తి సంబంధింప దనుట సత్యము. కనుక రహస్యకర్తల మూడవసారాంశము, ఏడవసారాంశము నిరస్తములైనవి.

ఇక "ద్రౌపదీవస్త్రాపకర్షణచేయుచుండ నామె కక్షయవస్త్రములు శ్రీకృష్ణానుగ్రహమున కలిగినచో నాదృశ్యమును చూచుచున్న దుర్యోధనాదులు ద్రౌపదీపాండవులకు పాదాక్రాంతులును, శ్రీకృష్ణనకు దాసానుదాసులు నయియుందురు"

"శ్రీకృష్ణసమక్షములో జూచిన విశ్వరూపము నింద్రజాలమనుకొనినను పరోక్షములోని యీకృత్యమునుచూచి యాతడు దివ్యపురుషు డని తలచి దాసుడు కావలసియుండును" అను 5-6 సారాంశములను పరిశీలింతము—

అందరి యంతఃకరణవృత్తులు నొకవిధమైనవి కావని విమర్శకుల
కు విదితమే. మ. భా. చ. కారులు— "దుశ్శాసనుడు బాహుబలశా
లి. ద్రౌపది నీడ్చి తీసికొని రాగలిగెను" (పు 271) అని ద్రౌపదినీడ్చి తె
చ్చిన దుశ్శాసను నభినందించినారు.

> ఈరహస్యకర్తలు "మానవసహజమైనసిగ్గును మొదలంట త్యజిం
> చిన యొక నీచు డవమానించుటకై సమీపించుచుండ" (పు 612)

అని యాదుశ్శాసనునే నీచుడని నిందించినారు. ఇట్లే ద్రౌపదీవ
స్త్రాపహరణము జరుగలేదని మ. భా. చ. కారులన్నారు. వస్త్రాపహర
ణప్రయత్నము జరిగిన దని యీరహస్యకర్త లన్నారు. ఆమె వస్త్రమ
దానికదే పడిపోయిన దని "సుయోధనవిజయ" కర్త లన్నారు. ఇంద
రును చూచెడి గ్రంథ మొక్కటియే. భావములు వేఱు.

ఇట్లే ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణ, ద్రౌపదీమానరక్షణ వృత్తాంతము
మహాభారతాంతర్గతమై, యేకవాక్యతాపన్నమై, నీలకంఠాచార్యాదివ్యా
ఖ్యాతలచే ప్రక్షిప్తము కానట్లు నిరూపింపబడి, భాసాదిమహాకవులచే
నిబంధింపబడియుండ రహస్యకర్తలకు అది ప్రక్షిప్తమే అనిపించినది
ఇట్లు స్పష్టముగా గనులకు గనబడు గ్రంథమునకే ఈరహస్యకర్త
దృష్టిలో నిట్టి యవస్థ తటస్థించినపుడు వీరిచే నింద్యు లనబడిన దుర్యో
ధనాదులకు ద్రౌపదియందు గోచరించిన యనంతవస్త్రోత్పత్తిరూపమగు
దృశ్యము నాడు చూచిన పదుగురికివలె నిది శ్రీకృష్ణమహాత్మ్యసంభూ
తమని యనిపించుట యసంభవము. శ్రీకృష్ణసమక్షములో తాను ప్రత్య
క్షముగా కురుసభలో జూచిన విశ్వరూపమునే, నాటి ప్రేక్షకులంద
రికంటె విరుద్ధముగా నింద్రజాల మని భావించిన ప్రబుద్ధుడు—శ్రీకృష్ణ
పరోక్షములో కృష్ణా. అని ద్రౌపది యాక్రోశించినపుడు కలిగిన యనం
తవస్త్రోత్పత్తిఘటనను ఏకనుకట్టో అనుకొనక దానినిబట్టి శ్రీకృష్ణు
దివ్యపురుషుడని తలంచి యాతనికి దాసానుదాసు డగునా?

ప్రత్యక్షమునే అపలాపన చేయువాడు పరోక్ష ప్రభావము నంగీకరించునా? ప్రత్యక్షమై యున్న గ్రంథమును త్రోసివేసి 'ద్రౌపదీ మానరక్షణ' రూపమైన శ్రీకృష్ణుని ప్రభావమును అప్రత్యక్ష మగుటచే దురభిప్రాయముతో త్రోసివేసిన యీ ప్రతివాదుల చర్యయే గాదు స్మరణమాత్రముచేతనే శ్రీకృష్ణప్రభావమున ద్రౌపదియందు గోచరించిన యనంతవస్త్రోత్పత్తిని దుర్యోధనుడు దురభిప్రాయముతో త్రోసివేసినాడనుటకు నిదర్శనము

కాబట్టి దుర్యోధనాదులు పాదాక్రాంతులు కాకపోవుటచే నట్టి దృశ్యము జరుగలేదనుట అజ్ఞానము. కనుక 5, 6 సారాంశముల లోని ప్రసంగ మపాస్తమైనది.

ఇక "అచ్చట రక్షణ లేదని గ్రహించి శ్రీకృష్ణుని గురించి యెలుగెత్తియొక్కపెట్టున నాక్రోశించి విపత్సముద్రము దాటగల్గెను ఈ హేతువుచేతనే శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీమానరక్షకు డయ్యెను" అను ఎనిమిదవ సారాంశమును బరిశీలింతము—

ఈ ప్రతివాదులు శ్రీకృష్ణుని స్మరించి యాక్రోశించినట్లు ఒప్పుకొనియున్నారు. మరియొకచోట "వసుదేవునకు సాక్షాత్పరమేశ్వరుండగు శ్రీకృష్ణుడు జన్మించెను" (పు 311) అనుచు శ్రీకృష్ణుడు సాక్షాత్పరమేశ్వరుడని యొప్పుకొనియున్నారు. అట్టి శ్రీకృష్ణుడు అక్షయవస్త్రము లివ్వలేనివాడు కాడు. అంత శ్రీకృష్ణానుగ్రహస్థానము ద్రౌపది కాక పోలేదు. అప్పుడు రక్షింపుమని యాక్రోశింపక పోలేదు. కాని ప్రతివాదుల బుద్ధికి వస్త్రాపహరణము జరుగలేదనవలె నని తోచినది. అందుచే శ్రీకృష్ణుని పనిలేకుండ బోయినది. అది కారణముగా వీరి వాదము వక్ర మార్గమున బడినది.

మఱియు "ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణ ప్రయత్నసమయమున శ్రీకృష్ణుఁడు సాల్వయుద్ధములో నున్నాఁడుగాని ద్వారకయందు లేఁడు. ద్యూతము ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణ ప్రయత్నము నేనెఱుంగనని ధర్మజునితో స్వయముగా చెప్పి యున్నాఁడు" (పు 357) అని వ్రాసియున్నారు.

ఈ విషయమై విపులముగా వెనుక చర్చింపబడి యున్నది. దానిచే నీవ్రాతపరాస్తము. ఈ ప్రతివాదిమతప్రకారము ఎక్కడనో దేశాంతరమందున్న శ్రీకృష్ణుని, తన యాక్రోశమును తెలిసికొనలేని శ్రీకృష్ణుని, తనయాపద కడ్డుపడలేని శ్రీకృష్ణుని, అప్పుడా ద్రౌపది యేమని స్మరించెనో! రక్షింపుము, రక్షింపుమని అక్కడనున్నవారిని గూర్చియే గోలపెట్టిన పౌరుషమువచ్చి యడ్డుపడుదురని భావింపక అక్కఱకురాని శ్రీకృష్ణుని గూర్చి గోలపెట్టవలెనను బుద్ధి యామె కేల పుట్టెనో!

ఆమె కాముప్పు దప్పించి యామె నోదార్చినట్లు ప్రతివాదులచే ప్రశంసింపబడిన ధృతరాష్ట్రునే రక్షింపుమని యామె యేల వేడుకొనలేదో! ఈ ప్రతివాదులు 'ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునిగూర్చి యాక్రోశించి విపత్సముద్రము దాటగలిగినది ఈ హేతువుచే శ్రీకృష్ణుఁడు ద్రౌపదీ మానరక్షకుఁ డయ్యెను' అని వ్రాసియున్నారు. ద్రౌపదీమానరక్షకుఁడను మాటకు ద్రౌపదికి మానభంగము కాకుండ గాపాడినవాఁడని యర్థము. అట్లు కాపాడబడుటే ఆమె విపత్సముద్రమును దాటగలుగుట. ఇట్టి స్థితిలో ప్రతివాదు లన్నట్లు దుశ్శాసనుఁడు ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణ ప్రయత్నమును విరమించినప్పుడు ఆమెకు మానభంగమే అప్రసక్తము కనుక మానరక్షకత్వ మా శ్రీకృష్ణున కెట్లు ప్రసక్త మగును?

ఇక ద్రౌపదికి మానభంగము జేయకుండుటే మానరక్షకత్వమందురేని యా మానభంగము జేయకుండినవాఁడు ప్రతివాదులన్నట్లు దుశ్శాసనుఁడు కనుక ప్రతివాది మతప్రకారము ద్రౌపదీమానరక్షకుఁడు దుశ్శాసనుఁడే అన్నమాట. లేదా పక్షాంతరములో నామె కాముప్పు దప్పించినవాఁడు కాబట్టి ధృతరాష్ట్రుఁడన్నమాట.

పాపము! ద్రౌపదీమానరక్షకుఁడను లోకప్రసిద్ధిని యీ ప్రతివాదులు శ్రీకృష్ణునకే దక్కకుండ యత్నించినారుకాని తుదకు "వినాయకం ప్రకుర్వాణో రచయామాస వానరమ్" అన్నట్లు చేసినారు.

వాస్తవములో నాఁడామె కృష్ణభగవానునే తనరక్షణమునకై వేఁడుకొనుటచేతను, తత్కాలముననే యామె కాయాపద తొలఁగిపోవుట చేతను, శ్రీకృష్ణుఁడు ద్రౌపదీమానరక్షకుఁ డను లోకప్రసిద్ధి రూఢమై యుండుటచేతను, దుశ్శాసనుఁడు వస్త్రాపహరణముచేసినట్లును, శ్రీకృష్ణుఁడక్షయవస్త్రము లిచ్చినట్లును, బహుప్రమాణములు చాటుచుండుట చేతను ఈ యెనిమిదవసారాంశముకూడ త్రోసివేయఁబడినది. ——

> ఇఁక, "లౌకికజ్ఞానము లేని పండితులు కేవలము భక్తిమహాత్మ్యానుకూలములైన గాథలను తమ కనుకూలముగా గనఁబడిన ప్రదేశములలో నెల్ల నిరికించిరి"

అను నాలుగవ సారాంశము మిగిలియున్నది దీనిని జూతము.— ఇరికింపఁబడిన గాథలు భక్తిమహత్త్వమున కనుకూలములైనవే నట! ఇరికింపఁబడుటయు ననుకూలప్రదేశములలోనే యట! అవి యిరికింపఁబడినవి యెట్లగును? ఇరికించినవారు లౌకికజ్ఞానములేని పండితులట! భక్తిమహాత్మ్యానుకూలగాథలు చెప్పుటను బట్టి పండితులకు లౌకికజ్ఞానము లేదనికాఁబోలు. తమకున్నదనియు పండితులకు లేదనియు వీరు చెప్పెడి లౌకికజ్ఞానము జ్ఞానములో చేరునా? అజ్ఞానములోచేరునా? ఘృణాకోశప్రాయమై అజ్ఞానాంతర్భూతమైన ఆ లౌకికజ్ఞానము లేకుండుట పండితలక్షణమే. ఆలౌకికజ్ఞానమే జ్ఞాన మనుకొనుట అపండితలక్షణము. భగవంతుఁడు, భగవద్భక్తులు, భక్తలక్షణములు, భక్తరక్షణములు, అనువిషయములే ప్రాణముగాఁగల యార్షగ్రంథము లెక్కడ? ఆవిషయములకే వెగటుపడు విపరీతబుద్ధు లెక్కడ? ఆర్షగ్రంథములను గూర్చి ప్రసంగించుట కధికార ముండవలదా? కనుక నీయంశముగూడ నిరస్తమైనది.

ఇంతకును విద్వన్మార్గమును నిరాకరించి నూతనమార్గమునునిరూపింప నారంభించి తుద కాపని జేయలేకపోయిన యీప్రతివాదుల వాగాడంబరము—"నిమిత్తా దపరాద్ధేషోర్ధానుష్కస్యైవ వల్గితమ్" అన్నట్లు గుఱి తప్పిపోవునట్లు బాణములు కుప్పించు విలుకాని నిలుకడలోని యాడంబరమువలె వ్యర్థమైపోయినది. 'లౌక్యజ్ఞానము లేనివారని నిర్హేతుకముగా బండితుల నాక్షేపించిన యీప్రతివాదుల లౌక్యజ్ఞానమునకు వినతులు. ఇంతటితో నీవిషయమును విడిచి విషయాంతర మందుకొందము—

—"శ్రీకృష్ణునకు భగవదవతారసిద్ధియు, మఱియొకనికి లేకపోవుటయునా" అను ప్రసంగము తన్నిరాకరణము

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్న—"అద్వైతమతమున బ్రతిపురుషుడు నీశ్వరాంశసంభూతుడే. ప్రతివ్యక్తికి నీశ్వరత్వము కొందుట కర్హత కలదు. అట్టి యద్వైతముచే గృష్ణునకు భగవదవతారసిద్ధియు, మఱియొకనికి లేకపోవుటయు సంభవింపదు. కాని జ్యోతిలోని స్వల్పాధికభేదమువలె శ్రీకృష్ణునియందు భగవదంశము సాధారణమనుష్యులం దున్నదానికంటె వెయ్యిందల మడుంగులు హెచ్చుగ నున్నదనుటమాత్రము నిర్వివాదాంశము" (పు161)

ఈ వ్రాతచే సాధారణమనుష్యులకును, శ్రీకృష్ణునకును ఇంచుమించుగా సామ్యము చెప్పబూనిన ప్రతివాదుల కొకంత బోధింపవలసి యున్నది—

భగవదంశములుగా జెప్పబడువారు జీవులు. భగవదవతారముగా జెప్పబడువాడు శ్రీకృష్ణుడు. అసలు భగవంతునియందు అకుంఠితమైన యేయే శక్తులు కలవో ఆ శక్తులతో నవతరించుటను బట్టి

శ్రీకృష్ణుడు భగవదవతార మనబడెను. ఆ శక్తులులేని జీవులు భగవ
దంశములు. అనావృతజ్ఞానముకల శ్రీకృష్ణుడు భగవదవతారము. ఆవృత
జ్ఞానముకల జీవులు భగవదంశములు. ఐచ్ఛికదివ్యదేహము కల శ్రీకృష్ణు
నిది భగవదవతారము. కర్మాయత్తదేహము కల జీవులు భగవదంశ
ములు. నిరతిశయోపాధిసంపన్నుడగు శ్రీకృష్ణునిది భగవదవతారము.
నిహీనోపాధిసంపన్నులగు జీవులు భగవదంశములు.

ఇట్లద్వైతముచేతనే ఉపాధిభేదమువలన కృష్ణభగవానునకును,
లోకులకును, పర్వతమునకును, పరమాణువునకు నున్నంత యంతర
మున్నది. ప్రతివ్యక్తికి నీశ్వరత్వమునొందుట కర్హత కల దని యీశ్వర
త్వమేనా? అర్హతయే యీశ్వరత్వమా?

శ్రీశుకు డంతటివాడు కృష్ణభగవానుని చరిత్రమును కీర్తించి
తన్మయు డగుచుండువాడు. నేను కృష్ణభగవాను డంతటివాడనని యను
కొని మెరుగడు. హిరణ్యకశిపువుమాత్ర మట్లనుకొనిన ట్లున్నది. ఆ
యంశమునకు జెందినవా రట్లనుకొందురు.

అట్టి హిరణ్యకశిపువును అవలీలగా హరించినవాడు భగవంతుడో
ఆహిరణ్యకశిపువే భగవంతుడో నాకు స్పష్టమైనది. కృష్ణభగవానుని
యందు మనుష్యబుద్ధిని జీవబుద్ధిని పెట్టుకొనియున్న ప్రతివాదులకు
ఆ శ్రీకృష్ణస్వరూపపరిచయమునకై శ్రీ మధుసూదనసరస్వతీస్వామి
సూక్తుల నుదాహరింతును—

"జన్మకాలేఽపి సర్వయోగిధ్యేయం శ్రీవైకుంఠస్థ మైశ్వర్యమేవ
రూప మావిర్భావితవతి, సంప్రతిచ శ్రీవత్సకౌస్తుభవనమాలాకిరీ
టకుండలాది దివ్యోపకరణశాలిని, కంబుకమలకౌమోదకీచక్రవర
ధారిచతుర్భుజే, శ్రీమద్వైనతేయవాహనే, నిఖిలసురలోకసంపా

దితరాజరాజేశ్వరాభిషేకాదిమహావైభవే, సర్వసురాసురజేతరి,
వివిధదివ్యలీలావిలాసశీలే, సర్వావతారశిరోమణౌ, సాధూద్వైవ
కుంఠనాయకే, నిఖిలలోకదుఃఖనిస్తారాయ భువ మవతీర్ణే, విరించి
ప్రపంచాఽసంభవినిరతిశయసౌందర్యసారసర్వస్వమూర్తౌ, బాల
లీలావిమోహితవిధాతరి, తరణికిరణోజ్జ్వలదివ్యపీతాంబరే, నిరుపమ
శ్యామసుందరే, కరదీకృతపారిజాతార్థ పరాజితపురందరే, బాణ
యుద్ధవిజితశశాంకశేఖరే, సమస్తసురాసురవిజయినరకప్రభృతి
మహాదైతేయ ప్రకరప్రాణపర్యన్తసర్వస్వహారిణి శ్రీదామాదిపరమ
రంకమహావైభవకారిణి, షోడశసహస్రదివ్యరూపధారిణి, అపరి
మేయగుణగరిమణి, మహామహిమని, నారదమార్కండేయాది
మహామునిగణస్తుతే, త్వయి కథ మవివేకినోఽపి మనుష్యబుద్ధి ర్జీవ
బుద్ధిర్వా"

ఓకృష్ణపరమాత్మా! నీవు జన్మకాలమందు వైకుంఠమున విహరిం
చెడి యోగిధ్యేయమైన యీశ్వరస్వరూపమునే యావిర్భవింపజేసినవా
డవు. తరువాత శ్రీవత్సకౌస్తుభవనమాలాది దివ్యాభరణములతోడనే
విరాజిల్లువాడవు. శంఖచక్రాద్యలంకృతచతుర్భుజప్రకాశమానుడవు,
గరుడగమనుడవు, అఖిలసురవర్గవిరచితరాజరాజేశ్వరాభిషేకాదిమహా
వైభవుడవు,సకలసురాసురవిజేతవు, దివ్యవిలాసశీలుడవు, సర్వావతార
శిరోమణివి, సాధూద్వైకుంఠనాయకుడవై నిఖిలలోకదుఃఖనిరాకరణము
నకై భూమియందవతరించినవాడవు, బ్రహ్మసృష్టిలో సంభవింపనినిరతి
శయసౌందర్యసారమునకుసర్వస్వమూర్తివి, బాలలీలలచే బ్రహ్మనువ్యా
మోహితుని జేసినవాడవు, దివ్యపీతాంబరుడవు,నిరుపమశ్యామసుందరు
డవు, పరాజితపురందరుడవు, బాణాసురయుద్ధవిజితశంకరుడవు, సమస్త
సురాసురవిజయులగు నరకాసురాదుల ప్రాణపర్యంతసర్వస్వహారివి,
కుచేలమహైశ్వర్యదాయివి, షోడశసహస్ర (పదియారు వేల) దివ్యరూప

ధారిణి, నారదమార్కండేయాదిమహామునిగణసంస్తుతకీర్తిని. ఇట్టి నీయందు మనుష్యబుద్ధి కాని, జీవబుద్ధి కాని యెంత అవివేకి కైనను ఎట్లు కలుగును? అని భావము. దీనిని బట్టి ప్రతివాదిప్రసంగము అత్యంతావివేకమూలక మగుటచే హేయము. అంశాంతర మందుకొందము—

— "శ్రీకృష్ణుడు దశావతారములలో కీర్తింపబడలేదు"
అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము—

ను. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "పురాణపురుషులలో శ్రీరాముని విడిచినచో శ్రీకృష్ణుని మించిన యవతారపురుషుడు భారతీయవాఙ్మయమున గాన్పింపడు. అవతారనిర్ణయములో శ్రీకృష్ణుని పౌరాణికులు దశావతారములలో నెన్నకపోవుటకు గారణమేమి? బలరాముని దశావతారములలో చేర్చి శ్రీకృష్ణుని చేర్చకపోవుట మాత్రము విచిత్రాంశమై యున్నది" (పు161-162)—

తెలియక, తెలిసికొనక నిట్లువ్రాసినారు. దశావతారములలో శ్రీకృష్ణుడు చేర్చబడిన విషయము నీకింద గొన్ని యుదాహరణములతో దెలుపుదము—

"సత్యవ్రత ధరాధీశ మత్స్యరూపాయ తే నమః ।
అమృతాప్తికరేశాన కూర్మరూపాయ తే నమః ॥
మహ్యుద్ధారకృతోద్యోగ కోలరూపాయ తే నమః ।
... ... తస్మై నృహరయే నమః ॥
బలిం సంఛలయామాస తస్మై వామనరూపిణే ।
రేణుకాగర్భజాతాయ జామదగ్న్యాయ తే నమః ॥
శ్రీమద్దాశరథే తుభ్యం నమోఽనంతవిక్రమాయ చ ।
కంసముఖ్యైర్ఘనాద్యైశ్చ దైత్యైః పృథ్వీశలాంఛనైః ॥

భారాక్రాన్తాం మహీం యోఽసౌ పుజహార మహావిభుః ।
ధర్మం సంస్థాపయామాస పాపం కృత్వా సుమారతః ॥
తస్మై కృష్ణాయ దేవాయ నమోఽస్తు బహుధా విభో ।
బౌద్ధం రూపం దధౌ యోఽసౌ తస్మై దేవాయ తే నమః ॥
కల్కి-రూపం సమాదధ్యా దేవదేవాయ తే నమః ।
దశావతారాస్తే దేవ భక్తానాం రక్షణాయ వై ॥
దుష్టదైత్యవిఘాతాయ తస్మాత్త్వం సర్వదుఃఖహృత్ ।
దేవీభాగవతము — (స్క-౦.10-అ5)

"తతో హరిః ప్రాదురభూ న్మహాత్మా నృసింహనామా ।
తతో హరి ర్భగవా న్వామనోఽభూత్ ॥
తతో హరి ర్జమదగ్నే స్సుతోఽభూత్ ।
తతో హరీ రఘువంశేఽవతీర్ణః
తతో హరిః కృష్ణరూపీ బభూవ। దేవక్యాం వై వసుదేవా త్సవిష్ణుః
కంసాదీన్వై నితరాం హన్తుకామ స్సమ్యక్పాతుంపాండవాంశ్చాపివీంద్ర
అవతారా హ్యసంఖ్యాతా విష్ణో ర్నారాయణస్య చ ।
స్వయం నారాయణాస్తే తే నాణుమాత్రం విభిద్యతే.॥
(గరుడపురాణము—బ్రహ్మఖండము— అ15)

ఇట్లే ఆగ్నేయాదిపురాణములలో గూడ గలదు. ఇచట,దశావతారములలో కృష్ణావతారముకీర్తింపబడుచు కంసదుర్యోధనాదిసంహారార్థము పాండవరక్షణార్థముధర్మసంస్థాపనార్థము దేవకీవసుదేవులనుండి కృష్ణావతార మావిర్భవించినట్లు చెప్పబడినది.

ఈ ప్రతివాదులు వ్రాయుటలో "బలరాముని దశావతారములలో జేర్చుటని, శ్రీకృష్ణుని జేర్చకపోవుట విచిత్రాంశము" అనుటను బట్టి చూడగా "రామోరామశ్చ రామశ్చ" అను దశావతారసంగ్రహశ్లోకమును వీరు మనస్సులో బెట్టుకొని యిట్లు వ్రాసినా రని తోచుచున్నది. అందుచే నిక దానినిగూర్చి చెప్పెదము—

భగవానువాచ—

"శృణు నారద తత్రైవ ప్రాదుర్భావా న్మహామునే
మత్స్యః కూర్మో వరాహశ్చ నారసింహోఽథ వామనః ॥
రామో రామశ్చ రామశ్చ బుద్ధః కల్కీతి తే దశ ।"
(కుంభకోణప్రతి. శాంతిపర్వము — (అ348)

అని మత్స్యాదిదశావతారములను చెప్పి ఆయవతారములలో జేయుకార్యములను క్రమముగా జెప్పుకొనుచు వచ్చుటలో పరశురామావతారమును, క్షత్రియసంహారమును, రఘురామావతారమును, రావణసంహారమును చెప్పి పైశ్లోకములోని మూడవ రామశబ్దార్థమై యున్న అవతారమును, కార్యములను ఇట్లు ప్రశంసించెను—

"ద్వాపరస్య కలేశ్చైవ సన్ధౌ పార్యవసానికే ।
ప్రాదుర్భావః కంసహేతో ర్మథురాయాం భవిష్యతి ।
శిశుపాలం వధష్యామి యజ్ఞే ధర్మసుతస్య వై
సమాగతేషు బలిషు పృథివ్యాం సర్వరాజసు ।
వాసవి స్సుసహాయో వై మమ త్వేకో భవిష్యతి ।
యుధిష్ఠిరం స్థాపయిష్యే స్వరాజ్యే భ్రాతృభి స్సహ ॥"

శ్రీమహావిష్ణువు నారదున కుపదేశించెడి యీప్రస్తావములో కలిద్వాపరసన్ధిచరమభాగమున మథురాపురమందు తాను కంసుని కొరకై యవతరింతు ననియు, తరువాత ధర్మజుని యజ్ఞములో శిశుపాలుని వధింతు ననియు, అర్జునుకు సహాయుడై యుందుననియు, సోదరులతో యుధిష్ఠిరుని స్వరాజ్యమందు స్థాపింతు ననియు చెప్పుచు కృష్ణావతారమును కృష్ణావతారచర్యలను వివరించియుండెను.

ఈవివరణవాక్యములను బట్టి సంగ్రహశ్లోకములోని మూడవ రామశబ్దమునకు బలరామునకు చరితు నగు శ్రీకృష్ణు డర్థ మని స్పష్ట

మగుచున్నది. అయ్యుద్ధములోనే యొకని పేరు చెప్పినను అభిధానముచే నిరువురును గ్రహింపబడుదురు కావున నామపదప్రయుక్తి వ్యాకరణిని ఒక్కటే నామపదమే ప్రయోగింపబడినది.

ఇట్లు పురాణములందును, మహాభారతమందును శ్రీకృష్ణ డవతారపురుషు డని చెప్పబడియుండుటచే ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము.

— "శ్రీకృష్ణునియందు అధర్మము అసత్యము సర్వాంగోపేతములై యున్న" వను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము —

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్నది— "రాజకీయధురంధరునకు స్వపక్షవిజయము పరపక్షపరాజయమే ప్రధానము. అందు ధర్మము వాక్కులలో ప్రధానము, చేతలలో నప్రధానము. పరపక్షాధర్మమును గోరంతదానిని కొండంతగాను స్వపక్షాధర్మమును కొండంతదానిని గోరంతగాను, లేక తనయందెంతమాత్రము అధర్మము లేదనియు, చాటించి శత్రుపక్షమునకు దౌర్బల్యమును గలిగించును. ఇట్టి రాజకీయలక్షణములు వేదకాలమునుండి నేటివరకు సమస్త రాజపురుషులలోను నించుమించు ప్రతిఫలించుచున్నవి. అవి సర్వాంగోపేతమై శ్రీకృష్ణునిలో నిండియున్నవి, శ్రీకృష్ణుడు రాజకీయధురంధరాగ్రేసరప్రపితామహు డని కాని, రాజకీయపురుషవంశవృక్షమునకు మూలమని కాని చెప్పుట యుక్తము. శ్రీకృష్ణుని రాజకీయలక్షణములు మహాభారతమున సంపూర్ణముగ ద్యోతకమగును" (పు 163)

"శ్రీకృష్ణావతారగాథ మహాభారతము ననుసరించి రాజకీయాంశములతో గూడి యున్నది. భగవద్గీతోత్తరగీతలలో వేదాంతప్రతిపాదకముగా నతని చరితము స్థూలదృష్టిని గాన్పించును. కాని

సూక్ష్మదృష్టిచే భగద్గీతలో గూడ రాజకీయములు కూర్పబడియే యున్న వని కొందరు తలచుచున్నారు. 'చచ్చినచో స్వర్గము నొందుదువు. జయించినచో భూమి నేలుదువు. కాన యుద్ధము జేయ గృతనిశ్చయుండవై లెమ్ము.' అని శ్రీకృష్ణు డర్జునున కుప దేశించుట యెటులు తటస్థించునందురు? (పు 162)

వీరుచెప్పిన రాజకీయలక్షణము లనునవి యీ రాజకీయశబ్దము నుండివచ్చినవా? వీరి ముఖమునుండి వచ్చినవా? 'రాజా ప్రకృతిరంజ నాత్' అను నిర్వచనమును బట్టి ప్రజలను రంజింపజేయు ప్రభువునుచె ప్పెడి రాజశబ్దము దానికి పరమందున్న ప్రత్యయము కలిసిరాజకీయ శ బ్దమైనది. అందుచే ప్రజలను రంజింపజేయు ప్రభువుయొక్క కర్మ రా జకీయ శబ్దార్థము కాని అసత్యము, అధర్మము, అక్రమము, రాజకీ యశబ్దార్థముకాదు. ఇక వీరినోటినుండియేవచ్చినవి అప్రామాణికములు కనుక హేయములే. వేదకాలమునుండి నేటివఱకును సమస్త రాజపురు షులలోను రాజకీయలక్షణము లనబడు, అసత్యము, అధర్మము, అక్రి మము, ప్రతిఫలించుచునే యున్నవట' 'శ్రీకృష్ణునియందుసర్వాంగో పేత మై నిండియున్నవట'

ఇచ్చట వేదకాల మనుచున్నప్రతివాదుల కొకింత బోధింతము. 'యో బ్రహ్మాణంవిదధాతిపూర్వం యో వై వేదాంశ్చప్రహిణోతి తస్మై' అనుశ్రుతి, పరమేశ్వరుడు బ్రహ్మను సృజించి యాబ్రహ్మకు వేదముల నుపదేశించినట్లు చెప్పుచున్నది. ఆబ్రహ్మయే జగత్తును సృష్టించెను. దీని నిబట్టి సృష్టికి పూర్వము బ్రహ్మ, బ్రహ్మకుబూర్వము పరమేశ్వరుడు. ఆపరమేశ్వరునితో బాటు వేదములు, అని తేలినది. కనుక, పరమేశ్వ రుడు లేని కాల మొకటి యెట్లు లేదో, అట్లే వేదములు లేనికాలము కూడ లేదని సిద్ధాంతము.

వేదమున కొక కర్తయున్నచో, ఆ కర్తయొక్క కాలము బట్టి వేదకాల మనుటకు వీలిచ్చును కాని "నకశ్చి ద్వేదకర్తాచ" అని వేదమునకు కర్త లేదని పరాశరమహర్షి, తనస్మృతిలో కంఠోక్తముగా జెప్పుచుండ ప్రతివాదులు వేదకాల మనుచుండుట అసంగతము.

వేదకాలనిర్ణయమునకై పూనుకొనిన నేటి పరిశోధకులు గూడ నప్పుడప్పుడు గోచరించుచున్న నిదర్శనములవలన భిన్నభిన్నకల్పనల జేయుచు నేటివరకు వెనుకకు వెళ్లుచునేయుండిరి కాని యొక నిర్ణీతకాలమునకు వచ్చియుండలేదని విజ్ఞులకు విదితమే.

కాబట్టి ప్రతివాదులన్న వేదకాలము సృష్టికి బూర్వకాల మగుచుండుటచే ప్రతివాదుల మాటజూడగా అసత్యము, అధర్మము, అక్రమము అను లక్షణములు లేనట్టి మహారాజులు సృష్టిలో లేరన్నట్లు పర్యవసించినది. ఇంతకంటె నవివేకము లేదు. పరమపావన మగు పూర్వకాలమహారాజుల చరిత్రము, పరమేశ్వరుడై ధర్మసంస్థాపనార్థమే నాయవతారమని చాటిన శ్రీకృష్ణునిచరిత్రము వీరి కిట్లనిపించుట-ప్రచండ మగు దినకరదీప్తి దివాంధమున కంధకార మనిపించుటవంటిదే. కనుక వీరివ్రాత హేయము.

"న మాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యన్తే నరాధమాః
మాయయాఽపహృతజ్ఞానా ఆసురంభావ మాశ్రితాః "

అని గీతలో కృష్ణభగవానుడు చెప్పినట్లు ప్రతివాదుల వైఖరి కనబడుచున్నది.

"శ్రీకృష్ణాంతరంగాన భగవద్గీతో త్తరగీతలలో స్థూలదృష్టికి వేదాంతప్రతిపాదకముగా గాన్పించునుకాని. సూక్ష్మదృష్టికట్లుకాదట" భారతములో భగవద్గీతో త్తరగీతలలో నేమున్నదో గ్రహింపగల

సూక్ష్మదృష్టి- గురుకులవాససాధ్యమైన కూలంకషవిద్యాప్రభావమున గాని కలుగదు. కనుక నట్టి విద్యలేని వానికి ఆ సూక్ష్మదృష్టి యసంభవము. విద్యాప్రయుక్తమైన సూక్ష్మదృష్టిలేనట్టి వీరి మాట హేయమే.

—"శ్రీకృష్ణుడు జరాసంధుని బాధ తప్పించుకొనుటకై పాండవుల నాశ్రయించె" నను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "పాండవులతో కృష్ణుడు దృఢమైత్రిగలిగియున్నాడు. ఇట్లుమైత్రిగలిగించుకొనుటకు గల కారణము నాటికాలమున దన్ను మిగుల బాధించు జరాసంధుని దాడుల నరికట్టుటకై యుండు నని తలపవలసి యుండును"
(పు165)

వీరు చెప్పిన జరాసంధుని దాడులు ఆ సమయమున శ్రీకృష్ణుని చర్యలు శ్రీమద్భాగవతమున జెప్పబడి యున్నవి. ఆ విషయమునే మన మీ ప్రతివాదులకు వినిపింతము—

"అక్షౌహిణీభి ర్వింశత్యా తిసృభిశ్చాపి సంవృతః ।
యదురాజధానీం మథురాం న్యరుణ త్సర్వతో దిశమ్ ॥
నిరీక్ష్య తద్బలం కృష్ణ ఉద్వేల మివ సాగరమ్ ।
స్వపురం తేన సంరుద్ధం స్వజనం చ భయాకులమ్ ॥
చిన్తయామాస భగవాన్ హరిః కారణమానుషః ।
తద్దేశకాలానుగుణం స్వావతారప్రయోజనమ్ ॥
(స్క-౦-10. అ50)

శ్రీధరీయమ్—

కిం బల మేవ హన్మి న మాగధమ్ మాగధంవా హత్వాబలం గృహ్ణామి యద్వా సమాగధం సర్వం హన్మి ఇతి చిన్తయామాస. నను

పరిభవం కథం జేష్యామీత్యేవం చిన్తయిత్వా యుక్తం తత్ప్రతీ-
కారణమాపషఇతి. భూభారావతారకారణేన మానుషః స త్వ్యత ఇతి.

"హనిష్యామి బలం హ్యేతద్భువి భారం సమాహితమ్ ।
మాగధేన సమానీతం వశ్యానాం సర్వభూభుజామ్
అక్షౌహిణీభి స్సంఖ్యాతం భటాశ్వరథకుంజరైః ।
మాగధస్తు న హన్తవ్యో భూయః కర్తా బలోద్యమమ్
ఏతదర్థోఽవతారోయం భూభారహరణాయ మే
సంరక్షణాయ సాధూనాం కృతోఽన్యేషాం వధాయ చ ॥"

అనగా జరాసంధుడు 23 అక్షౌహిణుల సేనతో వచ్చి మధురాపురము నరికట్టగా జూచి కృష్ణభగవాను డాలోచించెను. ఇప్పుడు సైన్యమును కడతేర్చి జరాసంధుని మిగుల్చుటా? జరాసంధుని కడతేర్చి సైన్యము స్వాధీనముచేసికొనుటా? సైన్యమును, జరాసంధుని గూడ కడతేర్చుటా? అని.

ఇట్లు మూడువిధములైన వికల్పములే కలిగినవి కాని, యీతని జయింపగలనా? అను చింత కలుగలేదు. భూభారహరణమునకై యవతరించి మనుష్యరూపముతో నటించు పరమేశ్వరుడుకనుకనే యది కలుగలేదు అమూడు విధములుగా వికల్పించుకొని యీసేనలను సంహరించి జరాసంధుని మిగిల్చినయెడల నీతడు మరల మూకను ప్రోవు చేసికొని వచ్చుచుండును. అవచ్చిన మూకలను అంతమొందించుటలో దుష్టనిగ్రహపూర్వకమైన భూభారహరణ మను నాయవతారప్రయోజనము సిద్ధించును. అని నిశ్చయించి యట్లు చేసెను. అని భావము.

అప్పుడు బలరామకృష్ణులు యుద్ధము చేసి సైన్యము నంత మొందించిన పిదప—

"జగ్రాహ విరథం రామో జరాసంధం మహాబలమ్ ।
హతానీకావశిష్టాసుం సింహః క్షుద్రమృగం యథా ।
బధ్యమానం హతారాతిం పాశైర్వారుణమానుషైః ।
వారయామాస గోవిన్ద స్తేన కార్యచికీర్షయా ।

బలరాముడు జరాసంధునిపై బడి వారుణపాశాదులచే బంధించుచుండ జరాసంధునిచేత గొంతకార్య మున్నదని యెంచి యాతని సంహరప్రకార మెరింగియున్న శ్రీకృష్ణభగవాను డాతనిని విడిపింపజేసెను. అని చెప్పబడినది.

విషయ మిట్లుండుటచే, శ్రీకృష్ణునకు జరాసంధభయములేదని ధృవమైనదని ప్రతివాదులు తెలిసికొందురుగాక.

— ♦ "జరాసంధశిశుపాలురను కపటముగానే వధించి"
యనుప్రసంగము — తన్నిరాకరణము —

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది — "జరాసంధశిశుపాలురను కపటముగానే వధించిరి (పు .72)

"ప్రత్యక్షముగా యాదవులు కాని, పాండవులుకాని, యుభయులు కలిసికొని జరాసంధుని జయింపగల శక్తిసామర్థ్యములు కలిగియుండలేదు. అందువలన కృష్ణుడు భీమపార్థులతోగూడిన బ్రాహ్మణవేషములను వేసికొని జరాసంధుని రాజధానియగు గిరివ్రజపురి కేగి రాజబాటనుగాక పెడదారినే జరాసంధగృహము నర్ధరాత్రమున బ్రవేశించిరి "(పు 127)

ఇచ్చట జరాసంధుని యుదంత మొకింత గ్రహింపవలసియున్నది. ఆతనికి గల వరములనుబట్టి శస్త్రాస్త్రయుద్ధములో నాతడు సంహరింపబడడు, బాహుయుద్ధము చేతనే సంహరింపదగియున్నవాడు. అట్టి

యీజరాసంధుడు కొందరు మహారాజులను బంధించి యుంచి రుద్రునకు బలియిచ్చు సన్నాహములో నుండెను. ఆదుష్కార్యము జరుగకుండ జరాసంధునిసమీపించి యాతనికి బోధించి యాపై బాహుయుద్ధప్రక్రియ జరిపింపవలెనని కృష్ణభగవానుడాలోచించిభీమపార్థులనువెంటబెట్టుకొనివెళ్లెను. ఆవెళ్లుటలో స్వస్వరూపములతో వెళ్లినయెడల పురమందుప్రవేశమే కలుగదనిభావించి స్నాతకులగు బ్రాహ్మణులన అర్ధరాత్రిమందైనను భక్తి శ్రద్ధలతో బూజించుట యను లోకవిఖ్యాతవ్రతము జరాసంధుని కున్నందున నట్టి వేషములతోడనే వారువెళ్ళిరి. ఆ వేషములలో గూడ తమక్షత్రియత్వమును సూచించుటకై స్నాతకవ్రతులగు క్షత్రియులే ధరింపవలసిన పుష్పమాలికలు, గంధము అను చిహ్నములు ధరించియే యుండిరి.

వారు గిరివ్రజపురద్వారముజేరి తమకది శత్రుస్థానమని సూచించుటకై యాద్వారము నుండియే పురములో బ్రవేశింపక పురగిరి మీదికెక్కి యచ్చట సుప్రసిద్ధమైయున్న భేరీత్రయమును బగులగొట్టి యాపై చైత్యకప్రాకారము మీదికి బోయి యచ్చట గిరిశృంగమును దోర్దండములతో బడగొట్టి, యాపై గిరివ్రజపురములో ప్రవేశించిరి. ఇట్లు పెడదారిని గిరివ్రజపురములో బ్రవేశించి యాపై రాజమార్గమును బట్టియే వెళ్ళుచు భక్ష్యములు, మాల్యములు, మొదలగువానితో గూడిన అంగళ్ళ శోభను, రాజవీథిలోని వస్తుసమృద్ధిని జూచుచు జనులతో గిక్కిరిసియున్న మూడుకక్ష్యలను దాటి జరాసంధుని సమీపించిరి. పురములోబ్రవేశించినతరువాత వారు రాజమార్గముననే జరాసంధుని గృహమునకు జేరినారనియు, వారు పురములో నడచునప్పుడు ఊరు మాటుమణిగియుండక అంగళ్ళతో కలకలలాడుచు జనాకీర్ణమైయున్నదనియు జెప్పెడి యీ శ్లోకమును చూడుడు—

"స్నాతకవ్రతిన స్తేతు బాహుశస్త్రా నిరాయుధాః।
యుయుత్సవః ప్రవివిశు ర్జరాసంధేన భారత ॥

భక్ష్యమాల్యాపణానాంచ దదృశు శ్శ్రియ ముత్తమామ్ ।
తాం తు దృష్ట్వా సమృద్ధిం తే వీథ్యాం తస్యాం నరోత్తమాః ॥
రాజమార్గేణ గచ్ఛన్తః కృష్ణభీమధనంజయాః ।
నివేశన మథాజగ్ము ర్జరాసంధస్య ధీమతః ॥
తాన్ దృష్ట్వా ద్విరదప్రఖ్యాన్ శాలస్కంధా నివోద్గతాన్ ।
వ్యూఢోరస్కాన్ మాగధానాం విస్మయ స్సమపద్యత ॥
తే త్వతీత్య జనాకీర్ణాః కక్ష్యా స్తిస్రో నరర్షభాః ।
అహంకారేణ రాజాన ముపతస్థు ర్గతవ్యథాః ॥" (సభాప, అ21)

గ్రంథ మిట్లు చెప్పుచుండ మ. భా. చ. కారులు "రాజబాటను గాక పెడదారినే జరాసంధగృహము నర్ధరాత్రమున బ్రవేశించిరి" అని వ్రాయుట హాస్యాస్పదము—

ఇక "జరాసంధుని కపటముగానె వధించిరి" అని ప్రతివాదులు వ్రాసియున్నారు. అది యెంత సత్యమో చూతము—

కృష్ణభీమార్జునులు సమీపింపగా జరాసంధుడు వారి కాసనము లిచ్చి కూర్చుండబెట్టి ప్రసంగించుటలో 'మీరు పురద్వారమునుండి వచ్చుట మాని చైత్యకగిరి శృంగమును ఛేదించి ప్రభుభయము లేక యిట్లేల వచ్చిరి? మీరెవ్వరు? నిజము చెప్పు'డని యడుగ శ్రీకృష్ణుడు చెప్పును—

"అద్వారేణ రిపో ర్గేహం ద్వారేణ సుహృదో గృహాన్ ।
ప్రవిశన్తి నరా ధీరా ద్వారా ణ్యేతాని ధర్మతః ॥"

శత్రుస్థానమందు పెడదారిని ప్రవేశించుట, మిత్రస్థానమందు ద్వారమునుండి ప్రవేశించుట ధర్మమని సమాధానము చెప్ప 'నేనుమీకు శత్రువునా! నేను మీయెడల జేసిన తప్పేమి? అని యడిగిన జరాసంధునితో—

"త్వయా చోపహృతా రాజన్ క్షత్రియా లోకవాసినః
తదాగః క్రూర ముత్పాద్య మన్యసే కి మనాగసమ్
రాజా రాజ్ఞః కథం సాధూన్ హింస్యా న్నృపతిసత్తమ ।
తద్రాజ్ఞ స్సంనిగృహ్య త్వం రుద్రా యోపజిహీర్షసి
అస్మాంస్త దేనో గచ్ఛేద్ధి కృతం బాధ్యద్రధ త్వయా
వయంహి శక్తా ధర్మస్య రక్షణే ధర్మచారిణః"

నీవు క్రౌర్యముతో క్షత్రియులను బలియిచ్చుటకు దెచ్చి నేజేసిన తప్పేమనుచుంటివా? ఇట్టి పని చేయవచ్చునా? మేము ధర్మశీలులము. ధర్మరక్షణసమర్థులము. నీవాదుష్కార్యము చేసినయెడలమాకా దోషము ఘటించును. అని చెప్పి యూపై శ్లోకములో—

"యుయుత్సమానా స్త్వత్తోహి న వయం బ్రాహ్మణా ధ్రువమ్ ।
శౌరి రస్మి హృషీకేశో నృవీరౌ పాండవా విమౌ
అనయో ర్మాతులేయం చ కృష్ణం మాం విద్ధి తే రిపుమ్
త్వా మాహ్వయామహే రాజన్ స్థిరో యుధ్యస్వ మాగధ
ముంచ వా నృపతీన్ సర్వాన్ గచ్ఛ వా త్వం యమక్షయమ్"

మేము బ్రాహ్మణులము కాము. నీతో డకొనుటకే వచ్చినాము. వీరు వీరశిరోమణులగు భీమార్జునులు. నేను నీశత్రువగు కృష్ణుడను. నిన్నాహ్వానించుచున్నాము. స్థిరుడవై యుద్ధముచేయుము. రాజులనందరనువిడిచెదవా? యమలోకమునకేగెదవా? అనిస్పష్టముగా జెప్పెను.

ఇందు కపట మేమియు లేదుకద ఇక జరాసంధుడామాటలు విని నేనాసంకల్పమును నెరవేర్చుకొనుపాత్రముకలవాడను కాని భయపడి పిరిచి పెట్టువాడనుకాను. నేను విడివిడిగానొక్కొక్కనితో గాని, యొక్కసారిగా నందరితో గాని యుద్ధము చేయగలను. అని చెప్పగా శ్రీకృష్ణుడు—

త్రియాణాం కేన తే రాజన్ యోద్ధు ముత్సహతే మనః ।
అస్మదన్యతమే నేహ సజ్జీభవతు కో యుధి ॥

నీకు మాలో నెవ్వనితో యుద్ధముజేయ కుతూహల మున్నదని ప్రశ్నింప భీమునితో నని సిద్ధపడెను. అప్పుడు—

తయో ర్యుద్ధం తతో ద్రష్టుం సమేతాః పురవాసినః ।
బ్రాహ్మణా వణిజశ్చైవ క్షత్రియాశ్చ సహస్రశః ॥
శూద్రాశ్చ నరశార్దూల స్త్రియో వృద్ధాశ్చ సర్వశః ।
నిరన్తర మభూ త్తత్ర జనౌఘై రభిసంవృతమ్ ॥

వారియుభయయుద్ధము జూచుటకై చాతుర్వర్ణ్యప్రజలు వేలకొలది వచ్చిరి. స్త్రీలు వృద్ధులుకూడ వచ్చిరి. జనులు క్రిక్కిరిసి యుండిరి. ఆయుద్ధము కార్తికశుద్ధపాడ్యమి మొదలుకొని చతుర్దశివరకు విరామములేక జరిగి చతుర్దశినాటి రాత్రి జరాసంధసంహారముతో ముగిసినది. ఈవిషయమును చెప్పుచున్న గ్రంథమును జూడుడు—

"కార్తికస్య తు మాసస్య ప్రవృత్తం ప్రథమేఽహని ।
అనాహారం దివారాత్ర మవిశ్రాన్త మవర్తత ॥"

నీ. "అనాహారం నాస్తి ఆహరణం ఆహారః ఉపసంహారో యస్య తత్. అవిశ్రాన్తం న విశేషేణ శ్రాన్తో ఉన్యతరో యస్మిం స్తత్తథా"
"తద్వృత్తం తు త్రయోదశ్యాం సమవేతం మహాత్మనోః"

నీ. "తద్వృత్తం తాదృశప్రకారం యుద్ధం త్రయోదశ్యాం సమవేతం, త్రయోదశీపర్యన్తం, జాత మితి శేషః"
"చతుర్దశ్యాం నిశాయాన్తు నివృత్తో మాగధః క్లమాత్"

దీనిచే బదునాలుగురోజులు యుద్ధ మఖండముగా జరిగినమీాదట జరాసంధుడు భీమసేనునిచే వధింపబడె నని స్పష్ట మగుచున్నది.

అన్నిరోజులు బహుజనసమక్షములో జరిగిన బాహుయుద్ధములో తుదకు మృతుడైన జరాసంధుని కపటముగానె వధించిరనిన ప్రతివాదుల సాహసమును ఏమనవలెను? దీనినిటుంచి మ. భా. చ. కారుల యీవ్రాతనుగూడ చూడుడు—

"కార్తికశుద్ధపాడ్యమి మొదలు త్రయోదశివరకు యుద్ధము ప్రవర్తించె ననియు, చతుర్దశినాటి యర్ధరాత్రమున భీముడు జరాసంధుం జంపె ననియు, మహాభారతమున గలదు. ఈయుద్ధములో భీముడలసటనొందగా కృష్ణుడు- వాయుబలము,నీబలముగూడ జూపుమా యనగా భీముడు వాయువుదలచి శక్తిసంపన్నుడై జరాసంధుంజంపె నట. పైగాథాసందర్భము నాలోచింపగా గార్తికశుద్ధపాడ్యమినాడు ఇంద్రప్రస్థములో నాలోచనము జరిగి త్రయోదశినాటికిగిరివ్రజము జేరి చతుర్దశినాటి రాత్రి జరాసంధుని గృహము దొంగదారిం ప్రవేశించి యగ్నిహోత్రగృహమున జరాసంధుని భీముడు చంపియుండును. ఆపోరంతఃపురమున నిర్వాతమగు నగ్నిగృహమున జరిగి యుండుటచే భీమున కాయాసము రాగా కృష్ణు డెటులనో భీమునకు గాలిలో విశ్రాంతిం గల్పించి జరాసంధుం జంపించియుండుననియు వితర్కముచే నూహింపబడుచున్నది" (పు 167–168)

ప్రతివాదు లీవ్రాతలో 'దొంగదారిని జరాసంధుని గృహములో బ్రవేశించి భీముడాతనిని చంపియుండును' అనుటనుబట్టి అకస్మాత్తుగా నాతనిపైబడి హత్య చేసె నన్నట్లు తేలుచున్నది. "ఆపోరం తఃపురమున నగ్నిహోత్రగృహమందు జరిగెను" "కృష్ణుడు భీమునకు గాలిలో విశ్రాంతిని కల్పించి జరాసంధుని జంపించియుండును" అనుటను బట్టి హత్యచేయబడ లేదు. వారిరువురు బాహుబలముతో పోరినారని తేలుచున్నది. అట్లుపోరినపుడు కృష్ణుడు భీముని ఎట్లు విశ

దీయగలిగెను? ఎట్లు గాలిలో విశ్రాంతిగల్పింపగలిగెను? ఈ ప్రతివాదులే వెనుకజూపినట్లు 'యాదవులకుగాని పాండవులకుగాని యుభయులకుగాని జరాసంధుని జయింపగల శక్తిసామర్థ్యములు లేవు' అని వ్రాసియుండ నట్టి జరాసంధుని చేతికిచిక్కిన భీముని కృష్ణుడు విడిపించి గాలిలో విశ్రాంతి నెట్లు కల్పింపగలిగెను? అంత పరాక్రమశాలియగు జరాసంధుడు ప్రతివాదులన్నట్లు అసమర్థుడైన భీమునితో నేస్వల్పకాలమో యుద్ధముచేసి యెట్లు మరణించెను? స్వవచనవ్యాఘాతములతో గూడిన యీ ప్రతివాదుల ప్రసంగములు లోకమున కపకారములనుటకు సంశయమున్నదా? ఇంతటితో దీనిని విడిచి శిశుపాలవధవిషయ మందుకొందము.

—"ఆచార్య ఋత్విక్స్నాతకాదులలో జేరని కృష్ణునకు
రాజసూయమున సభాతాంబూల" మను ప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ధర్మజుడు తనకు విశేషోపకారముచేసిన కృష్ణున కేదేని మహాగౌరవము జేయదలచి యుండెను. తదనుగుణముగా భీష్ముని ప్రోత్సాహముచే నర్ఘ్యప్రదానము జరిగెను. ఆచార్యఋత్విక్స్నాతకాదుల కీయదగిన సభాతాంబూలము నట్టి పరిస్థితు లేమియు లేని కృష్ణున కిచ్చుటచే రాజసూయము జూడవచ్చిన రాజలోకమున కసూయ కలిగెను. కృష్ణునకు బూర్వవైరియగు శిశుపాలుడు దాని నాక్షేపించెను. సహదేవుడు 'మేము చేసినదానిని కాదనినవారి పని పట్టెద'మని తాముత్కృష్టబలవంతులుగా నుండుటచే వచ్చిన రాజులను బెదరించెను.

శిశుపాలుడుమాత్రము జంకక కృష్ణు డర్ఘ్యము గ్రహించుట కెంతమాత్రము నర్హుడు కాడని ప్రోత్సాహకుడగు భీష్ముని, అర్ఘ్యమిచ్చిన ధర్మజుని, దానిం బుచ్చుకొనిన కృష్ణునిగూడ నిరసించెను.

శిశుపాలుడు సభను వదలి యుద్ధప్రయత్నమునకై బయటికేగగా ధర్మజుడు వినయవాక్యములతో శిశుపాలుని మరిగి సభలోనికి దీసి కొనివచ్చెను అపుడు కృష్ణశిశుపాలురకు కొంతవాక్కలహము జరిగెను ఆ వాక్కలహములోనే తటాలున శ్రీకృష్ణుడు చక్రము ప్రయోగించి శిశుపాలుని శిరచ్ఛేదము చేసెను. ఈ శిశుపాలవధము కూడ జరాసంధవధమువలె గుప్తముగా జేయబడినదే (పు169)

ప్రతివాదు లీవ్రాతలో తమకు విశేషోపకారము జేసిన కృష్ణునకు ధర్మజుడు ఏదో మహాగౌరవము జేయదలచియుండ రాజసూయములో నగ్రపూజ్యప్రదానము జేసినట్లును అది భీష్ముని ప్రోత్సాహముచే జరిగినట్లును చెప్పుట పరస్పరవిరుద్ధము కృష్ణునకు ధర్మజుడు స్వయముగనే జేయదలచియున్న యాగౌరవములో భీష్ముని ప్రోత్సాహ మేల కావలసివచ్చినది? అది భీష్మప్రోత్సాహముచే జరిగినపుడు ధర్మజుడు స్వయముగా జేయదలచినదెట్లగును?

మఱియు కృష్ణునకట్టిగౌరవము ధర్మజుడు చేయదలచుటలో దానాతనివలన విశేషోపకారము నొందుటే కారణమని చెప్పిన ప్రతివాదులు ఆ సత్కారమునకే భీష్ముని ప్రోత్సాహము జరిగినట్లు చెప్పుటవలన ధర్మజుని యెడల గౌరవాకాంక్ష కల్పిత మని తెలియుచున్నది.

ఇంకొకటి-ఆసభలో ధర్మరాజు స్వయముగా కృష్ణుడింతటి వాడు కనుక శ్రీకృష్ణునికి ప్రథమపూజనము చేయుచున్నా నని చెప్పి చేసినట్లైన లేనపుడు ప్రతివాదుల యూహ యేమనవలెను

అంతటి పూజాప్రస్తావ మేమనగా రాజసూయాంగమైన సోమయాగవిశేషమున నంతర్వేదియను స్థానమందు సత్కారార్హులైన విప్రులు, క్షత్రియులు, నారదాదిమహర్షులు రాజర్షులు కూర్చుండి ప్రసంగములు చేయుచుండ—

“తతో భీష్మోఽబ్రవీత్ ప్రాజ్ఞో ధర్మరాజం యుధిష్ఠిరమ్
క్రియతా మర్హణం రాజ్ఞాం యథార్హ మితి భారత
ఆచార్య మృత్విజం చైవ సంయుజం చ యుధిష్ఠిర
స్నాతకం చ ప్రియం ప్రాహు ష్షడర్ఘ్యా న్నృపం తథా
ఏషా మేకైకశో రాజ న్నర్ఘ్య ఆనీయతా మితి
అథ చైషాం వరిష్ఠాయ సమర్థా యోపనీయతామ్ (సభాప అ36

ఋత్విజం సంయుజం సంబంధినం స్నాతకాదిం ప్రియం మిత్రమ్ ఏకై
కశః ప్రత్యేకం అర్ఘ్యం ఆధాయ ఏషాం మధ్యే వరిష్ఠాయ ప్రథమ
మితి శేష

భీష్ముండు యుధిష్ఠిరా యథార్హముగా రాజులను పూజింపుము
ఆచార్యుడు, ఋత్విక్కు, బంధువు స్నాతకుడు ప్రియుడు నృపుడు,
అను నార్గురును పూజార్హులు వీరికి ప్రత్యేకముగా నర్ఘ్యమిమ్ము వీరిలో
బూజ్యతముని ముందు పూజింపుము అని చెప్పగా యుధిష్ఠిరుడు—

కస్మై భవా న్మన్యతేఽర్ఘ్య మేకస్మై కురునందన
ఉపనీయమానం యుక్తం చ తన్మే బ్రూహి పితామహ

అర్ఘ్య మొందు పూజింపదగిన పూజ్యతముఁ డెవఁడో చెప్పుమని కోరెను

‘తతో భీష్మ శ్శాన్తనవో బుద్ధ్యా నిశ్చిత్య వీర్యవాన్
వార్ష్ణేయం మన్యతే కృష్ణ మర్హణీయతమం భువి
ఏష హ్యేషాం సమస్తానాం తేజోబలపరాక్రమైః
మధ్యే తపన్నివాభాతి జ్యోతిషామివ భాస్కరః
అసూర్యమివ సూర్యేణ నిర్వాతమివ వాయునా
భాసితం హ్లాదితం చైవ కృష్ణేనేదం సదో హి నః

అంతట భీష్ముడు పరికించి శ్రీకృష్ణుడే పూజ్యతముడని నిశ్చయించి యీసమస్తసభ్యులలో తేజోబలపరాక్రమములతో జ్యోతిశ్చక్రమున సూర్యమండలమువలె శ్రీకృష్ణుడు విరాజిల్లుచుండెననియు, సూర్యునివలె వాయువువలె శ్రీకృష్ణుడు ఈసభను ప్రకాశము ప్రమోదము నిచ్చుచున్నాడనియు జెప్పెను.

> తస్మై భీష్మాభ్యనుజ్ఞాత స్సహదేవః ప్రతాపవాన్
> ఉపజహ్రేఽథ విధివ ద్వార్ష్ణేయాయార్ఘ్య ముత్తమమ్
> ప్రతిజగ్రాహ తత్ కృష్ణ శ్శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా
> శిశుపాలస్తు తాం పూజాం వాసుదేవే న చ క్షమే

అపుడు సహదేవుడు భీష్మానుజ్ఞపై శ్రీకృష్ణునికి విధ్యుక్తముగా నర్ఘ్య మీయగా నది శాస్త్రీయమని శ్రీకృష్ణుడు ప్రతిగ్రహించెను శిశుపాలుడు మాత్రము దానిని చూచి సహింపలేకపోయెను. ఇట్లు భీష్ముడు విమర్శించి పరమపూజ్యుడు శ్రీకృష్ణుడే యని చెప్పిన మీదట జరిగిన యర్ఘ్యప్రదానము యజ్ఞాంగమైయుండ ప్రతివాదులు-దానిని ప్రత్యుపకారతాత్పర్యముతో యుధిష్ఠిరుడు చేసినట్లు వ్రాయుట నింద్యము ఇట్టి దురభిప్రాయమును నిరసించుటకే శిశుపాలుని మాదలించు నపుడు భీష్ముడిట్లు చెప్పెను—

> న కేవలం వయం కామా చ్చేదిరాజ జనార్దనమ్
> న సంబన్ధం పురస్కృత్య కృతార్థం వా కథంచన
> అర్చామహేఽర్చితం సద్భి ర్భువి భూతసుఖావహమ్ ।

'ఓ శిశుపాల మేమీ శ్రీకృష్ణుని కోరికనుబట్టికాని బంధుత్వమును బట్టికాని, ప్రయోజనాంతరము బట్టికాని పూజింపలేదు భూలోకమందు, సత్పురుషులచే బూజింపబడినవాడని భూతకోటికి సుఖావహుడని పూజించుచున్నాము' అని ఇది శిశుపాలాభిమానులగు ప్రతివాదులకు కూడ సమాధానమే

ఇక "ఆచార్యాదులకీయదగిన సభాతాంబూలము నట్టి పరిస్థితులేమి యు లేని శ్రీకృష్ణున కిచ్చి" రట! ఆచార్యాదు లాస్గరిలో చేరినవారు మిత్రుఁడొకఁడు. అది భీష్మవాక్యములలో స్పష్టీకరింపబడియున్నది. ఇట్టి స్థితిలో—

ధర్మే స్థితాః పాండవేయాః కస్తాన్ కిం వక్తు మర్హతి।
యస్తాన్ ద్వేష్టి స మాం ద్వేష్టి యస్తా నను స మా మను॥
ఐకాత్మ్యం మాం గతం విద్ధి పాండవై ర్ధర్మచారిభిః' ఉద్యోగప।

అనుచు పాండవులు ధర్మాత్ములు వారియందు తప్పున్నదనియె వ్వ డనగలఁడు? వారిని ద్వేషించినవాఁడు నన్నే ద్వేషించినవాఁడు, వారిని పూజించినవాఁడు నన్నుపూజించినవాఁడే. వారే నేను, అని, రాయబా రమునకు వెళ్ళినపుడు దుర్యోధనునితో బ్రసంగించిన శ్రీకృష్ణుఁడు పాం డవులకు మిత్రుఁ డను జ్ఞానముకూడ లేకున్న యీప్రతివాదుల వ్రాత నింద్యము.

ఆనాఁ డిట్టి యాక్షేపమొనరించిన శిశుపాలునకు బుద్ధిచెప్పుచు భీష్ముఁ డేమనిచెప్పెనో చూడుఁడు—

న చ కశ్చిదిహాస్మాభి స్సుబాలోఽప్యపరీక్షితః।
పూజ్యతాయాం చ గోవిందే హేతూ ద్వావపి సంస్థితౌ॥
వేదవేదాంగవిజ్ఞానం బలంచాప్యధికం, తథా।
నృణాం లోకేహి కోఽన్యోఽస్తి విశిష్టః కేశవాదృతే॥
త మిమం లోకసంపన్న మాచార్యం పితరం గురున్!
అర్ఘ్య మర్చిత మర్చార్హం సర్వే సంక్షన్తు మర్హథ॥
ఋత్విగ్గురు ర్వివాహ్యశ్చ స్నాతకో నృపతిః ప్రియః।
సర్వ మేత ధృషీకేశ స్తస్మా దభ్యర్చితోఽచ్యుతః।

కృష్ణ ఏవ హి లోకానాముత్పత్తిరపి చాప్యయః
కృష్ణస్య హి కృతే విశ్వమిదం భూతం చరాచరమ్
ఏష ప్రకృతిరవ్యక్తా కర్తా చైవ సనాతనః
పరశ్చ సర్వభూతేభ్యస్తస్మాత్ పూజ్యతమోఽచ్యుతః
ఆదిత్యశ్చంద్రమాశ్చైవ నక్షత్రాణి గ్రహాశ్చ యే
దిశశ్చ విదిశశ్చైవ సర్వం కృష్ణే ప్రతిష్ఠితమ్
నహి కేవలమస్మాకమయమర్చ్యతమోఽచ్యుతః
త్రయాణామపి లోకానామర్చనీయో మహాభుజః
జ్ఞానవృద్ధా మయా రాజన్ బహవః పర్యుపాసితాః
తేషాం కథయతాం శౌరేరహం గుణవతో గుణాన్
సమాగతానామశ్రౌషం బహూన్ బహుమతాన్ సతామ్
కర్మాణ్యపి చ యాన్యస్య జన్మప్రభృతి ధీమతః
బహుశః కథ్యమానాని నరైర్భూయః శ్రుతాని మే
అయం తు పురుషో బాలః శిశుపాలో న బుధ్యతే
సర్వత్ర సర్వదా కృష్ణం తస్మాదేవం ప్రభాషతే
యో హి ధర్మం విచినుయాదుత్కృష్టం మతిమాన్నరః
స వై పశ్యేద్యథాధర్మం న తథా చేదిరాడయమ్
సవృద్ధబాలేష్వథవా పార్థివేషు మహాత్మసు
కో నార్హం మన్యతే కృష్ణం కో వాప్యేనం న పూజయేత్

(సభా ప అ-38)

ఇట్లు గాంగేయుడా సభలో కృష్ణుని పూజ్యతను గూర్చి బాలునిగూడ బోధించినాడు. నిజమునకు శ్రీకృష్ణుని పూజ్యతలో రెండు హేతువులున్నవి అందొకటి వేదవేదాంగవిజ్ఞానమొకటి అప్రతిమమైన బలమొకటి ఈ నరలోకములో శ్రీకృష్ణుని కంటెను నధికు డెవ్వడు? ఈ యాచార్యత్వ గుణయుక్తుని, పూజ్యుని పూజ్యునిగా భావించుట కొందరు సమ్మతింపదగినదే

ఆచార్యుడు, ఋత్విక్కు, స్నాతకుడు, బంధువు (కన్యాదాత) నృపతి మిత్రుడుగూడశ్రీకృష్ణుడే కనుక బూజింపబడెను. సూర్యచంద్రులు, నక్షత్రములు, గ్రహములు, దిక్కులు, విదిక్కులు సర్వము శ్రీకృష్ణునియందే ప్రతిష్ఠితమై యున్నది. ఈశ్రీకృష్ణుడు మాకుమాత్రమె కాదు ముల్లోకములకుబూజ్యతముడే. నేనెందరినో జ్ఞానవృద్ధులను సేవించితిని వారుసత్పురుషసమ్మతమైన శ్రీకృష్ణుని గుణగణమును జెప్పగావినియున్నాను. జన్మప్రభృతి కృష్ణుడు చేసినచర్యలను లోకులు బహుళముగా జెప్పుకొనుచుండ నేనెంతయో వినియున్నాడను. శ్రీకృష్ణుడు సర్వత్ర కలడు; సర్వదాకలడు. అసబాలుడైన యీశిశుపాలు డెరుగక యిట్లనుచున్నాడు. ఏబుద్ధిమంతుడధికముగా ధర్మమాచరించునో అతడే శ్రీకృష్ణమహాత్మ్యము గ్రహింపగలుగును. శిశుపాలుడట్లు గ్రహింపజాలడు. బాలులలోగాని, వృద్ధులలో గాని, స్మృతివేత్తల లోగానికృష్ణుడు పూజ్యుడుకాడనువాడెవడు? కృష్ణుని పూజింపని వాడెవడు? అనిభావము.

ఆనాడు శిశుపాలుని మంగలించుచు చెప్పిన భీష్ముని వచనములే యీనాడుఆశిశుపాలుని పాటనే పాడిన ప్రతివాదులకు ప్రత్యర్పింపబడినవి కనుక శ్రీకృష్ణు డాచార్యాది స్వరూపుడే యని ప్రతివాదులు గ్రహింపనియెడల వీరును శిశుపాలతుల్యులే. ఇక అట్లుపూజింపగా "రాజసూయము జూడవచ్చినరాజలోకమున కసూయ కలిగె" నట! ఔరా! "శిశుపాలస్తు తాం పూజాం వాసుదేవే న చ క్షమే"అని శిశుపాలుడు మాత్రము ఆపూజను సహింపలేకపోయెను. అని గ్రంథమందుండ రాజలోకమునకంతకు నిందను బట్టబెట్టుట విపరీతము. ఇక "కృష్ణునకు బూర్వమైరియగు శిశుపాలుడు దాని నాక్షేపించె"నట! బాగుగానున్నది. ఈమాటచే శిశుపాలు డాక్షేపించుటకు కృష్ణుని కాతడు పూర్వవైరియగుటయే కారణముకాని కృష్ణుడు పూజ్యతముడు కాకుండుట కాదని ప్రతివాదులే మరల చెప్పుచున్నారు. ఇక వైరము ఆప్రతివాదు లాక్షేపించుటకు మాత్రము కారణము కాదే విమర్శనపైపరిత్యముకంటె వేరొకటి కనపడదు.

ఇక 'సహదేవుఁడు మేము చేసిన దానిని కాదనినవారి పని పట్టెద' మని రాజులను బెదిరించె నట. ఆసహదేవవాక్యసందర్భ మెట్టిదన్నఁ జూడుఁడు—

కేశవం కేశిహన్తార మప్రమేయపరాక్రమమ్
పూజ్యమానం మయా యో వః కృష్ణం న సహతే నృపాః
సర్వేషాం బలినాం మూర్ధ్ని మయేదం నిహితం పదమ్
ఏవ ముక్తే మయా సమ్య గుత్తరం ప్రబ్రవీతు సః
స ఏవ హి మయా వధ్యో భవిష్యతి న సంశయః
మతిమన్తశ్చ యే కేచి దాచార్యం పితరం గురుమ్
అర్చ్య మర్చిత మర్చార్హ మనుజానన్తు తే నృపాః.
తతో న వ్యాజహా రైషాం కశ్చి ద్బుద్ధిమతాం సతామ్
మానినాం బలినాం రాజ్ఞాం మధ్యే సన్దర్శితే పదే
తతోऽపత త్పుష్పవృష్టి స్సహదేవస్య మూర్ధని
అదృశ్యరూపా వాచ శ్చాప్యబ్రువన్ సాధు సాధ్వితి

ఓ భూపతులారా అప్రమేయపరాక్రమవంతుఁడై నాచే బూజింపఁబడుచున్న యీకృష్ణునిఁజూచి మీలో నెవ్వఁడు సహింపఁడో అట్టివాఁడు తనశిరస్సుపైని ఎత్తిన యీపాద ముంచినట్లు భావించునట్టివాఁడను నేనని స్పష్టముగా జెప్పవలెను. అప్పు డాతనిని వధించెదను. ఓ నృపతులారా మీలో మతిమంతులైనవారందరు. ఆచార్య పితృ గురు స్వరూపుఁడు పూజ్యుఁడు పూజింపఁదగు కృష్ణునిఁ బూజించియనుజ్ఞనీయవలసినది అని సహదేవుఁ డనఁగా బుద్ధిమంతులలో నొక్కఁడును మాఱుపలుకక యంగీకారమును సూచించిరి బలవంతులైన రాజులలో సహదేవుఁడు శ్రీకృష్ణుని మహాత్మ్యము నుద్ఘాటించుచు పాదమెత్తినప్పుడు సహదేవుని శిరస్సుపై పుష్పవర్షము గురిసినది అశరీరవాణులు సాధువాదములు వినబడినవి.

ఈగ్రంథసందర్భము జూడగా నాడు సహదేవుడు చేసిన శ్రీకృష్ణమహాత్మ్యోద్ఘాటనము సత్యమే యని పుష్పవృష్టిచేతను అదృశ్యమూర్తుల సాధువాదములచేతను ధ్రువపరుపబడినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్లుండ "సహదేవుడు రాజలోకమును బెదరించెను" అని పవ్రాతిదు లనుట హేయము.

మరియు నీప్రతివాదులే దుర్యోధనుని గూర్చి వ్రాయుచు—

"ఊరుభంగానంతరము కృష్ణ దుర్యోధనసంవాదములో, దుర్యోధనునిదే న్యాయమని దేవతలు పుష్పవృష్టిని గలిగింపగా కృష్ణాదులు సిగ్గుపడి" రట! (పు266) అనివ్రాసియున్నారు.

దుర్యోధనునిదే న్యాయ మనుట కాపుష్పవృష్టిని ప్రమాణముగా గ్రహించి యున్న ప్రతివాదులు—శ్రీకృష్ణుని లోకోత్తరమహాత్మ్యము నుద్ఘాటించిన సహదేవుని సంభాషణము న్యాయ్య మనుటకై ప్రదర్శింపబడినయీపుష్పవృష్టిని ప్రమాణముగా గ్రహింపకతోసివేసిరి. ఆదుర్యోధనవధసందర్భములోని పుష్పవృష్ట్యాదులను గూర్చి ముందు తెలుపబడును. ఆపుష్పవృష్టిని చూచి శ్రీకృష్ణాదు లైనను సిగ్గుపడి రటకాని యీపుష్పవృష్టినిచెప్పెడు గ్రంథమును చూడలేకపోవుటయు, చూచినను గ్రహింపలేకపోవుటయు ప్రతివాదుల నిష్పాక్షికవిమర్శనపద్ధతికాబోలును.

శ్రీకృష్ణుడు జగత్పూజ్యుడను నిర్ణయమునకు నారదాదిమహర్షులే హర్షింప; కాదని చెలరేగినవాడు శిశుపాలుడు, శిశుపాలునిపాటనే పాడినవారు ప్రతివాదులు. ఈప్రతివాదుల కామహాసభలో నారదమహర్షి చెప్పిన విషయమునే వినిపింతము—

సర్వసంశయనిర్మోక్తా నారదః సర్వలోకవిత్ ।
ఉవాచాఖిలభూతానాం మధ్యే స్పష్టతరం వచః॥

కృష్ణం కమలపత్రాక్షం నార్చయిష్యన్తి యే నరాః
జీవన్మృతాస్తు తే జ్ఞేయా న సంభాష్యాః కదాచన (సభా-39)

శ్రీకృష్ణుని బూజింపనివారలు సజీవమృతులు అసంభాష్యులు అనియర్థము

ఇట్లు శిశుపాలుడు మాత్రమేగాక భీష్ముని ధర్మజుని కృష్ణుని గూడ నిరసించి సభను వదలి యజ్ఞపరియత్నముకై బయటకేగగా ధర్మజుడు వినయవాక్యములతో శిశుపాలుని దీసికొని వచ్చి నప్పుడు కృష్ణశిశుపాలులకు జరిగిన వాక్కలహములోనే తత్కాలమున శ్రీకృష్ణుడు చక్రమును బ్రయోగించి శిశుపాలుని శిరచ్ఛేదనము జేసె నట

ఈవ్రాతలలో యాగము జూడవచ్చిన శిశుపాలుడు యుద్ధమున కుద్యమించినట్లు ప్రతివాదులే చెప్పుచున్నారు కృష్ణశిశుపాలుల వాక్కలహములోన తత్కాలమున శ్రీకృష్ణుడు వధించెనట ఈవిషయములో గొంత చెప్పవలసియున్నది

శిశుపాలుడు తిరిగి సభలోనికి వచ్చి శ్రీకృష్ణుని, ధర్మజుని నిందించుచు భీష్ముని నిందించునప్పుడు భీష్ముడిట్లనెను—

ఏష తిష్ఠతి గోవిన్దః పూజితోఽస్మాభిరచ్యుతః
యస్య వస్త్వరతే బుద్ధిర్మరణాయ స మాధవః
కృష్ణ మాహ్వయతా మద్య యుద్ధే చక్రగదాధరమ్
యావదస్యైవ దేవస్య దేహం విశతు పాతితః (అ44)

మాచే బూజింపబడిన శ్రీకృష్ణుడిదిగో, మీలో నెవ్వని బుద్ధి మరణమునకు త్వరపడు చుండెనో ఆతడీ శ్రీకృష్ణుని యుద్ధమునకుబిలువవచ్చును శ్రీకృష్ణునిచే జంపబడి శ్రీకృష్ణదేహ మందైక్యము నొందవచ్చును శిశుపాలుడీమాటవిని శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనెను—

'ఆహ్వయే త్వాం రణం గచ్ఛ మయా సార్ధం జనార్దన
యావ దద్య నిహన్మి త్వాం సహితం సర్వపాండవైః (అ45)

కృష్ణా నిన్నాహ్వానించుచున్నాను నాతో యుద్ధముచేయుము. పాండవసహితముగా నిన్నిప్పుడు వధింతును శిశుపాలు డిట్లు యుద్ధము నకు గాలు దువ్వినతరువాత శ్రీకృష్ణుడు మహారాజమండలితో మొదటి నుండియు శిశుపాలుడు చేయుచు వచ్చిన దుష్కార్యముల నుద్ఘాటించి చెప్పి ఇప్పుడు వీరాసమక్షములో జరుగుచున్న యీదుర్మార్గము క్షమింప దగినది కాదని చెప్పగా మహారాజులు శిశుపాలుని గర్హించుకొను చుండ శిశుపాలుడు పకపకనవ్వుచు మాటలాడునపుడు—

'క్షమ వా యది తే శ్రద్ధా మా వా కృష్ణ మమ క్షమ।
క్రుద్ధాద్వాపి ప్రసన్నాద్వా కిం మే త్వత్తో భవిష్యతి। (అ 45)

కృష్ణా నీవు క్షమింపుము మానుము నీవుక్రుద్ధుడవైన నాకేమి? ప్రసన్నుడవైన నాకేమి? అనెను అంతట కృష్ణభగవానుని సంకల్ప మాత్రమున చక్రము హస్తము నలంకరింప కృష్ణభగవాను డిట్లనెను—

'శృణ్వన్తు మే మహీపాలా యేనైతత్ క్షమితం మయా
అపరాధశతం క్షామ్యం మాతు రస్యైవ యాచనే
దత్తం మయా యాచితంచ తాని పూర్ణాని పార్థివాః
అధునా వధయిష్యామి పశ్యతాం వో మహీక్షితామ్
ఏవ ముక్త్వా యదుశ్రేష్ఠ శ్చేదిరాజస్య తత్క్షణాత్
వ్యపాహర చ్ఛిరః క్రుద్ధ శ్చక్రేణామిత్రకర్షణః " (అ 45)

ఓమహీపతులారా వినుడు ఈశిసుపాలుని తల్లి ఈతని నూరప రాధములను క్షమింపవలసినదని నన్ను యాచించినది అట్లే యని వర మిచ్చితిని ఆసంఖ్య పూర్తియైనది ఇప్పుడుమీరందరుచూచుచుండగా

నీతని వధించుచున్నాను అని చెప్పి కృష్ణభగవానుడు శిశుపాలుని శిరస్సును చక్రముచే ఛేదించెను అని యర్థము

ఈగ్రంథసందర్భమునుబట్టి రాతో యుద్ధమునకురమ్ము పాండవసహితముగా నిన్ను వధింతును అనిశిశుపాలుడు కాలుదువ్వుటయు నీయాగ్రహ మెంత నీయనుగ్రహ మెంత అని తిరస్కరించుటయు జరిగిన తరువాత మహారాజమండలితో నిప్పుడితని వధించుచున్నానని చెప్పి యమోఘచక్రప్రయోగమున శ్రీకృష్ణుడు శిశుపాలశిరశ్ఛేదము జేసినట్లు స్పష్టమగుచుండ 'వాక్కలహములోనే త[illegible]ాలుగ శిశుపాలుని శిరశ్ఛేదము జేసెను' అనుచు శిశుపాలు డేమియు దెలియని స్థితిలో బరాకుగా నుండగాశ్రీకృష్ణుడువధించెనన్నట్లువ్రాయుటఎంతసాహసము ఈసందర్భములోని యీవ్రాతనుగూడ చూడుడు—

పరాకుగా నుండిన శిశుపాలుని కృష్ణుడు వధించెనని యూహించి సాళ్వవాక్యము చెప్పుచున్నది—

అద్య తం పాపకర్మాణం క్షుద్రం విశ్వాసఘాతినమ్ ।
శిశుపాలవధామర్షా ద్గమయిష్యే యమక్షయమ్
మమ పాపస్వభావేన భ్రాతా యేన నిపాతిత
శిశుపాలో మహీపాల స్తం వధిష్యే మహీతలే
భ్రాతా బాలశ్చ రాజాచ నచ సంగ్రామమూర్ధని
ప్రమత్తశ్చ హతో వీర స్తం హనిష్యే జనార్దనమ్

నాకు సోదరుడు వీరుడు బాలుడు యుద్ధభూమియందు లేక ప్రమాదము నొందిన శిశుపాలు నెవడు చంపెనో యాజనార్దనుని జంపెదను! (పు [illegible])

ఈసాళ్వవాక్యము పరాకుగా నున్నప్పుడు చంపబడెననుటకు ప్రమాణమా? 'నీచేత రమ్ము యుద్ధమునకు' అని కాలుదువ్విన శిశు

పాలుని వాక్యము ప్రమాణము కాదన్నమాట తనసోదరుడగు వీరుడు అల్లు పోవుటచే దమఘోషుగల వ్యాకులత బాపుకొనుటకై ఆ సాల్వుడు 'ప్రద్యుమ్ను' యుండి నట్లు జరిగిన సంగతి తనకంటెచిన్నవాడగనుక బాలు కలినాడు తమకు స్వైరకనుక శ్రీకృష్ణుని దుర్భాష లాడినాడు కనుక పరాకుగా నుండెననుటకిది ప్రమాణమనుట చిత్రముగానున్నది

ఈసాల్వుడైనను బంధుత్వమునుబట్టి రాజసూయము జూడ వచ్చిన మాశిశుపాలుని యాగపశువుగా వధింపజేసినారని పాండవులను నిందింపకుండుటవలనను శ్రీకృష్ణునిగూడ నావిధముగా నిందింపకుండుట వలనను శిశుపాలుని యాగపశువుగా వధించిరి అను విపరీతవాదము కూడ దూరాపాస్తమైనది

ఇట్లీశిశుపాలవధము జరాసంధవధము వలెన నిష్కపటముగాజెప్ప చేయబడుటచే ఈశిశుపాలవధముగూడ జరాసంధవధము వలె నిష్కపటముగా జేయబడినదే అను మ. భా. వ కాపుల వ్రాతయ త్రోసివేతయైనది

ఇంతవరకు శిశుపాలవధమునుగూర్చి మహాభారతచరిత్రములో ప్రతివాదులు వ్రాసిన విషయము చర్చింపబడెనది ఈప్రతివాదులే 'రాజసూయరహస్యము' అను పేరుతో నొకపుస్తకము నభూతకల్పనలతో వ్రాసియున్నారు దాని నైజస్వరూపము లోకులకు తెలియబడుటకై కొన్ని ముఖ్యాంశముల నెత్తుకొని పరీక్షింతము అది విద్యార్థులచే మెచ్చుకొనబడినదట అది సత్యకథనము

— 'రాజు ఖండింపబడు యాగమె రాజసూయ' మను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము.

రాజసూయరహస్యమునందలి వ్రాత యిటులున్నది — రాజసూయశబ్దమునకర్థ మేమనగా రాజుచే (పునరభిషేకము ద్వారా) సిద్ధింపజేయ బడునది లేక లతాత్మకసోమరాజు (సోమలత ఖండిం

పబడునది అను వ్యుత్పత్తులను నైయాకరణులు చెప్పియున్నారు

సూ రాజసూయ (3-1-14) పాణినీయవృత్తిః -రాజ్ఞా సోత
వ్యో ఽభిషవద్వారా నిష్పాదయితవ్య యద్వా, లతాత్మకసోమో
మో రాజా స సూయతే ఖండ్యతే రాజసూయ యాగమున
సోమలతాఖండనమునుయాగాంతమున పునరభిషేకమునొంది రాజు
యాగసమాప్తి నొందించుచుండుటయు గలుటయే గాక-పునరభి
షేకమునకు బూర్వమున నగు 'ఉదవసానీయము' అను నొక యి
ష్టియందొక క్షత్రియుడు పశువుగా బంధింపబడు సూచన లుం
డుటచే 'రాజు ఖండింపబడు యాగము అని ధ్వనికూడ నగు
చున్నది' (పు 18)

ప్రతివాదులిచ్చట రాజసూయశబ్దమున కర్థము జెప్పుచు కౌ
ముదీగ్రంథమును ప్రమాణముగా జూపిరి ఆకౌముదిలో 'రాజ్ఞాసోత
వ్యః అభిషవద్వారా నిష్పాదయితవ్య అనుగ్రంథమునుజూపి దాని క
ర్థము- రాజుచే బునరభిషేకముద్వారా సిద్ధింపజేయబడునది అని వ్రా
సినారు అభిషవశబ్దమునకు పునరభిషేక మని యర్థము లేదు.

'సుత్యాఽభిషవ సవనం చ సా' అని యమరము
'త్రీణి సోమలతాకండనస్య' అని అమరసుధావ్యాఖ్య

ఇట్లు సోమలతాకండన మర్థముగా గల అభిషవశబ్దమునకు పున
రభిషేకమని యర్థము వ్రాయుట అపూర్వపాండిత్యము.

ఇక వీరు చూపిన కౌముదీగ్రంథము వీరు కనిపెట్టిన రహస్యార్థ
మున కనుకూలమో ప్రతికూలమో పరిశీలింతము—

కౌముదీకారుడే కౌముదికి మనోరమ యను వ్యాఖ్య వ్రాసెను
కనుక ముందాగ్రంథముల ననుసంధింతము

సూ— రాజసూయ... స్తక్యబన్తాః నిపాత్యన్తే రాజ్ఞా సోతవ్యోఽభి
షవద్వారా నిష్పాదయితవ్యః. యద్వా లతాత్మక స్సోమో రాజా
స సూయతే కండ్యతేఽత్రేత్యధికరణే క్యప్. (కౌముది)

మనోరమా— యద్వేతి. రాజానం క్రీణన్తీత్యాదౌ తథా దర్శనా దితి
భావః. రూఢ్యర్థం నిపాతనం తేనాద్యపక్షేఽశ్వమేధాదౌ ద్వితీయే
జ్యోతిష్టోమాదౌ చ నాతిప్రసంగః.

ఇచ్చట రాజసూయశబ్దమునకు రెండువిధముల వ్యుత్పత్తి చెప్ప
బడినది. రాజసూయశబ్దములోని రాజశబ్దము మొదటివ్యుత్పత్తిలో
యాగకర్తయగు రాజునే చెప్పును. రెండవ వ్యుత్పత్తిలో నారాజశబ్దము
సోమలతను చెప్పును. సోమలతకు రాజశబ్దమును వాడుట వేదములో
'రాజానం క్రీణన్తి' అనుచోట బ్రసిద్ధము. రాజసూయశబ్దము అవయ
వార్థమును మాత్రమే చెప్పినయెడల రాజుచే జేయబడునట్టియు, సోమ
లతాకండనము కలిగియున్నట్టియు అశ్వమేధము కాని, రెండవవ్యు
త్పత్తినిబట్టి బ్రాహ్మణాదులచే జేయబడుచు సోమలతాకండనముకల
జ్యోతిష్టోమముకాని రాజసూయ మనబడవలసివచ్చు నని యీదోషము
వారించుటకై రూఢ్యర్థము నిపాతనము చేయబడినది. ఫలితార్థ మేమన
సోమలతాకండనము, రాజసూయ మందున్నట్లు అశ్వమేధమందును,
జ్యోతిష్టోమమందును గూడ గలదు. కనుక నవయవార్థమాత్రమున నవి
కూడ రాజసూయశబ్దముచే జెప్పబడకుండుటకు రూఢ్యర్థము (సంజ్ఞా
రూపార్థము) గ్రహింపబడినది. అని తాత్పర్యము.

ఇప్పుడుప్రతివాదులన్నట్లు రాజును (క్షత్రియుని) ఖండించునట్టిది
రాజసూయ మైనప్పుడు అట్టిదని యశ్వమేధమందుగాని, జ్యోతిష్టోమ
మందుగాని యుండదు కనుక నవయవార్థమాత్రమున గతార్థ మగు
చున్న రాజసూయశబ్దమునకు రూఢ్యర్థాశ్రయణము వ్యర్థమే అగు

చున్నది కనుక ప్రతివాదుల రహస్యార్థము వ్యాకరణగ్రంథవిరుద్ధము వీరి విచిత్రసమన్వయము లోకవిరుద్ధము

— 'రాజసూయయాగకర్త చేయవలసిన విధులనుబట్టి ధర్మజుని రాజసూయమందు శిశుపాలుడు విశసింపబడె' నను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము—

మ భా చ కారుల రాజసూయరహస్యములోని వ్రాత యిట్లున్నది— రాజసూయయాగకర్త చేయవలసినవిధులు (1)సోమయాగమైన మఱునాడు పశువిశసనము అది క్షత్రియపశువు. లేక బ్రాహ్మణపశువుబంధింప బడుటతోకూడిన ఉదవసానీయము' అను నొక యిష్టి జరుగును ఐతరేయబ్రాహ్మణమునందలి శునశ్శేపుని యితిహాసము ఉదవసానీయేష్టికాలమున గలిగినదియే ధర్మజుని రాజసూయమందును సోమయాగమైన మఱునాడె ఉదవసానీయేష్టికాలముననే శిశుపాలుడు విశసింపబడె నని స్పష్టమగుచున్నది (పు 3)

(2) శునశ్శేపునిగుఱించి చూచిన మహర్షులు రాజసూయము చేయించుచుండగా మనుష్యపశువును బంధింప నసువగు కర్మమేతెంచినది. శునశ్శేపుని పశువుగా బంధించు సమయ మాసన్నమైనది విశసింపబడుపశువును ఉపాకృతము అను సంస్కరణము చేసినవెంటనే రెండుచేతులు వేయబడి రెండుబాహువులు పొడవుగల రెండు కుశనిర్మితములగు త్రాళ్లతో కాళ్లను తలను గట్టిగా బంధించియూపకుపేటులు గలిగి యూపకు బాహులు పొడవుగల త్రాటిచే మస్తకభాగమును యూపస్తంభమునకు కట్టవలయును (పు 1

(3) "అపుడన్నన్య తెచ్చి బంధించిన శునశ్శేపునకు 'ఉపాకృత నియుక్త అగ్నిపర్యగ్నికరణములు అనుకర్మము చేసెను పైకర్మములు నశ్యపశువునకు ప్రతియజ్ఞమునను జరుగు' (పు 3)

(4) పిమ్మట శునశ్శేఫుడు వధింపబడుటకు సిద్ధముగానుండి పర మేశ్వరుని, ఇంద్రాగ్నివరుణాది దేవతలను పలువిధముల బ్రార్థించెను కట్లకడకు 'ఉషస్సును' స్తోత్రము చేయుచుండగా పటాలుమని కట్లు తెగిపోగా శునశ్శేపుడు విశ్వామిత్రుని అంకతలము జేరెను (పు 34 3)

(5) 'విశసితపశువుచే జేయవలసిన కర్మకలాపము పూర్తికాకుం డుటచే హరిశ్చంద్రుని రాజసూయము పూర్తికాలేదను సందియ ముద్భవించుచున్నది కాని విశ్వామిత్రుడు ఎట్లో యాగపూర్తిని చేసి 'అంజస్సవము' అను నొక కర్మము చేయించి శునశ్శేపహరి శ్చంద్రులు అన్యోన్యము స్వస్తించుకొన్నట్లు చేయుటచే యాగము పూర్తి యగుటయు, హరిశ్చంద్రునకు రోగవిముక్తి యగుటయు కలిగెనని 'ఐతరేయబ్రాహ్మణము' న చెప్పబడియున్నది (పు 36-7)

(6) హరిశ్చంద్రశునశ్శేపుల గాథలు హోత చెప్పుచుండగా రాజసూయయాగకర్త వినవలయు నని ఐతరేయ బ్రాహ్మణమున గలదు (పు 38)

ప్రతివాదులు వ్రాతలోని యీ యాంశములనుకూర్చి ముం దనుకొందము— ఐతరేయబ్రాహ్మణమునందు హరిశ్చంద్రుని రాజ సూయమునకు సంబంధించి చెప్పబడిన శునశ్శేపుని యితిహాసములో శునశ్శేపుడు యజ్ఞపశువుగా జేయబడుటనుబట్టి ధర్మజుని రాజసూయ ములో వధింపబడిన శిశుపాలుడు యజ్ఞపశువుగా పరిగణింపబడె నని మొదటి యంశములో నున్నది

యజ్ఞపశువును కాళ్ళను, తలను త్రాళ్ళతో గట్టిగా బంధించి యూపస్తంభమున కంటగట్టవలె ననియు శునశ్శేపునకు అధ్వర్యుడు చేసిన ఉపాకృతి నియోజన పర్యగ్నికరణము మొ కార్యములు ప్రతి

యజ్ఞమునను యజ్ఞపశువునకు జేయబడునవియే యనియు రెండుమూడం శములలో నున్నది.

యూపస్తంభమునకు బంధింపబడిన శునశ్శేపుడు దేవతలను స్తుతించి వారియనుగ్రహముచే బంధవిముక్తుడై వధింపబడకయేయుండె ననియు 'అంజస్సవము' అను కర్మతో యాగము పూర్తియై హరిశ్చంద్రునకు రోగవిముక్తి యయ్యె నని యైతరేయబ్రాహ్మణమున జెప్పబడి యున్నదనియు, హరిశ్చంద్రశునశ్శేపుల గాథలు రాజసూయకర్త విన వలె నని యైతరేయబ్రాహ్మణమం దున్నదనియు క్రమముగా 4. 5. 6. అంశములలో నున్నది.

రాజసూయశబ్దమునకు రాజు ఖండింపబడు యాగ మర్థ మని ప్రతివాదుల వాదము. వారుదాహరించిన హరిశ్చంద్రునిరాజసూయము రాజు ఖండింపబడనిదియు బ్రాహ్మణుడగు శునశ్శేపుడు యజ్ఞ పశువుగా గ్రహింపబడి యాతడుగూడ వధింపబడకయే పూర్తియై రోగ విముక్తి యను ప్రత్యక్షఫలమును గూడ నిచ్చినదియు నైయున్నది. కనుక వారు దృష్టాంతముగా జూపిన హరిశ్చంద్రరాజసూయమే వారు రాజసూయశబ్దమునకు జెప్పినయర్థ మసంబద్ధమని ధ్రువపరచుచున్నది.

మరియు, హరిశ్చంద్రశునశ్శేపుల గాధలు రాజసూయకర్త విన వలె నని విధింపబడినదని యారవయంశములో నుండుటవలన రాజు కాని బ్రాహ్మణుడుకాని వధింపబడకుండునదే రాజసూయమనుజ్ఞానము రాజసూయకర్తకు గలిగితీరును. కనుక నావిధమున గూడ రాజసూయ శబ్దమునకు ప్రతివాదులుచెప్పిన దసంగతార్థమే. మఱియు, యూపబద్ధుడై యుండి యాయా దేవతల నాయాఋక్కులతో నుపాసించి స్వయముగా దేవతానుగ్రహమున బంధవిముక్తుడై యున్న శునశ్శేపుని యీ యాగపూర్తిని జేయింపుమని విశ్వామిత్రాదిఋత్విక్కులు కోరగా

నాతడాయాగము అంజస్సవముగా (సోమాభిషవము కలదానినిగా) దెలిసికొని యాప్రయోగము జరిపించెనని యున్నది ఐతరేయబ్రాహ్మణము ఇట్లు—

తే హ ఋత్విజ ఊచు స్త్వమేవ నో ఽస్యాహ్న స్సంస్థామనుగచ్ఛే త్యథ హైతం శునశ్శేపో ఽఞ్జస్సవం దదర్శ తమేతాభి శ్చతసృభి రభి సుషావ।

భాష్యమ్—

బన్ధనాన్ముక్తస్య శునశ్శేపస్య ... వృత్తాన్తం దృష్ట్వా యతి దేవతానుగ్రహయుక్తం తం శునశ్శేపం విశ్వామిత్రాదయ ఋత్విజ ఊచుః। హే శునశ్శేప త్వమేవ నోఽస్మాక మస్య అహ్నోఽభిషేచనీయాఖ్యస్య సంస్థాం సమాప్తి మనుగచ్ఛ ప్రాప్నుహి అనుష్ఠాపయేత్యర్థః। తేన ముక్తేన శునశ్శేపేన ... మభిషే చనీయాఖ్యా సోమ యాగ ... అంజసా ఋజుమార్గేణ సవ సోమాభిషవో యస్మిన్ యాగే సోఽఞ్జస్సవ స్తాదృశం ప్రయోగప్రకారం నిశ్చితవాన్ నిశ్చిత్య చ ... యథ్యేతాభి ర్వక్ష్యమాణాభి శ్చతసృభి ర్ఋగ్భి రభిషుతం కృతవాన్

దీనిచే సోమాభిషవముతో బూర్తికావలసియున్న యాగము మనుష్యవిశసనముతో బూర్తియగునట్లు వ్రాయుటయు సంగతమే

హరిశ్చంద్రుని రాజసూయము పూర్తికాలేదను సందియముపు ట్టించుచున్నది అను 5వ యంశములోని మాట హాస్యాస్పదము

యాగము పూర్తి యగుట, హరిశ్చంద్రునకు రోగవిముక్తి యగుట కలిగెనని ఐతరేయబ్రాహ్మణమున చెప్పబడి యున్నది

అని యక్కడనే ప్రతివాదులు వ్రాసియున్నమాటను విరుద్ధము— దీని నిటుంచి శిశుపాలునిగూర్చి వ్రాసినదానిని జూతము—

"పెదతల్లి కుమారుడు చేయు రాజసూయము జూడవచ్చిన శిశుపాలుని భీష్మశ్రీకృష్ణుల ప్రోత్సాహముచే ధర్మజుడు పశువుగాజేయ నియ్యకొని యుండును" (పు 95)

ఇది వీరి యూహ! దీని కాధారము వీరిబుద్ధియేకాని వేఱొగ్రంథమును లేదు. యజ్ఞపశువును ముందు సంగ్రహించి యజ్ఞమారంభింతురా? యజ్ఞము జూడవచ్చినవాని నెవ్వనినో యజ్ఞపశువుగాజేసి వధింతురా? అట్లైన నీపిడు గెవ్వనిపై బడునో యను భీతిచే నెవ్వడైన వచ్చునా? దీనితో వీరి లోకజ్ఞానము విదితమైనది.

ఇంకొకటి— "శిశుపాలుడు తన్నట్లు చేయుదురని తలంపక పరాకుగా నుండినపుడె తటాలున శ్రీకృష్ణుడు చక్రముచే శిశుపాలు గొట్టియున్నా డనుట స్పష్టమగుచున్నది" (పు 100)

ఈవ్రాత వెనుకటివ్రాత కత్యంతవిరుద్ధము— శిశుపాలుడు యాగపశువట! యాగపశువును త్రాళ్ళతో కాళ్లను తలను గట్టిగా బంధించి యూపస్తంభమున కంటగట్టవలెనట! అపుడధ్వర్యుడు ఉపాకృత నియుక్తాదిసంస్కారముల జేయవలయునట! అవి వధ్యపశువునకు ప్రతియజ్ఞమున జేతురట! ప్రతివాదులన్నట్లు ఇన్నిసంస్కారములు జరిగి యూపస్తంభమున కంటగట్టబడినగాని శిశుపాలుడు యాగపశువు కానేరడు గదా! అట్లు జరిగియున్నయెడల శిశుపాలుడు తన్నట్లుచేయుదురని తలంపకుండుట, పరాకుగా నుండుట, అసంభవము. కనుక నిది విరుద్ధము. మరియు వెనుకటి ప్రస్తావములో జూపబడినట్లు—

"ఆహ్వాయే త్వాం రణం గచ్ఛ మయాసార్థం జనార్దన।
యావ దద్య నిహన్మి త్వాం సహితం సర్వపాండవైః॥"

అనుచు పాండవసహితముగా నిన్ను వధింతును. రమ్ము నాతో యుద్ధమున కని శ్రీకృష్ణునిపై కాలుదువ్విన శిశుపాలుడు పరాకుగా నుండెననుటయు, శ్రీకృష్ణు డట్లు చేయునని యెఱుగడనుటయు నత్యంత విరుద్ధము.

ఇంకొకటి మాత్రము— "శిశుపాలుని దేహమును వేగముగా సంస్కరింపుడని ధర్మరాజు దగ్గరనుండిన పుత్రుని నియోగింపక తన తమ్ములను నియోగించినట్లున్నది. శిశుపాలుని వేగముగా సంస్కరింపుడనుటలో 'ఇష్టిక్రియ' కాలక్షయము లేకుండగ జేయుటకై యుండును" (పు 97) ఈవిషయమై ప్రమాణ మిట్లు చూపిరి—

"పాండవ స్త్వబ్రవీ ద్భ్రాతౄన్ సత్కారేణ మహీపతిమ్ ।
దమఘోషాత్మజం వీరం సంస్కారయత మా చిరమ్ ॥
తథాచ కృతవన్త స్తే భ్రాతు ర్వై శాసనం తదా ॥"

ఈశ్లోకమునకు వీరువ్రాసినది విరుద్ధము— శ్లోకములో 'పాండవః దమఘోషాత్మజం సంస్కారయత ఇతి భ్రాతౄ నబ్రవీత్' అనియున్నది. 'సంస్కారయత' అనుపదమునకు సంస్కరింపజేయుడు. అని ప్రేరణార్థము. సంస్కరింపుడు అని ప్రతివాదులు వ్రాసిన యర్థము. ప్రతివాదుల యర్థములో 'సంస్కురుత' అని యుండవలెను. కనుక ధర్మరాజు తమ్ములనుసంస్కరించుటకుగాదు, సంస్కరింపజేయుటకు నియోగించెను. ఇక సంస్కరించువాడు ప్రతివాదు లన్నట్లు సన్నిధానవర్తియగు శిశుపాలపుత్రుడే. అత డామృతశరీరమునకు జేసినది దహనసంస్కారమే. దానిని జేయించుటకు నియోగింపబడినవారే యుధిష్ఠిరసోదరులు. ఇట్లుండ శబ్దజ్ఞానములేక యుధిష్ఠిరసోదరులు సంస్కరించినారని వ్రాయుట సాహసము.

—: "ధర్మజుని ద్యూతము రాజసూయయాగాంగ" మను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము—

రాజసూయరహస్యములోని వ్రాత యిట్లున్నది—

"కాత్యాయనహిరణ్యకేశీసూత్రానుసారము పునరభిషేకానంతరము రాజైదుగురితో సుహృద్ద్యూతము నొనర్పవలె నని యున్నది. ధర్మజుని పునరభిషేకానన్తరమును నైదుగురు జూదగాండ్రుండిన సభలోన సుహృద్ద్యూతము నొనర్చినట్లు కలదు. చూడుడు—

ద్యూతమునకు బిలువవచ్చినవిదురునితో ధర్మజుడు సుహృద్ద్యూతసభలో నే కితవు లున్నా రన విదురు డిట్లనియున్నాడు.

గాంధారరాజ శ్శకుని ర్విశాంపతే రాజాఽతిదేవీకృతహస్తో మతాక్షః । వివింశతి శ్చిత్రసేన శ్చ రాజా సత్యవ్రతః పురుమిత్రో జయశ్చ.॥

(1) శకుని, (2) వివింశతి, (3) చిత్రసేనుడు, (4) పురుమిత్రుడు, (5) జయుడు అను వారు కలరు. అని చెప్పియున్నాడు. మఱియు యాగాంగద్యూతమున బంగరువస్తువులనే యుపయోగింపవలె నని కలదు. ధర్మజుడు తొలుత రత్నములు పొదిగిన మణిహారమునే యొడ్డియున్నాడు. (పు. 102)

ఇదియొక యసంబద్ధవాదము. ప్రతివాదులు రాజసూయయాగమధ్యమున జరుగునది పునరభిషేక మని వ్రాసియున్నారు. ఆపునరభిషేకానంతరమే యాగకర్త సుహృద్ద్యూతము జరుపవలెనట! అదియైదుగురితో నొనర్పవలెనట! అట్లు జరిగినదే ధర్మజుని ద్యూతమట! ద్యూతసభలో నైదుగు రున్నారని యేధర్మజునితో విదురుడు చెప్పియుండెనట!

ఈ మాటలలోని వైరుధ్యముల జూడుడు— ప్రతివాదులుచూపిన శ్లోకములో చిత్రసేనపురుమిత్రులముఖ్య నన్న సత్యవ్రతుని గణించినచో వారారుగురగుదురు. కనుక విరుద్ధము. అది యటుండనిండు యాగకర్త యైదుగురితో ద్యూతమొనర్పవలె నన్నమాటకు ఐదుగురితో ప్రత్యేకముగా నాడవలె ననియర్థమైనచో ధర్మజుడొక్క శకునితో దప్ప మరెవ్వనితో నాడనే లేదు. కనుక విరుద్ధము. ఇక "వైదుగురుజూదగాండ్రుండిన సభలో నొనర్పవలె" నని యర్థమన్నచో నైదుగురితో జూద మొనర్పవలె నని యున్నది. అను నెనుకటి వాక్యమునకు విరుద్ధము. ఆపై సుహృద్ద్యూత మాడవలె నని యాగకర్తకు జెప్పబడె ననుచు ధర్మజునకు ప్రాప్తించిన దుష్టద్యూతమును, అదే యని ప్రదర్శించుట విరుద్ధము. ఆపై "యాగాంగద్యూతమున బంగరు వస్తువులనే యుపయోగింపవలెనని కలదు" అనుచు మనుష్యులతో బాటు సర్వస్వముపయోగింపబడిన ధర్మజద్యూతము యాగాంగద్యూతమే యనుట విరుద్ధము. కనుక నిది యసంబద్ధవాద మనవలసివచ్చినది.

ఇంకను జూడుడు— రాజసూయకర్త ధర్మజుడు. రాజసూయము జరిగిన స్థల మిందప్రస్థము. ప్రతివాదు లన్న ద్యూతమును సంకల్పించి ధృతరాష్ట్రుని వేధించి శకుని బలము చూచుకొని ధృతరాష్ట్రునిచే విదురునిద్వారా నిర్బంధముతో ధర్మజుని బిలిపించి ద్యూతమున బ్రవర్తింపజేసినవాడు దుర్యోధనుడు. ఆద్యూతము జరిగిన స్థలము హస్తినాపురము. ఆ ద్యూతమునకు బిలువవచ్చిన విదురునితో ధర్మజుడు—

"ద్యూతే క్షత్తః కలహో విద్యతే నః కో వై ద్యూతం రోచతే బుధ్యమానః"

ద్యూతము కలహహేతువు. బుద్ధిమంతు డెవ్వడు ద్యూతమున కిష్టపడును. అని పలికి ధృతరాష్ట్రుని యాజ్ఞ యట్లున్నదని చెప్పిన విదు

రునిమాటపై ద్యూతమువలన నిహలోకహాని, గుర్వాజ్ఞోల్లంఘనము వలన బరలోకహాని. కనుక నాముష్మికహితముగోరి వెళ్ళుట మంచి దని యెంచి—

"నాహం రాజ్ఞో ధృతరాష్ట్రస్య శాసనా న్న గన్తు మిచ్ఛామి కవే దురోదరమ్ । ఇష్టో హి పుత్రస్య పితా సదైవ తదస్మి కర్తా విదు రాత్థ మాం యథా ।" (సభా. అ58)

ధృతరాష్ట్రాజ్ఞ నుల్లంఘింపలేను. అట్లే వచ్చెద నని వచ్చిన వాఁడు ధర్మజుఁడు.

ఆ ద్యూతముజరిగినది— అవభృథాంతము రాజసూయము పూర్తియై వచ్చినవారందరు స్వస్థానముల కేగిన తరువాత దుర్యోధను డామాగవైభవము జూచి యసూయతో నందరికంటె వెనుక నింటికి వెళ్ళినతరువాత, శ్రీకృష్ణుడుకూడ వెళ్ళిపోయినతరువాత గొంతకాలము నకు. ఇట్టి ద్యూతమును యాగాంగద్యూత మనుట యసంబద్ధము.

యాగాంగద్యూతము యాగకాలములోనే జరుగవలెను. యాగ స్థలమునందే జరుగవలెను. అది విహితమగుటవలన యాగకర్తయగు ధర్మజుడు స్వయముగా బ్రవర్తింపవలెను, యాగాంగద్యూత మెప్పుడు జరుగవలసినట్లున్నదో చూడుడు—

జైమినీయన్యాయమాలా, 4–4–2 పూర్వపక్షః— "యదేత ద్దేవనాదిక మఙ్గ మిత్యుక్తం; త దేత దభిషేచనీయస్యైకస్య సోమ యాగస్యాఙ్గమ్."

సిద్ధాన్తః—"రాజసూయశబ్దశ్చా ऽనుమత్యాదీ న్యాగానభిధత్తే తస్మా త్సర్వేషా మేత దఙ్గమ్. అనుష్ఠానన్తు రాజసూయమధ్యే క్వచిద పేక్షిత మపి వచనబలా దభిషేచనీయగతమాహేన్ద్రస్తోత్రికాలే తద నుష్ఠీయతే."

అనగా రాజసూయయాగాంగద్యూతము రాజసూయములో, అభిషేచనీయమునకైన మహేంద్రస్తోత్రకాలమందుజరుపవలెనని తాత్పర్యము. ఇట్లుండ దుర్యోధనుని దుర్వృత్తితో జరిగిన హస్తినాపురద్యూతము, ధర్మజుని యింద్రప్రస్థరాజసూయాంగమే అను ప్రతివాదులమాట "పృష్ఠతాడనా ద్దంతభంగః" అనుమాటవలె నున్నది. ఇదియే వీరి రాజసూయరహస్యము.

—♦ లోకసారస్వతములకు ప్రతివాదులు చూపిన యపమార్గములు ♦—

ప్రతివాదులు ఆర్షగ్రంథముల నర్థముచేసికొనలేక, వానిమూలమున బొందవలసిన శ్రేయస్సును తాము పొందలేకపోవుటేకాక, అపార్థములు చెప్పి, యసత్యమును సత్యమని ప్రకటించి, పూజ్యుల నపూజ్యులని వచించి, యమాయకప్రజలను మోసపుచ్చి, వారికిగూడ శ్రేయస్సంటకుండ జేయుట నింద్యము.

వీరి దెంత పాండిత్యమో! అనిలోకులు భ్రమపడుటకు "ఇదిగో ఐతరేయబ్రాహ్మణము; ఇదిగో కాత్యాయన సూత్రము; ఇదిగో వ్యాకరణసూత్రము; ఇదిగో భారతము" అనుచు నేగ్రంథము జూడని లోకులను నమ్మించి యక్రమముగా వ్రాసి శ్రేయోహాని గలిగించుట లోకద్రోహమే కాదు, సారస్వతద్రోహము కూడను.

ప్రతివాదులు తమకు దెలిసినంత పండితులకు దెలియదని ప్రకటించుటకై రాజసూయరహస్యములో నుపోద్ఘాతమందు వ్రాసినది చూడుడు—

"పిఠాపురసంస్థానపండితులై 'ఆమ్నాయార్థవాచస్పతి' బిరుదు నొందిన బ్ర. శ్రీ. వడలి లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారి నడిగి వారి వాక్యముల ననుసరించి మూలమునాదులు దర్శింప నేనంతకు బూర్వమే

చూచుకొని యున్న యంశములు తప్ప వేఱు స్థలములలో లేవ నియు దమకంతకంటె దెలియదనియు జెప్పియున్నారు.

మాహట్టణమునను పండితులు బహుపురాణదర్శులు నగు బ్రః శ్రీ వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిని భారతవ్యతిరిక్తపురాణములలో నెచట్నైన రాజసూయయాగము గూర్చి చదివియున్నారా? యని యడుగ నమకెచటను గాన్పింపలే దనిరి." (పు.3)

దీనిని జూడగా తమపరిజ్ఞానప్రశంసకంటెను పండితనిరసనము కంటెను వేఱొకప్రయోజన మీవ్రాతకు లేదని విజ్ఞులకు విదితమే.

తమకు దెలియనిది తెలియనట్లును, తాము చూడనిది చూడ నట్లును చెప్పెడివారు పండితులు. తమకు దెలియనిది తెలిసినట్లును, తాముచూడనిది చూచినట్లును ప్రకటించువారు ప్రతివాదులు. ప్రతి వాదుల పాండిత్యపరిజ్ఞానముల వైఖరి బరీక్షించి ప్రదర్శించియే యున్నాము.

— ♦ రాజసూయరహస్యకారులధన్యత —

ప్రతివాదులు తమ ధన్యతనుగూర్చి యిట్లు వ్రాసియున్నారు—

"ఒక్కటిమాత్రము నాయందు వారు (శ్రీరామలింగారెడ్డిగారు) చూపినదానిలో యదార్థము కలదు. అది, నామనస్సునకు నిజమని తోచినదానిని దాచక వ్రాసితి ననుట.

ఇపుడు విద్యాధికులును విద్యాధిరాజులు నగు శ్రీరామలింగా రెడ్డిగారు నిశ్చితిగ దోచిన సత్యమునే వ్రాయువాడ నని యీపుస్త కప్రకటకలో వ్రాయుటచేత, నేను ధన్యుడ నని తలచుచున్నాను" (పు. 8-9)

ఇచ్చట 'తోఁచిన సత్యమునే వ్రాయువారు' అను విద్యార్థుల మాటకు తోఁచిన సత్యమునే, అనగా సత్యమని తోఁచినదానినే వ్రాయుదురు. అసలు సత్యమును వ్రాయరు. అని యర్థము. ఈ సంగతినే నా మనస్సునకు నిజమని తోఁచినదానినిదాచక వ్రాసితి ననుట యథార్థము' అను పూర్వవాక్యములోని తమమాటచే బ్రతివాదులే వివరించిరి. వారన్నట్లు మనస్సునకు నిజమని తోఁచినదే నిజమైనయెడల నెవ్వనిమనస్సునకు అట్లు దోఁచినదైనను నిజమే కావలసివచ్చును. అప్పుడురాగద్వేషదూషితములై యవ్యవస్థితములై యుండు మనస్సులనుబట్టి నిజము, అనగా సత్యముకూడ నవ్యవస్థితమే అయిపోవును. అవ్యవస్థితమైనది సత్యమెట్లగును? కనుకయుక్తిప్రమాణప్రసిద్ధమైనదే సత్యము. అట్టి సత్యము ప్రతివాదుల వ్రాతలో లేదని నిరూపించియే యున్నాము. కనుక బ్రతివాదులు ధన్యుడనని తలచుట సాహసము. తోఁచిన సత్యమునుగాక అసలు సత్యమునే వెల్లడించిప్రామాణికమార్గము నవలంబించి ధన్యతవహింపఁగోరుచున్నాము.

—♦ కుచేలవరదునిగూర్చి రాజసూయరహస్యకారుల ప్రార్థన ♦—

"అటుకులనే యీయ నర్థి కరంబు
నటుకుల నిచ్చిన దాత నీవనుచు
నర్థవానం బొందు హావర్త్యి భవని
సార్థకంబుగ జేయ సమకట్టి దాని
ప్రతిధర్మ మెంతయు జెప్పెదు నట్టి
సత్యవాదంబును సలిపెడునట్టి
యాకృతి గొని నాకు నీశ్వరా నీవు
కానక కని చేయు కలుషముల్ బాపి
జ్ఞాను లొందెడునట్టి సద్గతి నిమ్ము"

అటుకుల నిమ్మ నర్థి కర్థమిచ్చె నను కథ, శ్రీమద్భాగవతములోని కుచేలోపాఖ్యాన మందున్నది. ఆభాగవతము వేదవ్యాసకృతము కాక

బోపదేవకృతమై వ్యాసుని పేరు పెట్టబడిన దని, ది. 14-10-46 గోలకొండపత్రికలో రాజసూయరహస్యకారులే వ్రాసియున్నారు. కాని యీకుచేలోపాఖ్యానాంశమే వీరి కృతిప్రదానముపట్ల దృష్టాంతముగా గ్రహింపబడినది. ఆభాగవతము బోపదేవకృతము కాక మహర్షికృతమైనపుడే ప్రమాణ మగును. అది ప్రమాణమైనపుడే ఆకథ ప్రామాణికమగును. ఆకథ ప్రామాణికమైనపుడే యీదృష్టాంతముతో జేసిన వీరి ప్రార్థన ఫలింప గలుగును. ఆకథ కపోలకల్పితమే యైనపుడు ఈప్రార్థనాఫలితముకూడ తత్తుల్యమే. ఇంకొకటి అటుకుల నిచ్చినట్టి యర్థి కుచేలుడు. ఆయర్థి కర్థమిచ్చిన దాత శ్రీకృష్ణుడు. ఆశ్రీకృష్ణునే 'యీకృతి గొనుమీశ్వరా!' అని సంబోధించినారు. దీనినిబట్టి శ్రీకృష్ణు డీశ్వరావతారమే. యని వీరు నిశ్చయించుకొనినట్లే కనబడుచున్నది.

ఇక వ్రాతలలో శ్రీకృష్ణుయం దేరకముగా నిందారోపణము వీరు చేయుచు వచ్చినారో ప్రదర్శింపబడియే యున్నది. ముందింకను ప్రదర్శింపబడుచున్నది. ఇట్లు అవ్యవస్థితముగా వ్యవహరించుచున్న వీరి వ్రాతలనుబట్టి శ్రీకృష్ణు డాగ్రహించునా? ఆప్రార్థననుబట్టి యనుగ్రహించునా? అనునది సందేహమే.

ఇంకొకటి. వీరికృతిలో దోషములు స్పష్టమగుచుండుటచే శ్రీకృష్ణునిచే బరిగ్రహింపబడిన యటుకులలోనున్న నిర్దుష్టత వీరికృతిలో నున్నపుడే పరిగ్రహించునా? లేకున్నను పరిగ్రహించునా? అనునదియు సందేహమే. ఇంకొకటి, 'శ్రుతిధర్మ మెంతయు జెప్పెడునట్టి సత్యావాసంబును సలిపెడునట్టి యీకృతి గొనుము' అని వీరు సమర్పించుటలో కుచేలవరదుడైన ఆయీశ్వరు డీకృతిలోని యసత్యమును, అధర్మమును తెలిసినవాడుకనుక గూడ బరిగ్రహించునా? లేదా? అనునది సందియమే.

అయినను 'కానక కనిచేయు కలుషముల్ బాపి, సద్గతి నిమ్ము' అనికోరుటచే బలితపానను కనుక గలుషములను బాపునేమో. కాని యట్టివి మఱల జేయకున్నపుడే ప్రార్థనాసిద్ధియేమో. ఏది యెట్లున్నను శ్రీకృష్ణు నాశ్రయించినందులకు ఏ రభినందు్యలే.

దేవా! "ఏకాత్మ్యం మాం గతం విద్ధి పాండవైర్ధర్మచారిభిః" అనుచు నేనే పాండవులు, పాండవులే నేను. అని నీచేప్రశంసింపబడిన పాండవులను నోటికివచ్చినట్లు వీరు నిందించినను, సాధ్వీమణియు, నీపరిపూర్ణానుగ్రహపాత్రమున్నైన ద్రౌపదీదేవిని కర్ణకఠోరముగా వీరునిందించినను, నిన్ను అధర్మానసత్యపరుడవని వీరు నిందించినను, తుదకు నీపాదములబట్టుకొనెను కనుక అన్నిటిని క్షమించి వీరి ప్రార్థన నెరవేర్పవలసినదని మేముకూడ శ్రీకృష్ణభగవానుని ప్రార్థించుచు విషయాంతరమందుకొనుచున్నాము.

— • "శ్రీకృష్ణుడు రోదనముచేసినట్లున్న" దను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము.—

మ—భా—చకారుల వ్రాత యిట్లున్నది—" శ్రీకృష్ణచరితము జూడగా నాతడు రెండుమాఱులు రోదనము జేసినటుల గాన్పించును. ఒకటి సాళ్వయుద్ధసమయమున, రెండు, సంశప్తకుల జంపునని, దన్ను, రథమున గాలు చేతులు కదల్పకుండగా మీదపడినప్పుడు" అరణ్యపర్వ. 21 అ॥ ద్రోణపర్వ. -19 అ. (పు 171. 172)

ప్రతివాదులు రోదనము చేసిన ట్లున్నదనుటలో సూచించిన దధ్యాయమే కాని శ్లోకము కాదు. అట్టి శ్లోకములేకుండుటచేత నేవారట్టి మోసము జేసినారు. వనపర్వములోని ఆయధ్యాయములో 'విహ్వలః' 'మోహ ఆవిశత్' అను పదములే కాని రోదనార్థకపదము లేదు. ద్రోణపర్వములో సూచించిన స్థలములో గూడ—

తత: ప్రభృతి దేవేశ కృష్ణస్య స్వప్న శ్యామంతక మభ్యభిత్

అని ప్రస్తుతమైనట్లు అనగా చెమట పట్టినట్లు చెప్పబడినది ఇక్కడ 'స్వప్న' అనుపాఠములో నైనను ఏది దైన్య మదిర్ అనుభవమా చనే అని యున్నందున శపము వేసి రోదనము చేసి కనుక ప్రతి వాదుల వ్రాత త్యాజ్యము

శ్రీకృష్ణభగవానుడు రోదనము జేసినట్లు ప్రతివాదులు కల్పించుట యమంగళకరము ప్రసన్నుడై కాన్పించుట మంగళకరము ఇక దీనిని విసర్జించి విషయాంతర మందుకొందము—

— శమంతకమణివిషయమై కృష్ణబలరాముల ప్రవర్తనము పామరజనత్వమును సూచింపుచున్న దను ప్రసంగము.

తన్నిరాకరణము —

మ. బా. చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

శతధన్వుడు సత్రాజిత్తుం జంపి శమంతకమణి నపహరించి యక్రూరునకు దాప నిచ్చి పలాయితుఁ డయ్యెను కృష్ణ బలరాములు శతధన్వుని వెంటాడిరి కృష్ణుడు అరణ్యములో బరువిడు శతధన్వుం జంపి పరిశీలింపగా మణి కాన్పింపలేదు మణి కాన్పింప లేదని బలదేవునితో కృష్ణుడు చెప్పగా వెన్నతో గూడ కొంగతనము నేర్చినవాఁడవు కావా' బలదేవుడు నమ్మక నీవే యామణి నపహరించితి వని కోపగించి మిథిలాపురికేగి మూడేండ్లచట గాపురముండె నని విష్ణుపురాణములో గలదు

హరివంశములో నిట్లు కలదు—

కృష్ణుడు వెంబడించి చక్రముచే శతధన్వు మస్తకము ఖండించి—

క. తెలియును బరియు నొరు లెం
దెలుగా శోధించి చూచి తప్పని సుఖన న
ప్పొలసితరత్నము గాన న
హలధరుడును గూడ వచ్చె నంతటిలోనన్

వ. ఆతం డప్పుడం బాతనికం జెప్పి శతధన్వు వధంబు విధంబుచెయ్యో
నను పలుకు బలికిన నది బొంకను తలంపునంగటకటంబడి బలుదెసు
లరసి శపథవాక్యంబులు విశ్వసింపక నాత్మాంతంబులు గైకొనక
యిమ్మాయ నేనెఱుంగనియదియె యను తగువు మాని వాని యొక్క
పిండను మిథిలాపురంబునకుం జని జనకరాజుచేత సత్కృతుండై
తెత్తుదినంబుల నుండె ఇచట కృష్ణబలరాముల ప్రవర్తనము కేవల
మానవత్వము - మానవత్వమె కాదు పామరజనత్వమును
సూచింపుచున్నది. భగవదవతారపురుషులైనను కేవలపామరజనుల
వలె మెలగుట విచిత్రము కృష్ణునకు ఒట్టులు సత్యములు పెట్టుకొనక
రాయబారసమయమునను అర్జునుని మోహవిష్టసమయమునను
జూపిన విశ్వరూపము నల బలదేవునకు చూపలేదో శమంతకమును
నక్రూరుడు చేకొని కృష్ణభయముచే గాశికేగి కాపురముండెను
(పు 175)

ప్రతివాదు లుదాహరించిన విష్ణుపురాణహరివంశములలో గల
విషయములో శతధన్వుడు మణి నక్రూరున కిచ్చి పలాయితు డయ్యెను
శతధన్వు జంపి చూచి మణి కాన్పింపలేదు కృష్ణుడు కాన్పింపలేదని
చెప్పగా బలదేవుడు నమ్మక నీవే యామణి నపహరించితివని కోపించెను' అని యున్నది. ఇచ్చట మణి లేనందున లేదని చెప్పిన శ్రీకృష్ణుని మాట సత్యమే ఆ మాట నమ్మకుండిన బలదేవుని విషయము
విచారణీయము అర్థాసక్తి యెట్టిభావముల నైన బుట్టించును మొదట
సత్రాజిత్తుకూడ మణికి సంబంధించిన అర్థాసక్తినిబట్టియె శ్రీకృష్ణుని

యందు నిందారోపణము జేసెను. అట్లే బలదేవుఁడుకూడ వ్యవహరించెను. అర్థ మెంత యనర్థహేతువో బోధించెడి గాథయే యది. అందు సత్యవాదియైన శ్రీకృష్ణుని ప్రవర్తనము పామరజనత్వసూచక మెట్లైనది? ఇక బలదేవుఁడైనను శ్రీకృష్ణుని మాట నమ్మక కోపగించి యచ్చటనుండియే మిథిల కేగినను తత్కాలమనోవైకల్యమునుబట్టి శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లుచేసె నని యెవ్వనితోగాని ప్రసంగించినట్లున్నదా? ఆ విషయమై యధరస్పందము చేసినట్లు లేదే. తనకు గలిగిన చిత్తవైకల్యమును అన్యులలో ప్రకటింపక సమాలోచనముచే సవరించుకొనినవాఁడు ప్రశంసనీయుఁ డగునా? పామరజనుఁ డగునా? పామరజనులకే కృష్ణబలరాములు పామరజనులుగా దోచెదరు.

పూర్వము నిరూపింపబడినట్లు సత్యమైన శ్రీకృష్ణచరిత్రములో "ద్రౌపదికి వస్త్రము లిచ్చుట అసత్యము. దుర్వాసునికి సంతృప్తి గలిగించుట అసత్యము" అనుచు ప్రకటించినవారు ప్రతివాదులు.

'భగవదవతారపురుషులైనను కేవలపామరజనుల వలె మెలంగుట విచిత్రమట! అది యవతారపురుషుల నటనాకౌశలము. తాను ధరించినవేషమునకు సహజమైనట్లు నటించుటే కౌశలము. ఈ విషయము గ్రంథాదియందు వివరింపబడినది.

'కృష్ణుఁడు ఒట్టులు, సత్యములు, పెట్టుకొనక విశ్వరూపము నేల బలదేవునకు జూపలేదో' అనినారు.— బలదేవుని భ్రాంతి తొలగుట కది యవసరము లేదని భావించియుండును.

'వెన్నతోడనె దొంగతనము నేర్చినవాఁడ' ని శ్రీకృష్ణభగవానుని యెత్తిపొడిచినారు. భగవంతుఁడు నేర్వని విషయము లేమున్నవి?

"తస్కరాణాం పతయే నమో నమః" అను మంత్రమెఱుగరు

కాబోలు! శ్రీకృష్ణభగవానని దొంగతనములోని శక్తిని ప్రతివాదులను బోధించి విడిచివేయుదము.

" చోరస్య చౌర్యం జగతి ప్రసిద్ధం, చౌర్యస్య చౌర్యం న తు దృష్టపూర్వమ్ । చౌర్యాద్యకార్యాణి బత శ్రుతాని, కృష్ణస్య ముష్ణన్తి తమాం తమాంసి"

లోకములో దొంగ దొంగిలించుట కలదుకాని దొంగతనము దొంగిలించు టెచ్చటను లేదు. శ్రీకృష్ణుని దొంగతనము మొదలగున కార్యములు శ్రవణరంధ్రముల ద్వార అంతర్గతము లయి శ్రోతల యజ్ఞానములను దొంగిలించుచున్నవి. ఆశ్చర్యము, అని భావము. కనుక ప్రతివాదుల ప్రసంగము హేయము. ఇకవిషయాంతరమందుకొందము.

— "కృష్ణుని మాయచేతనె పాండవులు జయింప బ్రయత్నించిరి." అనుప్రసంగము— తన్నిరాకరణము—

మ.భా.చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది —"కృష్ణుని మాయచేతనె విస్తారమగు కురుబలము జయింప బాండవులు ప్రయత్నించుచున్నా రని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో జెప్పియున్నాడు. ఉద్యోగపర్వ .6౯అ."

ఇచ్చటకూడ నట్టిశ్లోకము లేనందున నధ్యాయమును చూపి మోసము చేసినారు. ఈయధ్యాయమున బదునైదుశ్లోకములున్నవి. అందు మాయాశబ్దము కలవి రెండు శ్లోకములున్నవి. వానిని జూడుడు—

" వ్యామాన్తరం సమాస్థాయ యథా ముక్తం మనస్వినః।
చక్రం తద్వాసుదేవస్య మాయయా వర్తతే విభో॥ "

టీ. వ్యామాన్తరం ప్రసారితయో ర్హస్తయో ర్యావానవిస్తారః

పంచహస్తమితః తావత్ అన్తరం మధ్యప్రమాణం యస్య తద్వ్యా మాన్తరం యథా ముక్తం యథారూపం యావత్ప్రమాణం చిన్తితం తావత్ప్రమాణా భూత్వా యత్ ముక్తం భవతి మాయయా దుర్గమ్యరూపేణేత్యర్థః" బారెడుప్రమాణముకలశ్రీకృష్ణచక్రముఎంతపరిమాణము కలది కావలెనని భావించి విడువబడునో అంతపరిమాణము కల్దై దుర్గమ్యరూపముతో నుండును. అనియే సంజయుడుచెప్పినమాట. ఇందు ప్రతివాదులు వ్రాసినట్లు లేదు.

"ఈశన్నపి మహాయోగీ సర్వస్య జగతో హరిః ।
కర్మా ణ్యారభతే కర్తుం కీనాశ ఇవ దుర్బలః ॥
తేన వంచయతే లోకాన్ మాయాయోగేన కేశవః ।
యే త మేవ ప్రపద్యన్తే న తే ముహ్యన్తి మానవాః ॥"

ఇది రెండవ స్థలము. మహాయోగియు జగదీశ్వరుడు నయియుండియు దుర్బలు డగు కర్షకునివలె జనులు చేయుచుండును. మానవులాతని యోగమాయచే మోహితులై యుండి యాశ్రీకృష్ణునితత్త్వము నెరుగలేకున్నారు. ఆశ్రీకృష్ణుని భజించువారు మోహితులు కారు. అని దీనియర్థము. ఇదికూడ ప్రతివాదులు వ్రాసిన వైఖరిగా లేదు. ఇంకొకవిశేషము సంజయోక్తులలో గలదు. సంజయుడు శ్రీకృష్ణమహాత్త్వము నుపదేశింపగా విని ధృతరాష్ట్రుడు "కథం త్వం మాధవం వేత్థ సర్వలోకమహేశ్వరమ్" అని కృష్ణుని సర్వేశ్వరునిగా నీవెట్లు తెలిసికొనినావు. నాకు తెలియలేదేమి? అనియడుగగా సంజయుడిట్లుచెప్పెను—

"శృణు రాజ న్న తే విద్యా మమ విద్యా న హీయతే ।
విద్యాహీన స్తమోధ్వస్తో నాభిజానాతి కేశవమ్ ॥
శ్రద్ధాభావం గతో భక్త్యా శాస్త్రా ద్వేద్మి జనార్దనమ్ ।"

నావలె విద్య నీకు లేదు. విద్యాహీనుడు, తామసుడు కృష్ణభగవానుని తెలిసికొనలేడు. శాస్త్రాధారమున, భక్తినిబట్టి భావశుద్ధిని పొందినవాడనై కృష్ణపరమాత్మను నేను తెలిసికొనగలిగితిని. అని ధృతరాష్ట్రునికి జెప్పబడిన యీసంజయవచనములే ప్రతివాదులు గమనించదగినవి. ధృతరాష్ట్రు డంతటివాడు తెలిసికొనలేకపోయినపుడు ప్రతివాదులు శ్రీకృష్ణమహత్త్వమును తెలిసికొన గలుగుదురా? మొత్తముమీద శాస్త్రజ్ఞానము, భక్తి, భావశుద్ధి లేనివారికి శ్రీకృష్ణమహత్త్వము తెలియదనియే సంజయుడు చెప్పినమాట. కనుకప్రతివాదుల వాదము పరాస్తము. విషయాంతరమందుకొందము—

— "కృష్ణార్జునులు త్రాగి మత్తులై యుండిరి" అను ప్రశ్నకు సమాధానము —

మ.భా. చ. నాగులవారిట్లున్నది— "మద్యపానము—వ్యాసకాలమునుండి నేటివఱకు నుత్తరోత్తరాభివృద్ధిగ బ్రవర్తిల్లుచున్నది. మహాభారతకాలమున మద్యపానము మితిమీఱియున్నదని ఊహించుచున్నాడను. రాజసూయయాగమునకు ధర్మరాజుగారి యాగమునకు వచ్చినవారిలో త్రాగనివా డొకడును లేడట, ధర్మజుని యశ్వమేధయాగమునందు సురా మైరేయ (కల్లుసారా) ప్రవాహము కలిగినదట.

బలరామునివంటి యవతారపురుషుడు తెగ ద్రావుచుండుటచే నతనకు హాలిప్రియ యను పేరు కలిగినది. నామలింగానుశాసనము.

సంజయుడు సంధి కేగినపుడు కృష్ణార్జునులు త్రాగి మత్తులై యుండిరి. ఉద్యో. 58అ.

కృష్ణార్జునులవంటి సత్పురుషులు మద్యపానము చేయుచుండ్రే యనినప్పుడు సామాన్యులు శాస్త్రజ్ఞులు సన్నివేశము కలిగి... ద

గురించి కుమారిలభట్టుగారు 'తంత్రవార్తికమున' నిట్లు సమా
ధానము జెప్పుకొని యున్నాడు— అన్నవికారసురామాత్రమె (కేమ్
సారామాత్రమే) త్రైవర్ణికులకు నిషేధము అందువలన బ్రాహ్మ
ణక్షత్రియవైశ్యులు కల్లు ద్రావరాదు ద్రాక్ష చెరకు సారాయిలు
మాత్రము క్షత్రియవైశ్యులకు బాధించేదను లేదు అని బ్రాహ్మ
ణులకు ప్రతిషేధము కుమారిలు ... సమాధానము చెప్పు
చుటకంటె నాటికాలమున సురాపానము నిషిద్ధము కాకుండిచో న
యెడః యుక్తముగా నుండును గదా

ప్రతివాదు లీవిధముగ శాస్త్రసిద్ధమైన మద్యపానమును
ఆ నాటి క్షత్రియవర్గము బలరామకృష్ణార్జునులు యథేష్టముగా
చేసియున్నారని చెప్పుచున్నారు. ఈ విషయమై కొంచెము తెలుపవల
సియున్నది. సుర యనబడునదొకటి, మద్యమనబడునదొకటి. అన్నవికా
రమైనదిసుర, అదియేకవిధమే. పనస ఖర్జూర తాటి నారికేళ ద్రాక్షాది
జన్యమైమదకరమైనది మద్యము అది బహువిధము

అన్నవికారమైన సురకు పిష్టము (పిండి)చే నిర్మితమగుటచేత బ
ట్టి పైష్టి యని పేరు ఆపైష్టియే సురాశబ్దమునకు ముఖ్యార్థము ఇక
గుడము (బెల్లము) చే నిర్మితమైన గౌడి విప్పపూవులు మొదలగు వా
నిచే నిర్మితమైన మాధ్వి, యనబడునవి సురాశబ్దమునకు గౌణార్థములు
కాని ముఖ్యార్థములు కావు కనుక సురయనబడునది ముఖ్యముగా
పైష్టియే. కనుకనే మద్యపానప్రాయశ్చిత్తము వేఱుగను సురాపాన
ప్రాయశ్చిత్తము వేఱుగను చెప్పబడినది

బ్రాహ్మణునకు సురాపానముకాని మద్యపానముకాని కూడ
దని నిషేధింపబడినది క్షత్రియవైశ్యులకు సురాపానము నిషిద్ధమే

యనియు, మద్యపానము నిషిద్ధము కాదనియు చెప్పబడినది ఈవిష యములను బోధించుచున్న యీవచనములను చూడుడు—

పరాశరమాధవీయమ్ — మద్యపాన ప్రాయశ్చిత్తమ్—

"మద్యపశ్చ ద్విజః కుర్యా న్నదీం గత్వా సముద్రగామ్
చాంద్రాయణే తత శ్చీర్ణే కుర్యా ద్బ్రాహ్మణభోజనమ్
అనడుత్సహితాం గాం చ దద్యా ద్విప్రేషు దక్షిణామ్

మాధవీయమ్— పనసాదిజన్యం మదకారణం ద్రవ్యం మద్యం తదాహ

పులస్త్యః —

పానసం ద్రాక్షమాధూకం ఖార్జూరం తాళ మైక్షవమ్
మధూత్థం సైరమారిష్ట మైరేయం నారికేళజమ్
సమానాని విజానీయా న్మద్యా న్యేకాదశైవ తు'

తదేతన్మద్యపానప్రాయశ్చిత్తం బ్రాహ్మణస్యైవ నతు క్షత్రియ వైశ్యయో ర్మద్యపానస్య బ్రాహ్మణం ప్రత్యేవ నిషేధాత్—

'యక్షరక్షః పిశాచాన్నం మద్యం మాంసం సురాసవమ్
తద్బ్రాహ్మణేన నాత్తవ్యం దేవానా మశ్నతా హవి ఇతి

బృహద్విష్ణుః—

మాధూకం మైక్షవం సైరం తాళం ఖార్జూరపానసమ్
మధూత్థంచైవ మార్ద్వీకం మైరేయం నారికేళజమ్
అమేధ్యాని దశైతాని మద్యాని బ్రాహ్మణస్య తు।'

ఇతి రాజన్యవైశ్యయో స్తు మద్యపానమనుజానాతి బృహద్యాజ్ఞవల్క్యః—
'కామా దపి చ రాజన్యో వైశ్యో వాపి కథంచన
మద్యమేవ సురాం పీత్వా న దోషం ప్రతిపద్యతే ' ఇతి.

వ్యాసుడు —

ఉభౌ మధ్వాసవక్షీబౌ దృష్టౌ సంజయదృష్టితో
ఏకపర్యంకశయితౌ దృష్టౌ మే కేశవార్జునౌ ఇతి

ఇప్పుడు మద్య మాంసపానములను బ్రాహ్మణులు మాత్రమే మద్యపానము శాస్త్రకారులచే నిషేధింపబడినదనియు, క్షత్రియవైశ్యులకు నిషేధము లేనందున చేసినను తప్పు లేదనియు, బృహద్విష్ణు, బృహద్యాజ్ఞవల్క్య, వేదవ్యాసవచనము లట్లు చెప్పుచున్నవనియు ప్రతిపాదింపబడినది

ఇట్టి వేదవ్యాసవచనమునకు ఉదాహరణ యిచ్చిన శ్లోకము సంజయుడు సంధికేగినపుడు కృష్ణార్జునులు త్రాగి మత్తులై యుండిరి (ఉద్యోగపర్వ) అను ప్రతివాదులచే చెప్పబడినది

ఆశ్లోకము సంజయుడు సంధికేగినపుడు అంతఃపురములో కృష్ణార్జునులు ఉన్నతిగా విశ్రాంతిగా వారియొద్ద తానున్న వారిని చూచి మాటలాడుటలో వచనము వారు చెప్పిన విషయములను ధృతరాష్ట్రునకు నివేదించు సందర్భములోనిది ప్రతివాదు లన్నట్లు వారప్పుడు త్రాగి మత్తులై యున్నయెడల వారియొద్దకు సంజయునకు ప్రవేశము కాని సంజయునితో వారి ప్రసంగము కాని యసంభవము

కనుక శ్లోకము నందే మధు హర్షగ్లహనయోః అను ధాత్వర్థములను బట్టి యాశ్లోకములోని మధ్వాసవక్షీబౌ అనుపదమునకు మద్యాసవమును సంగ్రహించి హెచ్చరికగా నున్నారనియే భావము

మొత్తముమీద శాస్త్రములో మద్యపాననిషేధము క్షత్రియులకు లేదనుకొనిన తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్య

వ్యవస్థితౌ అని యుపదేశించిన శ్రీకృష్ణుడును, ఉపదేశింపబడిన అర్జునుడును యథోచితముగ పరిగ్రహాము చేసినట్లు వ్యాసమహర్షి చెప్పెనని సారాంశము

పరాశరమాధవీయ సురాపానప్రాయశ్చిత్తమ్—

'సురాపానం సకృత్కృత్వా అగ్నివర్ణాం సురాం పిబేత్
స పావయేదథాత్మానమిహలోకే పరత్రచ '

మాధవీయమ్— మద్యపానస్య ప్రాయశ్చిత్తముక్త్వా సురాపానస్య ప్రాయశ్చిత్తమాహ— సురాపానమితి పైష్టాదిజన్యద్రవ్యవిశేషః సురా తథాచ మనుః— గౌడీ పైష్టీచ మాధ్వీచ విజ్ఞేయా త్రివిధా సురా

యథైవైకా న పాతవ్యా తథా సర్వా ద్విజోత్తమైః ఇతి త్రివిధాయాం సురాశబ్దో ముఖ్యః గౌడమాధ్వ్యోర్గౌణః పులస్త్యేనైకాదశసు గౌడమాధ్వ్యౌ అనుక్రమ్య 'సురాయాః సకృత్పానం గౌడీమాధ్వ్యోః అసకృత్పానం కృత్వా అగ్నిసమానవర్ణోత్పత్తిపర్యన్తం తప్తాం మత్యుష్ణాం సురాం పీత్వా బ్రాహ్మణో మ్రియేత' ఇత్యుక్తత్వాత్.

ఇచ్చట మద్యపానప్రాయశ్చిత్తమునకు భిన్నముగా సురాపాన ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడినదనియు సుర యనగా పైష్టియే యనియు మనుస్మృతిలో పైష్టి గౌడి, మాధ్వి అని త్రివిధము సుర, యని చెప్పబడినను ముఖ్యార్థము పైష్టియు గౌణార్థము గౌడీ మాధ్వులును కనుకనే పులస్త్యవచనములో గౌడమాధ్వ్యలు ఏకాదశవిధమద్యములలో బరిగణింపబడి సకృత్సురాపానము అసకృద్గౌడీమాధ్వీపానము చేసిన బ్రాహ్మణునకు సమానప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడిన దనియు ప్రతిపాదింపబడినది

మనుస్మృతి- అ11 —

'సురాం పీత్వా ద్విజో మోహాదగ్నివర్ణాం సురాం పిబేత్'

వ్యాఖ్యా- సురాశబ్దం పైష్టీమాత్రే ముఖ్యో నతు గౌడీమాధ్వ్యోః గౌడ్యాదిమదిరాసు గుణవృత్త్యాఽపి సురాశబ్దప్రయోగో దృష్టః

అతఏవ భవిష్యపురాణె —

సురా చ పైష్టీ ముఖ్యోక్తా నతస్యాస్త్వితరే సమే
పైష్ట్యా పానేన చైతేషాం ప్రాయశ్చిత్తం విబోధత

యమేనోక్తం - మహాబాహో ఇమాస్సర్వా మదిరా మయోగతః ఇతి ఇచ్చట కూడ మాధవీయములోవలెనే చెప్పబడియున్నది విజ్ఞానేశ్వరీయములో కూడ విశేషముగా చర్చించి పూర్వోక్తప్రకారమే సిద్ధాంతము చేసి క్షత్రియవైశ్యులకు మద్యపానము నిషిద్ధము కాదనియే ప్రతిపాదింపబడినది

తంత్రవార్తికే —

యత్తు వాసుదేవార్జునయోర్మద్యపానం స్మృతివిరుద్ధమునుక్తం తత్రాపి సురామాత్రస్యైవ త్రైవర్ణికానాం ప్రతిషేధః 'సురా వై మలమన్నానాం పాప్మా చ మలముచ్యతే తస్మాద్బ్రాహ్మణరాజన్యౌ వైశ్యశ్చ న సురాం పిబేత్' ఇతి మధుసీధ్వోస్తు (సీధుర్గౌడః) క్షత్రియవైశ్యయోర్నైవ ప్రతిషేధః కేవలబ్రాహ్మణవిషయత్వాత్

ఇది కుమారిలభట్టవిరచితపూర్వమీమాంసాగ్రంథము ఇచ్చట కూడ కృష్ణార్జునులు చేసినట్లు చెప్పబడిన మద్యపానము స్మృతివిరుద్ధము కాదనియు పైష్టి యనబడు అన్నవికారమైన సురయే బ్రాహ్మ

కులమునకు క్షత్రియ వైశ్యులకు కూడ నిషిద్ధముకాని గౌడి మాధ్వీ, అన ఎను మద్యములు మాత్రము క్షత్రియ వైశ్యులకు నిషిద్ధములు కావనియు పూర్వోక్త గ్రంథములలో చెప్పబడినట్లు చెప్పబడినది

ప్రతివాదు లీతంత్రవార్తికము నుదాహరించి 'కుమారిలు డిట్టి సమాధానము చెప్పలేనందుకు రెట్టి కాలమున సురాపానము నిషిద్ధము కాదని చెప్పినయెడల యుక్తముగా నుండును'

అని శాస్త్రమునే దిద్దవలె నన్నను తాను తలను పట్టిటోపిని కత్తిరించుటకాదు టోపీకి తగినట్లు తలనే కత్తిరింపవలెననుచున్నవారు శిరచ్ఛేదము తామే చేసికొనినపుడు కుమారిలభట్టుని గూర్చి యెట్లు వ్రాసిరో చూడుడు —

'కుమారస్వామి యొక్క యవతారమని శంకరవిజయాదులలో బొగడబడిన కుమారిలభట్టపాదుడు' (పు91)

'కుమారిలభట్టాచార్యులు చేసిన యర్థము గ్రాహ్యమో కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి యర్థము గ్రాహ్యమో పాఠకులే యోచించు కొందురుగాక' (పుట91)

'శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసోక్త ధర్మముల సమర్థించువారిలో పూర్వమీమాంసాశాస్త్రజ్ఞులు ముఖ్యులు అందు కుమారిలభట్టాచార్యులకు ముఖ్యతయుండు' (పు225)

ఇట్లు ప్రశంసించిన నోటితో నిప్పుడు తృణీకరించుట చూడ వీరి కెవ్వరియందును ప్రామాణ్యబుద్ధి లేదనుట స్పష్టము

"నాటికాలమున సురాపానము నిషిద్ధము కాదు అని వ్రాసిన ప్రతివాదులు నాంగవంశీయుడన్నది విరాట సురాపాన ప్రసంగము

పైష్టీసురను గూర్చియు ఇతరములను గూర్చియా? పైష్టిని గూర్చియే యైన యెడల నది యెప్పుడును త్రైవర్ణికులకు శాస్త్రనిషిద్ధమే. కన నాటికాలమున నిషిద్ధము కాదనుట విరుద్ధము. ఇక మాయీయాహార పానక్రియలను మద్యము గూర్చి యైన యెడల నది క్షత్రియాదుల కెప్పుడును నిషిద్ధము కామకి నాక [illegible] నిషిద్ధము కా అనుట విరుద్ధమే

మఱియు సుర, మద్యము అను విభాగముతో నేను [illegible] అన లేక, సుర త్రైవర్ణికులకు నిషిద్ధమే యనియు మద్యము క్షత్రియాదులకు నిషిద్ధమే కాదనియు శాస్త్రము స్థాపించుచుండ సురావిశేష వర్ణ విశేషముల నెఱుగొనకుండ శాస్త్రోక్తము కాని కాలవిశేషమును తెచ్చి పెట్టి 'నాడు నిషిద్ధము కాదు' అనుట అసంగతప్రలాపము. ఇట్టి యసంగతవాక్యమును చూపి 'కుమారిలు డిట్లు చెప్పిన యెడల యుక్తముగా నుండును' అనుటలో ప్రతివాదుల వివేచనపాటవము స్పష్టము.

చరకసంహితలో మద్యమును గూర్చి గుణదోషములను చర్చించి యిట్లుపదేశించెను— చికిత్సాస్థానము— (అ24)

“యత్రైకః స్మృతివిభ్రంశ స్తత్ర సర్వ మసాధువత్
ఇత్యేవం మద్యదోషజ్ఞా మద్యం గర్హన్తి యత్నతః
సత్య మేతే మహాదోషా మద్యస్యోక్తా న సంశయః
అహితస్యాతిమాత్రస్య పీతస్య విధివర్జితమ్
కిన్తు మద్యం స్వభావేన యథైవాన్నం తథా స్మృతమ్
అయుక్తియుక్తం రోగాయ యుక్తియుక్తం యథా ఽమృతమ్
ప్రాణాః ప్రాణభృతా మన్నం త దయుక్త్యా నిహన్త్యసూన్
విషం ప్రాణహరం తచ్చ యుక్తియుక్తం రసాయనమ్

స్మృతిలేకుండజేసెని మద్యమునందు దోషము లున్నవనుట సత్యమే ఆ దోషములు మద్యమును వినియోగింపవలసిన విధానము విడిచి హితాహితము లెరుగక అధికముగా స్వీకరించినపుడే కలుగును.

అన్నమువలె హితముగను మితముగను వాడబడిన మద్యము అమృత మగును లేకున్న రోగహేతు వగును

ప్రాణాధారమైన యన్నమే అయుక్తముగా గ్రహింపబడిన యెడల ప్రాణములను హరించును ప్రాణహరమైన విషము యుక్తి యుక్తముగా వాడబడినచో రసాయన మగును

ఇట్లు పరిశీలింపగా క్షత్రియవర్గము బలరాముడు, కృష్ణాదులు పరిగ్రహించినట్లు గ్రంథములో జెప్పబడినది యుక్తమై, వాటికి నిషిద్ధము కానట్టి మధువిశేషము కనుక ప్రతివాదులవ్రాత పరాస్తమైనది విషయాంతర మందులోండము

— శ్రీకృష్ణుడు సంధి పొసగనీయకుండ జేసె నను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము —

మ. భా. చ కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

'కృష్ణుడు, పాండవులు తమ యభిప్రాయముల దెలుపు సమయమున - అందు భీము బుడికొల్పుటలోను ద్రౌపది నోదార్చుటలోను గూడ సంధి పొసగనీయకుండ జేయు తలంపు కలుగు రీతిని సంభాషించి యాప్రకారమె చేసెను (పు 1˜8)

వీరివ్రాతచే సంధి జరుగుట శ్రీకృష్ణున కిష్టము లేదని తెలుపుచున్నారు ఇచ్చట గొంత పూర్వవృత్తాంతము ముఖ్యముగా నను సంధింపవలసి యున్నది—

యుధిష్ఠిరుడు దిగ్విజయపూర్వకముగా రాజసూయము జేసి యఖండైశ్వర్యవంతుడై యుండ దుర్యోధను డసహనము వహించి యాయైశ్వర్య మపహరింప దలపెట్టి శకుని చెప్పిన యుపాయ మాశ్రయించి తండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుని యొప్పించి తండ్రిచే బాండవులను ద్యూతమున కాహ్వానింపజేసి ధర్మజుని ద్యూతమునకు దింపి తనపక్షమున శకుని యాడునటు లేర్పరుపగా ద్యూత మాడుచున్న శకుని పున ర్ద్యూతములో నిట్లు చెప్పెను—

యుధిష్ఠిరా ఈ పందెమెట్టిదో వినుము ఇందు మే మోడిన యెడల పండ్రెండేండ్లు వనవాసము చేసి పదమూడవయేడు జనపదములో నజ్ఞాతవాసము చేయుదుము. ఆయజ్ఞాతవాసకాలములో దెలియబడితిమేని మఱల పండ్రెండేండ్లు వనవాసము ఆపై సంవత్సర మజ్ఞాతవాసము చేయుదుము ఇందు మీరోడిన యెడల ద్రౌపదితో గలిసి యట్లే వనవాసాజ్ఞాతవాసముల జేయవలెను

త్రయోదశే చ నిర్వృత్తే పున రేవ యథోచితమ్
స్వరాజ్యం ప్రతిపత్తవ్య మితరై రథవేతరైః '

అజ్ఞాతవాస మెప్పుడు సక్రమముగా జరుగునో అప్పుడు ఓడిపోయియున్న మేముకాని మీరుకాని మరల స్వరాజ్యమును పొందచ్చును అని ఇట్టినిర్ణయముతో జరిగిన ద్యూతములో నోడిపోయిన పాండవులు సక్రమముగా నజ్ఞాతవాసమును పూర్తి చేసియున్నను స్వరాజ్యమీయక దుర్యోధను డాక్రమించియే యుండెను

విరాటనగరమున పాండవు లజ్ఞాతవాసము జేయుచుండగా వారిని కనిపెట్టదలచి చతురంగసేనలతో భీష్మద్రోణాదులను పురస్కరించుకొని విరాటనగరము మీదికి వచ్చి విరాటునిగోవుల నపహరింప దుర్యో

ధనాదు లుద్యమించినపుడు ధనుష్టంకారము చేయుచు గాండీవము ధరించి యసహాయశూరుడైన యర్జునుడు కౌరవసేనలపై వచ్చి పడు నపుడు ద్రోణాచార్యులావచ్చువాడు పార్థుడే యని ప్రశంసింపగా దుర్యోధను డిట్లనెను —

'తేషాం న తావ న్నిర్వృత్తం వర్తతే తు త్రయోదశమ్
అనివృత్తే తు నిర్వాసే యది బీభత్సు రాగత
పున ర్ద్వాదశవర్షాణి వనే వత్స్యన్తి పాండవాః
లోభాద్వా తేన జానీయు రస్మాన్వా మోహ ఆవిశత్
హీనాతిరిక్త మేతేషాం భీష్మో వేదితు మర్హతి (విరాటప-అ 47)

వారికింకను అజ్ఞాతవాస కాలము పూర్తి కాలేదు అర్జును డిప్పుడే వచ్చినయెడల మఱల పాండవులకు ద్వాదశవర్షవనవాసము కర్తవ్యమే ఇట్టి స్థితిలో బూర్తి కాకుండ దెలియబడుచున్న పాండవుల దజ్ఞానమా? పూర్తి కాలేదను కొనుచున్న మనదజ్ఞానమా? ఈ విషయమై భీష్ముడే తెలిసి నవాడు అని ప్రసంగింపగా భీష్ముడు అధిక మాసములతో లెక్కించిన త్రయోదశవర్షములు పూర్తియైనవి కనుకనే కృతార్థుల మైతి మని నిస్సంశయముగా వచ్చి పడుచుండెను ఇంతకాలము కష్టముల కోర్చియుండిన వారు గడువు దాటనిదే కనబడుదురా? వారు ధర్మప్రధానులు కాని రాజ్యప్రధానులుకారు లేకున్న వారానాడే యెదుర్కొని యుందురు

'తస్మా ద్యుద్ధోచితం కర్మ కర్మవా ధర్మసంహితమ్
క్రియతా మాశు రాజేన్ద్ర సంప్రాప్తశ్చ ధనంజయ (అ52)

నీ—, ధర్మసంహితం కర్మ అయుద్ధేన సత్రైస్సహ ఐక్యం గత్వా రాజ్యప్రదానమ్ కనుక పార్థుడు వచ్చి పడుచున్నాడు యుద్ధసన్నా

హామో, లేక వారిరాజ్యమును ధర్మబద్ధముగా వారికిచ్చి మైత్రియో జరుపవలెను. అని చెప్పగా విని దుర్యోధను డిట్లనెను—

"నాహం రాజ్యం ప్రదాస్యామి పాండవానాం పితామహ ।
యుద్ధోపచారికం యత్తు తచ్ఛీఘ్రం ప్రవిధీయతామ్॥"

నేను పాండవులకు రాజ్య మిచ్చువాడనుకాను. యుద్ధసన్నాహము చేయవలసినది, అని. దీనిని బట్టి సంధిచేసికొను తలంపు దుర్యోధనున కేకోశమునను లేదని స్పష్టమైనది.

తరువాత, అభిమన్యువివాహమునకు విచ్చేసిన బంధువర్గము సమావేశమైనపుడు శ్రీకృష్ణుడు, పాండవులకు ప్రాప్తించిన కష్టములను, ద్యూతములో రాజ్యాపహరణమును. త్రయోదశవర్షములు పూర్తిగా గడుపబడుటయును వారందరితో జెప్పి —

"దుర్యోధన స్యాపి మతం యథావ న్న జ్ఞాయతే కిన్ను కరిష్యతీతి॥

ఈపై దుర్యోధను డేమిచేయదలచెనో స్పష్టముగా దెలియకున్నది. కనుక మాతగా నొక గుణవంతుడు దుర్యోధనుని యొద్దకు వెళ్లి యనురాగముతో రాజ్యమిచ్చునట్లుచెప్పిరావలసియున్నదనియుపన్యసించెను.

అపుడు సాత్యకి, భీష్మ ద్రోణ విదురులు చెప్పినను పాండవులకు రాజ్యమీయనని కూర్చుండిన వాడు యుద్ధప్రక్రియచే గాని లొంగదని చెప్పగా ద్రుపదు డౌనని యుద్ధసన్నాహమునకై మహారాజుల నాహ్వానించుచు నాపురోహితుని మాతగా బంపుదు నని చెప్పెను. శ్రీకృష్ణుడు మంచిదని ద్వారకకు వెళ్లెను. తరువాత నొకప్పుడు దుర్యోధనుడు శ్రీకృష్ణ సహాయాపేక్షియై ద్వారకకు వెళ్లి శ్రీకృష్ణుడు శయనించి యున్నపుడు సమీపించి యొక యాసనముపై తలవైపున గూర్చుండెను. ఆ వెంటనే అర్జునుడు కూడ శ్రీకృష్ణసహాయమునపేక్షించియే వచ్చి పాదములకడ నిలచియుండెను. శ్రీకృష్ణుడు మేలుకొని స్వాగతమడిగి ప్రశ్నింప దుర్యోధనుడు తన రాకను గూర్చి యిట్లుచెప్పెను.

తతో దుర్యోధన కృష్ణ మువాచ ప్రహసన్నివ
విగ్రహేఽస్మిన్ భవాన్ సాహ్యం మమ దాతు మిహార్హతి
సమం హి భవత స్సఖ్యం మయి చైవార్జునేఽపి చ
తథా సంబన్ధకం తుల్య మస్మాకం త్వయి మాధవ (ఉ-అ7)

'ఈయుద్ధమందు నాకు నీసహాయమీయవలెను నాయందును అర్జునునియందును నీకు సఖ్యము సమానమే మాకును నీసంబధము సమానమే అని ఇట్లు యుద్ధమునకు సిద్ధపడి సహాయ మపేక్షించెనుగాని సంధికై సంకల్పింపలేదని స్పష్టము

అప్పుడు కృష్ణుడుకూడ వచ్చియుండుటచే నాతనికి సహాయపడకుండ దనకే సహాయపడవలసియున్న దనుట కొకమాట జెప్పెను —

అహం చాభిగతః పూర్వం త్వామద్య మధుసూదన
పూర్వం చాభిగతం సన్తో భజన్తే పూర్వసారిణ

నీయొద్దకు వచ్చుటలో ముందువాడను నేను ముందువచ్చినవాని కోరికనెరవేర్చుట సత్పురుషస్వభావము అని ఆపై శ్రీకృష్ణు డిట్లనెను—

భవా నభిగతః పూర్వ మత్ర మే నాస్తి సంశయః
దృష్టస్తు ప్రథమం రాజన్ మయా పార్థో ధనంజయః
తవ పూర్వాభిగమనా త్పూర్వం చాప్యస్య దర్శనాత్
సాహాయ్య ముభయో రేవ కరిష్యామి సుయోధన
ప్రవారణన్తు బాలానాం పూర్వం కార్య మితి శ్రుతిః
తస్మా త్ప్రవారణం పూర్వ మర్హః పార్థో ధనంజయః '

సుయోధనా నీవు ముందువచ్చుట నిజమే నాకు ముందు కనబడిన

వాడు అర్జునుడు ముందువచ్చిననీకును ముందుకనపడిన అర్జునునకును గూడ సాహాయ్యముచేయుదును చిన్నవారికోరికను ముందు తీర్పవలెనని శ్రుతి చెప్పుచున్నది కనుక నీకంటె జిన్నవాడగు పార్థుడు కోరినదాని నాతని కిచ్చి తరువాత నీ కీయవలసియున్నది. అని చెప్పి బలపరాక్రమసంపత్తి కల లక్షగోపాలనారాయణసేన యొకటి యుద్ధముచేయక ఆయుధము బట్టక యుండెడి నేనొక్కడను ఒకటి ఇందు నీకిష్టమువచ్చిన దానిని గోరికొనుము అని యడుగ నర్జునుడు శ్రీకృష్ణునిగోరెను దుర్యోధనుడు సైన్యమునే కోరితీసుకొనివెళ్లెను శ్రీకృష్ణుడు యుద్ధము జేయనివాడై యుండెనని దుర్యోధనుడు పరమానందము నొందెను

ఇచ్చట పాండవవిద్వేషియగు దుర్యోధనుడు, నిరపరాధులగు పాండవులపై గత్తిగట్టుటకు పాండవప్రాణప్రియుడగు శ్రీకృష్ణునే స్వయముగా వచ్చి సహాయము కోరుటలోను అందులోగూడ బాండవులకుగాక ముందు వచ్చితిననుచు దనకే సహాయము చేయవలసినదని కోరుటలోను దుర్యోధనుని లజ్జాశూన్యమైన నిశ్శంకప్రవృత్తి గమనింపదగినది. అట్టి దుర్వృత్తికలవాడై యున్నను నర్థియై వచ్చినట్టి యాదుర్యోధనుని— వెనుకటిదుష్కార్యముల నుద్ఘాటించి నిరసించి వ్యర్థముగా బంపక ఆదరించి సహాయమిచ్చి పంపిన శ్రీకృష్ణుని లోకోత్తర స్వభావము కూడ గమనింపదగినదే

ఇది యిట్లుండగా బాండవులకు సహాయపడుటకై సేనలతో వచ్చుచున్న శల్యునికి మార్గమధ్యమున నివాసస్థానములు కల్పించియు ప్రతివిశ్రాంతిస్థానమందును భోజ్యపదార్థములు సిద్ధపరచుచుండియు దుర్యోధను డీపనిజేయుచున్నాడని శల్యునకు దెలియనీయక యుధిష్ఠిరుడే యింత యాదరణము చేయుచున్నాడని శల్యు డానందించునట్లు వ్యవహరించి, అదిచూచి యుప్పొంగుచున్న శల్యుడొక సమయమున నమ్మిక్షగా నాదరించుచున్న యుధిష్ఠిరుని పరివారము నకభేషము - బిచ్చెదను

సవిహాపమునకు రావలసిన దని ప్రసంగింప నప్పు డచ్చటివా రిదియంత యు దుర్యోధనకృతపత్కారమే యని ప్రశంసించునంతట గూఢముగా సంచరించుచున్న దుర్యోధను డిదియే తరుణమని యెదుటికి వచ్చియుండ సంతోషించుచున్న శల్యు డీనీయభీష్ట మేమని యడిగినపుడు దుర్యోధనుడు—

సత్యవా గ్భవ కల్యాణవరో వై మమ దీయతామ్
సర్వసేనాప్రణేతా వై భవా౯ భవితు మర్హతి

సర్వసేనా నాయకుడవై నాపక్షమున నీవుండుటే నేను కోరెడి వరము దీనిననుగ్రహింపుము అని ప్రార్థించి శల్యుని వంచనోపాయముతో జన పక్షమునకు మరలించుకొనెను ఈవ్యవహారమును బట్టికూడ దుర్యోధనునకు సంధిజేసికొను సంకల్పము లేదని స్పష్టము ఇది యిట్లుండగా ద్రుపదపురోహితుడు దూతగా వెళ్లి కురుసభలో బ్రసంగించుచు తుద కిట్లు చెప్పెను—

'తే భవన్తో యథా ధర్మం యథా సమయ మేవ చ
ప్రయచ్ఛన్తు ప్రదాతవ్యం మావః కాలో౽త్యగా దయమ్ (అ౨౦)

మీరు ధర్మమును బట్టియు 'వ్యాతకాల నిర్ణయమునుబట్టియు పాండవుల కీయవలసిన దానినిచ్చివేయుడు కాలహరణము జేయకుడు అని. దీనినిబట్టి పాండవులు సంధినే సంకల్పించినారు కాని యుద్ధమును కాదని స్పష్టము అపుడు భీష్ము డాద్రుపదపురోహితుడు చేసిన ప్రసంగము యుక్తమే యని సమ్మతించెను కర్ణుడప్పుడు దుర్యోధనుని మొగము జూచి దూతకుసమాధానము ధార్ష్ట్యముతో నిట్లు సంభాషించెను—

'దుర్యోధనార్థే శకుని ర్ద్యూతే నిర్జితవా౯ పురా।
సమయేన గతో౽రణ్యం పాండుపుత్రో యుధిష్ఠిరః
స తం సమయ మాశ్రిత్య రాజ్యం నేచ్ఛతి పైతృకమ్

నీ 'తంసమయం కాలం తచ్చ సంకేతవాక్యం— త్రయోదశ వర్షే జ్ఞాతైఃపునర్వనే వస్తవ్యమిత్యేవం రూపంవా ఆశ్రిత్యనిర్వాహ్య'

'బల మాశ్రిత్య మత్స్యానాం పాంచాలానాం చ మూర్ఖవత్
దుర్యోధనో భయా ద్విద్వన్న దద్యాత్పాద మన్తతః
ధర్మతస్తు మహీం కృత్స్నాం ప్రదద్యా చ్ఛత్రవేఽపిచ
యది కాఙ్క్షన్తి తే రాజ్యం పితృపైతామహం పున
యథా ప్రతిజ్ఞం కాలం తం చరన్తు వన మాశ్రితాః' (అ2)

"యుధిష్ఠిరుడు ద్యూతనిర్ణయమును బట్టియే అరణ్యావాసము చేసియుండి, యజ్ఞాతవాసములో దెలియబడుటచే మరల వనవాసమే చేయవలసియుండ దానా నిర్ణయప్రకారము నడువక మత్స్యపాంచాలబలము జూచి రాజ్యము సంపాదింపజూచుచున్నాడు దుర్యోధనుడు భయపడి తుదకు పాదమాత్రమైన నిచ్చువాడుకాడు ధర్మమార్గమున రాజ్యమంతయుశత్రువునకైన నిచ్చువాడే పాండవులకు రాజ్యకాంక్షయున్నయెడల ప్రతిజ్ఞాప్రకారము మరల వెంటనే వనవాసము చేయవలసినదే" అని

ఈ ప్రసంగమును బట్టి కర్ణ దుర్యోధనులకు సంధి జేసికొను సంకల్పమే లేదనియు, పాండవులు వనవాసము చేయవలసినవారను సంకల్పమే వారికున్నదనియు మతిమంతులకు స్పష్టమేకద దీనిచే —

'ద్రుపదపురోహితునివలన సంధివాక్యముల నందియ్యేకముందె పాండవులు సైన్యముల గూర్చుకొనిరి దానిదెలిసియె సుయోధనుడు సైన్యముల గూర్చుకొనెను గాని తొలుత యుద్ధమునకు సిద్ధపడలేదు తొలుత సమరసన్నాహము చేయక సామమె పాండవులు నడపినచో సమయబద్ధులు పాండవులని దుర్యోధను డేల రాజ్యమీయడు? '(పు263)

అను మ భా,చ,కారులవ్రాత పరాస్తమైనది ఉత్తరగోగ్రహణకాలము నందే పాండవుల కేమియు నీయరాదను దుర్బుద్ధి దుర్యోధను

నకు పుట్టినది అది భీష్మునితో స్పష్టముగా జెప్పియే యుండెను ఆదు ర్బుద్ధిని బట్టియే పాండవులకు సమరసన్నాహ మవసరమైనది పాండవు లు సంధికిష్టపడిన వారుకనుకనే రాయబారములు జరుపుచునే వచ్చినా రు దుర్యోధనుడు గాని కర్ణుడుగాని మీరు సమరసన్నాహము జేయు చుండు టెందులకు? మీది మీకీయమని చెప్పినామా? అని యెన్నడు ననియుండలేదు కనుక బ్రితివాదుల మాట యప్రమాణము

ఉత్తరగోగ్రహణకాలములో నర్జునుడు కనపడినపుడు గడువు దాటకుండ గనబడె ననుకొనిన దుర్యోధనుడు 'హీనాతిరిక్త మేతాషాం భీష్మో వేదితు మర్హతి' అని గడువు దాటెనో లేదో తెలిసికొన గల వాడుభీష్ముడేయ నుటయు నధికమాసములు కలిపి పూర్తియైనదని భీష్ము డు చెప్పుటయు, జరిగియుండ దానుకాలేదని సహేతుకముగా నిరూపిం పలేక మిన్నకుండి, నేడా భీష్ముని సమక్షములోనే అజ్ఞాతవాసము పూ ర్తికాలేదని ప్రసగించిన కర్ణదుర్యోధనుల దున్నయము జూడుడు

గడువుదాటిన తరువాతనే పార్థుడు తెలియవచ్చెనని చెప్పిన భీష్ము నిమాట సత్యమనుటకు మఱియొక ప్రమాణము కలదు — వనవాస కాలము పూర్తియై యజ్ఞాతవాస మారంభింప బోవునపుడు ధర్మజుని బరీక్షింపవచ్చిన ధర్మదేవత యక్షరూపముతో తాను జేసిన యక్షప్ర శ్నముల కుత్తరము జక్కగా ధర్మజుడు జెప్పినపుడు సంతుష్టి కొంది వ రములిచ్చెదను కోరుమనగా ధర్మజుడు —

"వర్షాణి ద్వాదశారణ్యే త్రయోదశ ముపస్థితమ్
తత్ర నో నాభిజానీయు ర్వసతో మనుజాః క్వచిత్

మాకు, అజ్ఞాతవాసము చేయవలసిన పదమూడవ వత్సరముప్రా ప్తమైనది. ఆసంవత్సరము మమ్మెవ్వరును తెలిసికొనకుండునట్లు వర మీయవలసినది అనికోరగా ధర్మదేవత వర మనుగ్రహించుటలో నిట్లు చెప్పెను —

"యద్యపి స్వేన రూపేణ చరిష్యథ మహీ మిమామ్
న వో విజ్ఞాస్యతే కశ్చి త్త్రిషు లోకేషు భారత
వర్షం త్రయోదశ మిదం మత్ప్రసాదా త్కురూద్వహాః
విరాటనగరే గూఢా అవిజ్ఞాతా శ్చరిష్యథ
య ద్వ స్సంకల్పితం రూపం మనసా యస్య యాదృశమ్
తాదృశం తాదృశం సర్వే ఛన్దతో ధారయిష్యథ (వనప అ3 4

మీరు స్వస్వరూపములతో సంచరించుచున్నను త్రిలోకములలో నెవ్వనికిని దెలియబడకుందురు. నాయనుగ్రహమున నీపదుమూడవసంవత్సరమువిరాటనగరమందు ఎవ్వరికి దెలియకుండ సంచరింపగలుగుదురు మీరు మనస్సులో నేయేరూపమును సంకల్పించుకొనెదరో ఆయా రూపమును మీయిచ్ఛానుసారము ధరింపగలుగుదురు . అని

ఇట్టి వరముండగా నజ్ఞాతవాస సంవత్సరము పూర్తికాని దే యర్జునుడు తెలియబడుటే అసంభవము కనుక తెలియబడిననాటికి పూర్తియైపోయిన దన్నమాటే అట్టిపూర్తి యధిక మాసములతోడనేయైన దన్నమాట కను' భీష్మవాక్యము సత్యమే కరదుర్యోధనులది దురన్యయమే. ప్రకృతము ననుసరింతము —

అట్లు కర్ణుడు ద్రుపదపురోహితునకు సమాధానవాక్యము చెప్పిన పిమ్మట భీష్ముడు- ఇక పాండవులవలన మనము హతులమై పోవుదు మనెను అంతట ధృతరాష్ట్రుడు కర్ణుని మందలించి, భీష్ముని శాంతింప జేసి, నేను పాండవహితముగను జగద్ధితముగను నాలోచించి పాండవులకడకు సంజయుని బంపుచున్నాను అని యాద్రుపదపురోహితుని బంపివేసెను

తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునితో పాండవులు మొదటి నుండియు యోగ్యులే యనియు 'తేషాం ద్వేష్టా నాస్త్యాజమీఢస్య

పక్షే" "అన్యత్ర పాపా ద్విషమా న్మన్దబుద్ధే ర్దుర్యోధనాత్ క్షుద్ర తరా చ్చ కర్ణాత్" వారిని ద్వేషించువాఁడు, పాపియగు దుర్యోధనుని కంటెను, క్షుద్రుడగు కర్ణునికంటెను అన్యుఁడు లేడనియు, వారితో యుద్ధము దెచ్చి పెట్టుకొనుటకంటె వారిది వారికిచ్చివేయుటే మేల నియు సంభాషించి, దుర్యోధను డొకవేళ మీది మీకియ్యకపోయినను మీరు యుద్ధమునకు వచ్చుట మీధార్మికత్వమునకు లక్షణము కాదని నేను చెప్పితి నని పాండవులతో జెప్పుమనుచు తన సందేశసారాంశ మును వెల్లడించెను.

అంతట సంజయుడు వెళ్ళి శ్రీకృష్ణసహితులై యున్న పాండ వులతో సందేశవిషయములను చెప్పగా క్షత్రియునకు యుద్ధము కర్తవ్యమా కాదా? అను విషయమును చర్చించి శ్రీకృష్ణుడు, తమ సంపదల ననుభవించెడి సన్మార్గవర్తుల సొత్తు నక్రమముగా నపహ రించు దుర్మార్గుల శిక్షించుటకే శస్త్రాస్త్రవిద్యలుద్భవించినవని నిరూ పించి క్షత్రియునకు యుద్ధమధర్మము కాదని చెప్పి తుదకు సారాంశ మిట్లు చెప్పెను—

స్థితాః శుశ్రూషితుం పార్థాః స్థితా యోద్ధు మరిందమాః।
యత్కృత్యం ధృతరాష్ట్రస్య తత్కరోతు నరాధిపః ॥
స్థితా శ్చ మే మహాత్మానః పాండవా ధర్మచారిణః ।
యోధాః సమర్థా స్తద్విద్వా న్నాచక్షీథా యథా తథమ్॥ (అ-29)

ధర్మాత్ములు శాంతులునై యున్న పాండవులు సంధి చేసికొను టకుగాని, యుద్ధము జేయుటకుగాని సిద్ధముగా నున్నారనియు, ధృత రాష్ట్రుని కేదికర్తవ్య మనిపించునో దానినాతడు చేయవచ్చునని చెప్పు మనియు నుపదేశించెను. మఱియు— "స్వయం త్వహం పార్థివమే తత్ర గన్తుం సమాధాతుం కార్య మేత ద్విపన్నమ్" ఈచెడిపోయిన కార్యమును చక్కబరచుటకై కురుసభకు నేనే స్వయముగా రాదలచి

యున్నానని కూడజెప్పెను ఇందులో ప్రతివాదులన్నట్లు శ్రీకృష్ణు
మైన సంధి పొసగనీయకుండు నట్లుచేసెనా?
అప్పుడు ధర్మజుడు కూడ సంజయునితో నిట్లు చెప్పెను—

"భ్రాతౄణాం దేహి పంచానాం పంచగ్రామాన్ సుయోధన
శాన్తి ర్నోఽస్తు మహాప్రాజ్ఞ జ్ఞాతిభిస్సహ సంజయ
అల మేవ శమాయాస్మి తథా యుద్ధాయ సంజయ
ధర్మార్థయో రలం చాహం మృదవే దారుణాయచ (అ-31

సంజయా దుర్యోధనునితో నొక్కొక్కని కొక్కొక్కటి
చొప్పున నైదుగురి కైదుగ్రామముల నైన కనీసమిమ్మని చెప్పుము
అంతటితో శాంతింతుము నేను సంధికై సిద్ధముగానున్నాను. యుద్ధ
మునకును సిద్ధముగా నున్నాను నేను ధర్మార్థములను జెడగొట్టుకొను
వాడనుకాను నేను మార్దవమునకును, దారుణమునకును గూడ తగిన
వాడను అని

ఇట్లుండ పాండవులును, శ్రీకృష్ణుడును యుద్ధమునకే కాలుదు
వ్వినారని ప్రతివాదుల కనుపించినట్లు ప్రాజ్ఞుల కనిపించునా?

తరువాత సంజయుడు వెళ్ళి శ్రీకృష్ణసందేశమును, పాండవ
సందేశమును వినిపించగా ధృతరాష్ట్రుడు దుర్యోధనునితో నీవు సంధి
చేసికొనుము వారు బలాఢ్యులు వారిభాగము వారికిచ్చివేయుము
అని చెప్పగా దుర్యోధనుడు—

'యుధిష్ఠిరః పురం హిత్వా పంచగ్రామాన్ స యాచతే।
భీతో హి మామకా త్సైన్యా త్ప్రభావా చ్చైవ మే విభో ' (అ55)

నాప్రభావమునకును, నాసైన్యమునకును భీతుడై యుధిష్ఠిరుడు
ఐదుగ్రామములను యాచించుచున్నాడు చూచితివా వారి నవలీలగా
జయింప గలను అనెను ఇది దుర్యోధనుని సంధసంకల్పమే యని ప్రతి

వాదుల కనుపించెనన్న మాట తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు —

"దుర్యోధన నివర్తస్వ యుద్ధా ద్భరతసత్తమ
అల మర్థం పృథివ్యాస్తే సహా మాత్యస్య జీవితుమ్ ,

దుర్యోధనా. యుద్ధము మానుము. నీయర్ధరాజ్యము సపరివారముగా నీవు జీవించుటకు చాలును అనిచెప్పి భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ విదుర సంజయ ప్రభృతులును, నేనును యుద్ధమున కిష్టపడమని చెప్పి—

న త్వం కరోషి కామేన కర్ణం కారయితా తవ
దుశ్శాసన శ్చ పాపాత్మా శకుని శ్చాపి సౌబలః (అ-58)

యుద్ధమే చేయవలెననునది నీకు పుట్టిన బుద్ధియేకాదు పాపాత్ములగు కర్ణ, దుశ్శాసన, శకునులు నీకు ప్రోత్సాహకులై యున్నారు అని మందలింపగా నెవ్వరిష్టపడక పోయినను లోటులేదు. మేము నిగ్రహింపగల మనుచు దుర్యోధను డిట్లుచెప్పెను—

"అహం చ తాత కర్ణశ్చ భ్రాతా దుశ్శాసన శ్చ మే
ఏతే వయం హనిష్యామః పాండవాన్ సమరే త్రయః
అహం హి పాండవాన్ హత్వా ప్రశాస్తా పృథివీ మిమామ్
మాం వా హత్వా పాండుపుత్రా భోక్తారః పృథివీ మిమామ్
యావద్ధి సూచ్యా స్తీక్ష్ణాయా విధ్యే దగ్రేణ మారిష
తావ ద ప్యపరిత్యాజ్యం భూమే ర్నః పాండవాన్ ప్రతి (అ58)

"నేను కర్ణుడు, దుశ్శాసనుడు కలిసి పాండవులను వధింపగలము. పాండవులను వధించి నేనో, నన్ను వధించి పాండవులో రాజ్యమేలుకొనవలెను. సూదిమొన మోపినంత భూమినైన నేను పాండవుల కిచ్చువాడను కాను' అని. ఇది దుర్యోధనుని యుద్ధవాక్యమే యనిప్రతివాదుల కనిపించిన దన్నమాట.

ఇది శ్రీకృష్ణుని కురుసభా ప్రయాణోద్యమమునకు బూర్వవృత్తాంతము. ఇక నిప్పుడు ప్రతివాదిసంధిప్రసంగము నందుకొందము—

సంధిపొసగనీయకుండ శ్రీకృష్ణుడు చేసెనట. పాండవరాజ్యమాక్రమించి కూర్చుండిన దుర్యోధనుడు వారిది వారికిచ్చుటయను సంధికంగీకరించినపుడు కదా సంధిపొసగుట. సంధికై వాంఛించినవారు పాండవులు. అట్టి సంధిపొసగనియకుండ జేసినవాడు—"పాండవులు మఱల వనవాసమే చేయవలెను. వారికేమాత్రము నేనిచ్చువాడను కాను' 'యుద్ధము జేసి వారిని సంహరింతుము' అని ప్రసంగించిన దుర్యోధనుడా? లేక యావచ్ఛక్తిని వినియోగించి ఉభయపక్షముల క్షేమైకసఖ్యము కలిగింప వలెననియే పాటుపడిన శ్రీకృష్ణుడా? రాయబారమునకై వెళ్లదలచిన శ్రీకృష్ణునితో యుధిష్ఠిరుడు- శ్రీకృష్ణా వారిలక్షణము పూర్తిగా దెలిసియే యున్నది. నీవువెళ్లుట నిరర్థక మనిపించుచున్నదనగా శ్రీకృష్ణుడు—

న జాతు గమనం పార్థ భవే త్తత్ర నిరర్థకమ్
అర్థప్రాప్తిః కదాచి త్స్యాద న్తతో వా ప్యవాచ్యతా' (అ.71)

అక్కడకు వెళ్ళుట నిరర్థకముకాదు. అయ్యేనా అర్థసిద్ధియగును లేదా మనమున్యాయముగా చెప్పలేదను నింద లేకుండపోవును అని చెప్పివెళ్ళిన శ్రీకృష్ణుడు సంధిపొసగనీయకుండ జేసెనా?

సంధి జేయుటకై హస్తినాపురమునకు వెళ్ళిన శ్రీకృష్ణునితో విదురుడు దర్పితుడైయున్న దుర్యోధనుడు శ్రేయస్కరమైన నీమాటన వినువాడుకాడు. దుర్వృత్తి కలిగియున్న వారిమధ్యమున నీవుప్రవేశించుట నాకిష్టముకాకున్నది అనిచెప్పగా శ్రీకృష్ణుడు—

'ఆకేశగ్రహణా న్మిత్ర మకార్యా త్సన్నివర్తయన్
అవాచ్యః కస్య చిద్భవతి కృతయత్నో యథాబలమ్

న మాం బ్రూయు రధర్మిష్ఠా మూఢా హ్యసుహృద స్తథా
శక్తో నావారయ త్కృష్ణ స్సంరబ్ధాన్ కురుపాండవాన్
ఉభయో న్స్వార్థయన్న ర్థ మహ మాగత ఇత్యుత
గత్వ యత్నం మహత్కృత్వా గచ్ఛేయమనృష్యవాచ్యతామ్' (అ92)

అకార్యమునకు సిద్ధపడుచున్న తనమిత్రునకు తనజుట్టు పట్టుకొని యాతడు గుంజునంతవరకు హితము నుపదేశించుటలో శక్తివంచనలేకుండ పాటుపడినప్పుడు లోకనిందతనకుండదు సర్వసమర్థుడైనశ్రీకృష్ణుడు యుద్ధసంరబ్ధులైన కురుపాండవులను నివారింపకపోయెనని మూఢులు నన్ననకుండుటకై యుభయపక్షములకు జేటు లేకుండ జేయుటకై నేను వచ్చితినికనుకయత్నముజేసిలోకనిందలేకుండ జేసికొనెదనుఅనిచెప్పెను

ఇట్టి శ్రీకృష్ణుడు సంధి పొసగనీయకుండు నట్లు చేసినవాడా? వెనుక జూపినటు లుత్తరగోగ్రహణకాలములోనే పాండవులరాజ్యమింక వారికిచ్చివేయుట మంచిదని బోధించిన భీష్మునితో 'నా హం రాజ్యం ప్రదాస్యామి పాండవానాం పితామహ' అని చెప్పి దుర్యోధనుడు వారిరాజ్యము వారికిచ్చి సంధిజేసికొనవలసినదని చెప్పవచ్చిన ద్రుపద పురోహితునితో వారికి రాజ్యకాంక్ష యున్నయెడల మరల వారికివన వాసమే కర్తవ్యమని చెప్పినకర్ణుడును, సంధిపొసగనీయకుండ జేసియే యున్నారు. అది శ్రీకృష్ణుడు చేసినది కాదు.

అట్లు చెడిపోయి యున్న వ్యవహారమును చక్కబరచుటకై నేనే స్వయముగా వచ్చుచున్నానని సంజయునితో జెప్పి పంపి యచ్చటికి వెళ్ళి సంధి పొసగుటకై యావచ్ఛక్తి వినియోగించిచూచిన శ్రీకృష్ణుని సంధి పొసగనీయకుండ జేసినవాడని యనుట ప్రతివాదుల దెంత సాహసమో

"భీముని బదరికొల్పుటలోను ద్రౌపది నోదార్చుటలోను సంధి పొసగనీయకుండజేయు తలంపుకలుగునీతిని సంభాషించెనట."

రాయబారమునకై శ్రీకృష్ణుడు వెళ్ళబోవునపుడు కురుసభలో నిట్లు ప్రసంగింపవలసినదని తమతమయభిప్రాయముల నొక్కొక్కరె చెప్పునపుడు భీమసేనుడు— మేము యుద్ధార్థులము కాము కౌరవులతో సాభ్రాత్రమే మాకుకావలెను యుద్ధము లేనిపద్ధతినే కార్యము జక్క బరుపవలసినది. అనిచెప్పి దుర్యోధనుడు దురభిమాని, శ్రేయోద్వేషి, కనుక.

"నో గ్రం దుర్యోధనో వాచ్య స్సామ్నైవైనం సమాచరేః

అతనితో నుగ్రముగా భాషింపక సామముచేతనే కార్యము జక్కబరుపుము అని చెప్పినపుడు శ్రీకృష్ణుడు— దుర్యోధనుడు యుద్ధములో జయించినపుడుకాని రాజ్యప్రాప్తి లేదని యొకమూల చాటుచుండ నీసమయమున క్షాత్రమును గణింపక భీమసేను డిట్లు మాటలాడుచుండెనే యని, యాతని కుత్తేజనము కలిగింపదలచి భీమసేనా నీవింతకు బూర్వము యుద్ధమునే ప్రశంసించుచు కౌరవులుచేసిన దుండగములను స్మరించుకొనుచు బుసకొట్టుచు చిత్తశాంతిలేక పరితపించి యిప్పుడు యుద్ధకాలము ప్రాప్తింపగా భయపడినట్లు కనబడుచున్నావు. ఇది క్షాత్రలక్షణము కాదు. నాకిది చిత్రముగా నున్నది.

"స దృష్ట్వా స్వాని కర్మాణి కులే జన్మ చ భారత
ఉత్తిష్ఠస్వ విషాదం మా కృథా వీర స్థిరోభవ " (అ-75)

∴ నీకులీనత్వమును నీపరాక్రమవిశేషములను తలచుకొనుము విషాదపడకుము స్థిరుడవై యుండుము. అని చెప్పగా భీమసేనుడు—

"సర్వలోకా దభిక్రుద్ధా న్న భయం విద్యతే మమ
కిన్తు సౌహృద మేవైతత్ కృపయా మధుసూదన

నాకు భయమా? సర్వలోకము లేకమై వచ్చినను భయము లేనివాడను సౌహార్దముచేతనే యిట్లు చెప్పియున్నాను అనినపుడు నీభావము గ్రహించుటకే నేనిట్లు ప్రసంగించితి నని చెప్పె శ్రీకృష్ణుడు—

"శ్వో భూతే ధృతరాష్ట్రస్య సమీపం ప్రాప్య పాండవ
యతిష్యే ప్రశమం కర్తుం యుష్మదర్థే మహాక్షయాత్
శమం తే చే త్కరిష్యన్తి తతో ఽనన్తం యశో మమ
భవతాం చ కృతః కామ స్తేషాం చ శ్రేయ ఉత్తమమ్
తే చే దభినివేక్ష్యన్తే నా భ్యాపత్స్యన్తి మే వచః
కురవో యుద్ధ మేవాత్ర ఘోరం కర్మ భవిష్యతి (అ_77)

రేపు ధృతరాష్ట్రుని యొద్దకు వెళ్లి మీకు అర్థహాని కలుగకుండు నట్లు సంధికై ప్రయత్నింతును వారంగీకరించినయెడల మీ కోరిక నెరవేరును. నాకు యశస్సు కలుగును వారికి శ్రేయస్సు కలుగును ఆకౌరవులు పట్టుదలతో నామాట వినకున్నపుడు ఘోరయుద్ధము జరుగును' అని చెప్పి అప్పుడుకార్యభారము నీయందుండు నని బోధించెను.

ఇట్లు నేను సంధికై ప్రయత్నింతును. వారు వినని పక్షములో యుద్ధమే జరుగును నీవప్పుడు కార్యభారము వహింపవలెనని చెప్పిన శ్రీకృష్ణుని 'సంధి పొసగనీయకుండ జేయు తలంపు కలుగురీతిని సంభాషించెను. అను ప్రతివాదుల సాహసము మెచ్చ దగినది

ద్రౌపదీదేవి శ్రీకృష్ణునితో నాటి ద్యూతసభలో దాను పొంది యున్న దుర్భరము దుర్వచమునైన దుఃఖమును చెప్పుకొనగా శ్రీకృష్ణుడు

"ధార్తరాష్ట్రాః కాలపక్వా న చే చ్ఛృణ్వన్తి మే వచః
శేష్యన్తే నిహతా భూమౌ శ్వసృగాలాదనీకృతాః '

కౌరవుల కాయువు పూర్తియై నామాట విని సంధి జేసికొనకున్న పక్షములో హతులై తీరుదురు. అని యోదార్చిన శ్రీకృష్ణుని 'సంధి పొసగనీయకుండ జేయు తలంపు కలుగురీతిని సంభాషించెను' అనుటయు పాండవులసమ్మతిపై సంధి పొసగజేయుటకై వచ్చిన శ్రీకృ

ష్ణునితో సంధి పొసగనీయకుండచేయు తలంపు కలిగి సంభాషించిన వాడు దుర్యోధనుడై యుండ, శ్రీకృష్ణునిపై దాని నారోపించు ప్రతివాదుల పాండితి నేమనవలెనో

శ్రీకృష్ణుడు కురుసభకు సంధి జెడగొట్టుటకే వెళ్ళె నన్నట్లు తేల్చిన ప్రతివాదులకు- ఆశ్రీకృష్ణుడు కురుసభనుండి మరలివచ్చిన తరువాత కర్ణాదులతో సంభాషించినదుర్యోధనునివాక్యమునుచూపుదము-

"అకృతేనైవ కార్యేణ గతః పార్థా నధోక్షజః
సఏనా న్మన్యునాఽఽవిష్టో ధ్రువందహ్యత్యసంశయమ్. "(అ 59

ఇచ్చట, అకృతేన కార్యేణ గత కార్యసిద్ధి కాకయే వెళ్ళిన అత డాగ్రహావిష్టుడై మనలను దగ్ధము చేయుననుట నిశ్చయము అని దుర్యోధను డనెను ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు సంధిజేయుట యను కార్యము కొరకు వచ్చినపుడే దుర్యోధనునిచే నది చెడగొట్టబడుటవలన వెళ్ళిపోయిన శ్రీకృష్ణుడు కార్యసిద్ధికాక వెళ్ళినవాడును, ఆగ్రహావేశము కలవాడను అగును కాని సంధిజెడగొట్టుటకే వచ్చినయెడల నది సిద్ధించినది కనుక దుర్యోధను డిట్లనుకొనుట అసంభవమగును.

క. తన వచ్చినకార్యము మన
మనుకూలత జేయకున్న హరి యలుక మెయిం
జని యప్పాండుతనూజులు
మనమున గినుకూనునట్టి మాటలు సెప్పుణ్ (ఆ-భా

మఱియు అర్జునుడు సైంధవుని వధింతునని ప్రతిజ్ఞ చేసినట్లు విని చింతించెడి ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునితో జెప్పుకొనిన విషయము జూడుము —

"యదా ప్రభృత్యుపప్లావ్యా చ్ఛాన్తి మిచ్ఛన్ జనార్దన
ఆగత స్సర్వభూతానా మనుకంపార్థ మచ్యుతః
తతో౽హ మబ్రువం సూత మందం దుర్యోధనం తదా
వాసుదేవేన తీర్థేన పుత్ర సంశామ్య పాండవైః
ప్రత్యాచష్ట స దాశార్హ మృషభం సర్వధన్వినామ్
అనుపేయాని జల్పన్త మనయా న్నాన్వపద్యత ' (ద్రోణ-అ85)

ఇచ్చట, శ్రీకృష్ణుడు లోకానుగ్రహబుద్ధితో సంధి జేయుటకై వచ్చినపుడు మందుడగు దుర్యోధనునితో శ్రీకృష్ణుని బురస్కరించుకొని నీవు పాండవులతో సంధిజేసికొను మని చెప్పియున్నాను అనునయముగా సంభాషించిన శ్రీకృష్ణుని దుర్యోధను డవినీతుడై తిరస్కరించినాడు.

తే "నేను ద్రోణుండు భీష్ముండు బూనిచెప్ప
శౌరిమాటలు మీరాజు సరకుగొనడ
సంధి గానీక కర్ణుండు సౌబలుండు
దుస్ససేనుండు నంపర మ్రించికొనిరి (ద్రోణ-అ3)

మఱియు భీమసేనగదాఘాతమున దొడలు విరిగి పడియున్న దుర్యోధనుడు అశ్వత్థామాదులతో నిట్లు చెప్పెను—

"యది వేదాః ప్రమాణం వో జితా లోకా మయా౽క్షయాః
మన్యమానః ప్రభావం చ కృష్ణ స్యామితతేజసః
తేన నచ్యావిత శ్చా౽హం క్షత్త్రధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్ (శల్య-అ5)

వేదములు ప్రమాణములైనపుడు నే నక్షయలోకముల జయించితినన్నమాట శ్రీకృష్ణప్రభావ మెఱిగియుండియు సంధిజేసికొను మని-బోధించిన శ్రీకృష్ణునిచే నేను యుద్ధమరణమను క్షత్త్రధర్మము నుండి తొలగింప బడలేను అని తాత్పర్యము ఇట్లెన్నియో ప్రమాణములున్నవి. శ్రీకృష్ణుడు సంధిజేయుటకే ప్రయత్నించెను దుర్యోధనుడే దానిని జెడగొట్టి యుద్ధమునకు సిద్ధపడెను కనుక ప్రతివాది ప్రసంగము "కూరాప స్తమైనది

— దుర్యోధనుడు నిరపరాధుడను పరిసంగము,
తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

'శ్రీకృష్ణునితో రాయబారసమయమున దుర్యోధనుడనిన యి క్రింది వాక్యములు సుయోధనానపరాధత్వము జెప్పును—

క వనితం బుచి రరణ్యం
బున నియమల బడితి మనుచు బోటరులై చం
పను జెరుప బూని మాందెస
గనలుదు రప్పాండుసుతు లకారణము కృష్ణా

మ అరయం దప్పొకి యింతనావలన లేదా ధర్మపుత్రుండు జూ
దరి వెంటందమకించి సౌబలుని చేతన్ భూమి గోల్పోయి ము
ష్కరుడై వెండియు నొడ్డగా నతడు నష్టప్రౌఢిమై గెల్వ నే
తెరువై నందన యిచ్చతో మెలగె నింతేగాక యేబూటయే.

గీ మాత్స్య పాంచాల పాండ్యాది మనుజపతుల
గూర్చికొని తార య్యంబు గోరి యెత్తి
విడిసి రింతియకాక యివ్విధము నుగ్ర
కర్మమున కేము దొడరుట గలదె చెపుమ (పు—26

ప్రతివాదులు, దుర్యోధనవాక్యముల జూపుటలో నింతమాత్ర- చూపి సంధి కంగీకరింపనని చెప్పినవాక్యమును చూపలేదు దాని జూడుడు—

ఉ. ఏమును వారు బంచికొని యేలుట గల్గదు పల్కకుండు మిం
కేమియు వారినూది మొన యించుక మోపినయంతమాత్రముక

భూమి యొనర్చి పాండునృపపుత్రుల కిత్తునె యెవ్వరైన పం
గ్రామమునం జయంబు గొని రాజ్యము సేయుట నిశ్చయించితిన్ ।

సంధి కంగీకరింపనివాడు దుర్యోధనుడే యని లోకులనుకొని పోవుదురని యీవాక్యమును ప్రతివాదులు దాచియుంచినారు. ఇట్టి ఈ వాక్యము దుర్యోధనాపరాధమును ప్రతివాదు లన్యాయదృష్టిని గూడ వ్యక్తము జేసినది కురుసభలో దుర్యోధనుడు తానపరాధి నని శ్రీకృష్ణునితో జెప్పగా శ్రీకృష్ణు డనిన మాటలు చూడుడు—

సీ. అరయంగ దప్పు లేదంటి నీవలన గీ డొకనాడు సేసియు నొక్కనాడు
సేయవె నీజనించినయది యాదిగా నుడుగక పాండవేయులకు జాల
నెగ్గు సేసితి విష మిడి పెనుబాముల గఱపించి నీరిలో గట్టి త్రోచి
లక్కయిల్ గాలిచి పెక్కుభంగుల జంప, దలచిన జావక ధర్మరక్ష.
ఆ. జేసి నెగడి రాచసిరి నొందియున్న జూ
పోపకీవు తీవ్ర పాపబుద్ధి
గనమి జూద మొకటి కల్పించి కపటంబు
సేయ దాన నెల్ల జేటు బుట్టె
తే. అన్నదమ్ములు నెత్తంబు లాడి సతుల
తలలు వట్టి సభాస్థలంబులకు నీడ్చి
చీర లొలిపింతురే యిట్టి వారినెందు
దడవుమా నీవొకండవు దక్క నధిప

ఉ. అప్పుడు నీవు కర్ణునను నాడిన మాటలు గొల్వులోపలం
జెప్పెదు నట్టివే కులము శీలము గల్గిన పుణ్యకాంత క
ట్లొప్పమి సేయు బెల్ల గనియున్న జనంబులు వించునుండగా
దప్పొక యింత లేదను విధం బది నీక చనుం గుమారకా.'
తే ఎత్తి విడిసినవారని యెల్ల తప్పు
బండవుల మీద బెట్టిన బ్రతుకు గలదె

దోణభీష్ములు తండ్రియు దోడు తోడ
జెప్ప తగుమాట నేమియు జెవుల సొరవు

క. శాంతి బొందుట నీకుం
గుంతీపుత్త్రులకు మేలగుఁ దాని నే
నింతయు నాడెద నది నీ
కెంతయు రుచియింపకునికి యెఱిఁగియుఁ (ఉద్యో-ఆ3)

ఈకృష్ణవాక్యములలో దుర్యోధను డాదినుండియు దుష్కార్యములే జేసియుండెనని యనినట్లును, ద్యూతమును కల్పించి కపటకృత్యము జరిపి ద్యూతసభలో జేసిన వస్త్రాపహరణాదిదుష్కార్యములు దుర్భాషణములు సభలో జెప్పదగినవా? నాడు నీదుశ్చేష్టలను కనులతో జూచియున్నవారి యెదుటనే నాతప్పులేదనుట నీకే చెల్లినది దుర్యోధనా అని యన్నట్లును స్పష్టము.

తన దుశ్చేష్టలను ప్రత్యక్షముగా జూచినవారియెదుటనే నాతప్పేమియు లేదనిన దుర్యోధనుని నిర్లజ్జప్రవృత్తిపై యాసభ్యులనేసాక్షులుగా జూ. నిరుత్తరుని జేసి దుర్యోధనాపరాధములను శ్రీకృష్ణుడే ధృవపరచియుండెను ఆదుర్యోధనుని మాటలనె పాటబాడిన ప్రతివాదుల కదే సమాధానము కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము

—॰ కురుసభలో జూపిన శ్రీకృష్ణుని విశ్వరూపము కార్యకారి కాలేదు
అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము ॰—

-మ॰ భా॰ చ కారులవ్రాత యిట్లున్నది— "అందరి మనస్సుల దనపక్షమునుండి మార్చుచున్న కృష్ణుని బంధింప సుయోధనుడు తలంచెనుగాని విదురాదుల యడ్డంకిచే నటులు చేయలేమ ఈ సమయమున జూ న విశ్వరూపము మహావిష్టుడగు నర్జునునకు

జూపిన విశ్వరూపమువలె గార్యకారి- కాలేదు. కార్యకారియే యైనచో ధృతరాష్ట్రు డర్ధరాజ్యమును దప్పక యొసగియే యుండును ' (పు178)

ఈవ్రాతలో కృష్ణుని దుర్యోధనుడు బంధింపదలచినట్లును, ఆస మయమున విశ్వరూపము జూపినట్లును వ్రాతవాడులే చెప్పుచు బంధించు-సంకల్పముడ గుటకును, విశ్వరూపప్రదర్శనమునకును సంబం ధము లేదని చెప్పుచున్నారు కృష్ణుని బంధించుటకు అందరి మనస్సుల దనపక్షమునుండి మార్చుటె కారణమని చెప్పినారు. దీనిచే నాటి శ్రీకృష్ణప్రసంగ మంత మనోహరము హితావహము నని స్పష్టమైనది. అట్టి శ్రీకృష్ణునే వ్రాతవాడు కభిమానపాత్రుడగు దుర్యోధనుడు బంధిం పదలచినాడన్నమాట

ఈవ్రాతకును, శ్రీకృష్ణుడు తనను దుర్యోధనుడు బంధింపనుద్య మించుటకు ధర్మజునితో జెప్పలేదు బ ధింప యత్నించె నను గాథ మృష యనియు, నది సౌతికాలమున కల్పింపబడిన దనియు జెప్పెడి భారతమీమాంసావాక్యము సత్యమె యని చెప్ప సాహసించుచున్నా డను॥ (179) అనుతమవ్రాతకును బరస్పరవిరోధము

దుర్యోధనుడు తన్ను బంధింపదలచె నని శ్రీకృష్ణుడు ధర్మజు నితో జెప్పియే యుండెను చూడుడు—

"నైష కామయతే ధర్మం నైష కామయతే యశః
జితంస మన్యతే సర్వం దురాత్మా కర్ణ మాశ్రితః
బద్ధ మాజ్ఞాపయామాస మమ చాపి సుయోధనః
నచ తం లబ్ధవాన్ కామం దురాత్మా పాపనిశ్చయః ' (ఉ. అ. 154)

ఇట్లుండ, భారతమీమాంసాకారులును మ భా. చ. కారు

టను చేసినది లోకద్రోహమే! ఇక దుర్యోధనుడు శ్రీకృష్ణుని బంధింప తలపెట్టిన దెప్పుడో తెలుపవలసియున్నది.

అసలు శ్రీకృష్ణుడు హస్తినాపురము జేరకపూర్వమే బయలు దేరినట్లును మార్గమధ్యమున వృకస్థలమునం దాగినట్లును, చారుల వలన తెలిసికొని రేపువచ్చెడి శ్రీకృష్ణున కిట్టి సత్కారములు చేయ వలె నని ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పినపుడే దుర్యోధను డిట్లనెను—

"ఇదన్తు సుమహత్కార్యం శృణు మే యత్సమర్థితమ్
పరాయణం పాండవానాం నియచ్ఛామి జనార్దనమ్
తస్మిన్ బద్ధే భవిష్యన్తి వృష్ణయః పృథివీ తథా
పాండవాశ్చ విధేయా మే స చ ప్రాతరిహైష్యతి
తత్రోపాయాన్ యథా సమ్య ఙ్నబుధ్యేత జనార్దనః
నచాపాయో భవేత్కశ్చి త్తద్భవాన్ ప్రబ్రవీతు మే" (ఉ అ-88)

నేనొక మహాకార్యము తలపెట్టితిని పాండవుల కాధారభూతు డైన కృష్ణుని బంధింతును అతడు బద్ధుడైనపుడు సర్వము నాకు విధేయమై యుండును ఆబంధించుటలో కృష్ణునకు దెలియకుండునట్లు నిర పాయములైన యుపాయములను నాకు నీవు చెప్పవలెను" అని.

కనుక శ్రీకృష్ణుడు రాకపూర్వమే యాదుర్బుద్ధి దుర్యోధనునకు బుట్టినది దానికి దగినయత్నముగూడ జేసివె శక్యముకాక విరమించు కొనెను. ప్రతివాదులు, విదురాదుల యడ్డంకిచే బంధింపలేదని వ్రాసి నారు.

ద్రౌపదీకేశాకర్షణ వస్త్రాకర్షణాది దుష్కార్యములలో నావిదు రాదుల యడ్డంకి యేమైనది? అప్పుడేల మానలేదు? ఒకని యడ్డంకిచే నూరకుండెడి రకమువాడా? నాడాద్రౌపదీపరాభవముచేతనే యాదు

సాహాయ్యము లుండగనది అట్లు కేశవుడు భగవానుని విశ్వరూపప్రదర్శన
విధానముచేతనే యీ మహాత్ముని యందు నరులకు ప్రభావసందర్భము
జూడుడు—

కురుసభలో గోపీజనవల్లభుని మహిమ చూచిన కర్ణ,
శకునులు సభనుండి లేచిపోయి యింట్లో నుండిరి. ధృతరాష్ట్రుడు,
భీష్ముడు, శ్రీకృష్ణునిచే మరల ఏమి చేయుదురు అని తోచుచున్నది
అందుచే మనమే ముందుగా నేకాకియైయున్న కృష్ణుని ధృతరాష్ట్రుడా
క్రోశించుచున్నను గాంధారి కంఠితము అని ఇట్లావస్థ చెప్పుటయ
మాలోచించి సాత్యకి ... సభలో
జెప్పెను అంతట విదురుడు వారిద్దరు యున్నను ... యని
ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పెను అప్పుడు శ్రీభగవానుడు—

"ఏష దుర్యోధనో రాజన్ యది ... త్
ఉపాస్తే ... సదయా సమ ... నృ

ధృతరాష్ట్ర సుయోధనను ... అట్లు కాదిమ్ము,
మీరుగలపెట్టిన పని జరుగవచ్చునని నేను శ్రీకృష్ణునకు ననుజ్ఞ నిచ్చుచు
న్నాను అని చెప్పగా ధృతరాష్ట్రుడు విదురునితో—

"క్షిప్రమానయతం పాపం రాజ్యలుబ్ధం సుయోధనమ్
సహామిత్రం సహామాత్యం ససోదర్యం సహానుగమ్

త్వరగా బాపాత్ముడైన దుర్యోధను సపరివారముగా దీసికొ
నిరమ్ము అని చెప్పగా విదురుడు వెళ్లి చెప్పినమీదట దుర్యోధనాది
వర్గము సభలోనికి వచ్చియుండగా మొదలించి 'మద్గ్రాహ్యః కేశవో
బలాత్' అనుచు దేవదానవులకు అడ్డుపడగు కృష్ణుని బంధింప
గలవా? అని నిందించెను.

అప్పుడు దుర్యోధనుడు విని యూరకుండెనుకాని నాకాసంకల్పము లేదని చెప్పుటకాని, విరమించినట్లు సూచించుటకాని జరుగలేదు ముఖవైఖరిని బట్టి విరమించినట్లు కనబడక పోవుటచే విదురుడుగూడ శ్రీకృష్ణుని మహిమను స్మరింపజేసి నీవాదుస్సంకల్పమును విరమించు కొననియెడల సపరివారముగా నీకు హాని తప్పదని బోధించెను అప్పటికిగూడ దుర్యోధనుని దుస్సంకల్పము తొలగలేదని ముఖవైఖరినిబట్టి గ్రహించి తనశక్తిని బ్రదర్శింపదలచి కృష్ణభగవాను డిట్లనెను—

'ఏకోఽహ మితి యన్మోహా న్మన్యసే మాం సుయోధన
పరిభూయ సుదుర్బుద్ధే గ్రహీతుం మాం చికీర్షసి
ఇహైవ పాండవా స్సర్వే తథైవాన్ధకవృష్ణయ
ఇహాదిత్యాశ్చ రుద్రాశ్చ వసవశ్చ మహర్షిభి
ఏవ ముక్త్వా జహాసోచ్చైః కేశవః పరవీరహా" (అ 3)

దుర్యోధనా నేనొకడనని తలంచి మౌఢ్యమున నన్ను దుర్బుద్ధీ! పట్టికొనదలచుచున్నావా? ఇక్కడ నేనొక్కడనే యుంటి ననుకొనుచున్నావా? పాండవు లిక్కడనే యున్నారు వృష్ణి, అంధక, వీరు లందరు నిక్కడనే యున్నారు ద్వాదశాదిత్యులి క్కడనే యున్నారు ఏకాదశరుద్రులును, అష్టవసువులును మహర్షులందరును యిక్కడనేయున్నారు అనుచు కృష్ణభగవానుడు అట్టహాసముగా నవ్వెను

అంతట కృష్ణభగవానుని సర్వావయవము నుండియు నొక్కసారి బ్రహ్మాదిదేవతలు, ఇంద్రాదిలోకపాలకులు ఆయుధపాణులైన బలదేవార్జునయుధిష్ఠిరాదులు యదువృష్ణిభోజాంధకవీరులు నుద్భవించిరి

వ. 'నేత్రశ్రోత్రనాసావివరంబుల సధూమధూమకేతు జ్వాలా జాలంబులు నిగిడె రోమకూపకలాపంబులం దరణికిరణనిభప్రభలు వెడలె నిట్లు దుర్నిరీక్ష్యంబగు నత్తేజోరూపంబు గనుంగొనం గొలదిగాక సకలజనంబులు నయనంబులు మొగిడ్చి అద్భుతభ

యాచకరసంబులతోడ గదలకుండ, నప్పుండరీకాక్షుండు నార
దాదిమహామును లెందును భీష్మవిదురద్రోణసంజయులయందును
కరుణాతరంగితంబగు కటాక్షవీక్షణం బొలయ వారలకు దివ్యదృష్టి
యొసగిన నాపుణ్యపురుషులు సాంద్రానందంబునం దేలుచుండిరి
(ఆం-భా)

ఇట్లు విశ్వరూపమును ప్రదర్శించి దుర్యోధనాదుల దుస్సంకల్ప
మున్మూలిత మొనర్చెను ఇట్లు దుర్యోధనదుస్సంకల్పోన్మూలనమున
గార్యకారియైన విశ్వరూపమును కార్యకారి కాలేదనుచున్నారు ప్రతి
వాదులు ఆహా యేమి విమర్శనము నేనసహాయుడనో సహాయుడనో
చూడుమని చూపిన విశ్వరూపమునకును అర్ధరాజ్యప్రదానమునకును
సంబంధ మేమున్నది? అప్పుడు శ్రీకృష్ణానుగ్రహమున దివ్యదృష్టినొంది
విశ్వరూపము దర్శించిన ధృతరాష్ట్రు డర్ధరాజ్య మేల యిచ్చియుండ
లేదని శంకింతురు కాబోలు ధృతరాష్ట్రు డిట్లు చెప్పియుండెను—

"యావద్బలం మే పుత్రేషు పశ్యతి స్తే జనార్దన
ప్రత్యక్షం తే న తే కించి త్పరోక్షం శత్రుకర్శన
కురూణాం శమ మిచ్ఛన్తం యతమానం చ కేశవ
విదిత్వైతా మవస్థాం మే నాతిశంకితు మర్హసి
న మే పాపోఽస్త్యభిప్రాయః పాండవాన్ప్రతి కేశవ '

శ్రీకృష్ణా నాపుత్రులవిషయమై నాశక్తి యెంతయుపయోగిం
చునో నీకు ప్రత్యక్షమైనదికదా నాకు పాండవులయెడ పాపిష్ఠాభిప్రా
యము లేదు కౌరవులకు శాంతినిగోరి యావచ్ఛక్తి యత్నించుచున్న
నాయవస్థ నెఱిగియున్న నీవు నన్ను శంకింపకుందువుగాక అని.

ఆపై శ్రీకృష్ణుడు వెళ్ళబోవునపుడు— 'వద త్వనిశ మాత్మానం
ధృతరాష్ట్రో మహీపతిః' అని, ధృతరాష్ట్రుడు తాను పరిష్కరించు

కపమగ్గుడనని చెప్పుచున్నాను కనక మీాయనుజ్ఞ దీసికొని వెళ్ళు
చున్నానని చెప్పి వెళ్ళెను ఈసందర్భమును బట్టి దుర్యోధనున కభి
మతముకాని పనిని స్వతంత్రించి చేయగల శక్తి ధృతరాష్ట్రునకు లేకుం
డుటచేతనే యాయుద్ధరాజ్య మీాయలేకపోయె నని విశద మగుచున్నది.

దుర్యోధనవశుడైన మొండి ధృతరాష్ట్రుకు దుర్యోధన సమ్మ
తిపై పాండవభాగ మిచ్చినచో ప్రశాంతి కలుగునుగా యాతడీయ
ననియు పాండవులు నల్లిగా ననిరింతు ననియు గత్తి నూరుచుండ
ధృతరాష్ట్రు డిచ్చినను లాభ మేమున్నది? కనుక విశ్వరూపదర్శనము
జేసియు పాండవులకు రాజ్యమీాయదలచియు దుర్యోధనుడు పడనీయ
డని ధృతరాష్ట్రుడు విరమించెను కనుక విశ్వరూపప్రదర్శనము కార్య
కారి కాకపోలేదు

ఇట్లుండ ప్రతివాదులు—, 'ఈవిశ్వరూపసందర్శనగాథ సౌతి
కాలమున కూర్పబడియుండు నని భారతమీమాంసాగ్రంథకర్త తల
పోయుట యుక్తముగానె యున్నది (పు- 79) అని వ్రాయుట యెంత
యుక్తమైనదో గ్రహింపుడు అనేకకర్తృత్వనిరాకరణమను ప్రథమ
భాగములో సౌతిక గ్రంథకర్తృత్వము లేదని నిరూపించియేయున్నాము

—• పదేపదే చూపు విశ్వరూపము లింద్రజాలములుగానే కాన్పిం
చును అనుప్రసంగము— తన్నిరాకరణము—

మ. భా చ కారిలవాత్రి యిట్లున్నది— 'యుద్ధానంతరము
ద్వారకకుబోవు మార్గములో ఉదంకుడను ముని కృష్ణుడు కురుపాం
డవులకు సంధిసేయక వృథాగా కురునాశనము చేయించె నని కుపి
తుడు కాగా నాతనికికూడ విశ్వరూపము జూపి యాతనిని లోబర
చుకొనె నని కలదు పదేపదే చూపు నీవిశ్వరూపములు జ్ఞానుల
పక్షమున నెటులున్నను శత్రువులపక్షమున నింద్రజాలములు గానే
కాన్పించెనుగదా (పు180)

ఇచ్చట ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది— జ్ఞానుల పక్షము, శత్రువుల పక్షము అని వ్రాయుటలో శత్రువులనగా జ్ఞానులకు శత్రువులా? లేక విశ్వరూపికే శత్రువులా? ఎట్లైనను మీరిచ్చు శత్రుశబ్దమునకు అజ్ఞానులనియే యర్థము పర్యవసించుచున్నది ఇప్పుడు మీ వ్రాతను జ్ఞానుల పక్షమొకటి అజ్ఞానుల పక్ష మొకటి, అని తాత్పర్యమేర్పడినది. ఇప్పుడు మీ రేపక్షములోనివారు విశ్వరూపమింద్రజాలమని గ్రహించినవారు దుర్యోధనునివలె జ్ఞానులలో జేరరు దినకరదీప్తి దివాంధములకొరకు గానట్లు విశ్వరూపప్రదర్శనము అజ్ఞానులకొరకు గాదు దివాంధములు దినకరదీప్తి నంధకారమనుకొనినట్లు అజ్ఞానులు విశ్వరూప మింద్రజాల మనుకొనవచ్చును శ్రీకృష్ణపరమాత్మ దివ్యదృష్టి నిచ్చి యెవ్వరికి విశ్వరూపదర్శనయోగ్యత ననుగ్రహించెనో వారికొరకే ఆ విశ్వరూపము ఇతరులు తబ్బిబ్బైన నిస్తేజస్కులై పడియుండుటకుమాత్రమే

మరియు, నేనైన యింద్రజాలికుడైనను అట్టి విశ్వరూపమును జూపగలిగినపుడు శ్రీకృష్ణుడు చూపిన దింద్రజాలమని భావింపవచ్చునేమో కాని యది లేనపు డట్లు భావించుట యజ్ఞానమే

ఇంకొకటి పదేపదేచూపు విశ్వరూపము లింద్రజాలములుగానే కాన్పించును' అను మాట ఇంద్రజాలములుగా గాన్పించునేకాని (అజ్ఞానులకన్నమాట) ఇంద్రజాలములుమాత్రము కావని ధ్రువపరచుచునే యున్నది

ఇంకొకటి ఇంద్రజాలములుగా గాన్పించునవి పదేపదేచూపు విశ్వరూపము లనుటవలన పదేపదే చూపకున్నచో విశ్వరూపము లింద్రజాలములుగా గాన్పింపక సత్యముగనే కాన్పించునని తేలుచున్నది.

ఇప్పుడు పదేపదే చూపు టనగా ఒకొక్కని కొక్కొక్కసారి చూపుటా? ఒక్కనికే అనేకసారులు చూపుటా? ఒక్కని కనేక

సారులు జూపనే లేదు ఒక్కొక్కని కొక్కొక్కసారి చూపినను ఆ యర్జునునకుగాని, యా యుదంకమహర్షికిగాని, ఆకురుసభలోనినారదాది మునిపుంగవులకుగాని భీష్మద్రోణ, విదుర, సంజయ, ప్రభృతులకుగాని యింద్రజాలముగా గాన్పింపనే లేదు దురదృష్టవశమున దుర్యోధనాదిగణమునకుమాత్రము అజ్ఞానముచే నట్లు కాన్పించెనో యేమో, ఆవిశ్వరూప మెట్టిదో యెరుగని ప్రతివాదులకు దుర్యోధనునకు దోచినట్లు తోచుట విచిత్రాంశము

ఇక కురుపాండవులకు సంధిసేయక కృష్ణుడు కురునాశనము చేయించె నని ఉదంకముని కుపితుడయ్యె' నను విషయమున్నది

దుర్యోధనునకు సంధి యను మాటయే కిట్టకపోవుటచే సంధి జరుగలేదు కాని శ్రీకృష్ణుడు సంధి సేయక జరుగకపోలేదని నిరూపించియే యున్నాము

ఉదంకమహర్షి- శ్రీకృష్ణా నీయుపదేశముచే గౌరవులు శాంతింపగా పాండవులు స్వరాజ్యమందు సుఖించుచున్నారా? అని ప్రశ్నించెను అపుడు శ్రీకృష్ణుడు మహర్షీ కౌరవులను శాంతింపజేయుటకు చాలప్రయత్నించితిని నాకు శక్యము కాలేదు బుద్ధిచేగాని, బలముచేగాని దైవము నతిక్రమింప శక్యము కాదని నీకు విదితమే భీష్మాదుల యొక్కయు నాయొక్కయు, హితోపదేశముల నతిక్రమించి కౌరవులు యుద్ధము చేసి మరణించిరి

ఇట్లు చెప్పగా మహర్షి- సర్వసమర్థుడ వగు నీవు కౌరవులను రక్షింపకపోవుటవలన నిన్ను శపించుచున్నా ననెను అపుడు శ్రీకృష్ణుడు నీకు నే నధ్యాత్మవిషయమును చెప్పెదను. అదివిని యాపై శాపము గానిమ్ము.నన్ను అల్పతపముచే దిరస్కరింపలేవు నీతపోహాని నాకిష్టము

లేదు అని యుత్తరము చెప్పగా మహర్షి— యధ్యాత్మవిషయము జెప్పుము అటుపై నేమిచేయవలెనో చూతును అని కోరగా శ్రీకృష్ణు డుపదేశించును—

"అహం విష్ణు రహం బ్రహ్మ శక్రోఽథ ప్రభవాప్యయః
భూతగ్రామస్య సర్వస్య స్రష్టా సంహారఏవచ
అధర్మే వర్తమానానాం సర్వేషా మహ మచ్యుతః
ధర్మస్య సేతుం బధ్నామి చలితే చలితే యుగే'
మానుష్యే వర్తమానేన కృపణాం యాచితా మయా
న చ తే జాతసంమోహా వచోఽగృహ్ణన్త మోహితాః '

బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిస్వరూపుడను నేనే, సృష్టిస్థితిలయకర్తను నేనే అధర్మ భూయిష్ఠమైన కాలములో ధర్మసేతువును బంధించుచుండువా డను నేనే మనుష్యరూపముతో నున్న నేను కౌరవుల కై తయో సంధి కై యాచించితిని వారు మూఢులై గ్రహింపరేరు. ఇట్లు బోధింప గా మహర్షి—

'అభిజానామి జగత కర్తారం త్వాం జనార్దన
నూనం భవత్ప్రసాదోఽయ మితి మే నాస్తి సంశయః
చిత్తంచ సుప్రసన్న ంమే త్వద్భావగత మచ్యుత
వినివృత్తం చ మే శాపా దితి విద్ధి పరంతప
ద్రష్టుమిచ్ఛామి తే రూప మైశ్వరం తన్నిదర్శయ '

శ్రీకృష్ణా నిన్ను జగత్కర్తగా దెలిసికొంటిని యిది నీయనుగ్ర మే. నాచిత్తము పరిశుద్ధమైనది శాపసంకల్ప మంతరించినది నీయీ శ్వరస్వరూపమును దర్శింప నిచ్ఛ యున్నది అనుగ్రహింపుము '

అని ప్రార్థింప నప్పుడు విశ్వరూపము బ్రదర్శించి యనుగ్రహిం చెను ఇట్లు అధ్యాత్మోపదేశమాత్రముతో చిత్తశుద్ధి కలిగి విధేయ

ష్టై యూపై విశ్వరూపము జూడగోరెనని గ్రంథమందుండగా లోబరచుకొనుటకే విశ్వరూపము జూపి కుపితుని లోబరచుకొనె నని ప్రతివాదులు వ్రాయుట కేమనవలెనో

ఈయుదంకవృత్తాంతమువలన శ్రీకృష్ణునిది నిష్కపటవృత్తియే యని స్పష్టమగుచున్నందున ప్రతివాదులు — "శ్రీకృష్ణుడు పాండవపక్షముగా మెలగి దుర్యోధనాదులకెట్టులనైన వంచన చేయవలయు ననియే తలచియుండెను' (పు- 80) అని వ్రాసినదికూడ పరాస్తమైనది

—. శ్రీకృష్ణుడు సామముతో సంధివాక్యము లారంభింపక దుర్యోధనాదులకు కోపము ద్రేకింపజేసె నను ప్రసంగము తన్నిరాకరణము.—

మ భా చ. కారుల వ్రాత యిట్లున్నది—

'శ్రీకృష్ణుడు సంధివాక్యముల నించుకంతయు సామారంభముగా గాక దుర్యోధనాదుల యపకృతులను ముందర నుద్ఘాటింపుచునే ప్రారంభించి దుర్యోధనాదుల కోపము నుద్రేకింపజేసెను. ద్రౌపదీపరిణయానంతరము పాండవుల కర్ధరాజ్య మిచ్చుటతో ముగిసిన దుర్యోధనాపరాధముల నేల కృష్ణుడు సంధిసమయమున ద్రవ్వుకొనవలెను (పు—204)

శ్రీకృష్ణుని సంధివాక్యములు సామారంభముగా లేవనుచున్న ప్రతివాదులు—'దుర్యోధనుడు తన్ను బంధింప బూనెను' అను మాటను యుధిష్ఠిరునితో శ్రీకృష్ణుడు చెప్పనందున నాగాథ యసత్యమని వ్రాసినవారు కనుక యుధిష్ఠిరునితో శ్రీకృష్ణుడు కురుసభలో నేమి జరిగినట్లు చెప్పెనో అది సత్యమని వారంగీకరింపవలసియే యున్నది కనుక యుధిష్ఠిరునితో శ్రీకృష్ణుడు తానెట్లు సంధివాక్యములు నడిపితి నని చెప్పెనో ప్రతివాదులకు వినిపింతము—

'సామ్య మాదౌ ప్రయుక్తం మే రాజన్ సౌభ్రాత్ర మిచ్ఛతా
యదా నాద్రియతే వాక్యం సామపూర్వం సుయోధనః
తదా మయా సమానీయ భేదితా స్సర్వపార్థివాః
మ్యాతతో ధార్తరాష్ట్రాణాం విద్రాం కృత్వా తథా పునః
భేదయిత్వా నృపాన్ సర్వాన్ వాగ్భిర్మంత్రేణ చాసకృత్
పున స్సామాభిసంయుక్తం సంప్రదాన మథాబ్రువమ్
సర్వం భవతు తే రాజ్యం పంచగ్రామా న్విసర్జయ
అవశ్యం భరణీయా హి పితు స్తే రాజసత్తమ
ఏవ ముక్తోఽపి దుష్టాత్మా నైవ భాగం వ్యముంచత
దండం చతుర్థం పశ్యామి తేషు పాపేషు నాన్యథా. (ఉద్యో అ150)

యుధిష్ఠిరా మొదట సామోపాయముతో బోధించితిని. దాని వాడు సమ్మతింపలేదు అప్పుడు ఆతడు దుశ్శేష్టల నెత్తుకొని భేదోపాయముతో సభాసదుల కాతనియందు ప్రీతి లేకుండ భేదింపజేసితిని. మరల సామపూర్వకముగా దానోపాయము నాశ్రయించి నీకే రాజ్యముండనిమ్ము పాండవులు మీరు పోషింపవలసియున్నది కనుక నైదుగురికై నైదు గ్రామములు విడిచిపెట్టుము అని బోధించితిని. ఆదుష్టుడు దానికి నంగీకరింపలేదు ఇక చతుర్థోపాయమగు దండమే శరణ్యము. అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెను.

దీనివలన సంధివాక్యములు సామారంభముగనేజరిగినట్లుస్పష్టము. కానప్రతివాదిప్రసంగము త్యాజ్యము ఎప్పుడో ముగిసిపోయిన దుర్యోధనాపరాధములను సంధిసమయమున శ్రీకృష్ణుడేల త్రవ్వికొనవలసి వచ్చెనో అను ప్రతివాదులకు దెలుపునది ఆదినుండియు పాండవుల యెడ నీవెన్నియపరాధములు చేసియున్నను సహించి పడియున్న యాసత్పురుషులయందు నీ వింత శత్రుత్వము వహింపవచ్చునా అని బోధించుటకై వానిని త్రవ్వవలసివచ్చెను

మరియు నేను నిరపరాధుడ నని యాప్రతివాదులు వెనుకజూపి పట్లుపలికినదుర్యోధనునకు ఆతడాదినుండియు జేసియున్న యపరాధములను వెనుకజూపబడినట్లు తెలుపుటకై అవి త్రవ్వవలసివచ్చెను.

మరియు — అది భేదోపాయము. దుర్యోధను డెవ్వారి బలము జూచుకొని యుద్ధమునకు గాలు దువ్వుచుండెనో వారి కాతనియందు ప్రీతి లేకుండ జేయుటకు జ్ఞాతిద్రోహరూపము లైన దుర్యోధనుని దుర్మార్గము లుద్ఘాటింపబడినవి.

శ్రీకృష్ణుడు సంభాషించునపుడు దుర్యోధనాదుల కోపము నుద్రేకింపజేసెను' అని వ్రాసిన ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది ఎట్లు సంభాషించిన వారల కోప ముద్రేకింపకుండునో చెప్పగలరా వారిది వారికిమ్మని, లేక స్వల్పముగా నైన నిమ్మని చెప్పుటకంటె సంధి నిమిత్తమైన సంభాషణము ఏముండును? ఆమాట, సూదిమొనమోపి నంతైన నేను వారికీయనని కూర్చుండిన దుర్యోధనునకు కర్ణకఠోరమే ఇమ్మని చెప్పక సంధికై సంభాషించు టెట్లు ఇయ్యననువాని కామాటపై కోపముద్రేకింపకుండు టెట్లు? కనుక ప్రతివాదుల దసంగత ప్రసంగము.

నాటి కురుసభలో నున్న కణ్వ, నారద, జామదగ్న్యాదిమహర్షులుకూడ శ్రీకృష్ణోపదేశమును బహునిదర్శనములతో వివరించి యిదియే హితావహమని బోధించినారు భీష్మ, ద్రోణ, విదుర, ధృతరాష్ట్ర ప్రభృతులు శ్రీకృష్ణోపదేశ మవశ్యాశ్రయణీయ మని నొక్కిచెప్పి గాంధారికూడ భీష్మద్రోణులు చెప్పినట్లు కృష్ణార్జును లజేయులే కనుక దుర్యోధనా

“ప్రపద్యస్వ మహాబాహుం కృష్ణ మక్లిష్టకారిణమ్ ।
ప్రసన్నోహి సుఖాయస్యా దుభయోరేవ కేశవః ॥

నీవు శ్రీకృష్ణు నాశ్రయింపుము అతని ప్రసన్నత ఉభయపక్షములకు సౌఖ్యావహము. అనియే చెప్పుచువచ్చెను.

ఇట్లు మహర్షులు, ఆప్తులు, తల్లిదండ్రులుకూడ శ్రీకృష్ణోపదేశమునకు హర్షించి యట్లు చేసిసుఖింపుమని యెంతచెప్పినను వినక చం

పుటో చచ్చుటో కావలసినదే యని మూర్ఖత వహించిన దుర్యోధ
నుడు నిరపరాధుడనియు, శ్రీకృష్ణుడు సంధిజరుగకుండ జేసె ననియు
ప్రతివాదులనుట యెంతయు వింత

—♦ శ్రీకృష్ణుడేసంధి పొసగకుండ జేసెనని గాంధారీవాక్యములచే
స్పష్టము ' అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము ♦—

మ. భా. చ. కారుల వ్రాత ఇట్లున్నది— ' ఈగాంధారీవాక్య
ములచేగూడ కృష్ణుడేసంధి పొసగకుండ జేసెననిస్పష్టమగుచున్నది-

"ఇచ్ఛతోపేక్షితో నాశః కురూణాం మధుసూదన
యస్మా త్త్వయా మహాబాహో ఫలం తస్మా దవాప్నుహి '

ఓకృష్ణా నీవిచ్ఛయించుట వలననే కౌరవుల నాశ ముపేక్షింప
బడెను. అందువలన నీవాఫలము ననుభవింతువుగాక. ఇది గాంధా
రిపాలికలనిలో యుద్ధమృతుల జూచునప్పు డవిన మాట ' (పు183)

ఈగాంధారీవాక్యములో నాశః ఉపేక్షిత ' అని యుండుటవలన
ఇష్టమై నీ వుపేక్షించుటనుబట్టి నాశము కలిగినది నీవు కలుగజేసికొనిన
నశింతురా? అని దుఃఖించినట్లు స్పష్ట మగుచున్నది అంతియకాని
నీవు కలుగజేసికొని సంధి పొసగకుండ జేసి యిట్లు నశింపజేసితివన్నట్లు
లేదు కృష్ణభగవానుడు సంకల్పసిద్ధుడుకనుక వీరు నశింపకుండవలెనని
సంకల్పించినయెడల జీవించియుందురుకదా అని పుత్రశోకసంతప్తురా
లగు గాంధారి కప్పు డనిపించినది

ఇంకొకటి—ప్రతివాదులు చూపిన శ్లోకమునకు వెనుక గాంధారి
వాక్యము లిట్లున్నవి —

' తదైవ నిహతాః కృష్ణ మమ పుత్రా స్తరస్వినః
యదైవాఽకృతకామ స్త్వ ముపప్లావ్యం గతః పునః '

శ్రీకృష్ణా సంధికై వచ్చిన నీవు అకృతకాముడవై అనగా కోరిక నెరవేరనివాడవై తిరిగి పాండవులకడకు, ఎప్పుడు వెళ్లియుంటివో అప్పుడే పుత్రులు మరణించిరి అని చెప్పి, భీష్మద్రోణులు, నాతో నీవు పుత్రప్రేమను వదలుకొనుమని దూరదృష్టితో నాడే చెప్పియున్నారు అని దుఃఖించి భూమిపై బడి— 'శోకమూర్ఛితా దుఃఖోపహతవిజ్ఞానా కోపపరీతాంగీ, పుత్రశోకపరిప్లుతా, జగాద శౌరిమ్' ఒడలెరుగని స్థితిలో పుత్రశోకమును ప్రతివాదులు చూపిన వాక్యము లనినది

అట్లు యస్మా వాకృతకామ స్త్వం అనుచు సంధికై వచ్చిన నీకోరిక నెరవేరకపోయె నని యామె విలపించియుండ, సంధి పొసగకుండ జేసితివని విలపించినదని ప్రతివాదు లపలపించుట విచిత్రాంశము.

నీవాఫల మనుభవింతువుగాక అని ప్రతివాదులన్నట్లుగాంధారి యనినది. ఇంకను, శపించుచున్నానని చెప్పి నీజ్ఞాతులు హతు లగుదురు పుత్రమిత్రాదులు హతులుకాగా నీవుకూడ కుత్సితోపాయమున నిధనము పొందుదువు అనికూడ ననినది అట్లనునప్పటి కామె శోక మూర్ఛిత దుఃఖోపహతవిజ్ఞాన పుత్రశోకపరిప్లుత, కోపపరీతాంగి యైయున్నది ఒడలెరుగనిస్థితిలో నాడిన యామెమాటలనుబట్టికొని కృష్ణభగవానుని నిందింపబూనిరి ప్రతివాదులు ఆగాంధారీశాపవాక్యములపై కృష్ణభగవాను డేమనెనో చూతము—

క. అనిఘోరంబుగ బలికిన విని విపులమనస్కుడైన విష్ణుడు చిఱునవ్వున నాననమొప్పగ నవ్వనితకు నిట్లనియె గౌరవస్తుత్యముగన్

తే. మున్నకాదె యాదవులకు మునివరేణ్య
కలితదారుణశాపంబు గలదు నీకు
నేల చర్వితచర్వణ మిట్లు సేయ
దీన నీవేమి ప్రిప్సితి దాని జెప్పుము

క. యదువంశజాతులకు తప్పదు నాశము వారి సుకలు బరిమార్పగ లే
రది కారణంబుగాగ దెగుదు రొండొరుచేత రణముఘోరత్వముగన్

వ. ఇట్లు పలికిన యచ్యుతుండు, అద్దేవి నుద్దేశించి లేవమ్మా మృతు
లైన సకలబంధుమిత్రులకు నగ్నికార్యంబులు సేయింపవలయు నని
వెండియు —

సీ. "వినుము గాంధారి నీతనయుండు చేయు దు
ర్నయము లెఱుంగవె నాకు నీకు
శాంతనవునకు నాచార్యవరునకు బాహ్లి
కునకు దండ్రికి మాన్ప గొలదిగాని
దుర్మానమున నట్లు దొడరి యిట్లయ్యె మీ
యపరాధమున వచ్చినట్టి కీడు
నకు నింత నోర్వంగ నను బాసదగునె యు
మ్మలికంబు ధృతిఁ బట్టి మాన్పు మింకఁ

తే. జేటునకుఁ జావునకు వగఁజెందు జనుల
కినుమడింపదె మానసమున నలంత
రాచకూతుండ్రు సుతుల సంగ్రామవిరత
హృదయులగువారి గాంచ గోరుదురు కాదె

వ అని చెవిసూడినట్లు పలికినవిని నిరుత్తరయైగాంధారియూరకుండెను.

ఈగ్రంథముచే కృష్ణభగవానుని సామనస్యము, పుత్రశోకార్త
రాలగు గాంధారి తోడదరపాటు స్పష్టము. నీవు, నేను ధృతరాష్ట్రుడు
అందరము చెప్ప నిష్ఫలమైన యుద్ధసంకల్పమును మాన్పలేకపోతి మని
కృష్ణభగవానుడు పలికి మీయపరాధమున జరిగిన పనికి నన్నిట్లన
వచ్చునా? అని యడిగినట్లును, గాంధారి నిరుత్తరయై యున్నట్లును
స్పష్టము కనుక, తల్లిదండ్రులవలె సంధి జేసికొనుమని యుపదేశించిన

కృష్ణభగవానుని గూర్చి ప్రతివాదు లెంత విరుద్ధముగా వ్రాసిరో ప్రాజ్ఞు లెఱిగికొందురుగాక.

ఇంకొకటి—యుద్ధమృతులను జూచెడి యాసమయమందే యుధిష్ఠిరుడు గాంధారికి వందనము జేయవచ్చినపుడు ఆమె యాతనిని శపింప కుండుటకై వేదవ్యాసభగవానుడు ప్రత్యక్షమై గాంధారితో నిట్లనెను

దుర్యోధనుడు యుద్ధారంభములో నీయొద్దకు వచ్చి అమ్మా నాకు నీవిజయాశీర్వచన మిమ్మని నిన్ను యాచించినపుడు 'యతో ధర్మ స్తతో జయః' అని పలికితివి అట్లు పలుకుటలో పాండవపక్షమున ధర్మమున్నదనియేకదా నీతాత్పర్యము అప్పు డంత సహనశీలవై యిప్పుడేల సహింపవు? ధర్మజ్ఞురాల నీవధర్మము విడువుము. నీవు నాడు పలికిన మాటను ధర్మమును స్మరించి నీసుతులగు పాండవులయందు శాంతి వహించియుండుము

ఈమాటలను విని గాంధారి—

'భగవ న్నాభ్యసూయామి నైతా నిచ్ఛామి నశ్యతః
పుత్రశోకేన తు బలా న్మనో విహ్వలతీవ మే
దుశ్శాసనాపరాధేన శకునే స్సౌబలస్య చ
కర్ణదుర్యోధనాభ్యాంచ కృతోఽయం కులసంక్షయః
నాపరాధ్యతి బీభత్సు ర్న చ పార్థో వృకోదరః
నకుల స్సహదేవశ్చ నైవ రాజా యుధిష్ఠిరః "(స్త్రీపర్వ)

మహర్షీ పాండవులపై నా కసూయ లేదు. వారికి చేటుకలుగవలె నని కోరెడిదానను కాను పుత్రశోకముచే నామనస్సు తొట్రుపడిపోవుచున్నది. శకుని దుశ్శాసనుల దుర్మార్గులనుబట్టి కర్ణదుర్యోధనుల మూలమున కులక్షయము సంభవించినది. పాండవు లెవ్వారి

యందును అపరాధము లేదు అని పలికినది కనుక కౌరవకులక్షయమునకు— అదుష్టచతుష్టయమే మూలముకాని పాండవులు, శ్రీకృష్ణుడు కారనుట కీగాంగారీవచనమే సాక్షి.

ఇంకొకటి— యుద్ధమృతులను జూడవచ్చి శోకించు ధృతరాష్ట్రుడు— నేను దుర్మతినై యాప్తులు చెప్పినట్లు చేయకపోవుటవలన నింత దుఃఖము కలిగిన దని పరితపించుటలో నిట్లనుకొనెను —

'న కృతం సుహృదాం వాక్యం జామదగ్న్యస్య జల్పత
నారదస్యచ దేవర్షేః కృష్ణద్వైపాయనస్య చ
సభామధ్యేతు కృష్ణేన యచ్ఛ్రేయోఽభిహితం మమ
అలం వైరేణ తే రాజన్ పుత్రి స్సంగృహ్యతా మితి
తచ్చ వాక్య మకృత్వాఽహం భృశం తప్యామి దుర్మతి
నహి శ్రోతాస్మి భీష్మస్య శర్మయుక్తం ప్రభాషితమ్'

నాటికురుసభలో శ్రీకృష్ణుడు, పాండవులతో వైరము మాని వారిని జేరదీయుమని నాకు హితోపదేశముజేసియుండ దుర్మతినై విన కపోతిని. జామదగ్న్యుడు చెప్పినను వినకపోతిని. నారదమహర్షి చెప్పినను వినకపోతిని వ్యాసమహర్షి చెప్పినను వినకపోతిని. భీష్ముడు చెప్పినను వినకపోతిని ఇప్పుడు దాని ఫల మనుభవించుచున్నాను అని.

ఇట్లు పుత్రశోకములోనుండికూడ సంధి జేయవచ్చిన శ్రీకృష్ణుని మాటలను తిరస్కరించినందువలన నిట్టి కష్టము ప్రాప్తించినదని ధృతరాష్ట్రుడు గోలపెట్టియుండ ప్రతివాదులు శ్రీకృష్ణుడే సంధి చెడగొట్టెనని వ్రాయుట యెంత చిత్రమో కదా! ఇట్టి వ్రాతలు లోకమున కెంత హానికరములు ఇక దీనిని విడిచి విషయాంతర మందుకొందము.

—: "యావద్భగవద్గీతయొక్క కర్తృత్వము శ్రీకృష్ణునకు లేదు" - అనుప్రసంగము—తన్నిరాకరణము :—

మ. భా. చ. కారులవ్రాత యిట్లున్నది—

'యావద్భగవద్గీతయొక్క కర్తృత్వము శ్రీకృష్ణునకు లేదని తల చువారు గలరు అది సత్యమేమై యుండును. కారణ మేమన మహాయుద్ధము సంప్రాప్తమై యుక బాణములను విడువబోవుచుం డగా నర్జునునకు నాఱువందలయిరువదిశ్లోకముల నాశువుగా గవి త్వము చెప్పి యుపదేశించె ననుట యయుక్తముగానె కాన్పిం చును ఆసమయమున కృష్ణార్జునులకు జరిగిన సంభాషణము సేసంజ యుడో విని హిమాలయమున భారతరచనము చేయు వ్యాసునకు జెప్పగా నతడు కొంత పెంచి వ్రాసియుండును (పు-185)

ఈప్రతివాదుల కొంకింత బోధితము ఏగ్రంధమునకు 'భగవద్గీత' అను పేరు కలదో ఆపేరే యాపేరులోని భగవచ్ఛబ్దమున కర్థమైయున్న కృష్ణభగవానుని సంబంధము ఆగ్రసమంతకును గలదని తెలుపుచుండ యావద్గ్రంధసంబంధము శ్రీకృష్ణునకు లేదనుట వింత అన్నిశ్లోకముల నంతలో నాశుకవిత్వము జెప్పి యెట్లుపదేశించెనందురా మహాభారత కర్త వ్యాసమహర్షియైయుండ మహాభారతాంతర్గతమగు భగవద్గీతకు శ్రీకృష్ణుడు కర్తయని చెప్పువా డెవ్వడు? అట్లైన భగవద్గీతకు వ్యాస సంబంధమేకాని శ్రీకృష్ణసంబంధ మెట్లందురా వినుడు— ప్రవృత్తి ధర్మము, నివృత్తిధర్మము అని ద్వివిధమైయున్న వేదోక్తధర్మమును శోకమోహమహోదధిమగ్నుడైన యర్జునునకు కృష్ణభగవానుడుప దేశించెను. ఆయుపదేశింపబడిన విషయమునే సర్వజ్ఞుడగు వ్యాసమ హర్షి యేడువందల శ్లోకములుగా రచించెను ఇట్లు గీతావిషయోపదే శమునుబట్టి శ్రీకృష్ణసంబంధము, గీతాగ్రంధరచనను బట్టి వ్యాససంబం

సము గీతకు గలిగినది చూడుడు– శాంకరభాష్యము—

'వైదికం హి ధర్మద్వయ మర్జునాయ శోకమోహమహోదధౌ నిమగ్నా యోపదిదేశ తం ధర్మం భగవతా యథోపదిష్టం వేదవ్యాస స్సర్వజ్ఞో భగవాన్ గీతాఖ్యై స్సప్తభి శ్శ్లోకశతై రుపనిబబన్ధ'

ఇక, బాణములు విడువబోవుచుండగా నంతవిషయ ముపదేశించుట, అయుక్తమందురా? గీతోపదేశ మెప్పుడో బాణప్రయోగ మెప్పుడో చూడుడు—

'గీతాప్రస్తావః యుధిష్ఠిరేణ రథా దవరుహ్య భీష్మాద్యభివాదనపూర్వకం తేభ్యో జయాశీర్గ్రహణమ్ యుధిష్ఠిరే పునర్భ్రాతృభిస్సహ రథారూఢే సన్నాహభేరీవాదనమ్ కురుపాండవసేనయోర్యుద్ధారంభః'

ఈక్రమమునుబట్టి సన్నాహభేరీవాదనమైనగాని యుద్ధారంభము లేదు ఉభయపక్షసేనలు వ్యూహములు పన్నుకొని సిద్ధముగా నుండు సమయమున గీతోపదేశము ముందైనది తరువాతనే యుధిష్ఠిరుడు– సోదరులు వెనుకవచ్చుచుండ కౌరవసేనయొద్దకు పాదచారియై వెళ్ళి భీష్మద్రోణాదులకు నమస్కరించి వారి జయాశీర్వాదములు స్వీకరించి, మరల వచ్చి సోదరులతో రథము నధిష్ఠించి సన్నాహభేరీవాదనము గావించినపిమ్మట బాణప్రయోగము జరిగినది కనుక గీతావిషయోపదేశమున కది సమయము కాకపోలేదు "అప్పుడు కృష్ణార్జునులకు జరిగిన సంభాషణము నేసంజయుడో చెప్పగా హిమాలయమందు భారతము వ్రాయుచున్న వ్యాసుడు వించి వ్రాసియుండు' నను (ప్రతివాదు) యూహ మెచ్చదగినది ఇట్టి వేదాంతోపదేశములు– తెగింపుమాటలు. పిమ్మట నేడువందలశ్లోకములకు మించిన భగవద్గీతగా బరిణమించినది' (పు-185) అను ప్రతివాదులకు విద్యాగంధ మెంత కలదో స్పష్టమైనది.

— ‘శ్రీకృష్ణునకు ఉద్ధబొట్టు, ఊర్ధ్వపుండ్రము అంగారముద్రలు తగిల్చి’ రను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము—

మ భా చ కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— భారతీయవాఙ్మయమున భగవద్గీతకు గల పూజ్యత యద్వితీయము శ్రీశంకరాచార్యాదులగు మహామహులమితభాష్యములను వ్రాసిరి అహూహ్యామతచిహ్నితుడగు శ్రీకృష్ణునకు అద్వైతు లడ్డబొట్టును విశిష్టాద్వైతులు ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములను ద్వైతులు అంగారముద్రలను దగిల్చిరి ఇపుడు క్రైస్తవులు మహమ్మదీయులుకూడ గీతలను పఠించుచుండుటచే భవిష్యత్తున సిలువ చిహ్నమును, చంద్రాంకితమునుగూడ శ్రీకృష్ణుడు ధరించువాడు కావచ్చును (పు 86)

ఇది యొకరకమైన యెత్తిపొడుపు ‘శ్రీకృష్ణు డహూహ్యామతచిహ్నితు డట’ అనగా నూహింపనలవికాని మతచిహ్నము కలవాడని యర్థము, అది నిజమే భగవంతుని స్వరూపస్వభావములు, ఊహకు (అనుమానమునకు) గోచరించునవి కావనియు, శాస్త్రైకసమధిగమ్యములే యనియు శాస్త్రయోనిత్వాధికరణమున విశదీకరింపబడి యుండలేదా

‘ద్వైతాద్వైతవిశిష్టాద్వైతు లొక్కొక్క బొట్టును తగిల్చిరట’ ఔను వైదికసంప్రదాయానువర్తు లందరు తమతమ సంప్రదాయముల కనుగుణముగా నలంకరించి భజించుట— శ్రీకృష్ణుడు భగవంతు డనుటకు తార్కాణము

“క్రైస్తవులు, మహమ్మదీయులు ముందు తమమతచిహ్నములుగూడ ధరింపజేయుదురట, జగదీశ్వరుడు ఆయాసంప్రదాయములకు జెందిన మనుజులు స్వకీయసంప్రదాయపద్ధతుల ననుసరించి తన్నారాధించినపుడే సంతుష్టుడగును వారుకోరిన ఫలము నిచ్చుచుండును కనుకనే “యే యథా మాం ప్రపద్యన్తే తాం స్తథైవ భజామ్యహమ్’ అని భగవంతుడు చెప్పెను

కనుక, ప్రతివాదులు కృష్ణభగవానుని నిందించి చేటుదెచ్చు కొనక స్వకీయ సంప్రదాయానుగుణముగా భజించి బాగుపడగోరు చున్నాము

—. 'శ్రీకృష్ణుని గీతోపదేశముసరిగా బోధపడలేదని యర్జునుడు మరల జెప్పుమని యడిగెను అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము '—

మ. భా చ. కారుఁ వ్రాసి యున్నాడు — 'కురుక్షేత్రమున జెప్పిన యంశములు తొందరలో నుండుటచే నాకు సరిగా బోధపడ లేదుగానఆగీతాంశముల మరలజెప్పుమని యర్జునుడుఇందప్రస్థపురిలో శ్రీకృష్ణ నడిగెను శ్రీకృష్ణుడును ఆ యంశములు నాకును సరిగా జ్ఞాపకము లేవని అనుగీత, చెప్పెను (పు186)

ఆహా, భగవద్గీతసరిగా బోధపడలేదని యర్జునుడన్నాడట గీత నుపదేశించి—

'కచ్చి దేత చ్ఛ్రుతం పార్థ త్వయైకాగ్రేణ చేతసా
కచ్చి దజ్ఞానసంమోహః ప్రనష్టస్తే ధనంజయ

పార్థా ఏకాగ్రతతో వింటివా? నీయజ్ఞానమోహములు తొలగెనా? అని యడుగ పార్థుడు —

"నష్టో మోహః స్మృతిర్లబ్ధా త్వత్ప్రసాదా న్మయాఽచ్యుత
స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరిష్యే వచనం తవ'

అనుచు శ్రీకృష్ణా నియనుగ్రహమున నాకు దెలిసినది. మోహము తొలగినది సందేహనివృత్తి యైనది నీవు చెప్పినట్లు చేయుదును. అని చెప్పియుండెను.

దీనినిబట్టి యర్జునునకు బోధపడుటయేగాదు- బోధకు ఫలితమైన మోహనివృత్తియు దానికి ఫలితమైన స్వధర్మాచరణముకూడ కలిగినది కనుక ప్రతివాదులమాట యప్రమాణము శ్రీకృష్ణునకుకూడ నాకును సరిగా జ్ఞాపకము లేదని యనుగీత చెప్పె' నట ఈయనుగీతకు ప్రస్తావ మేమనగా, శ్రీకృష్ణా నీవు ద్వారకకు వెళ్ళబోవుచున్నావు. నా దొక ప్రార్థన కలదు-

'యత్తద్భగవతా ప్రోక్తం పురా కేశవ సౌహృదాత్
తత్సర్వం పురుషవ్యాఘ్ర నష్టం మే భ్రష్టచేతసః

నాకు నీవప్పు డుపదేశించిన విషయమునకు మరపుతగిలినది దానిని వినగోరుచున్నాను అని ప్రార్థించెను ఇక్కడ నష్టమైనది అను మాటకు బోధపడలేదని యర్థము కాదు విస్మృతి కలిగిన దని యర్థము అనుగీతావతరణికలో శ్రీగౌడపాదాచార్యులవారిట్లే వ్రాసియున్నారు చూడుడు —

'కురుక్షేత్రే భగవదుపదిష్ట మాత్మతత్త్వోపదేశం విషయభోగప్రావణ్యేన విస్మృత్య పున స్తదేవాత్మతత్త్వం జ్ఞాతుం భగవన్తం పృచ్ఛతి

అడిగినప్పుడు చెప్పబడినది యనుగీత అంగా గీత ననుసరించి చెప్పబడిన దని యర్థము ఇట్టిస్థితిలో శ్రీకృష్ణుడు నాకును సరిగా జ్ఞాపకములేదనె ననిన ప్రతివాదుల దెంత సాహసము

అపుడు శ్రీకృష్ణుడు అది యావిధముగా జెప్పుటకు శక్యము కాదు

'ఇతిహాసన్తు వక్ష్యామి తస్మిన్నర్థే పురాతనమ్'

ఆవిషయమైన యితిహాసమును నీకు జెప్పెదను. అనుచు అనుగీతాపర్వము 6వ అధ్యాయమునుండి యారంభించి చెప్పుచువచ్చి, 19వ అధ్యాయములో—

'కచ్చి దే త చ్ఛ్రుతం పార్థ త్వయై కాగ్రేణ చేతసా
తదాపిహి రథస్థస్త్వం శ్రుతవా నేత దేవహి

పార్థా ఏకాగ్రతతో వింటివా? నాడుకూడ రథమందుండి వినిన దిదియే అని చెప్పెను మం॥ల 51వ అధ్యాయములో—

"త్వత్ప్రీత్యా గుహ్య మేతచ్చ కథితం తే ధనంజయ
పూర్వ మప్యేత దేవోక్తం యుద్ధకాల ఉపస్థితే

నీయందలి ప్రీతిచే చెప్పితిని వెనక యుద్ధసమయములోగూడ నిదియే చెప్పబడినది అని చెప్పెను ఇట్టి శ్రీకృష్ణునకు నాకును జ్ఞాపకము లేదనెనా కనుక పరితివాదుల ప్రసంగము దూరాపాస్తమైనది.

— : 'గీత ప్రవృత్తి పరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య' అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము —

మహాభారతరహస్యకారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "గీత ప్రవృత్తి పరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య యని యావద్గ్రంథమునందును ఘంటాపథముగా చెప్పబడియున్నను సాంప్రదాయసిద్ధమైన పట్టుదలగల వ్యాఖ్యానకర్త లందరు తమతమసాంప్రదాయముల కనుకూలముగా భగవద్గీతపై భాష్యములను వ్రాయుటలో నించుకేనియు మహాభారతాభిప్రాయమును గమనింపక దానిని మహాభారతమునుండి పూర్తిగా వేరుచేయుచున్నారు (పు- 90)

ఈభాష్యకర్తలలో శంకరాచార్యమతమే గీతాహృదయ మనుటలో సంశయము లేదు శంకరభాష్యానుసారముగా మతములో వివాద మేమియు లేదుకాని, తమ సంన్యాససాంప్రదాయమే గీతలో ప్రతిపాదింపబడియున్న దనుటలోమాత్రము కొంచెమురుచిభేదమున్నది (పు- 94) ప్రవృత్తిమార్గము-కర్మమార్గము (పు196)

వీరి మాటలను పరిశీలింతము—'గీత ప్రవృత్తి (కర్మ) పరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్యయట, బ్రహ్మపరముగా జెప్పబడినవిద్యయే బ్రహ్మవిద్య యగును కాని కర్మపరముగా జెప్పబడినది బ్రహ్మవిద్య కానేరదు బ్రహ్మ, కర్మ. అనునవి తేజస్తిమిరములవంటివి అట్టిస్థితిలో కర్మపరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య యనుట అత్యంతాసంగతము

మఱియు ప్రవృత్తిపరమైన బ్రహ్మవిద్య, అని యనక 'ప్రవృత్తి పరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య, అని యనుటవలన ప్రవృత్తి పరము కానిది (నివృత్తి పరమైనది) ప్రవృత్తి పరముగా జెప్పబడినది అని యర్థ మిచ్చుచున్నది. దీనిని పట్టి, నివృత్తి పరమైన బ్రహ్మవిద్యను శ్రీకృష్ణుడు ప్రవృత్తిపరముగా జెప్పెనని, కృష్ణభగవానునిది యథార్థకథనముకాద నికూడ తేలుచున్నది.

పోనిండు 'గీత ప్రవృత్తిపరముగా జెప్పబడిన బ్రహ్మవిద్య' అనుమాటకు 'ప్రవృత్తిపరమైన బ్రహ్మవిద్య' యనియే యర్థ మను కొందము అపుడు ప్రవృత్తిపరమైనదే బ్రహ్మవిద్యయైన పక్షములో నివృత్తి పరమైన దేది? అవిద్యామూలకము రాగద్వేషాదిపూర్వకము సహజము నగు ప్రవృత్తిని బ్రహ్మవిద్యాలభ్యమని చెప్పుటకూడ అసం గతము

మఱియొకటి— మహాభారతాభిప్రాయమును గమనింపక గీత మీాద దోచినట్లు భాష్యములు వ్రాసి గీతను మహాభారతమునుండి పూర్తిగా వేరు చేసినారట' మహాభారతకర్తయే గీతాతాత్పర్యము వర్ణించుటలో —

'కర్మలం యత్ర పార్థస్య వాసు దేవో మహామతిః
మోహజం నాశయామాస హేతుభి ర్మోక్షదర్శిభిః " (ఆది॥అ.)

అనుచు మోక్షసాధనప్రదర్శనమే గీతాతాత్పర్యమని చెప్పియుండెను మహాభారతమునకుగూడ పరమతాత్పర్య మదియే యని ఆనేకకర్తృత్వ నిరాకరణము అను ప్రథమభాగములో నిరూపితమై యున్నది 'మోక్షసాధనప్రదర్శనప్రక్రియతోడనే భాష్యములు వ్రాసినవారు, మహాభారతమునుండి గీతను పూర్తిగా వేరుచేసినారు' అని వ్రాయుట హేయము

మఱియొకటి— 'శంకరాచార్యమతమే గీతాహృదయ మనుటలో సంశయము లేదట శంకరభాష్యానుసారముగా మతములో వివాద మేమియును లేదట' సంన్యాససంప్రదాయమే ప్రతిపాదింపబడిన దనుటలో మాత్రము రుచిభేద మున్నదట'

సంన్యాససంప్రదాయము చేరనిది శంకరాచార్యమత మగునా? ఆశంకరాచార్యమతమే గీతాహృదయమైనపుడు సంన్యాసము గీతాహృదయము కాకుండునా? అట్టి సంన్యాసము ప్రతివాదులకు రుచింపనిచో శాంకరభాష్యమునకులోపమా? గీతకులోపమా? శాస్త్రవిషయములయందరుచికలిగి మార్గాంతరమును కల్పించిన ప్రతివాదులు శాస్త్రానుసారులుకాక స్వేచ్ఛాచారులని తేలినది కనుక వీరివ్రాత హేయము.

—: "శాంకరభాష్యఖండితమైనది కాక వేరొక జ్ఞానకర్మసముచ్చయము గీతకు తాత్పర్యము' అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము :—

రహస్యకారుల వ్రాత యిట్లున్నది— "ఇతః పూర్వము గీతపై వ్రాయబడియున్న జ్ఞానకర్మ సముచ్చయవాదానుకూలములైన భాష్యములకు విరుద్ధముగా శ్రీశంకరులు సాంఖ్యసిద్ధాంతమే గీతయందు ప్రతిపాదింపబడియున్న దని గొప్పభాష్యము రచించిరి. ఆసముచ్చయవాద మేమనగా, "కర్మసముచ్చితమగు జ్ఞానముచేతనే-

మోక్షము సిద్ధించును జ్ఞానమాత్రముచే సిద్ధింపదు. అని ' దానిని భగవత్పూజ్యపాదులవారు పూర్వముగా ఖండిచిరి గీతాతాత్పర్యమైన సముచ్చయ మేమనగా జ్ఞానముతోకూడ జ్ఞానియగువాడు మరణపర్యంతముస్వధర్మోక్తకర్మ జేయవలయును అనునది 'పు 93

ఈప్రతివాదులు- ఇతః పూర్వము కల జ్ఞానకర్మసముచ్చయ వాదము శాంకరభాష్యములో ఖండింపబడిన దగుటచే నది దురుద్ధర మని వేరొకసముచ్చయవాదమును కల్పించియున్నారు.

జ్ఞానము కలిగిన తరువాతగూడ కర్మానుష్ఠానము మోక్షసిద్ధికై యావజ్జీవము చేయవలసినదే అనునది యాసముచ్చయవాదమట.

జ్ఞానియగువాడు మరణపర్యంతము స్వధర్మోక్తకర్మ చేయవల యును అనునది వీరిసముచ్చయవాదమట

ఈరెంకువాదములలో భేద మేమున్నది? వెనుకటి వాదములో మోక్షసిద్ధికి ముడిపెట్టి చెప్పబడినది వీరివాదములో దానిని విడిచిపెట్టి చెప్పబడినది ఇంతకంటె భేద మేమియు లేదు జ్ఞానకర్మసముచ్చయమే అత్యంతానుపపన్నమనియు, గీత కట్టి తాత్పర్యము వర్ణించుట యశక్య మనియు భగవత్పాదు లెంతో నిరూపించి ఖండిచియుండగా, నాఖం డనమునకు వీరి సముచ్చయవాదముమాత్రము గురికాకుండు టెట్లు?

జ్ఞానకర్మసముచ్చయవాదముపై భగవత్పాదభాష్యోక్తఖండ నాంశములు దిఙ్మాత్ర ముదాహరింపబడుచున్నవి జూడుడు—

సాంఖ్యబుద్ధి యనియు యోగబుద్ధి యనియు బుద్ధి ద్వివిధము. అందు 'సమ్యక్ ఖ్యాయతే ప్రకాశ్యతే, సా వైదికీ సమ్యగ్బుద్ధి స్సంఖ్యా తయా ప్రకాశ్యత్వేన సంబన్ధి ప్రకృతం తత్త్వం సాంఖ్యమ్'

అను వ్యుత్పత్తిచే అశోచ్యాన్ అని మొదలిడి స్వధర్మ మపి చావేక్ష్య' అనువరకు గల గీతాగ్రంథముచే దేహాదాత్మతత్త్వము నిరూపింపబడినదో అది సాంఖ్యము అట్టి సాంఖ్యమైన ఆత్మతత్త్వము- న జాయతే మ్రియతే వా ఇత్యాదిషడ్వికారాభావనిరూపణమునుబట్టి షడ్భావవికారశూన్య మగుటవలన ఆత్మ అక్రియ అని యే బుద్ధికలుగు చున్నదో అది సాంఖ్యబుద్ధి అట్టి సాంఖ్యబుద్ధికల జ్ఞానులు సాంఖ్యులు

ఇక యోగబుద్ధి యెట్టిదనగా (యుజ్యతే యోగ్య స్సంపద్యతే ఽనేన మోక్షో యేతి యోగః' అను వ్యుత్పత్తిచే సాంఖ్యబుద్ధికిపూర్వకాలి కమై ఆత్మ దేహాదివ్యతిరిక్తము కర్త భోక్త అనుభావనను పురస్కరిం చుకొనినదై మోక్షసిద్ధికి పరంపరాసాధనమై నిష్కామకర్మరూపమై యున్న స్వధర్మానుష్ఠానము యోగము తద్విషయంబుది యోగబుద్ధి. ఆయోగబుద్ధికల కర్ములు యోగులు

ఈసాంఖ్యయోగబుద్ధిద్వయము భగవానునిచేత ఏ ఏషాతేఽభి హితా సాంఖ్యే బుద్ధి ర్యోగే త్విమాంశృణు అను వాక్యముచే నిర్దే శింపబడినది అట్లైనాక —

"లోకేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా మయాఽనఘ
జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినామ్"

అని సాంఖ్యబుద్ధ్యాశ్రితముగా జ్ఞానయోగనిష్ఠను యోగబు ద్ధ్యాశ్రితముగ కర్మయోగనిష్ఠను విభజించి చెప్పియుండెను

అనేకత్వకర్తృత్వబుద్ధ్యాశ్రితమైనదికర్మనిష్ఠయనియు ఏకత్వాకర్తృ త్వబుద్ధ్యాశ్రితమైనది జ్ఞాననిష్ఠ యనియు, నీరెండునిష్ఠలునొకపురుషునకే యొక అవస్థయందే సంభవింపవని సాంఖ్యయోగబుద్ధిభేదమునుబట్టి నిష్ఠాభేదము విభజింపబడినది జ్ఞానకర్మసముచ్చయవాదములో నీవి భాగ మనుపపన్నమగును

మరియు జ్ఞానకర్మనిష్ఠలు రెండును ఏకకాలమందే ఏకపురుషానుష్ఠేయములుగా నుపదేశింపఁబడినయెడల "జ్యాయసీచేత్కర్మణస్తే మతా బుద్ధిర్జనార్దన తత్కిం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి కేశవ' అనుచు, తన కనుష్ఠేయమే యైయున్న యుక్తకర్మను నాకెందుకు జెప్పెదవు అని యరునుఁడు ప్రశ్నించుట యసంభవ మగును కర్మకంటె జ్ఞానమే యుత్తమ మని భగవంతుని యభిప్రాయమైనట్లు (జ్యాయసీచేత్కర్మణస్తే) అని యనుటకూడ అసంభవ మగును

మరియు పంచమాధ్యాయములో జ్ఞానకర్మనిష్ఠలలో నేది శ్రేష్ఠమో దానినే యుపదేశింపు మనుచు 'యచ్ఛ్రేయ ఏతయోరేకం తన్మే బ్రూహి సునిశ్చితమ్' అని యర్జునుఁ డడుగుటకూడఅసంభవమగును సముచ్చయమే భగవదుపదిష్టమైనపుడు రెండు నవశ్యానుష్ఠేయణీయములగుచుండ శ్రేష్ఠమైన దొక్కటానిని జెప్పుమని యెట్లడుగును?

ఆతడడిగినను నీకు జ్ఞానకర్మసముచ్చయము నుపదేశింపగా నేదో యొకదాని నడిగెదవేమని భగవంతుఁ డేల తెలుపలేదు?

ఇత్యాది ఖండనాంశములు భాష్యమందున్నవి అవి వీరి సముచ్చయవాదమునకు కూడ ఖండనములే.

చూడుడీభగవత్పాదప్రతిజ్ఞ— 'తస్మాద్గీతాశాస్త్రే ఈషన్మాత్రేణాపి శ్రౌతేన స్మార్తేనవా కర్మణాఽఽత్మజ్ఞానస్య సముచ్చయో నకేనచి ద్దర్శయితుం శక్య

ఇంకొకటి గీతే మోక్షసాధనము నుపదేశించినది ఆమోక్షసాధనము కర్మసహితజ్ఞానమె కాని కేవలజ్ఞానము కాదని ప్రాచీనుల సముచ్చయవాదము కేవలజ్ఞానమే మోక్షసాధనము జ్ఞానముచేగలిగెడి-

మోక్షములో కర్మసహాయ మపేక్షితము కాదు. జ్ఞానసిద్ధికిమాత్రము
కర్మానుష్ఠాన మావశ్యకమే అని భగవత్పాదసిద్ధాంతము మోక్ష
సాధనము కేవలజ్ఞానమేకాని జ్ఞానికూడ మరణపర్యంతము స్వధర్మోక్త
కర్మ చేయవలెను అని ప్రతివాదుల సముచ్చయవాదము ఈవాద
ములో కర్మ, మోక్షసిద్ధి కక్కరకు రానిదే జ్ఞానసిద్ధికి కర్మ భగవ
త్పాదు లొప్పినదే జ్ఞానికి కర్మ అసంభవమని భగవత్పాదులు నిరూ
పించినదే ఇట్లుండ నాభగవత్పాదసిద్ధాంతమునకు జేరక, ప్రాచీనసము
చ్చయవాదమునకు జేరక మధ్యలో ప్రోలాడు యుక్తిసహముకాని
యీవాదము హేయము

—సాంఖ్యమార్గముకంటె కర్మమార్గ మత్యుత్తమ మను ప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము—

భారతరహస్యకారుల వ్రాత యిట్లున్నది— 'వ్యాసుడు సన్న్యా
సనిష్ఠాపరుడై ఒమునివలె తిరుగుచున్న కుమారుడైన శుకునకు
ప్రవృత్తిమార్గ ము పదేశించి తదుపదేశార్థమై జనకునికడకు బంపి
చివరకు ప్రవృత్తిమార్గమున బ్రవేశింపజేసెను

సాంఖ్యమార్గముకంటె కర్మమార్గ మత్యుత్తమ మగుటచేతనే
కదా వ్యాసుడింత శ్రమపడెను (పు 20)

ఈవ్రాత అక్రమము శుకునకు జెప్పిన వ్యాసోపదేశ మెట్లున్నదో
చూడుడు—

"ఆశ్రమా దాశ్రమం గచ్ఛే దితి ధర్మవిదో విదుః
తస్మా దగ్నిం సమాధాయ కురు కర్మా ణ్యతన్ద్రితః
దేవాన్ పితౄన్ మనుష్యాంశ్చ సంతర్ప్య విధివత్సుత
ప్రజా ముత్పాద్య ధర్మజ్ఞ సంయోజ్యచ గృహాశ్రమే

త్యక్త్వా గృహం వనం గత్వా కర్త్వాపి వ్రతముత్తమమ్
వానప్రస్థాశ్రమం కృత్వా సంన్యాసం చ తతః పరమ్
ఇన్ద్రియాణి మహాభాగ మాదకాని సునిశ్చితమ్
అదారస్య దురన్తాని పంచైవ మనసాసహ
తస్మా ద్దారాన్ ప్రకుర్వీత తజ్జయాయ మహామతే

(దేవీభా స్క—14 అ)

ఇచ్చట ఇంద్రియములు ప్రమాదకరము లగుటచే నాశ్రమక్రమము ననుసరించి యింద్రియజయముతో సంన్యాసము స్వీకరింపవలసినదని యుపదేశింపబడెను కాని ప్రతివాదు లన్నట్లు సాంఖ్యమార్గముకంటె కర్మమార్గము అత్యుత్తమ మని యుపదేశింపబడలేదు సంన్యాసమాశ్రయింపదగిన దనియే చెప్పబడెను

ఇక జనకోపదేశ మెట్లున్నదో చూతుము—

వసే త్తుర్యాశ్రమే శాస్త్ర స్మృతే వైరాగ్యసంభవే
విరక్త స్యాఽధికారోఽస్తి సంన్యాసే నాఽన్యథా క్వచిత్
వేదవాక్య మిదం తథ్యం నాన్యథేతి మతి ర్మమ
ఇంద్రియాణి బలిష్ఠాని న నియుక్తాని మానద
అపక్వస్య ప్రకుర్వన్తి వికారాం స్తా ననేకశః
భోజనేచ్ఛాం సుఖేచ్ఛాంచ శయ్యేచ్ఛా మాత్మజస్య చ
యతి భూత్వా కథం కుర్యా ద్వికారే సముపస్థితే
దుర్జరం వాసనాజాలం న శాన్తి ముపయాతి వై
అత స్తచ్ఛమనార్థాయ క్రమేణ చ పరిత్యజేత్ (అ18 దే భా)

ఇచ్చటకూడ శుద్ధవైరాగ్యము కలవానికే సంన్యాసమం దధికారము తాత్కాలికముగా వైరాగ్యమున్నను విశ్వసింపరాదు బలిష్ఠములైన యింద్రియములు నానావికారములను కలిగించును. ఇం

ద్రియజయమునకై ఆశ్రమక్రమముచే ఆశ్రయింపవలెను అనుచు సర్వోత్తమమైన సన్న్యాసాశ్రమము అనధికారుల కాశ్రయణీయము కాదనియే చెప్పబడెను. కాని కర్మమార్గమె సాంఖ్యమార్గముకంటె నత్యుత్తమమని చెప్పబడలేదు కనుక ప్రతివాదుల వ్రాత హేయము

— ‘ వ్యాసుడును, శ్రీకృష్ణుడును, సాంఖ్యయోగులు కారు కర్మయోగులే ’ అను ప్రసంగము— తన్నిరాకరణము —

‘రహస్య’కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— “మహాభారతగ్రంథకారుడు గీతారచయితయునైన వ్యాసుడు కర్మయోగికాని సాంఖ్యయోగి కాడు వేయేల గీతోపదేశకుడగు శ్రీకృష్ణుడు కర్మయోగి” (పు201)

మహాభారతగ్రంథకారుడైన వ్యాసుడు సాంఖ్యయోగి కాడు కర్మయోగియే అనుటలో సాంఖ్యయోగియైనయెడల మహాభారత రచన జేయడని తాత్పర్యమా? సాంఖ్యయోగికి రావలసిన విదేహకైవల్యమే వ్యాసునకు వచ్చియుండదని తాత్పర్యమా? దీని కొకింత బోధింతము

లోకరక్షణహేతువులైన వ్యవస్థలలో ఆధిపత్యము అధికారమనబడును అట్టి యధికారము కల తపస్సంపన్నులగు మహనీయులు ఆధికారికపురుషు లనబడుదురు అట్టివారి స్థితి ఆ యధికారప్రాపకమైన ప్రారబ్ధ మెంతకాల ముండునో అంతకాలము జీవన్ముక్తభావముతో నుండును ప్రారబ్ధక్షయ మగుటతోడనే ప్రతిబంధకము లేదుకనుక విదేహకైవల్యము కలుగును వేదాంతదర్శనము జూడుడు— ‘యావదధికార మవస్థితి రాధికారికాణామ్.’ (బ్ర సూ 3-3-32)

భాష్యమ్— యథా చ వర్తమానా బ్రహ్మవిదః ప్రారబ్ధభోగక్షయే కైవల్య మనుభవన్తి తస్య తావదేవ చిరం యావన్న విమో

ష్యేఽథ సంపత్స్యే' ఇతి శ్రుతేః ఏవ మపాన్తరతమః (వ్యాసనామాన్తరమ్) ప్రభృతయోఽపీశ్వరాః పరమేశ్వరేణ తేషు తేష్వధికారేషు నియుక్తాః సన్త స్సత్యపి సమ్యగ్దర్శనే కైవల్యహేతౌ అక్షీణకర్మాణో యావదధికార మవతిష్ఠన్తే తదవసానే చాపవృజ్యన్త ఇత్యవిరుద్ధం సకృత్ప్రవృత్త మేవహి తేఽధికారఫలదానాయ కర్మాశయ మతివాహయన్త స్స్వాతంత్ర్యేణైవ గృహాదివ గృహాన్తర మన్యమన్యం దేహం సంచరన్త స్స్వాధికారనిర్వర్తనాయాఽపరిముషితస్మృతయ ఏవ దేహేన్ద్రియప్రకృతివశిత్వా న్నిర్మాయ దేహాన్ యుగపత్క్రమేణ వాఽధితిష్ఠన్తి

దీనింబట్టి యధికారిపురుషులైన వ్యాసవసిష్ఠాదులు సాంఖ్యనిష్ఠులే యనియు వారు స్వతంత్రముగా దేహములను నిర్మించుకొనుచు నధికారనిర్వహణమునకై యొక గృహమునుండి వేరొకగృహమునకుసంచారము చేసినట్లు, భిన్నభిన్న దేహములందు జ్ఞాననిష్ఠకు చ్యుతి లేకుండ సంచారముచేయుచుందు రనియు నధికారకాలము పూర్తియైనతోడనే కైవల్యము నొందుదు రనియు స్పష్టమైనది.

ఫలాభిసంధి లేక, దేహాదులయం దహంకారాదులు లేక ప్రవర్తించెడి జ్ఞాననిష్ఠుల ప్రవృత్తిని కర్మయోగముగా భావింపరాదు. చూడుడు గీతాభాష్యమ్ —"యస్య త్వజ్ఞానా ద్రాగాదిదోషతో వా కర్మణి ప్రవృత్తస్య యజ్ఞేన దానేన తపసా వా విశుద్ధసత్త్వస్య జ్ఞాన ముత్పన్నం పరమార్థతత్త్వవిషయ' మేక మేవేదం సర్వం బ్రహ్మాఽకర్తృ చేతి' తస్య కర్మణి కర్మప్రయోజనేచ నివృత్తేఽపి లోకసంగ్రహార్థం యత్నపూర్వం యథాప్రవృత్తం స్తథైవ కర్మణి ప్రవృత్తస్య యత్ప్రవృత్తిరూపం దృశ్యతే న తత్కర్మ యథా భగవతో వాసుదేవస్య క్షాత్రకర్మచేష్టితమ్"

అనగా అజ్ఞానమును రాగాదిదోషములును బట్టి కర్మానుష్ఠానము జేయుచున్నవానికి యజ్ఞమననో, దానమననో, తపమననో, అంతఃకరణశుద్ధి కలిగి 'ఇదం సర్వం బ్రహ్మ' అని పరమార్థతత్త్వజ్ఞానము కలిగినపుడు కర్మ కర్మఫలము తనకు నివర్తించినను లోకసంగ్రహమునకై యత్నపూర్వకముగా జేయువానివలెనే తానుకూడ కర్మయందు ప్రవర్తించుచున్నట్లున్న జ్ఞానిప్రవృత్తి, కర్మ కానేరదు కృష్ణపరమాత్మ తాత్రికర్మచేష్టితము కర్మ కానట్లు అని తాత్పర్యము ఇచ్చట గమనింపదగిన విషయ మేమనగా—

వర్ణాశ్రమనిమిత్తముగా విధింపబడిన కర్మవిశేషమే ధర్మమనబడును కనుక దేహమును సంబంధించిన వర్ణాశ్రమాభిమానము కలవాడే ధర్మాచరణమున కధికారి తత్త్వవేత్త, దేహాభిమానశూన్యుడే కనుక నట్టి ధర్మాచరణమున కనధికారి అట్టి తత్త్వవేత్తచే కేవల లోకసంగ్రహతాత్పర్యముతో జేయబడునది కర్మాభాసమె కాని కర్మయోగము కర్మ కాదు

వర్ణాశ్రమాభిమానపురస్సరముగా శాస్త్రీయమై ఫలాభిసంధితో జేయబడెడి కర్మ ఇది కర్మఫలసాధనమె కాని మోక్షసాధనము కాదు. కనుక కర్మయోగ మనబడదు ఇక ఫలాభిసంధిలేక వర్ణాశ్రమాభిమానముతో శాస్త్రీయముగా జేయబడు నిష్కామకర్మ చిత్తశుద్ధిద్వారా మోక్షసాధన మగుటవలన నది కర్మయోగ మనబడును ఇక దైహికమైన వర్ణాశ్రమాభిమానముకాని ఫలాభిసంధికాని లేక కేవలలోకసంగ్రహార్థమై జ్ఞాననిష్ఠునిచే జేయబడునది కర్మాభాసమే శ్రీకృష్ణవేదవ్యాసులయందు గోచరించునది యీకర్మాభాసమే

ఇట్టిస్థితిలో విషయవిభాగ మెరుగక శాస్త్రములను ధిక్కరించి తోచినట్లు వ్రాయు ప్రతివాదులు "వ్యాసుడును శ్రీకృష్ణుడును కర్మ

యోగివే అని వ్రాయుట యెంత సాహసమో శ్రీకృష్ణవేదవ్యాసా
దులు జ్ఞాన (సాంఖ్య) నిష్ఠలే గీతయందు శ్రేయోమోక్షమని బోధింపబ
డినది సాంఖ్యనిష్ఠయే అది యధికారానుగుణముగా వ్యాఖ్యాతమే కనుక
ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్తము ఇంతటితో దీనిని విడిచి యిక మ భా.
చ కారులవ్రాతచే అందుకొందము.

— దుర్యోధనునితో "పాపాలభైరవుడనునేనే అనికృష్ణుడనెను
అను ప్రసంగము—తన్నిరాకరణము—

మ భా చ కారుల వ్రాత యిట్లున్నది —' ఊరుభంగానంతరము
కృష్ణదుర్యోధనసంవాదములో దుర్యోధనునిదే న్యాయమని దేవ
తలు పుష్పవృష్టిని దేవదుందుభి నిస్వానములను గలిగింపగా కృష్ణా
దులు సిగ్గుపడిరట అతడు పుట్టినపుడు నక్కలఱచెనట అట్టి యశు
భమును సూచించిన దేవత లిపుడేల పుష్పవృష్టిని వర్షించిరో
గాని కృష్ణుడే సిగ్గును విడిచి యన్యాయముల నన్నిటిని జేయించిన
పాపాలభైరవుడను నేన యనుటమాత్రమేమట స్వయస్ఫూర్తిగ
నున్నది దుర్యోధనుడు రావణునివంటిదుర్మార్గుడు కాడు" (పు2 7)

ప్రతివాదులు సూచించిన కృష్ణదుర్యోధనసంవాద మేమనగా
భీమసేనగదాఘాతమున దుర్యోధనుడు నేలపై బడియుండినపుడు పాం
డవపక్షవీరులు దుర్యోధనదూషణపూర్వకముగా భీమసేనుని శ్లాఘించు
చుండ శ్రీకృష్ణుడు వారలతో నిట్లనెను — హతుడైన శత్రువును వాక్కు
లచే బీడించుట న్యాయము కాదు నిర్లజ్జుడైన యీదుర్యోధనుడు
బహువిధముల భీష్మ ద్రోణ, విదుర, సంజయ, కృపాచార్యాదులచే
జెప్పబడినను పాండవ రాజ్యము నీయక నిందింపబడినపుడే యీతడు
నిహతుడయ్యెను. తుదకు సపరివారముగా హతుడయ్యెను అని

దుర్యోధను డీయాక్షేపము విని క్రుద్ధుడై శ్రీకృష్ణుని నిందించుచు గదాయుద్ధములో నధర్మముగా తొడపై గొట్టుమని భీమునకు అర్జునునిచే సంజ్ఞ చేయించిన నీకు లజ్జ లేదా?

"ఘాతయిత్వా మహీపాలా నృజుయుద్ధాన్ సహస్రశః
జిహ్మై రుపాయై ర్బహుభి ర్న తే లజ్జా న తే ఘృణా
పాతిత స్సమరే కర్ణ శ్చక్రవ్యగ్రోఽగ్రణీ ర్నృణామ్
యది మాం చాఽపి కర్ణంచ భీష్మద్రోణౌ చ సంయుగే
ఋజునా ప్రతియుధ్యేథా న తే స్యా ద్విజయో ధ్రువమ్
త్వయా పున రనార్యేణ జిహ్మమార్గేణ పార్థివాః
స్వధర్మ మనుతిష్ఠన్తో వయం చాన్యే చ ఘాతితాః

ఋజుమార్గమున యుద్ధము జేయు వీరుల నందరను కపటోపాయములతో వధింపజేసిన నీకు లజ్జ లేదు రథచక్రము దిగబడియుండ వ్యగ్రుడై యున్న కర్ణుని వధింపజేసితివి నన్ను,కర్ణుని, భీష్ముని,ద్రోణుని ఋజుమార్గములో నెదుర్కొనిననాడు నిశ్చయముగా మీకు విజయము రాదు. అనార్యుడవైన నీవు, స్వధర్మతత్పరుల మగు మమ్ము గపట మార్గములతో వధింపజేసినావు అని దూషించెను అపుడు శ్రీకృష్ణు డిట్లనెను—

"హత స్త్వ మసి గాంధారే సభ్రాతృసుతబాంధవః
సగణ స్ససుహృచ్చైవ పాపం మార్గ మనుష్ఠిత
తవైవ దుష్కృతై ర్వీరౌ భీష్మద్రోణౌ నిపాతితౌ
కర్ణశ్చ నిహత స్సంఖ్యే తవ శీలానువర్తకః
యాచ్యమానం మయా మూఢ పిత్ర్య మంశం న దిత్ససి
పాండవేభ్య స్స్వరాజ్యంచ లోభా [illegible] నిశ్చయా [illegible]
విషం తే భీమసేనాయ ద[illegible] సర్పై [illegible] పా[illegible]వాః

ప్రదీపితా జతుగృహే మాత్రాసహ సుదుర్మతే
సభాయాం యాజ్ఞసేనీచ కృష్టా ద్యూతే రజస్వలా
తదైవ తావ ద్దుష్టాత్మన్ వధ్య స్త్వం నిరపత్రప
అనక్షజ్ఞం చ ధర్మజ్ఞం సౌబలే నాక్షవేదినా
నికృత్యా యత్పరాజైషీ స్తస్మా దసి హతో రణే
జయద్రథేన పాపేన యత్కృష్ణా క్లేశితా వనే
యాతేషు మృగయాం చైవ తృణబిన్దో రథాశ్రమమ్
అభిమన్యుశ్చ యద్బాల ఏకో బహుభి రాహవే
త్వద్దోషై ర్నిహతః పాప తస్మా దసి హతో రణే
యా న్యకార్యాణి చాస్మాకం కృతా నీతి ప్రభాషసే
వైగుణ్యేన తవాత్యర్థం సర్వం హి తదనుష్ఠితమ్
బృహస్పతే రుశనసో నోపదేశ శ్శ్రుత స్త్వయా
వృద్ధా నోపాసితా శ్చైవ హితం వాక్యం న తే శ్రుతమ్
లోభేనాఽతిబలేన త్వం తృష్ణయా చ వశీకృతః
కృతవానస్య కార్యాణి విపాక స్తస్య భుజ్యతామ్ ,

దుర్యోధన పాపిష్ఠమార్గము నాశ్రయించుటచే సపరివారముగా నీవు హతుడవైతివి నీదుష్కృత్యములను బట్టియే భీష్మద్రోణులు నిహతులైరి నీదుర్వృత్తి ననుసరించుటచేతనే కర్ణుడు నిహతుడయ్యెను. పాండవుల రాజ్యము పాండవుల కిమ్మని నేనెంత యాచించినను మూఢుడా! నీవు లోభివై యీయకపోతివి భీమసేనునకు విషము బెట్టితివి కుంతీసహితముగా పాండవులను లక్కయింట దహింపమూనితివి ఓదుష్టుడా రజస్వలయైయున్న ద్రౌపదీదేవిని ద్యూతసభకు నీవేనా డీడ్చి తెచ్చితివో ఆనాడె వధ్యుడవైతివి ద్యూతప్రక్రియ నెరుగనట్టి ధర్మజుని ద్యూతసిద్ధుడైన శకునిచే కపటమార్గమున నోడించిన నీదుష్కార్యముయొక్క ఫలమే యీమరణము వనవాసకాలములో పాండవులు దగ్గరలేనప్పుడు పాపాత్ముడైన సైంధవుడు ద్రౌపదీదేవిని నెత్తి

కొనిపోయిన దుష్కార్యముయొక్క ఫలమే యీమరణము ఒక్కడై పద్మవ్యూహములో బ్రవేశించిన బాలుడగు నభిమన్యుని నిన్ను బురస్కరించుకొని పలువురు యోధులు పైబడి సంహరించిన దుష్కార్యముయొక్క ఫలమే యీమరణము ఏమేమి యకార్యములు మేము చేసితి మనుచుంటివో అవన్నియు నీవు చేసియున్న అకార్యములకు బ్రతిక్రియగా జేయబడినవి నీవు బృహస్పతి, శుక్రాచార్యుల యుపదేశములను వినలేదు పెద్దల నుపాసింపలేదు వారి హితోపదేశముల నాలకింపలేదు. బలిష్ఠమైన లోభమునకు తృష్ణకు లోనై నీ వెన్నియో అకార్యములను చేసియుంటివి తత్ఫల మనుభవింపుము అని

ఈ కృష్ణపరిసంగములో పాపాల భైరవుడు దుర్యోధను డని యున్నట్లున్నదా? లేక తానే యని శ్రీకృష్ణు డొప్పుకొనినట్లున్నదా? అని ప్రతివాదుల నడుగుచున్నాము ఇంకొకటి 'యాచ్యమానం మయా మూఢ పిత్ర్యమంశం న దిత్ససి' అను దుర్యోధనునితో సంభాషించియున్నపుడు శ్రీకృష్ణుడు సంధి జరుగనియ్యక చేసినట్లున్నదా లేక, దుర్యోధనుడు సంధి జరుగకుండ చేసినట్లున్నదా? అని కూడ ప్రతివాదుల నడుగుచున్నాము

ఈ విధముగా కృష్ణభగవానుడు మందలించినపుడు ఈ విషయములకు సమాధానము దుర్యోధనుడు చెప్పలేదు ఆనేరము లన్నియు నయందుండుటచేతనే యావిషయములకు బదులు చెప్పక విషయాంతర మెత్తుకొని యపుడు దుర్యోధను డిట్లనెను —

'అధీతం విధివ ద్దత్తం భూః ప్రశాస్తా ససాగరా
మూర్ధ్ని స్థిత మమిత్రాణాం కో ను స్వంతతరో మయా
యదిష్టం క్షత్రబన్ధూనాం స్వధర్మ మనుపశ్యతామ్
తదిదం నిధనం ప్రాప్తం కో ను స్వంతతరో మయా

దేవార్హా మానుషా భోగాః ప్రాప్తా అసులభా నృపైః
ఐశ్వర్యం చోత్తమం ప్రాప్తం కోను స్వంతతరో మయా
ససుహృత్సానుగశ్చైవ స్వర్గం గన్తాఽహ మచ్యుత
యూయం నిహతసంకల్పాః శోచన్తో వర్తయిష్యథ
అస్య వాక్యస్య నిధనే కురురాజస్య ధీమతః
అపతత్సుమహద్వర్షం పుష్పాణాం పుణ్యగన్ధినామ్
అవాదయన్త గన్ధర్వా వాదిత్రం సుమనోహరమ్
జగుశ్చాఽప్సరసో రాజ్ఞో యశస్సంబద్ధ మేవచ ,

నేను విధ్యుక్తముగా నధ్యయనము జేసితిని, దానములు చేసితిని భూమండల మేలితిని, శత్రువుల నెత్తిపై నుంటిని నకంటె సుఖించిన వాడెవడు? స్వధర్మనిష్ఠులగు క్షత్రియు లపేక్షించెడి యుద్ధమరణమునొందు నాకంటె సుఖించిన వాడెవడు? నృపతుల కలభ్యమును, దేవతార్హములు నైనమానుషభోగము లనుభవించితిని ఉత్తమైశ్వర్యము నొందితిని నాకంటె సుఖించినవా డెవడు? సుహృద్వర్గముతో ననుచరవర్గముతో నేను స్వర్గమునకు వెళ్ళుచున్నాను మీరు దుఃఖింపుచు బడియుందురు అని.

దుర్యోధను డిట్లాడినతోడనే పుష్పవృష్టి జరిగినది. గంధర్వుల మనోహరవాద్యములు జరిగినవి. (శౌర్యాదిప్రభవం యశః) అను టవలన అప్సరసల దుర్యోధనశౌర్యాదిరూపయశోగానము జరిగినది॥

ఇట్లు నేను స్వర్గమునకు వెళ్లుచున్నాను, అని దుర్యోధను డని నపుడు జరిగిన పుష్పవృష్టి, యుద్ధమరణమునుబట్టి యీతడు స్వర్గమునకు వెళ్లుట నిజమని సూచించినదికాని దుర్యోధనునిదే న్యాయమని సూచింపలేదు దుర్యోధను డట్టి ప్రసంగమునే చేయనపుడు దానిని సూచించు టెట్లు?

వెనుక జూపబడినట్లు శిశుపాలవధప్రసంగములో శ్రీకృష్ణుడు జగత్పూజ్యుడని సహదేవుడు సంభాషించినపుడు "తతోఽపత త్పుష్ప వృష్టి స్సహదేవస్య మూర్ధని" అని సహదేవునిపై జరిగిన పుష్పవర్షము కృష్ణభగవానుని జగత్పూజ్యతను చాటినది ఇచ్చట "స్వర్గం గన్తాఽహమచ్యుత" అని దుర్యోధనుడనినపుడు జరిగిన పుష్పవర్షము దుర్యోధనునకు యుద్ధమరణనిమిత్తమైన స్వర్గప్రాప్తి నిజ మని చాటినది.

"దుర్యోధనుడు పుట్టినపుడు నక్కలఱచెనట అప్పుడట్టి యశుభమును సూచించిన దేవత లిప్పు డేల పుష్పవృష్టిని వర్షించిరో?"

అను ప్రతివాదులకు గొంచెము చెప్పవలసియున్నది. ఈతడు సర్వసంహారకారకుడుగా పుట్టియున్నాడని సూచించుటకై దేవత లప్పుడా దుర్నిమిత్తములను ప్రదర్శించి, ఇప్పుడు యుద్ధమరణనిమిత్తమున స్వర్గమునకు బోవుచున్నాడని సూచింపుచు పుష్పవృష్టిని వర్షించి రని ప్రతివాదులు తెలిసికొనవలెను

ఇట్లు పుష్పవృష్టి జరిగినతరువాత నేమైనదో చూతము —

"అత్యద్భుతాని తే దృష్ట్వా వాసుదేవపురోగమాః
దుర్యోధనస్య పూజాన్తు దృష్ట్వా వ్రీడా ముపాగమన్
హతాం శ్చాఽధర్మత శ్శ్రుత్వా శోకార్తా శ్శుశుచు ర్హి తే
భీష్మం, ద్రోణం, తథా కర్ణం, భూరిశ్రవస మేవచ
తాంస్తు చిన్తాపరాన్ దృష్ట్వా పాండవాన్ దీనచేతసః
ప్రోవాచేదం వచః కృష్ణో మేఘదున్దుభినిస్స్వనః
నైష శక్యః కదాచిత్తు హన్తుం ధర్మేణ పార్థివః
తే వా భీష్మముఖా స్సర్వే మహేష్వాసా మహారథాః
మయాఽనేకై రుపాయైస్తు మాయాయోగేన చాసఽకృత్
హతా స్తే సర్వ ఏవాజౌ భవతాం హిత మిచ్ఛతా

న చ వో హృది కర్తవ్యో యదయం ఘాతితో రిపుః
మిథ్యావధ్యా స్తథోపాయై ర్బహవ శ్శత్రవోఽధికాః
పూర్వై ర్గనుగతో మార్గో దేవై రసురఘాతిభిః
సద్భి శ్చానుగతః పన్థాః స సర్వై రనుగమ్యతే (శల్య అ-61)

దేవతాకృతమైన దుర్యోధనప్రశంసను జూచి శ్రీకృష్ణాదులు సిగ్గుపడిరి భీష్మద్రోణాదులు అధర్మముతో వధింపబడిరని విని చింతాక్రాంతులైన పాండవులకు శ్రీకృష్ణు డిట్లనెను ఈదుర్యోధనుడు, ఆ భీష్మాదులు కేవలధర్మమార్గముతో జయింప శక్యమైనవారు కారు. మీహితముగోరిన నాయొక్క మాయాప్రయోగాది బహువిధోపాయములచే వారు హతులైరి మీరు చింతింపవలసిన పని లేదు అధిక శక్తికల శత్రువులు మిథ్యోపాయములచే వధింపదగినవారే, ఇది యసురఘాతులగు దేవతలు చూపిన మార్గమే సత్పురుషానుగతమార్గమే సర్వలోకాశ్రయణీయము. అని,

'ఇచ్చట (వాసుదేవపురోగమాః దుర్యోధనస్య పూజాం దృష్ట్వా వ్రీడా ముపాగమన్' అనుచు శ్రీకృష్ణుడు సిగ్గుపడె నను విషయము-

మనుష్యదేహినాం చేష్టా మిత్యేవ మనువర్తతే
లీలా జగత్పతే స్తస్య ఛన్దతః పరవర్తతే '

అని శ్రీకృష్ణావతారరహస్యము, అను ప్రకరణములో నిరూపింపబడినట్లు మనుష్యచేష్టాభినయమాత్రము

కనుకనే, శ్రీఅప్పయదీక్షితసార్వభౌమవిరచిత బ్రహ్మతర్కస్తవ గ్రంథములో, దుర్యోధనసందర్భములో సిగ్గుపడిన విషయమునుశంకించి "నారాయణే శఙ్క్యమానశోకమోహాది రభినయమాత్రమ్ అనుచితవిషయం క్రౌర్యంసర్వం తత్తద్వధ్యదుష్కర్మాయత్తమ్ ఇత్థమేవ తత్రతత్ర పురాణేషు రామాయణభారతయోశ్చ పరిహారః కృతో దృశ్యతే '(పు49)

అనుచు నది యగిరయమాత్రమే యని నిర్ణయించినారు. అదియే సత్యము లేకున్న యీశ్వరావతారమైన శ్రీకృష్ణభగవానుడేమి? దుర్వృత్తుడగు దుర్యోధనుని జూచి సిగ్గుపడు టేమి?

ఇక భీష్మాదు లధర్మముగా వధింపబడినారని విని పాండవులు చింతించినా రనువిషయము పాండవుల యోగ్యతావిశేషమును చాటుచున్నది. ద్యూతములో పాండవుల సర్వస్వ మపహరించికాని కచాకర్షణ వస్త్రాపకర్షణ దుష్కార్యములతో పాండవధర్మపత్నిని దుఃఖపెట్టికాని, పాండవుల నరణ్యమునకు బంపికాని, లక్కయింటిలో వారు మండించినట్లు విని కాని, ద్రోణద్రౌణికర్ణశల్యకృపకృతవర్మలను ఆరుగురు మహావీరు లొక్కసారి యసహాయుడై పద్మవ్యూహములో బ్రవేశించిన అభిమన్యునిపై బడి వధించునపుడు "ఏకోఽయం నిహత శ్చైతే నైష ధర్మో మతో హి నః" అనుచు నిది యధర్మ మని యంతరిక్షమునుండి పలికిన దేవతల వాక్యములు విని కాని, దుర్యోధనుడు చింతింపలేదని ప్రతివాదులు గమనింపవలెను కనుకనే దుర్యోధను డయోగ్యుడు. యుద్ధరంగములో బడిన తరువాత చేయక తప్పని పనులు "ధర్మాత్ జేతు మశక్యం చే ద్ధర్మం త్యక్త్వాఽప్యరిం జయేత్" అను న్యాయమున జేసియు పశ్చాత్తప్తులైన పాండవులు ఎంతయు యోగ్యులు

ఇక నట్లు పశ్చాత్తప్తులగు పాండవులకు మీరు చింతింపవలదు. ధర్మముగా వారిని జయించుట శక్యముకాదు. కనుకనే మాయాప్రయోగాద్యుపాయముల నేను ప్రయోగించి వారిని వధింపజేసితిని శత్రువు లధికశక్తి కలవారైన నపుడా మార్గమే యాశ్రయణీయము. ఇది సత్పురుషులచే ననుసరింపబడినదే అని కృష్ణభగవానుడు చెప్పిన విషయమును జూచి ప్రతివాదులు 'కృష్ణుడు సేనే పాపా భైరవుడను' అని పలికెను అని వ్రాసియుండిరేమో వారికొంత [illegible]

పాపాత్ములను వధించుటకు అవియే యుపాయము లని పలికెను గాని తాను పాపాలభైరవుడ నని పలుకలేదు నీపాపకృత్యములను బట్టియే భీష్మాదు లట్లు హతులైనారని-దుర్యోధనుని నిందించిన వెను కటి ప్రసంగములో కృష్ణభగవానుడు, దుర్యోధనుడే పాపాలభైరవు డని నిరూపించి దుర్యోధనుని నిరుత్తరుని జేసెను

ఎవ్వరివలనగాని యెవ్వరే యే వరములను బొందియున్నను వానికి విరోధము లేని పద్ధతిని లోకరక్షణోపాయముల నాశ్రయించి కార్యము సాధించెడి యకుంఠితశక్తి కలవాడు భగవంతుడు కనుకనే రాక్షసులకుగూడ నీయబడిన-వరములకు విఘాతము లేకుండ జేయుచు నుపాయములతో వారల వధించి లోకరక్షణము జేయుచుండుట జరు గుచు వచ్చినది. ఆతడే కృష్ణభగవానుడు. కనుక భీష్మాదులకు గల వరములకు విరోధములేనిపద్ధతిని మాయా యుపాయముల నాశ్రయించి కార్యసాధనము గావించెను.

రాజధర్మానుశాసనప్రస్తావములో-శరతల్పగతుడై యుధిష్ఠిరున కుపదేశించు భీష్ముడు-విజిగీషువులకు ధర్మాధర్మములు రెంటిచే-విజ యసిద్ధి కాని కేవలధర్మముచే గాదని, చెప్పెను చూడుడు—

""ధర్మాధర్మేణ రాజాన శ్చరన్తి విజిగీషవః'।" (శాన్తి. అ80)
నీ "కేవలేన ధర్మేణ విజిగీషో న సిద్ధ్యన్తీత్యర్థః"

మరియొకవిషయము. దుర్యోధనుడు వెనుకజూపినట్లు శ్రీకృష్ణుని నిందించుటలో—

"త్వయా పున రనార్యేణ జిహ్మమార్గేణ పార్థివాః।
స్వధర్మ మనుతిష్ఠన్తో వయం చాన్యే చ ఘాతితాః।"

కృష్ణా -స్వధర్మతత్పరుల మగు మేమందరము నీచే గపట మార్గమున వధింపబడినాము, నీవ ధ్యుడవు అగా దుష్టుడవు, అని నిందించియుండెను.

ఈ దుర్యోధనుడే వ్యాతమునకు సన్నాహముచేసి ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పినపుడు ధృతరాష్ట్రు డది యధర్మము, అట్టి సంకల్పము కూడదు, అని బోధింపగా దుర్యోధనుడు తండ్రికి జెప్పిన రాజనీతిని జూడుడు—

'లోకవృత్తా ద్రాజవృత్త మన్య దాహ బృహస్పతి
తస్మా ద్రాజ్ఞా ప్రయత్నేన స్వార్థ శ్చిన్త్య స్సదైవ హి
క్షత్రియస్య మహారాజ జయే వృత్తి స్సమాహితా
స వై ధర్మ స్త్వధర్మో వా స్వవృత్తౌ కా పరీక్షణా
ప్రచ్ఛన్నో వా ప్రకాశో వా యోగో యోఽరిం ప్రబాధతే
తద్వై శస్త్రం శస్త్రవిదాం న శస్త్రం ఛేదనం స్మృతమ్
యో వై సంతాపయతి యం స శత్రుః ప్రోచ్యతే నృప
అద్రోహసమయం కృత్వా చిచ్ఛేద నముచే శ్శిరః
శక్ర స్సాఽభిమతా తస్య రిపౌ వృత్తి స్సనాతనీ
నాప్రాప్య పాండవై శ్వర్యం సంశయో మే భవిష్యతి
అవాప్స్యే వా శ్రియం తాంహి శేష్యే వా నిహతో యుధి '

నీ నాప్రాప్స్యేతి పాండవైశ్వర్య మప్రాప్య అనవాప్య అద్య ప్రభృతి యావత్ సంశయో వితర్కో న భవిష్యతి నాభవిష్యత్ .వితర్కమే వాహ- అవాప్స్యే ఇతి పాండవైశ్వర్యం దృష్ట్వా ఇదం హర్తవ్యం వా మయా మర్తవ్యం వేత్యేవ వితర్కో జాత ఇత్యర్థః

ఏతాదృశస్య కిం మే ఽద్య జీవితేన విశాంపతే
వర్ధన్తే పాండవా నిత్యం వయన్త్వస్థిరవృద్ధయః (సభాప-అ56)

నీ అస్థిరా వృద్ధిరహితా వృద్ధిః సంపత్ యేషామ్ '

అనగా తండ్రీ లోకవ్యవహారము వేఱు రాజవ్యవహారము వేఱు అని బృహస్పతి చెప్పెను అదుచే నప్రయత్న రాజ స్వార్థము

నెప్పుడును చింతించుచునే యుండవలెను క్షత్రియునకు జయించుటే వృత్తి, అది ధర్మము గానిమ్ము అధర్మము గానిమ్ము. స్వవృత్తి విషయమై పరిశీలన మేమున్నది? ప్రచ్ఛన్నముగాగాని ప్రకాశముగాగాని శత్రువును బాధించెడి యుపాయమే శస్త్రమగునుకాని ఛేదించునదే శస్త్రమని లేదు ఎవ్వ డెవ్వనికి సంతాపము కలిగించునో అతడాతనికి శత్రువనిచెప్పబడును ద్రోహము జేయకుండునట్లు నిర్ణయించుకొని యింద్రుడు నముచి యను రాక్షసుని శిరస్సును ఛేదించెను శత్రువులయం దట్లు వర్తించుట సనాతనమార్గమే పాండవుల యైశ్వర్యము నేనపహరించుటో, లేక నేను మరణించుటో కావలెను. వారు దినదిన ప్రవర్ధమానులగుచుండ నాకీజీవితముతో నేమి ఫలి? అని బోధించెను

దీనినిబట్టి ప్రచ్ఛన్నముగాగాని, ప్రకాశముగాగాని, ధర్మముగాగాని, యధర్మముగాగాని శత్రువును జయించుటే రాజునకు ముఖ్యవృత్తి కనుక తనవృత్తిలో విచారణకు అవసరములేదని దుర్యోధన సిద్ధాంతము తేలినది ఇట్టి స్థితిలో ఈదుర్యోధననైతికసిద్ధాంతమును బట్టి కూడ దుర్యోధనుని జయించిన పాండవుల తప్పేమున్నది? శ్రీకృష్ణుని తప్పేమున్నది? కనుక దుర్యోధనపక్షపాతులగు ప్రతివాదులు దుర్యోధనసిద్ధాంతమునుబట్టి, శ్రీకృష్ణునిపై గాని, పాండవులపై గాని నింద మోపుటకు వీలు లేదు

అసలు రాజ్యము పాండవులది కాని కౌరవులదికాదు ఈవిషయము పాండవనిందానిరాకరణము' అను భాగములో నిరూపిప్పబడును ఇట్టిస్థితిలో నధర్మముగా బాండవరాజ్య మాక్రమించి సమాతకాలనిర్ణయానుసార మీయవలసిన పాండవరాజ్య మీయక పాండవులను చంపుటో, తాను చచ్చుటో కావలెనేగాని, నేనించుకైన నీయనని కూర్చుండి, తల్లియు, దండ్రియు, భీష్ముడు, ద్రోణుడు, విదురుడు మున్నగువారు వారిది వారికిమ్ము. ఈయకుండుట అధర్మము అని యెంత పోరినను వినిపించుకొనక, రాయబారమునకు వచ్చి- మహర్షి

ప్రభృతులగు సభ్యులందరు మెచ్చుకొనునట్లు సంధిజేసికొని సుఖింపు మని బోధించినట్టి కృష్ణభగవానుని హస్తినాపురము జేరకమునుపే దురాలోచనముతో నుండి బంధింపబూనిన దుర్యోధనునిది ధర్మ మని యెవ్వడనగలడు?

సుయోధనవిజయకర్త, అవినీతిగా వ్రాసి దుర్యోధనునితో కృష్ణుడు చెప్పె నని యెట్లు కవిత్వ మల్లెనో చూడుడు—

'పాండవపతి యింక ప్రభువైన నేమైన నాకేల? ఇక స్మశానంబులెల్ల పాలించుకొననిమ్ము పక్షపాతంబుచే నీహత్య లెల్ల జేయించితివాడ ఓ సుయోధన! నీవెయుత్తమపురుషుండవు సకలధర్మములు నీయందె గలవు ధర్మంబు వీడ యధర్మయుద్ధంబున నన్యాయ మార్గంబునందు నిన్ను గొంటిగా జేయుచు నుక్కడగించితి నిది యెల్ల నాకృత్యమే
నైతికవిజయంబు న్యాయంబుగా నీది ధర్మరాజునకధర్మజయము

ఇట్లు వ్రాయుట. లోకవంచనము కాదా? జయ మేమో పాండవు లందెనట అది యధర్మజయమట యుద్ధమునకు బోవునపుడు విజయాపేక్షియగు దుర్యోధనునకు తల్లియగు గాంధారి 'యతో ధర్మస్తతో జయః' ధర్మపక్షమునకే జయ మని పలికినది. అధర్మపక్షమునకు జయ మబ్బె నని వ్రాసిన సుయోధనవిజయకర్త, పరమపతివ్రతయగు గాంధారి వాక్శుద్ధికి గూడ భంగముకలిగించిన ధీరుడు తల్లి, దుర్యోధనుని దధర్మమని భావించియుండ- కాదాతనిదే ధర్మమని భావించిన మతిమంతుడు ఈసుయోధనవిజయకర్త భీష్ము డుత్తమపురుషు డని చెప్పుచు 'సద్బ్రహ్మచారి, సచ్ఛాస్త్రవేత్త, పరమభక్తుండు శుభంకరుండు' అని శ్లాఘించి యుండెను అట్టి భీష్మపితామహుడే, శరతల్పగతుడై యుండి యుధిష్ఠిరునకు రాజధర్మములను ప్రశ్నానుగుణముగా నుపదేశించునపుడు కామక్రోధలోభమోహఈర్ష్యాఅసూయాప్రభృతులగు పదమూడు దోషములను గూర్చి చెప్పి వానికి సత్సాంగత్యాదులను బట్టి నివారణము జెప్పె నిట్లనెను—

'ఏతే హి ధార్తరాష్ట్రాణాం సర్వే దోషా స్త్రయోదశ
త్వయా సత్త్వాత్మనా నిత్యం విజితా జ్యేష్ఠసేవనాత్ (శాంతి అ163

ఈదోషము లన్నియు ధృతరాష్ట్ర పుత్త్రులయం దుండినవి. సత్పురుషసేవనుబట్టి సత్త్వనిష్ఠుడవైన నీచే నివి యన్నియు నిరాకరింపబడినవి అని ఈభీష్మవాక్యమే దుర్యోధనాదులు దుష్టులనుటకును, యుధిష్ఠిరాదులు నిర్దుష్టు లనుటకును సాక్షి ఇట్లుండ దుర్యోధను డుత్తమపురుషుడనియు, ధర్మాత్ముడనియు కవిత్వ మల్లుట నింద్యము

ఇక మ భా చ కారుల వ్రాతలో జూపబడిన యంశమిదియొకటి మిగిలిన. 'దుర్యోధనుడు రావణునివంటి దుర్మార్గుడు కాడు"

ఈమాట పాండవులకంటె దుర్యోధను డుత్తము డని వ్రాసిన దుర్యోధనపక్షపాతులకు బాగుండనేమోకాని శ్రీరాముని కంటె రావణు డుత్తము డని వ్రాసిన రావణపక్షపాతులకు సహ్యముగానుండునా? దుర్యోధను డెంత దుర్మార్గుడో రావణపక్షపాతులు చెప్పవలెను. రావణు డెంతదుర్మార్గుడో దుర్యోధనపక్షపాతులు చెప్పవలెను

మేమాయుభయులనుగూర్చి భారతసావిత్రియందు జెప్పబడిన విషయమునుమాత్రమె వెల్లడించుచున్నాము —

ద్వా విమౌ పురుషౌ మూర్ఖౌ దుర్యోధనదశాననౌ
గోగ్రహం వనభంగం చ దృష్ట్వా యుద్ధం పునఃపునః

ఏకాకియై వచ్చిన వానరము రాక్షసరక్షితమైన తనయశోకవనమును నిర్భయముగా భగ్నముజేసియున్నరీతినిచూచియు, వానరసేనాపరివృతుడగు శ్రీరామప్రభువుపై యుద్ధమునకు గాలుదువ్విన రావణుడును, ఏకియైవచ్చి యుత్తరగోగ్రహణకాలములో మహారథాధిష్ఠితములైన కౌరవసేనలను చెండాడి గోవులను మరలించుకొనివెళ్లిన పార్థుని

పరాక్రమను జూచియు మహాసేనావరివృతుండగు పాండవవీరులపై నాటి మాటికి యుద్ధమునకు కాలుదువ్విన దుర్యోధనడును అనుపురుషు లిద్దరు మూర్ఖులే యను భావము దీని నింతటితోవిడిచి విషయాంతర మందుకొందము

— "భక్తి యను నది ప్రాచీనకాలమున లేకుండెను
అను ప్రసంగము-తన్నిరాకరణము —

మ భా చ కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— భక్తియనునది ప్రాచీనకాలమున లేకుండె ననియు, కర్మ, జ్ఞానము అనునవియే యుండె ననియు, కృష్ణవిషయకభక్తి మధ్యకాలమున నేర్పడె ననియు శ్రీలోకమాన్యతిలకు చర్చించియున్నాడు కాని నాకు దోచిన రీతి నింకొకసంగతిం వ్రాయుచున్నాడను శాకటాయనుడు పాణిని పతంజలి అను వ్యాకరణ భాష్యకర్తలు వాసుదేవార్జునుల యందు భక్తికలవా రుండి రని చెప్పుచున్నారు పతంజల్యాదులు ఋషులుగానె పరిగణింపబడిరి పతంజలి క్రీ పూ 2 శతాబ్దము నను, పాణిని, క్రీ పూ 8 శతాబ్దముననను, శాకటాయనుడు క్రీ. పూ. 12 శతాబ్దమున నుండిరి. శాకటాయనునికాలమున వాసుదే వార్జునులను వీరులనుగా మాత్రమె తలచి భక్తి సేయువారుం డిరి. పాణినికాలమునకు వారిని భగవదవతారముగా దలచుచుం డిరి. పతంజలికాలమున వాసుదేవుని భగవంతునిగా దలచుచుం డిరి. గాని యర్జును నటుల దలపరైరి.

శాకటాయనుడు భక్తే' అను అధికారసూత్రమునకు పిమ్మట "వాసుదేవార్జునాద్వుఞ్ అని చెప్పెను. శబ్దనిష్పత్తిలో వాసు దేవుని భక్తుడు వాసుదేవకుడు అరునుని భక్తుడు అర్జునకుడు అగు ననెను

పాణిన్యాచార్యులుకూడ తన యష్టాధ్యాయిలో వాసుదేవార్జు నాభ్యాం వుఞ్' అని చెప్పెను దీనివలనగూడ పైవిధముగనే రూప నిష్పత్తి యగును కాని శాకటాయనుడు వుఞ్' అనగా పాణిని వుఞ్ అనెను

పతంజలి మహాభాష్యమున జెప్పిన యీ క్రిందివాక్యములచే శాకటాయనుని వాసుదేవార్జునభక్తులకును పాణినియొక్క వాసు దేవార్జునభక్తులకును భేదముకలదని తెలియనగును

మహాభాష్యమ్— కిమర్థం వాసుదేవశబ్దాత్ వుఞ్ విధీయతే గోత్రక్షత్రియాఖ్యేభ్యో బహులం వుఞ్ ఇత్యేవ సిద్ధమ్ నహ్యస్తి విశేషః వాసుదేవశబ్దాత్ వుఞో వా వునో వా తదేవ రూపం సఏవ స్వరః ఇదంతర్హి ప్రయోజనం వాసుదేవశబ్దస్య పూర్వనిపా తం వక్ష్యామీతి అథవా నైషా క్షత్రియాఖ్యా సంజ్ఞైషా తత్ర భగవతః.

పైభాష్యవాక్యములబట్టి వుఞ్ క్షత్రియమాత్రనియం దుండు భక్తిని వుఞ్ భగవత్పరముగా నగుభక్తిని జెప్పెనని స్పష్ట మగుచున్నది పతంజలి అర్జునశబ్దముపైరైన దలపెట్టకుండుటచే నర్జునుడు భగవత్పదవినుంకి నాటివారిచే దొలఁగింపఁబడె నని స్పష్ట మగుచున్నది ' (పు20.)

!

గోపాలతాపిన్యుపనిషదాదులు, సంతానగోపాలమంత్రాదులు దీనికి బిమ్మటనే పుట్టియుండును పు204)

అహా వ్యాకరణశాస్త్రములోగూడ మేము వ్రేలుపెట్టినామని మ్లూలనుమోసపుచ్చుటకై ప్రతివాదులీరసాభాసపువ్రాత వ్రాసినారు.

"వాసుదేవార్జునాద్వుఞ్' అని శకటాయనసూత్రమట 'వాసుదేవాభ్యాం వుఞ్' అని పాణినిసూత్రమట "వుఞ్" ప్రత్యయమును చేసినను "వుఞ్" ప్రత్యయమును చేసినను వాసుదేవుడు అర్జునకుడు అని రూపనిష్పత్తి సమానమేనట ఎంత అవివేకమో

వాసుదేవశబ్దములో మొదటయక్షరములో దీర్ఘ మున్నది అర్జునశబ్దములో మొదటయక్షరము దీర్ఘముకాక హ్రస్వమై యున్నది. వుఞ్ ప్రత్యయము జేసినపుడు మొదటియక్షరములో నేమియు మార్పు కలుగదు వుఞ్ ప్రత్యయము జేసినపుడుమాత్రము మొదటిహ్రస్వాకారము దీర్ఘాకార మగును ఇట్లుండుటచే అర్జునశబ్దమునకు వుఞ్ ప్రత్యయము జేసినపుడు 'ఆర్జునకః' అని యగును వుఞ్ ప్రత్యయము జేసినపుడు 'అర్జునకః' అని యగును వాసుదేశబ్దమునకు ఏప్రత్యయము జేసినను "వాసుదేవకః" అనియేయగును. అట్టిస్థితిలో అర్జున శబ్దమున కేప్రత్యయము జేసినను "అర్జునకుడు అను రూపనివృత్తి సమానమే అను ప్రతివాదుల వ్యాకరణశాస్త్రమందలి విపరీతపాండితి నుత్యము

ప్రతివాదులు చూపియున్న పతంజలిబాష్యమునకు తాత్పర్య మిది గోత్రక్షత్రియాఖ్యేభ్యో బహులం వుఞ్' అను పాణినిసూత్ర మందు క్షత్రియుల జెప్పెడి శబ్దములకు వుఞ్ ప్రత్యయము వచ్చునని చెప్పబడెను. అర్జునశబ్దము క్షత్రియుని జెప్పనదేకనుక నాసూత్రముచే వుఞ్ ప్రత్యయము వచ్చిన 'ఆర్జునకః' అని యైపోవును "అర్జునకః" అనియే కావలసియున్నది అని భావించి "వాసుదేవార్జునాభ్యాం వుఞ్' అని సూత్రము జేసి అర్జునశబ్దమునకు వుఞ్ప్రత్యయమునే విధించి అర్జునకః అని రూపమును సాధించుట యుక్తమే కాని యాసూత్రముచే వాసుదేవశబ్దమునకుగూడ వుఞ్ప్రత్యయమునే విధింపవలసిన పని లేదు వసుదేవుని పుత్రుడు అని యరముగల వాసుదేవశబ్దము క్షత్రియుని

జెప్పనదేకనుక వృద్ధప్రత్యయము వచ్చుచునేయున్నది దానిచేత 'వాసుదేవకః' అనురూపము సిద్ధించుచునే యున్నది ఇట్లుండ అర్జునశబ్దముతోబాటు వాసుదేవశబ్దమునకుగూడ వుద్ప్రత్యయ మేల విధించెను? అను శంకకు సమాధాన మేమనగా వాసుదేవశబ్దము 'వసుదేవస్యాపత్యమ్ (వసుదేవుని పుత్రుడు) అని యర్థము కలదైనపుడు క్షత్రియుని జెప్పగలుగును. కాని 'వాసు X దేవ' అనువ్యుత్పత్తిని గ్రహించినపుడు భగవంతునికే పేరగును వాసుదేవశబ్ద నిర్వచనమిట్లున్నది—

'సర్వత్రాఽసౌ సమస్తం చ వసత్యత్రేతి వై యతః
తతోఽసౌ వాసుదేవేతి విద్వద్భిః పరిగీయతే

సర్వత్రాఽసౌ వసతి సర్వ మత్ర వసతీతి వా వ్యుత్పత్త్యా వాసుః వాసుశ్చాఽసౌ దేవశ్చ వాసుదేవః

ఇట్లు సర్వాధారుడు, సర్వాంతర్యామి యైన దేవుడు వాసుదేవశబ్దముచే జెప్పబడుచుండుటవలన దీనికి ప్రత్యయము ప్రత్యేకము విధింపబడినది అని ఇదియే పతంజలిభాష్యతాత్పర్యము

ఈభాష్యములో— వసుదేవ స్యాపత్యమ్' వసుదేవుని పుత్రుడు క్షత్రియుడే యని చెప్పబడియుండుటచే భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుడు వసుదేవసంబంధమునవలన, క్షత్రియుడై యుండుటవలన 'కృష్ణుడు క్షత్రియుడుకాడు' (పు-౯౦) అను మ భా చ. కారుల విపరీతసిద్ధాంత మపాస్తమైనది.

ఆభాష్యములో సూత్రోక్తమై యున్న అర్జునశబ్దమునుగూర్చి చర్చింపకుండుటకు దానికి ప్రత్యయాంతరమును విధించుటలో ఫలముండుటే కారణము వాసుదేవశబ్దమునుగూర్చి చర్చించుటకు దానికి ప్రత్యయాంతరవిధానములో ఫ[illegible]ము కనబడకుండుటే కారణము

ఇక భక్తి యనుదానినిగూర్చి చెప్పవలసియున్నది 'భక్తిః' సూ 4-3-95 సోఽస్యేత్యనువర్తతే భజ్యతే సేవ్యతే ఇతి భక్తిః స్రుఘ్నోభక్తి రస్య స్రౌఘ్నః అపూపాభక్తి రస్య ఆపూపికః, పాయసికః, వాసుదేవకః, అర్జునకః అంగాః క్షత్రియాః భక్తిరస్యాంగకః'

ఇచ్చట భక్తిశబ్దమునకు సేవింపబడుచున్న దని యర్థము ఉదాహరణములు— స్రుఘ్నదేశ మెవ్వనిచే సేవింపబడుచున్నదో అతడు స్రౌఘ్నుడు అపూపము లెవ్వనిచే సేవింపబడుచున్నవో అతడు ఆపూపికుడు పాయస మెవ్వనిచే సేవింపబడుచున్నదో ఆతడు పాయసికుడు, వాసుదేవు డెవ్వనిచే సేవింపబడుచుండెనో ఆతడు వాసుదేవకుడు అట్లే అర్జునకుడు ఆంగకుడు

ప్రతివాదుల ధోరణిజూడుడు. శాకటాయనుని కాలమున వాసుదేవార్జునులను వీరులనుగా మాత్రమె తలచి భక్తి సేయువారట పాణిని కాలమున భగవదవతారముగా దలచిరట పతంజలికాలమున వాసుదేవుని భగవంతునిగా దలచిరట అర్జునునటుల దలపలేరట దీనికి ప్రమాణములు వ్యాకరణసూత్రములు, భాష్యములునట పతంజలి అర్జున శబ్దము పేరైన దలపెట్టకుండుటచే నర్జునుకు భగవత్పదవినుండి నాటి వారిచే దొలగింపబడె నని స్పష్ట మయ్యెనట

ఆహా ఆవ్యాకరణశాస్త్రమునకును ఈధోరణికిని యేమైన సబంధ మున్నదా? వెనుకజూపిన అమృచ్ఛకటికలోని శకారునిమాటలకు ఈ మ భా చ కారునిమాటలు తీసిపోవునా?

భజధాతువునకు క్తిన్ ప్రత్యయము జేసిన భక్తి యని యగును. భక్తి యనునది ప్రాచీనకాలమున లేకుండె నను ప్రతివాదుల నడుగవలసియున్నది— ప్రాచీనకాలమున భజధాతువు లేదా? క్తిన్ ప్రత్య

యము లేదా? పతిభక్తి లేదా? పితృభక్తి లేదా? మాతృభక్తి లేదా? గురుభక్తి లేదా? భగవద్భక్తి లేదా? మొట్టమొదట నిరూపించినట్లు భగవంతుడే శ్రీకృష్ణుడుకనుక కృష్ణభక్తి ప్రాచీనకాలములో లేకపోవు టేమి? భగవద్గీతలోనే బహుస్థలములలో భక్తిప్రశంస కలదు చూడుడు

"మయి చానన్యయోగేన భక్తి రవ్యభిచారిణీ భక్త్యా యుక్తో యోగబలేన చైవ' మాంచ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తి యోగేన సేవతే

ఇట్లుండుటచే 'స్వయంమూఢోఽన్యాంశ్చ వ్యామోహయతి, శాస్త్రార్థసంప్రదాయరహితత్వాత్ శ్రుతహాని మశ్రుతకల్పనాం చ కుర్వన్' అను భగవత్పాదవాక్యము స్మృతికి వచ్చుచున్నది దీని నింతటితో విసర్జించి విషయాంతర మందుకొందము

— కృష్ణభగవానుని జారత్వమునుగూర్చి శంకాసమాధానములు —

పద్మపురాణోత్తరఖండము–అ–272

పార్వత్యువాచ– 'ధర్మసంరక్షణార్థాయ జగత్యా మవతీర్య సః
పరదారాభిగమనం కథం కుర్యా జ్జనార్దనః '

రుద్ర ఉవాచ– 'స్వశరీరే పరిష్వంగభేదో నాస్తి శుభాననే
సర్వం జగచ్చ తస్యాంగం పృథ గత్ర న విద్యతే.
దోషోఽత్ర నాస్తి సుభగే దేవస్య పరమాత్మనః,
నైసర్గికస్య భర్తృత్వా దాత్మేశత్వా జ్జగత్పతేః
తథాఽపహతపాప్మన స్సామర్థ్యా ద్వ్యాపినః ప్రభోః,
స్త్రీపుంభేదో న సుభగే పురుషస్య మహాత్మనః,
స్వాంగాలింగే రతి ర్నస్యా దంగనాలింగనే రతిః
యస్యాంగం జగదీశస్య తస్య రాగాదయః కుతః"

శ్రీమద్భాగవతమ్— స్క-10. అ33"

రాజా— "సంస్థాపనాయ ధర్మస్య ప్రశమా యేతరస్య చ ।
అవతీర్ణో హి భగవానంశేన జగదీశ్వరః ॥
స కథం ధర్మసేతూనాం వక్తా కర్తాఽభిరక్షితా ।
ప్రతీపమాచర ద్బ్రహ్మన్ పరదారాఽభిమర్శనమ్ ॥
ఆప్తకామో యదుపతిః కృతవాన్ వై జుగుప్సితమ్ ।
కి మభిప్రాయ ఏతం మే సంశయం ఛిన్ధి సువ్రత ॥"

శ్రీశుకః— "గోపీనాం తత్పతీనాం చ సర్వేషాం చాపి దేహినామ్ ।
యోఽన్త శ్చరతి సోఽధ్యక్ష ఏష క్రీడన దేహభాక్ ॥
అనుగ్రహాయ భూతానాం మానుషం దేహ మాశ్రితః ।
భజతే తాదృశీం క్రీడా యాశ్శ్రుత్వా తత్పరో భవేత్ ॥
నాసూయన్ ఖలు కృష్ణాయ మోహితా స్తస్య మాయయా ।
మన్యమానా స్స్వపార్శ్వస్థాన్ స్వాన్ స్వాన్ దారా న్వ్రజౌకసః

ఇచ్చట, ధర్మసంస్థాపనమునకై యవతరించిన కృష్ణభగవానుడు పరదారాభిగమన మెట్లు చేసెను? అని పార్వతీదేవి ప్రశ్నింప పరమేశ్వరు డిట్లు చెప్పెను— జగత్తంతయు శ్రీకృష్ణశరీరమే. భిన్నముగా లేదు. గోపికలుమున్నగువారు శ్రీకృష్ణునిబట్టిచూచిన శ్రీకృష్ణశరీరావయవములై యున్నవారే. తన శరీరావయవముల నాలింగనము జేసి కొనుట రతిసుఖ మగునా? శ్రీకృష్ణుడు జగద్భర్త యగుటవలనను, ఆత్మేశ్వరు డగుటవలనను, అపహతపాప్మత్వాదిగుణములు గలవాడగుటవలనను, సర్వవ్యాపి యగుటవలనను, స్త్రీపురుషవిభేద మాకృష్ణుని దృష్టిలో లేకుండుటవలనను దోషశంక కవకాశము లేదు. లోకములో కాంతాలింగనములో రతిసుఖముకాని, స్వాంగాలింగనములో రతిసుఖము లేదు. జగత్తంతయు స్వాంగమైయున్న కృష్ణభగవానునకు రాగాదుల కవకాశమే లేదు. అని.

పరీక్షిత్ప్రశ్నములోకూడ, ధర్మసంస్థాపనమునకును అధర్మనిర్మూలనమునకును అవతరించిన జగదీశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణుడు విరుద్ధమైన పరదారాభిమర్శనము నేల జేసెను? ఆప్తకాముడు కనుక నాతని కధర్మము కాదందుమా? కామములేనివాడు నింద్యమైన పని నేయభిప్రాయముతో జేసియుండును? ఈసంశయము దీర్పుమని యడుగ శ్రీశుకుడిట్లు చెప్పెను—గోపికలకును గోపికాపతులకును, సకలదేహధారుకును అంతర్యామియైయున్న పరమాత్మయే లీలార్థమై దేహధారణము జేసి లోకానుగ్రహమునకై మానుషదేహము నాశ్రయించెను

అట్టి శ్రీకృష్ణుడు శృంగారరసాకృష్టచిత్తులై బహిర్ముఖవృత్తి కలిగియున్న లోకులనుగూడ తనశృంగారలీలలచే నాకర్షించి తన్మూలమున భగవంతుడగు తనయందు వారల మనస్సులు లగ్నమగునట్లు జేసి యాలోకుల నుద్ధరింపవలె నను తాత్పర్యముతో తాను కామము లేనివాడై యుండియు లోకానుగ్రహమునకై యిట్లు విహరించెను

రాసక్రీడాదులలో శ్రీకృష్ణసన్నిధానములో గోపిక లున్నను వారల భర్తలకు తమసమీపమందే యున్నట్లు శ్రీకృష్ణుని యోగమాయచే గోచరించెను వారల కెట్టి యసూయయు కలుగలేదు. అందుచే లోకములో దురాచారపరులు తమదుశ్చేష్టలను శ్రీకృష్ణచేష్టలతో బోల్చి వ్యవహరించుచుండుట పాపహేతువు అని ఉజ్జ్వలనీలమణి యనుగ్రంథమందిట్లు చెప్పబడినది—

శృంగారరససర్వస్వం శిఖిపింఛవిభూషణమ్
అంగీకృతనరాకార మాశ్రయే భువనాశ్రయమ్
లఘుత్వ మత్ర యత్ప్రోక్తం తత్తు ప్రాకృతనాయకే
న కృష్ణే రసనిర్యాసస్వాదార్థ మవతారిణి
పత్యరోధోపపత్యోస్తు గౌణత్వం కథితం బుధైః
తత్తు కృష్ణం చ గోపీశ్చ వినేతి ప్రతిపద్యతామ్ ॥ (నాటకచంద్రికా)

పరకీయకును, ఉపపతికిని, సంబంధించియున్న శృంగారముఅధర్మ హేతు వగుటచే యుక్తము కాదను మాట ప్రాకృతనాయకుని విషయము శృంగారరససారము నాస్వాదింపజేయ నవతరించిన దివ్యమంగళవిగ్రహమైయున్న శ్రీకృష్ణుని విషయము కాదు గోపికలు పరకీయలు కారు శ్రీకృష్ణుడుపపతి కాడు అని తాత్పర్యము

'జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమ్ అని శ్రీకృష్ణభగవానుడే గీతలో తనజన్మము, తన చేష్టలు దివ్యములని యుపదేశించియే యుండెను. మరియు, కృష్ణభగవానుడు బ్రహ్మతో చెప్పినట్లు వెనుక జూపబడిన శ్లోకముగూడ నీసందర్భములో స్మరణీయము—

"విధేఽహం సర్వోఽస్మి వ్రజసృభుకగోవత్సవదహమ్
బిభర్మి బ్రహ్మాణ్డం గిరివ దహ మద్మి జ్వలనవత్
సృజామి గ్రాపద్యావసనవదహం ప్రాణభృ దహమ్
యద త్రాఽహం తృప్తో ను నిరతి మదన్య న్న కిమపి

దీనిచె సర్వము నాస్వరూపమే నేను కాని దేమియు లేదని చెప్పబడెను కనుక కృష్ణభగవానునియందు జారత్వశంక పాపహేతువని సారాంశము.

—♦ "శ్రీకృష్ణు డనదయై యేమియు దోపక శయనించి బాణముతో గొట్టబడి మృతి నొందెను అనుప్రసంగము—
తన్నిరాకరణము ♦—

మ భా. చ కారుఁ వ్రాసి యిట్లున్నది— 'శ్రీకృష్ణు డనదయై యేమియు దోపక శూన్యవనమున శయనించి కురువంశక్షయ మెట్లయ్యెనో యాదవవంశక్షయ మట్లయ్యె గదా యని గాంధారీ శాపవాక్యమును స్మరించుచుండగా నొక వ్యాధుడు శయనించిన

కృష్ణుని మృగముగా దలచి బాణముతో గొట్టెను అది కృష్ణుని పాదాగ్రమున దగిలి దానితోనె మృతి నొందెను

కృష్ణు డెంతటి యవతారపురుషుడైనను మృతియాదవయగు ద్వారకలో నుండలేను. తపస్సు జేయ బోయెదను అర్జునుడు వచ్చి తక్కినపనుల జక్క జేయు నని వసుదేవునితో జెప్పి వనములో విచారించుచు శయనించుటలో సంపూర్ణమానవత్వము నొందిన రీతి గోచరించును. ఏతపస్సును జేయలేదు అత్యాసన్నమరణము గూడ శ్రీకృష్ణునకు దెలియలేదు ఇది సంపూర్ణమానవత్వము కాదా? (పు196)

ప్రతివాదుల వ్రాత యిట్లున్నదికదా గ్రంథమెట్లున్నదో చూడుడు—

ముందు బలరామస్వామి వనమందు యోగనిష్ఠతో నుండగా శేషాహియొక్క యవతారమగుటచే నాగమయమందు బలరామస్వామి ముఖమునుండి యొకమహాసర్పము నిర్గమించి వెళ్ళుటను కృష్ణభగవానుడు చూచెను— అథాపశ్య ద్యోగయుక్తస్య తస్య నాగం ముఖా న్నిశ్చరన్తం మహాన్తమ్ (మౌసలప. అ4)
ఇట్లున్నగ్రంథమునకు ప్రతివాదులదురూహ యెట్లున్నదో చూడుడు—

బలరాముని శ్రీకృష్ణుడు చూడబోగా నాతనిముఖమునుండి మహాసర్ప మొకటి వెడలి యంతర్హిత మయ్యె నని చెప్పబడుటచే బలరాముడు మత్తుడై యేవృక్షముక్రిందనో పండుకొని యేదుష్టసర్పమువాతనో పడి మృతుడయ్యె నని తలపవలసియున్నది '

ఆవ్యాసమహర్షి చెప్పిన దసత్యమని యీవిపరీతసిద్ధాంతము సత్యమని భావించెడి మందభాగ్యు డెవ్వడో ప్రతివాదుల నైజమిదియే తరువాతగ్రంథమునందు కృష్ణభగవానుని విషయ మిట్లున్నది—

'తతో గతే భ్రాతరి వాసుదేవో జానన్ సర్వా గతయో దివ్యదృష్టిః
వనే శూన్యే విచరంశ్చిన్తయానో భూమౌ చాఽథ సంవివేశాగ్ర్యతేజాః
సర్వం తేన ప్రాక్ కృతా విత్తమాసీద్గాంధార్యా యద్వాక్యముక్తం
స్వధర్మాత్
దుర్వాససా పాయసోచ్ఛిష్టలిప్తే యచ్చాప్యుక్తం తచ్చ సస్మార కృష్ణః
సంచిన్తయ న్నంధకవృష్ణినాశం కురుక్షయం చైవ మహానుభావః
మేనే తత స్సంక్రమణస్య కాలం తత శ్చకారేన్ద్రియసన్నిరోధమ్.
యథాచ లోకత్రయపాలనార్థం దుర్వాసవాక్యప్రతిపాలనాయ,
దేవోఽపిసన్ దేహవిమోక్షహేతో ర్నిమిత్తమైచ్ఛత్సకలార్థతత్త్వవిత్
సంసన్నిరుద్ధేన్ద్రియవాఙ్మనాస్తు శిశ్యే మహాయోగ ముపేత్య కృష్ణః,
జరోఽథ తం దేశ ముపాజగామ లుబ్ధ స్తదానీం మృగలిప్సురుగ్రః.
స కేశవం యోగయుక్తం శయానం మృగాసక్తో లుబ్ధక స్సాయకేన,
జరోఽవిధ్య త్పాదతలే త్వరావాం స్తం చాఽభిత స్తజ్జిఘృక్షు ర్జగామ
అథాఽపశ్య త్పురుషం యోగయుక్తం పీతాంబరం లుబ్ధకోఽనేక
బాహుమ్,
మత్వాత్మానం త్వపరాద్ధం స తస్య పాదౌ జరో జగృహే శంకితాత్మా
ఆశ్వాసయ త్తం మహాత్మా తదానీం గచ్ఛ న్నూర్ధ్వం రోదసీ
వ్యాప్య లక్ష్మ్యా,
తతో రాజన్ భగవా నుగ్రతేజా నారాయణః ప్రభవ శ్చావ్యయశ్చ,
యోగాచార్యో రోదసీ వ్యాప్య లక్ష్మ్యా స్థానం ప్రాప స్వం మహాత్మా
అప్రమేయమ్ (మౌసల-అ-4)

సర్వజ్ఞుడైన దివ్యదృష్టిగల కృష్ణభగవానుడు ఆలోచింపుచు వన భూమియం దుండెను అప్పుడు, వెనుక పుత్రశోకముతో పతివ్రతయగు గాంధారి యాడిన మాటను, అంతకు బూర్వము ఉన్మత్త వేషముతో వచ్చిన దుర్వాసునకు ద్వారకలో దానాతిథ్య మిచ్చినపుడు దుర్వాసుడు పాయసము భుజించి మిగిలినదానిని కృష్ణా నీవాపాదమస్తకము బూసి

కొను మని యాజ్ఞాపించనట్లే చేసి విప్రోచ్ఛిష్టము పాదస్పృష్టము కాకూడదని పాదతలమునకుమాత్రము బూసికొనుట మానగా మహర్షి చూచి-"న తు పాదతలే విప్రే తస్మాత్తే మృత్యు రతో నై" (అనుశాసనప' అ264) అనుచు నీవరికాలుకు బూసికొనలేదు కనుక నదియే నీకు మృత్యుస్థానము అని పలుకుటను స్మరించి కురువంశయము యాదవుల పరలోకగమనము, జరిగెను గనుక నిక మన మవతారమును చాలించెడి సమయ మిది యని భావించి తాను దేవుడే యైనను దుర్వాసోమహర్షి వాక్యమును పరిపాలించుటకై దేహవిమోచనమునకు నిమిత్తమును సంకల్పించి సర్వేంద్రియనిరోధము జేసి శయనించి మహాయోగనిష్ఠలో నుండెను అంతట నాప్రాంతమునకు జరు డను కిరాతుడు వచ్చి యెత్తి పెట్టియున్న పాదతలముపై మృగమను భ్రాంతిచే బాణము వేసి వెంటనే సమీపమునకు వచ్చి చూచునంతట పీతాంబరధారియై చతుర్బాహుసమన్వితుడై, యోగనిష్ఠుడై యున్న యాదివ్యవిగ్రహము నుజూచి యపరాధము జేసితి నని పరితపించి, యాకృష్ణభగవానుని పాదములపై బడెను

అపు డాకిరాతుని కభయ మిచ్చి యానారాయణుడు- ఆజత్సృష్టిస్థితిలయకారుడు- ఆయోగాచార్యుడు దిక్తటములను వ్యాపించిన తన తేజస్సుతో స్వస్థానము నలంకరించెను

ఇది గ్రంథమం దున్న విషయము ఇట్లుండ, వనములో విచారించుచు శయనించుటలో సంపూర్ణమానవత్వము పొందినవరీతి గోచరించునట అత్యాసన్నమరణముగూడ శ్రీకృష్ణునకు దెలియలేదట' ఆహా ఆశ్రీకృష్ణునకు దెలియలేదా? ఈప్రతివాదులకు తెలివిలేదా?

—శ్రీకృష్ణనిర్యాణవిషయ మై గ్రంథవిరోధపరిహారము—

మహాభారతములో శ్రీకృష్ణశరీరమునకు దహనసంస్కారము జరిగినట్లుచెప్పబడినది శ్రీమద్భాగవతములోగూడ షష్ఠమస్కంధములో

"యయాఽహర ద్భువో భారం తాం తనుం విజహౌ విభుః' అని శరీర
త్యాగము చెప్పబడినది ఏకాదశస్కంధములో మాత్రము శరీరత్యా
గము జేయకయె వెళ్ళినట్లు చెప్పబడినది ఈవిరోధమునకు బరిహార
మును వ్యాఖ్యాతలే చేసియున్నారు చూడుడు—

శ్రీమద్భాగవతము— స్కం 11 అ 31

'లోకాభిరామాం స్వతనుం ధారణాధ్యానమంగళమ్
యోగధారణయాఽఽగ్నేయ్యాఽదగ్ధ్వా ధామావిశత్స్వకమ్'

శ్రీధరీయమ్— యోగినామివ స్వచ్ఛన్దమృత్యుభ్రమం వారయతి అయ
మర్థః— యోగినోహి స్వచ్ఛన్దమృత్యవః స్వాం తను మాగ్నేయ్యా
యోగధారణయా దగ్ధ్వా లోకాన్తరం ప్రవిశన్తి భగవాంస్తు న తథా,
కిన్తు, అదగ్ధ్వైవ స్వతనుసహితఏవ స్వకం ధామ వైకుంఠాఖ్య మవి
శత్. తత్ర హేతుః లోకాభిరామాం లోకానా మభిర మోఽభితో
రమణం స్థితిః యస్యాం తామ్ జగదాశ్రయత్వేన జగతోఽపి దాహప్ర
సంగా దిత్యర్థః కించ ధారణాయా ధ్యానస్యచ మంగలం శోభనవిష
యమ్. ఇతరథా తయోర్నిర్విషయత్వం స్యాత్ దృశ్యతే చాఽద్యాపి
తదుపాసకానాంతత్రైవ తన్మూర్తిసాక్షాత్కారః ఫలప్రాప్తిశ్చేతి భావః.

ఇచ్ఛాశరీరాఽభిప్రాయేణ వా యథాశ్రుత మేవాస్తు తత్రాఽపి
లోకాభిరామా మిత్యాదీనాం విశేషణానా మానర్థక్యప్రసంగా త్తద
ప్యదగ్ధ్వా తిరోధాయ నిర్గత ఇత్యేవ సాంప్రతమ్

శ్రీధరీయవ్యాఖ్యా వంశీధరీయా— శుద్ధసత్త్వమయస్యావిద్య
మానత్వేఽపి తత్ప్రతికృత్యభిప్రాయేణయథాశ్రుతార్థస్వీకారేఽపి న
దోష ఇత్యాహ-ఇచ్ఛాశరీరేతి తత్రాపి యథాశ్రుతార్థాంగీకారేఽపి
తదపి తత్ప్రతికృతిరూపమపి సాంప్రతమ్, ఉచితమ్, భారతే యదుక్తం
మానసే—

"తత శ్శరీరే రామస్య వాసుదేవస్య చోభయోః ।
అన్వీష్య దాహయామాస పురుషై రాప్తకారిభిః ॥" ఇతి.

తదా సురజనమోహార్థమేవ. తదుక్తం బ్రహ్మాండే—

"స్త్రీపుంమలానుమంగాత్మా దేహో నాస్య విజాయతే ।
కిన్తు నిర్దోషచైతన్యం సుఖనిత్యాం స్వకాం తనుమ్ ॥
ప్రకాశయతి సైవేయం జని ర్విష్ణో ర్నచాఽపరా ।
తథాఽప్యసురమోహార్థం పరేషాఞ్చ క్వచి త్క్వచిత్ ॥
దుఃఖాఽజ్ఞానశ్రమాదీంశ్చ దర్శయే చ్ఛుద్ధసద్గుణః ।
క్వ వ్రణాది క్వచాఽజ్ఞానం స్వతన్త్రాఽచిన్త్యసద్గుణే॥
మోహాభావాయ తేషాన్తు దర్శయే త్తా నజో హరిః ।
కృష్ణో హ్యత్యక్తదేహోఽపి త్యక్తదేహస్య దేహవత్ ॥
లోకానాం దర్శయామాస స్వరూపసదృశాకృతిమ్ ।
ఏతేన "యయాఽహార ద్భువో భారం తాం తనుం విజహౌ వజః"
ఇతి ప్రథమస్కన్ధోక్తి రపి సమంజసా స్యా దితి సర్వ మనవద్యమ్॥

అనగా స్వచ్ఛందమృత్యువులగు యోగులు . తమశరీరములను యోగాగ్నిచే దగ్ధముచేసి లోకాంతరములకు వెళ్ళినట్లుకాక కృష్ణ పరమాత్మ స్వశరీరముతోడనే వైకుంఠమున కేగెను. సకలజగదాధారమైన స్వశరీరము దగ్ధమైనయెడల జగత్తు దగ్ధమై పోవును. ధ్యానధారణలకు విషయము లేకయే పోవును. ఆశ్రీకృష్ణశరీర మట్లే యున్న హేతువుచేతనే ఉపాసకులకు నేటికిని యారూపముయొక్క సాక్షాత్కారము, ఆఫలప్రాప్తి యనుభవసిద్ధములై యున్నవి. ఆశ్రీకృష్ణశరీరము ఇచ్ఛాశరీరమన్నను అదియుదగ్ధముకాలేదనుటయుక్తము.(శ్రీధరీయము)

మౌసలపర్వములో శ్రీకృష్ణశరీరమును దగ్ధము జేసినట్లు చెప్పబడిన విషయమునకు బ్రహ్మాండపురాణములో సమాధాన మిట్లున్నది—

అవతారసందర్భములో భగవచ్ఛరీరము శుక్లశోణితసంబంధముకలది కాదు. తనస్వరూపమును ప్రకాశింపజేయుటే భగవంతుని జన్మ యనబడును. ఐనను దుఃఖమును, అజ్ఞానమును, ప్రయాసమును అసురమోహార్థము తన కున్నట్లు ప్రదర్శించుచుండును. నిజముగా తనయందు అత్యంతాసంభవములైన దుఃఖాజ్ఞానాదులను అనధికారులకు మోక్షము రాకుండుటకే భగవానుడు ప్రదర్శించుచుండును. శ్రీకృష్ణుడు దేహమును త్యజింపకుండియే త్యజించిన దేహమునువలె స్వస్వరూపముతో సమానమైన యొక యాకృతిని జూపియుండెను. అని.

దీనిచే దగ్ధముచేయబడినట్లుచెప్పబడియున్న ఆకారము అప్పటికప్పుడు చూపబడినదగుటచే దానికే యగ్నిసంస్కారము జరిగె ననియు, స్వస్వరూపముతోడనే వైకుంఠము నలంకరించె ననియు విరోధపరిహారము బ్రహ్మాండపురాణమునందు జేయబడియున్నట్లు స్పష్టము.

అప్పయదీక్షితసార్వభౌమవిరచిత (బ్రహ్మతర్కస్తవ, గ్రంథములోగూడ వెనుకజూపబడిన బ్రహ్మాండపురాణవచనము లుదాహరించి భగవంతుని శరీరము శుక్లశోణితసంబంధము కలదికాదని నిరూపింపబడెను. ఇంకను ఇట్లున్నది—

"శుక్లేన జని రన్యేషాం హరే స్స్వతనునైవ తు।
నిత్యోదితజ్ఞానతనోః కుత స్స్యాచ్ఛుక్లతో జనిః॥
నావతారే ష్వపి హరే ర్దేహే శుక్లాదిసంభవః।
తథాఽపి శుక్లసంస్థస్సన్ మాతృదేహం ప్రవిశ్య చ।
వినాఽపి శుక్లం తత్రైవ కేవలం జ్ఞానరూపకః।
ఉదేతి భగవా న్విష్ణు ర్మాయయా లోకం విమోహయన్"॥

అని గారుడవారహాదివచనములు ప్రమాణముగా జూపి స్థిరపరుపబడినది.

— శ్రీకృష్ణుడు బోయలచే గోలుపోయిన తన యంతఃపుర స్త్రీల
భవిష్యద్వృత్తాంతమునే యెరుగనివాడు'
అనుప్రసంగము—తన్నిరాకరణము —

మ భా చ కారుల వ్రాత యిట్లున్నది— శ్రీకృష్ణునకు 'అట్టి మానవస్వామె లేకుండినయెడల బోయెలచే గోలుపోయిన కృష్ణాంత-పుర స్త్రీల భవిష్యద్వృత్తాంతము దెలిసికొనలేకపోవునా' (పు196)

మన మిచ్చట చర్చింపవలసిన దేమనగా కృష్ణభగవానునకు తనయంతఃపురస్త్రీల భవిష్యద్వృత్తాంతము తెలిసెనా? లేదా? అని యొకటి దుష్టనిగ్రహపూర్వకముగా భూభారహరణమునకై యవతరించిన కృష్ణభగవానుడు తానవతారము చాలించునాటికి పూర్తిగా దుష్టనిగ్రహము చేయవలసియుండ తననిర్యాణోత్తరకాలమే అర్జునుని వెంటబెట్టుకొనిపోవు యాదవకాంతలను తదపత్యములను దోచిన దుష్టులను నిగ్రహింప నుపేక్షించినపుడు భూభారహరణము చేసినట్లగునా? వారట్లు చేయుదు రని తెలియక యుపేక్షించె ననినచో భగవంతున కట్లు తెలియకుండుట తగునా? అను విషయ మొకటి ఈరెండవవిషయమైన శంకాసమాధానములు దేవీభాగవతమునం దిట్లున్నవి—

స్క-6 అ-11

'మ్లై స్లుంఠితం ధనం సర్వం హృతాశ్చ హరియోషితః
కథం న నాశితా దుష్టా యే స్థితా పృథివీతలే
ఆభీరాశ్చ శకా మ్లేచ్ఛా నిషాదాః కోటిశ స్తథా
భారావతరణం కిం త త్కృతం కృష్ణేన ధీమతా
సన్దేహోఽయం మహాభాగే న నివర్తతి చిత్తతః
కలా వస్మిన్ ప్రజా స్సర్వాః పశ్యతః పాపనిశ్చయాః "

వ్యాస ఉవాచ—

'రాజన్ యస్మిన్ యుగే యాదృక్ ప్రజా భవతి కాలతః
నాన్యథా తద్భవేన్నూనం యుగధర్మోఽత్ర కారణమ్
యే ధర్మరసికా జీవా స్తే వై సత్యయుగేఽభవన్
ధర్మార్థరసికా యే తు తే వై త్రేతాయుగేఽభవన్
ధర్మార్థకామరసికా ద్వాపరే చాఽభవన్ యుగే
అర్థకామపరా స్సర్వే కలా వస్మిన్ భవన్తి హి
యుగధర్మస్తు రాజేన్ద్ర న యాతి వ్యత్యయం పునః
కాలః కర్తాస్తి ధర్మస్య హ్యధర్మస్య చ వై పునః

నీలకంఠీయవ్యాఖ్యా —

సమాధత్తే రాజన్నితి అయంభావః— దుష్టాచారా ద్వివిధాః పురుషాః ఏకే యుగధర్మేణ దుష్టాచారాః పరే వేదధర్మోచ్ఛేదార్థ మవతీర్ణా దైత్యా దురాచారాః. తత్రావతారం గృహీత్వా యే వేద ధర్మోచ్ఛేదం కర్తుం క్షత్రియగృహేఽవతీర్ణా దైత్యకులే వా యేఽవతీర్ణా దైత్యా స్త ఏవ నాశితాః

న తు కాలస్వభావేన దురాచారా స్తేన నాశితాః. తేషాం నాశనే సర్వేఽపి కలిస్వభావదుష్టా స్సన్తీతి సర్వేషాం మారణప్రసంగేన ప్రజోచ్ఛేదఏవ స్యా దితి. నాన్యథా తద్భవే దితి. న తాన్నాశయితుం శక్యత ఇత్యర్థః తానేవ యుగధర్మా నుపపాదయతి. యే ధర్మరసికా ఇతి

అనగా, శ్రీకృష్ణపత్నుల నపహరించి ధనము హరించినట్టి యసంఖ్యాకులైన దుష్టులను నిగ్రహింపక విడిచిన శ్రీకృష్ణుడు భూభారహరణము నేమి చేసినట్లు? అను సందేహము, పాపాత్ములగుకలియుగప్రజలను చూచుచున్ననాకు ఆకృష్ణభగవానుని మొదలకలుగుచున్నది.

ఈసందేహమును తీర్పుమని కోరిన జనమేజయునకు వ్యాసభగవాను డిట్లు చెప్పెను — దుష్టులు ద్వివిధముగా నుందురు అందు యుగధర్మమును బట్టి దురాచారులై యుండువారు కొందరు. వేదధర్మముల నుచ్ఛేదించుటకై క్షత్రియగృహములందును, దైత్యకులములయందును పుట్టియున్న దైత్యులే శ్రీకృష్ణునిచే నశింపజేయబడిరి కాలస్వభావమున దురాచారులుమాత్రము నశింపజేయబడలేదు ఇట్టివారినిగూడ నశింపజేసినయెడల ప్రజలందరును కలిస్వభావదుష్టులే యగుదురుకనుక ప్రజానాశనమే తటస్థించును కనుక కలిస్వభావమునుబట్టి దురాచారులగు వారిని నశింపజేయుటభగవత్సంకల్పము కాదు కనుక వారి నుపేక్షించి వేదధర్మోచ్ఛేదము చేయుటకై పుట్టిన మనుష్యాకారులగు దైత్యులనే వధించి భూభారహరణము చేసెను' అని దీనిచే కలిస్వభావముచే దురాచారులగు వారిని నాశనముచేయుట, భూభారహరణములోని పని కానందున వారుపేక్షింపబడినారని వ్యాసభగవానుడే కంఠోక్తిగా జెప్పె నని స్పష్టము

ఇక, నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుడైన కృష్ణభగవానుడు తనపత్నులకు గలుగబోవు కష్టములను వారింపకపోవుట యుక్తమా? అనుసందేహము కలుగును కాని, అష్టావక్రశాపమునుబట్టి వారట్టి కష్టము ననుభవింపవలసినవా రగుటనున వారికష్టములు నివారింపబడలేదు ఈవిషయము విష్ణుపురాణములో జెప్పబడియున్నది ఎట్లనగా —

చోరులచే బీడింపబడినతరువాత వెళ్ళుచున్న అర్జునకు వేదవ్యాసమహర్షి దర్శన మిచ్చి జరిగిన విషయ మాతడు చింతించుచు జెప్పగా విని యోదార్చి యర్జునునకువ్యాసభగవానుడిట్లుచెప్పెను—

విష్ణుపురాణమ్— ౫ అం ౩౮అ

'గృహీతా దస్యుభి ర్యాశ్చ భవాన్ శోచతి తాః స్త్రియః

ఏతస్యాఽహం యథావృత్తం కథయామి తవానఘ
అష్టావక్రః పురా విప్రః జలవాసరతోఽభవత్
బహూ న్వర్షగణాన్ పార్థ గృణన్ బ్రహ్మ సనాతనమ్
జితే ష్వసురసంఘేషు మేరుపృష్ఠే మహోత్సవః
బభూవ తత్ర గచ్ఛన్త్యో దదృశు స్తం సురస్త్రియః
రంభాతిలోత్తమాద్యాస్తు శతశోఽథ సహస్రశః
తుష్టువు స్తం మహాత్మానం ప్రశశంసుశ్చ పాండవ
ఆకంఠమగ్నం సలిలే జటాభారవహం మునిమ్
వినయావనతా శ్చైనం ప్రణేముః స్తోత్రతత్పరాః
యథాయథా ప్రసన్నోఽసౌ తుష్టువు స్తం తథాతథా
సర్వా స్తాః కౌరవశ్రేష్ఠ తం వరిష్ఠం ద్విజన్మనామ్

అష్టావక్ర ఉవాచ—

"ప్రసన్నోఽహం మహాభాగా భవతీనాం యదిష్యతే
మత్త స్తద్వ్రియతాం సర్వాః ప్రదాస్యా మ్యతిదుర్లభమ్
రంభాతిలోత్తమాద్యా స్తం వైదిక్యోఽ ప్సరసో బ్రువన్
ప్రసన్నే త్వ య్యపర్యాప్తం కి మస్మాక మితి ద్విజ
ఇతరా స్త్వబ్రువన్ విప్ర ప్రసన్నో భగవాన్ యది
తదిచ్ఛామః పతిం ప్రాప్తుం విప్రేన్ద్ర పురుషోత్తమమ్ '

వ్యాస ఉవాచ—

"ఏవం భవిష్యతీ త్యుక్త్వా హ్యుత్తతార జలా న్మునిః
తముత్తీర్ణం చ దదృశు ర్విరూపం వక్ర మష్టధా
తం దృష్ట్వా గూహమానానాం యాసాం హాసః స్ఫుటోఽభవత్ ।
తా శ్శశాప మునిః కోప మవాప్య కురునందన
యస్మా ద్వికృతరూపం మాం మత్వా హాసా వమాననా

భవతీభిః కృతా తస్మా దేతం శాపం దదామి వః॥
మత్ప్రసాదేన భర్తారం లబ్ధ్వా తు పురుషోత్తమమ్ ।
మచ్ఛాపోపహతా స్సర్వా దస్యుహస్తం గమిష్యథ ।
ఇత్యుదీరిత మాకర్ణ్య ముని స్తాభిః ప్రసాదితః ।
పున స్సురేన్ద్రలోకం వై ప్రాహ భూయో గమిష్యథ ॥ "

వ్యాసః—

"త్వయా నాత్ర కర్తవ్య శ్శోకోఽల్పోఽపి హి పాండవ ।
తేనై వాఖిలనాథేన సర్వం తదుపసంహృతమ్ ' । "

అర్జునా! చోరులచే బీడింపబడిన యేస్త్రీలనుగూర్చి నీవు శోకిం చుచుంటివో ఆస్త్రీల పూర్వవృత్తాంతము జెప్పెదను వినుము.

పూర్వము అష్టావక్రమహర్షి, జలములోనుండి చిరకాలము తపము చేసెను. ఆసమయమున జరిగిన దేవాసురసంగ్రామములో నసురులను జయించిన దేవతలు మేరుపర్వతమందు మహోత్సవము జరిపిరి. ఆమహోత్సవమునకు రంభాతిలోత్తమాదిదేవతాస్త్రీలు వేం కొలది వెళ్ళుచు కంఠమగ్నముగా జలములోనుండి జటాభారమును వహించియున్న మహర్షిని దర్శించి, వినయవిధేయతలతో నమస్క రించి స్తుతించి యామహర్షి యెట్లు ప్రసన్నుడగునో అట్లు ప్రశం సించిరి. అపుడామహర్షి ప్రసన్నుడై మీకేమికావలయునో కోరవలసి నది. మీకు వరమిచ్చెద నని పలుకగా రంభాతిలోత్తమాదులు—నీయను గ్రహమే మాకు చాలుననిరి. మిగిలిన వారందరును పురుషోత్తముడు (శ్రీకృష్ణుడు) మాకు పతి యగునట్లు వరమిమ్మని ప్రార్థించిరి. అట్లే యగు నని యామహర్షి వర మిచ్చి జలమునుండి యావలకు వచ్చు నంతట, నాస్త్రీలు అష్టవక్రముగా నున్న మహర్షిస్వరూపమును జూచి పక్కున నవ్విరి. అది చూచి మహర్షి కుపితుడై నాది వికృతరూప

మని యెంచి నన్నీ నన్ను మీ రవమానించితిరి గనుక నేనిచ్చిన వర
మునుబట్టి పురుషోత్తముని పత్నులైన వీరు నా యీ శాపమువలన
చోరుల చేతులలో బడెదరు. అని శపించెను అపుడా స్త్రీలు విచా
రించి వేడుకొనగా వారికి దేవలోకప్రాప్తి ననుగ్రహించెను

కనుక అష్టావక్ర శాపమాత్రమున గోపికాపహరణము ఆకృష్ణపర
త్మచేతనే సర్వము నుపసంహరింపబడినది అని

ఈగ్రంథసందర్భమునుబట్టి తపశ్శక్తులచేతనో పాతివ్రత్యమహిమచే
తనో అమోఘవాక్కులగు లోకోత్తరవ్యక్తులయొక్క వరములను శాప
ములను పరిపాలించుచుండె భగవంతుడు మహర్షివరమునుబట్టియే తన
పత్నులైన యీస్త్రీలకు ఆమహర్షి శాపవశమున ఘటించు భవిష్యద్దు
ఖము అని వ్రాయ మనిగ్రహించియే యుపేక్షించెను గాని వారల భవి
ష్యద్వృత్తాంతము తనకు తెలియక కాదు అని తెలియదగు పూర్వోక్తప్రతి
కారము గాంధారీప్రభృతుల శాపమును తానే యనుభవించినపుడు
అన్యులకు జెప్పవలసిన దేమున్నది?

ఈ సందర్భములో మ భా ప. కారులు అష్టావక్రునకు వ్యాసుడు
అంతఃపురస్త్రీల యపహరణము నుగూర్చిన గాథ కేదియో శాపసంబం
ధము జెప్పినటుల గ్రంథాంతరములు గలదు కాని యది నవీనకల్పితమై
యుండును' (పు 199) అని వ్రాయుట హేయము

శాపసంబంధము నవీనకల్పితమై యుండును అను ప్రతివాదులు
అంతఃపురస్త్రీల యపహరణము గూర్చిన గాథయే నవీనకల్పితమై యుం
డునని యేల వ్రాయలేదు? అపహరణము సత్యమై శాపము కల్పిత
మయ్యెనా? ఇది సజ్జనలక్షణము కాదు కనుకనే—

మూర్ఖో హి జల్పతాం పుంసాం శ్రుత్వా వాచ శ్శుభాశుభాః
అశుభం వాక్యమాదత్తే పురీషమివ సూకరః (ఆదిప 74అ)

అని పెద్దల శుభాశుభవిషయములను చెప్పినప్పుడు మూర్ఖుడు విని- సూకరము పురీషమునే గ్రహించినట్లు తా నశుభమునే గ్రహించును అని చెప్పబడినది ఈ మ భా. చ, కాని లే- చోరు లపహరించునప్పుడు దుఃఖపడెడు స్త్రీలనుగూర్చి చెప్పబడిన యొక శ్లోకమునకు వ్రాసిన యర్థమును చూడుడు—

మిషతాం సర్వయోధానాం తత స్తాః ప్రమదోత్తమాః
సమన్తతో౽వకృష్యన్త కామా చ్చాన్యాః ప్రవవ్రజుః

'కొందరు యాదవకాంతలు కామాతురలై కిరాతుల కూడుటకు వెడలిపోయిరని యీ శ్లోకార్థము చెప్పుచున్నది (పు 98)

ఆహా ఆసమయము, ఆయాదవకాంతలు తమతమ భర్తలు చనిపోవుటచేతను, శ్రీకృష్ణనిర్యాణమై యుండుటచేతను జీవితేచ్ఛను విడిచి మహాదుఃఖములో మునిగియున్నసమయము ఆపై "గండస్యోపరి పిటకా సంవృత్తా" అన్నట్లు కిరాతులు మీదపడి దోచుకొను సమయము అట్టి మహాదుఃఖసమయములో ఆ యాదవకాంతలు- ఆప్రమదోత్తమలు కామాతురలైరి- కిరాతులతో కూడుటకు వెడలిపోయిరట అట్టి దుఃఖసమయములో కామాతురత్వ మనునది మన 'ప్రతివాదులకెట్లు దోచినదో' చిత్రము ఇదిలోకవిరుద్ధమైనవిషయము ప్రమదోత్తమల కత్యంతవిరుద్ధము.

శ్లోకములో నున్న దేనుపగా ఆయుత్తమస్త్రీలలో కొందరు నలువైపుల కీడ్వబడిరి 'అన్యాః' మరికొందరు 'కామాత్' ఇచ్ఛను బట్టి అనగా నాకిరాతులనుండి తప్పించుకొనుట కెటుపోవలెనని యిచ్ఛ యుంచిరో అటు 'ప్రవవ్రజుః' పారిపోయిరి. అని యున్నది ఆస్త్రీలందరు ప్రమదోత్తమలని చెప్పబడినది. అట్టివారియెడ ప్రతివాదులకు సంభవించిన విపరీతదృష్టికి, భారతదేశదౌర్భాగ్యమే కారణ మనవలెను

ఇట్లు చోరులచే బీడింపబడవలసినట్లున్న అష్టావక్రశాపము అమోఘ మని యాస్త్రీల భవిష్యద్వృత్తాంతమును గ్రహించియే కృష్ణ పరమాత్మ యుపేక్షించినట్లున్నందున "శ్రీకృష్ణుడు తన స్త్రీల భవిష్య ద్వృత్తాంతమునే యెఱుగనివాడు" అను ప్రతివాదుల వ్రాత పరాస్త మైనది.

శ్రీకృష్ణుడు భగవంతుడే కాని మానవమాత్రుడు కాడని ప్రస్తుతప్రసంగములోని వేదవ్యాసోక్తులచేగూడ నిర్ధారితమైనది.

ఇంతవరకు విమర్శకులని వ్యవహరింపబడుచున్న ప్రతివాదుల యొక్క 'శ్రీకృష్ణజీవితచరిత్రము' 'శ్రీకృష్ణచరిత్రము' "సుయోధనవిజ యము""మహాభారతరహస్యము" "రాజసూయరహస్యము" 'మహా భారతచరిత్రము' అను గ్రంథములలోని యంశములను పరామర్శించియే కృష్ణభగవానునిగూర్చిన నిందలు నిరాకరింపబడి, శ్రీకృష్ణుడు భగవం తుడని నిరూపింపబడినది.

ఇంకను— "పరమార్థప్రప" అను భగవద్గీతావ్యాఖ్యానమందు శ్రీకృష్ణావతారచర్యలు వేదప్రసిద్ధము లని ప్రదర్శింపబడి యుండెను. చూడుడు—

తత్ర శ్రుతయః— "జజ్ఞాన ఏవ వ్యబాధత స్పృధః ప్రాపశ్య ద్వీరో అభిపౌంస్యం రణమ్ । అవృశ్చ దద్రి మవ సస్యదః సృజ ద_స్తభ్నా న్నాకం స్వపశ్యయా పృథుమ్ ॥"

అత్ర చతుర్వేదస్వామికృతభాష్యమ్— "యః పరమేశ్వరో జజ్ఞానః ప్రాదుర్భూతమాత్రో మాయయా బాలదశాం స్వీకుర్వా ణోఽపి సన్ స్పృధః స్పర్ధాం కృతవతః శత్రూన్ పూతనాదీన్ కం సాన్తాన్ వ్యబాధత బాధితవాన్. న కేవలం దైత్యాన్ అపితు శక్రా దీనాం గర్వ మపీత్యాహ— యోఽద్రిం పర్వతం గోవర్ధన మవృశ్చిత్ ఉద్దధార. సస్యదో ధాన్యధాత్ర్యా న్మేఘా ననవరతం వర్షమాణా నవస్ప జత్ విసర్జితవాన్. తేనపృథుం సామర్థ్యవ_న్తం నాక మిన్ద్రలోకం స్వప

స్వయా అస్త్రస్థానాత్ స్తంభితవాన్ స్తంభితశక్తి మకరోత్. అథ యావ
న్నదశాయామపి అభిమాన్యస్య సర్వపురుషార్థసాధకం రణం కురుపాం
డవసంగ్రామం వీరోఽపి సన్నపశ్యత్ తాటస్థ్యేన దృష్టవాన్ న
స్వయం యుయుధే. అత్రాపిగపదేన భీష్మపరాభూతస్వభక్తపక్షపాతా
దశస్త్రోఽపి శస్త్ర మగ్రహీ దితి సూచితమ్''

అథ కంసాదివధార్థం గోకులాన్మథురా మాగచ్ఛతోః కృష్ణ
రామయో శ్చరితశంశసి శ్రుతిస్తైత్తిరీయకబ్రాహ్మణే బుద్ధ్వాయన్—

''ద్వే విరూపే చరతః స్వర్థే అన్యాఽన్యా వత్స ముపధాపయేతే
హరి రన్యస్యాం భవతి స్వధావా శ్శుక్రో అన్యస్యాం దదృశే సువర్చాః
పూర్వాపరం చరతో మాయయైతౌ శిశూక్రీడన్తౌ పరియాతో అధ్వరమ్
విశ్వా న్యన్యో భువనాని. చష్ట ఋతూ నన్యో విదధ జ్జాయతే పునః॥''

భాష్యమ్— ''ధనుర్యాగోత్సవవ్యాజేన కృష్ణరామయో రాన
యనార్థం కంసేన ప్రేషితః సుష్ఠు వర్చో యస్యాఽసౌ సువర్చా అక్రూరః
చరతో విచరతో ద్వే విసదృశే రూపే విరూపే దదృశే దృష్టవాన్.
కింభూతే స్వర్థే సుష్ఠు అర్థః ప్రయోజనం యయో స్తే నహి నృసిం
హావదేకస్యాం మూర్తౌ కిన్తు అన్యా, అన్యా పృథగవస్థితే పునః కిం
భూతే వత్స ముపధాపయేతే వత్స మితి జాత్యభిప్రాయే ణైకవచనం
తేన గోసందోహనావసరే స్వసమీపే వర్తమానా న్గోపాన్ కృత్వా
వత్సాన్ ధాపయేతే పాయయేతే. అథ విసదృశరూపత్వమే వాహ—
హరిరితి. అన్యస్యా మన్యతరస్యాం మూర్తౌ హరిద్వర్ణత్వాద్ధరిః మేఘ
శ్యామః కృష్ణోఽస్తి. తథా అన్యస్యాం శుక్రో గౌరవర్ణో బల
దేవోఽస్తి. కింభూతో హరిః స్వధావాన్ స్వస్య ధా స్వధా తద్వాన్
అలుప్తనిజైశ్వర్యవా నిత్యర్థః. కింభూతే రూపే పూర్వాపరం చరతః
ప్రాగపరం పరిసరణం కురుతః. పరన్తు న ప్రాకృతా విత్యాహ— ఏతౌ
కృష్ణరామౌ మాయయా కృత్వా శిశూ బాల్యదశాం ప్రాప్తౌ. పర
మార్థతో విచార్యమాణే వయోఽవస్థారహితౌ. ఏవం మాయయైవ
రజకవధాదిభిః క్రీడన్తౌ సన్తౌ అధ్వరం ధనుర్యాగస్థానం పరితః సమ

స్తతః కువలయాపీడకంసచాణూరాదిస్థానాని. యాతః జగ్మతుః. అథ పూర్వం విరూప ఇత్యనేన ఆకారతో విపద్వశత్వం ద్యోతిత మిదానీం సామర్థ్యతో౽ప్యాహ- అన్య ఇతి. అన్యః కృష్ణః విశ్వాని సర్వాణి భువనాని భూర్భువస్స్వరాదీని విచష్టే. సంకల్పేనైవ జ్ఞాతవాన్. తథా ౽న్యో బలదేవః ఋతూన్ గర్భాన్ మత్స్యాద్యవతారాన్ విదధత్ కృష్ణాన్ సన్ పునఃపున ర్జాయతే ఆవిర్భవతీతి.

ఈగ్రంథసందర్భమునుబట్టి కృష్ణపరమాత్మయొక్క పూతనాది సంహారము, గోవర్ధనోద్ధరణము, కురుపాండవసంగ్రామసాహాయ్యము అను కార్యములును, శ్రీకృష్ణబలరాముల గోవత్సపరిపాలనము, అక్రూరునకు శ్రీకృష్ణబలరామసందర్శనము, శ్రీకృష్ణబలరాములరూపభేదము, సామర్థ్యభేదము, అక్రూరునితో శ్రీకృష్ణబలరాములు కంసుని ధనుర్యాగమునకు వచ్చుట, కంససంహారాదికార్యములు చేయుట, అసంకల్పితానంతశక్తి కలిగియుండియు మాయామయములైన క్రీడలు చేయుట యను విషయములును వేదబోధితములై యున్నవని స్పష్టమైనది. ఇట్లు వేదప్రసిద్ధమైయున్న శ్రీకృష్ణచరిత్రమును ఆర్షగ్రంథములు వివరించియుండ శాస్త్రజ్ఞానభక్తివిశ్వాసములు లేని ప్రతివాదులు ఆగ్రంథముల నర్థముజేసికొనలేక తమబుద్ధికి తోచినట్లు యాదరమువాదము లగు గ్రంథముల ! పాఠములు చెప్పి చేసిన కోలాహలము ప్రమాణోపపత్తిప్రదర్శనపూర్వకముగా బరిహరింపబడినది. శ్రీకృష్ణునిది పరమేశ్వరావతారమే యని స్థిరపడినది. ఆ శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్క పరిపూర్ణస్వరూపజ్ఞానమును లోకులకు గలుగజేసి తన్మార్గమున లోకుల నుద్ధరించుటకే వేదవ్యాసభగవానుడు మహాభారతరచన జేసియుండెనని విశదీకరింపబడినది.

ఇక మహాభారతరహస్యకారులు వ్రాసిన విమర్శకలక్షణము లను గూర్చి కొన్నిమాట లనుకొందము—

—♦ విమర్శకలక్షణపరిశీలనము ♦—

విమర్శకుడు సాంప్రదాయానుకూలమైన దురాగ్రహమునకు తన హృదయమున్నందు తావొసంగక గ్రంథకర్తయొక్కయు తద్గ్రంథముయొక్కయు నిశ్చయాభిప్రాయమును గ్రహించుటకు ప్రయత్నింపవలయును

ముందుగా స్వీయమైన సంప్రదాయమును చిత్తమం దతికించుకొనక స్వచ్ఛమైన చిత్తముతో గ్రంథపరిశీలనము గావింపవలెను

వీరి నడుగవలసియున్నది— విమర్శకుడు సంప్రదాయము ననుసరింపని హృదయముతో గ్రంథపరిశీలనము చేయవలె ననుటలో నేసంప్రదాయమునకును జెందని గ్రంథము నట్లు పరిశీలింపవలెనా? ఏసంప్రదాయమునకు జెందిన గ్రంథమునైనను అట్లు పరిశీలింపవలెనా?

అవాంతరభేదము లెన్నియున్నను వైదికసంప్రదాయము, అవైదికసంప్రదాయము అని కాని ఆస్తికసంప్రదాయము నాస్తికసంప్రదాయము అని కాని సంప్రదాయము ద్వివిధమై యున్నది అందే సంప్రదాయమునకును జెందని గ్రంథమే అసంభవము కనుక ప్రథమపక్ష మసంగతము

ద్వితీయపక్షములో నేగ్రంథ మేసంప్రదాయమునకు జెందియుండునో ఆసంప్రదాయము ననుసరింపని హృదయముతో దానిని పరిశీలించినప్పుడు ఆగ్రంథముయొక్క నిశ్చయాభిప్రాయమును గ్రహించుట అసంభవము కనుక ద్వితీయపక్షముకూడ నసంగతమే

ఇక స్వీయసంప్రదాయమును చిత్తమం దతికించుకొనక స్వచ్ఛమైన చిత్తముతో గ్రంథపరిశీలనము చేయవలె ననుచున్న ప్రతివాదులకు బోధింపవలసియున్నది

తన జన్మాంతరసంస్కారానుగుణమైన యేదో యొక సంప్రదాయము చిత్తమం దతుకుకొనినవా డుండును కనుక క్రొత్తగా నతికించుకొననక్కరలేదు. అతుకుకొనియున్నదే చాలును సృష్టిస్వభావ మిట్లు చెప్పబడినది—

తేషాం యే యాని కర్మాణి ప్రాక్ సృష్ట్యాం ప్రతిపేదిరే ।
తాన్యేవ తే ప్రపద్యన్తే సృజ్యమానాః పునః పునః ॥
హింస్రాహింస్రే మృదుక్రూరే ధర్మాధర్మావృతానృతే ।
తద్భావితాః ప్రపద్యన్తే తస్మాత్తత్తస్య రోచతే ॥

అనగా పూర్వజన్మమందు విహితములో నిషిద్ధములో అనేకజాతికర్మలను చేసియుండునో ఆసంస్కారములను బట్టి మరల బుట్టినపు డాజాతికర్మలనే చేయుచుండును. కనుకనే స్వతస్సిద్ధముగా గొందరికి పుణ్యకర్మలయం దభిరుచి, కొందరకు పాపకర్మలయం దభిరుచి కనబడుచున్నది. అని తాత్పర్యము. దీనిని బట్టి పూర్వజన్మసంస్కారములేని వ్యక్తి యుండదనియు, వారివారి పుణ్యపాపకర్మాభిరుచిని బట్టి వారి పూర్వజన్మసంస్కార మట్టిదని గ్రహింపవలయుననియు తేలినది.

కనుక నేదో యొక సంప్రదాయమునకు జెందిన సంస్కారము జన్మసిద్ధమై చిత్తము నంటుకొనియే యున్నది. విమర్శకుల చర్యలు చూడగా వారి దవైదికసంప్రదాయమునకు జెందిన సంస్కార మని తెలియుచున్నది. వారు విమర్శించిన మహాభారతము వైదికసంప్రదాయమునకు జెందిన గ్రంథము.

ఈరహస్యకర్తలే ద్రౌపదిని గూర్చి వ్రాయుచు "ఈమె ద్రుపదునకు ధృష్టద్యుమ్నునితోబాటు దత్తపుత్రికయని నాయభిప్రాయము. అగ్నియందుత్పత్తి యయ్యె ననుటమాత్రము నాకయుక్తముగా కనిపించుచున్నది." (పు 589) అని మహాభారతములో వేదవ్యాసమహర్షిచే జెప్పబడిన విషయము తమ మనస్సునకు అయుక్తముగా గనబడిన దనుటయు, శ్రీశుకు డయోనిజుడై అరణినుండి జన్మించెనని గ్రంథమందుండ "కాదు అరణ్యాయను స్త్రీయందు జన్మించె" ననుటయు మొదలగు విషయములు చూడ వీరి దవైదికసంప్రదాయమునకు జెందిన సంస్కారమని ధ్రువ మగుచున్నది.

వైదికసంప్రదాయమునకు జెందియున్న గ్రంథము అవైదిక సంప్రయాభినివిష్టచిత్తులగు విమర్శకమ్మన్యుల చేతులలో బడి భ్రష్టమైనది. ఇట్టి దురవస్థ వచ్చుటచేతనే మహాభారతతత్త్వకథనము అపేక్షితమైనది. అసంగతమైయున్న రహస్యకర్తల విమరక్శలక్షణ మవాస్తమైనది.

—♦ మ భా. చ. కారుల వైఖరి ♦—

శ్రీకృష్ణభగవానుడు ఒక వెండ్రుకయని పూతనయను రోగము సోకి తొలగినవాడని, కృష్ణునకు భగవదవతారసిద్ధియు మరియొకనికి లేకపోవుటయునా? అని, కృష్ణునియందు అధర్మము, అసత్యము సర్వాంగోపేతములై యున్నవని త్రాగుబోతని ఆతని విశ్వరూపమింద్రజాలమని పాపాలభైరవుడని ఏమేమో వారికి నచ్చినట్లు మహాభారతచరిత్రములో వ్రాసియున్నారు.

ఆగ్రంథముయొక్క ప్రథమముద్రణము 19 ? క్రీ సం రములో జరిగినది. ద్వితీయముద్రణము 1933 లో జరిగినది అందుపోద్ఘాతములో మ భా చ కారులిట్లు వ్రాసియున్నారు —

"ఆంధ్రభాషలో విమర్శన గ్రంథములు తక్కువ మహాభారతమును, తత్ప్రస్థవ్యక్తులను విమర్శించుట మరియును దక్కువ దుర్బలమానసుల కిట్లు విమర్శించుట భీతావహముగా నుండును. విమర్శించినవారి కేదేని యనిష్టము సంభవించునని వారు తలంతురు. నా నేత్రవ్యాధికి కారణ మిదియ యని యసూయాపరులు హేళనము చేయుటయే కాదు. కొందరు మిత్రులును నయోక్తులతోను నయని ష్ఠురోక్తులతో గూడ్ నను నీకార్యమునుండి మరలింప బ్రయత్నించిరి. కాని నానేత్రవ్యాధికిని విమర్శనఫలమునకును సంబంధ మించుకంతయు లేదను దృఢవిశ్వాసము నాకుండుటచేతనె తిరిగి విమర్శించి కొంత యిపుడు విస్తరము చేసితిని

దీనినిబట్టి ఈప్రతివాదులకు, తాము విమర్శించినతరువాత నచిరకాలములోనే నేత్రవ్యాధి యంకురించినదనియు, దానిఫలమే యిది యని లోకులనియున్నారనియు, దానిని తృణీకరించి మరికొన్నినూతనాంశములు చేర్చి పునర్ముద్రణము జరిపించినారనియు స్పష్టము తరువాత వీరే 1938క్రీసంవత్సరములో రాజసూయరహస్యమును వ్రాసియున్నారు. అందు 'కృతిసమర్పణము— స్వచరిత్రము' అనుపేరుతో గ్రీషద వ్రాసియున్నారు అదిట్లున్నది—

'సంధిల్లె నంధత సంధిల్లె నప్పు,
సంధిల్లె నేకత,సంధిల్లె జింత
సంధిల్లె దీనత సంధిల్లె భీతి
సంధిల్లకున్నది సంతుష్టి సుంత,
సిద్ధింపకున్నది చిత్తసంశుద్ధి.
సిద్ధింపకున్నది శ్రీశ నీసేవ
ఇట్లు తాకట్టించి యిప్పుడు కాలమును
మెల్లగా గడపుదు మెరమెరతోడ
మడిమాన్యములు లేవు మనువెట్లు గడచు
కడదశలో నని కళవళపడుదు
[illegible]న [illegible]ాకంథత యధికమౌచుండ,
బోనెట్లు సమకూరు పొరుగూరి కటట
ముందెట్లు జరుగును ముప్పున నెట్లు?
సందేహభయములు సమకూరె దేవ' అని.

ఆహా అంత మహాభారతచరిత్రమును వ్రాసియు, అంత విమర్శకపదవి నధిష్ఠించియు, అంతసాహసమున కొడిగట్టి సత్యమిదియే యని ప్రకటించియు, అంతవ్యాసభగవానుని దూషించియు, అంత దుర్యోధనాదుల నభినందించియు అంత పాండవుల నిందించియు, అంత ద్రౌపదీదేవిని దూషించియు, అంత శ్రీకృష్ణపరమాత్మను నిందించియు

రాజనూయరహస్యము వ్రాయునప్పటికి మ.భా చ కారుల జీవితమున కింత మార్పు రానా? అంధత్వాదులు సంభవిల్లనా? చిత్తశుద్ధి లేకుండ బోనా? మను వెట్లు గడచు నని కళవళపడనా? అంధత్వ మధికమై పోనా? ముందు ముప్పెట్లు గడచు నని భయపడనా? ఏమి దైవవిలాసము పాపము వీరికి అర్థలాభము లేకపోగా అనర్థపరంపరాప్రాప్తి మైనదన్నమాట, ఈయనర్థప్రాప్తికి మూలము 'యదన్తరం చ జ్ఞాయతేత త్తజ్జన్యమ్' అనున్యాయమున వీరి మహాభారతచరిత్రరచనయే కావలసియున్నది ఒకదుష్కార్యము చేసినతరువాత వచ్చెడి ఫలము ననుభవించుచు నిది యాదుష్కార్యఫలితమే యని యాస్తికు డెరుగును. తన యనుభవమునకును, తానుచేసిన దుష్కార్యమునకును సంబంధము లేదని నాస్తికు డనుకొనును అట్లనుకొనినను ఆ నాస్తికునకు ఫలానుభవము తప్పనిదే. మ. భా. చ కారులు చేసిన మహాపురుష దూషణము సామాన్యమా? మహావైరియగు శిశుపాలుడుకూడ జేయ లేనట్టి శ్రీకృష్ణనిందలను వీరు చేసినపుడు అవి యూరకపోవునా?

కనుక మ భా చ కారులచే గంరోక్తిగా జెప్పబడిన స్వచరిత్రాంశములలో పూర్వోత్తరములను బాగుగా తెలిసికొని లోకులు-వ్యాసమహర్షి, పాండవులు ద్రౌపది, భీష్ముడు, శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, మున్నగు మహావ్యక్తులయందు భక్తిశ్రద్ధలు కలిగి, వేదవ్యాసమహాభారతోక్తము సత్య మని గ్రహించి, వినుర్శకోక్తుల దిరస్కరించి యిహపరసుఖముల నొందుగోరుచున్నాము

బాలవ్యాస' న్యాయ వ్యాకరణ వేదాంత విద్యాపారీణ'
వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిప్రణీతమైన
మహాభారతతత్త్వకథనమున "శ్రీకృష్ణనిందానిరాకరణ"
మను తృతీయభాగము
సంపూర్ణము.

[illegible]థమ, ద్వితీయ, తృతీయ భాగములు విక్రయమునకు [illegible]న్నవి. రాబోవుభాగము— పాండవనిందానిరాకరణము.

గ్ర[illegible]ప్తిస్థానము: —

వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు,
పి ఠా పు ర ం,
తూర్పుగోదావరిజిల్లా.